Lisanslama Sınavları Çalışma Notları

TİCARET HUKUKU

Ders Kodu: 1010
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı,
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı,
Kurumsal Yönetim Derecelendirme Sınavı,
Kredi Derecelendirme Sınavı



Hazırlayan:

Prof. Dr. Korkut ÖZKORKUT

SPL
Sermaye Piyasası
Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu

Lisanslama Sınavları Çalışma Notları

TİCARET HUKUKU

Ders Kodu: 1010
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı,
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı,
Kurumsal Yönetim Derecelendirme Sınavı,
Kredi Derecelendirme Sınavı

Bu çalışma notu Prof. Dr. Korkut ÖZKORKUT tarafından hazırlanmıştır.

Bu kitabın tüm yayın hakları Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'ye aittir.
Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'nin izni olmadan hiçbir amaçla çoğaltılamaz, kopya edilemez, dijital ortama (bilgisayar, CD, disket vb) aktarılamaz.
31 Aralık 2017

SINAV ALT KONU BAŞLIKLARI
TİCARET HUKUKU

1. Türk Ticaret Kanununun Ticaret Şirketlerine İlişkin Genel Hükümleri (Madde 124-210)
2. Türk Ticaret Kanununun Anonim Şirketlere İlişkin Hükümleri (Madde 329-562)

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu
AÜHFD : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b. : Bent
BankK : Bankacılık Kanunu
Batider : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Bkz. : Bakınız
C. : Cilt
dpn. : Dipnot
EPDK : Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
eSerPK : 2499 sayılı mülga Sermaye Piyasası Kanunu
eTTK : 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu
f. : Fıkra
GTB : Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
KAMUDESK : Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
MKK : Merkezi Kayıt Kuruluşu
örn. : Örneğin
RG. : Resmi Gazete
S. : Sayı
s. : Sayfa
SerPK : Sermaye Piyasası Kanunu
SPK : Sermaye Piyasası Kurulu
TCK : Türk Ceza Kanunu
TMK : Türk Medeni Kanunu
TMS : Türkiye Muhasebe Standartları
TTSG : Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi
TTK : Türk Ticaret Kanunu
UFRS : Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
vd. : Ve devamı

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK TİCARET KANUNUNUN TİCARET ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN GENEL HÜKÜMLERİ (MADDE 124-210)

1. TİCARET ŞİRKETLERİ VE UYGULANACAK HÜKÜMLER 1
1.1. Ticaret Şirketlerinin Ortak Özellikleri 1
1.1.1. Tüzel Kişiliğe Sahip Olma 1
1.1.2. Sınırlı Sayı İlkesine Bağlılık 2
1.1.3. Hak Ehliyetinin İşletme Konusu ile Sınırlı Olmaması (*Ultra Vires*'in Kaldırılmış Olması) ... 2
1.1.4. Kurulların Elektronik Ortamda Yapılabilmesi Olanağı 3
1.1.5. Ticaret Şirketlerinde "Sermaye Koyma Borcu" ve Yaptırımları 3
1.1.6. Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme 11
1.1.7. Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemeler 28
SORULAR (BİRİNCİ BÖLÜM) 35

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK TİCARET KANUNUNUN ANONİM ŞİRKETLERE İLİŞKİN HÜKÜMLERİ (MADDE 329-562)

2.1. Anonim Şirketlerin Tanımı ve Unsurları 36
2.1.1. Tanım 36
2.1.2. Unsurlar 36
2.1.2.1. Belirli ve Paylara Bölünmüş Esas Sermaye 36
2.1.2.2. Anonim Şirketin Borçlarından Dolayı Yalnızca Malvarlığıyla Sorumlu Olması 36
2.1.2.3. Ortakların Sorumluluğunun Taahhüt Etmiş Oldukları Sermaye Payları ile Sınırlı ve Şirkete Karşı Olması 37
2.1.2.4. Ticaret Unvanı Kullanılması 37
2.1.2.5. Kanunen Yasak Olmayan Her Türlü İktisadi Amaç ve Konular İçin Kurulma 37
2.1.2.6. Bir Anonim Şirketin Kurulması İçin En Az Bir Pay Sahibi Olması 38
2.1.2.7. Tüzel Kişilik ve Ehliyet 38
2.1.2.8. Asgari Sermaye 38
2.2.Anonim Şirketlerin Ekonomik Fonksiyonları 38
2.3.Anonim Şirketlere İlişkin İlkeler 39
2.3.1. Çoğunluk İlkesi 39
2.3.2. Malvarlığının ve Sermayenin Korunması İlkesi 39
2.3.3. Sınırlı Sorumluluk İlkesi 40
2.3.4. Emredici Hükümler İlkesi 40
2.3.5. Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflık İlkesi 41
2.3.6. (Bir İlkeler Bütünü) Kurumsal Yönetim 42
2.3.7. Eşit İşlem İlkesi 43
2.3.8. Pay Sahiplerinin Şirkete Borçlanma Yasağı 45
2.3.9. Oransallık İlkesi 45
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 1.,2.,3.) 47
2.4. Anonim Şirketlerin Kuruluşu 48
2.4.1. Kurucu Kavramı 48
2.4.2. Kuruluş Türleri 48
2.4.2.1. Ani Kuruluş Yoluyla 48
2.4.2.2. Halka Arz Taahhüdü Yoluyla 49
2.4.3. Kuruluşta İzin 49
2.4.4. Kuruluş Belgeleri 50
2.4.5. Kurucu Menfaatleri 51
2.4.6. Esas Sözleşmenin Tescili 51
2.4.7. Anonim Şirketin Kurulmasının Sonuçları 52
2.4.7.1. Tüzel Kişilik Kazanılması Açısından 52

2.4.7.2. Anonim Şirketin Butlanına veya Yokluğuna Karar Verilememesi ve Fesih Davası Açısından 52
2.4.7.3. Payın Devri İmkânı Açısından 52
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 4) 54
2.5. Anonim Şirketin Organları 55
2.5.1. Yönetim Kurulu 55
2.5.1.1. Yönetim Kurulu Üye Sayısı 55
2.5.1.2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Seçimi 56
2.5.1.3. Şirket ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği 58
2.5.1.4. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri 59
2.5.1.5. Yönetim Kurulu Kararlarının Sakatlığı 67
2.5.1.6. Yönetim Kurulu Üyelerinin Hak ve Yükümlülükleri 70
2.5.1.7. Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu 74
2.5.1.8. Yönetim Kurulu Üyelerinin Cezai Sorumlulukları 81
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 5.1) 82
2.5.2. Genel Kurul 83
2.5.2.1. Genel Olarak 83
2.5.2.2. Genel Kurulun Yetkileri 83
2.5.2.3. Genel Kurul Toplantılarının Sınıflandırılması 84
2.5.2.4. Genel Kurulu Toplantıya Çağrı 85
2.5.2.5. Genel Kurula Katılan Kişiler 89
2.5.2.6. Toplantının Yeri 91
2.5.2.7. Hazır Bulunanlar Listesi 91
2.5.2.8. Genel Kurul Toplantılarında Oy Hakkı 91
2.5.2.9. Genel Kurul Toplantılarında Temsil 93
2.5.2.10. Toplantı ve Karar Yetersayıları 96
2.5.2.11. Genel Kurul Kararlarının Etkisi 97
2.5.2.12. Genel Kurul Kararlarının Sakatlığı 98
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 5.2) 102
2.6. Anonim Şirketlerin Denetimi 103
2.6.1. Denetimin Düzenlenişi 103
2.6.2. Bağımsız Dış Denetimin Amacı ve "Dürüst Resim İlkesi" 105
2.6.3. Denetime Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesi 106
2.6.4. Denetçilerin Nitelikleri ve Seçilme Engelleri 107
2.6.5. Denetçilerin Seçilmesi 108
2.6.6. Denetimin Konusu 108
2.6.7. Denetim Raporu 109
2.6.8. Görüş Yazıları ve Hukuki Sonuçları 109
2.6.9. Denetçilerin Sorumluluğu 110
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 6) 111
2.7. Anonim Şirketlerde Esas Sözleşme Değişiklikleri 112
2.7.1. Genel Olarak Esas Sözleşme Değişiklik İşlemleri 112
2.7.2. Sermaye Artırımı 113
2.7.2.1. Genel Olarak 113
2.7.2.2. Sermaye Artırımının Tasnifi 114
2.7.2.3. Sermaye Artırımı Süreci 114
2.7.2.4. Sermaye Artırımında SPK'nın Yetkisi 116
2.7.3. Sermaye Azaltımı 117
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 7) 119
2.8. Anonim Şirketlerde Menkul Kıymetler 120
2.8.1. Menkul Kıymet Kavramı 120
2.8.2. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerde Menkul Kıymetler 121
2.8.2.1. Paylar 121
2.8.2.2. İntifa Senetleri 121
2.8.2.3. Borçlanma Araçları 121
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 8) 123
2.9. Anonim Şirketlerde "Pay" Kavramı ve Pay Sahipliği Hakları 124

2.9.1. Pay 124
2.9.1.1. Genel Olarak *124*
2.9.1.2. Menkul Kıymet ve Kıymetli Evrak Niteliği *125*
2.9.1.3. Payın Sınıflandırılması *125*
2.9.1.4. Payın Devri *126*
2.9.1.5. Payın Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam) *126*
2.9.1.6. Şirketin Kendi Paylarını İktisabına ve Rehin Olarak Kabul Etmesine İlişkin Düzenlemeler *128*
2.9.2. Pay Sahibinin Hakları ve Borçları 129
2.9.2.1. Pay Sahipliği Hakları ve Sınıflandırılması *129*
2.9.2.2. Pay Sahibinin Borçları *136*
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 9) 137
2.10. Anonim Şirketlerde Sona Erme ve Tasfiye 138
2.10.1. Sona Erme 138
2.10.1.1. Genel Sona Erme Sebepleri *138*
2.10.1.2. Özel Sona Erme Sebepleri *138*
2.10.2. Tasfiye 141
SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 10) 146
KAYNAKÇA 147

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRK TİCARET KANUNUNUN TİCARET ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN GENEL HÜKÜMLERİ (MADDE 124-210)

1. TİCARET ŞİRKETLERİ VE UYGULANACAK HÜKÜMLER

Bilindiği üzere, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK)1 124 ilâ 644. maddelerinin yer aldığı ikinci kitabı "ticaret şirketleri"ni düzenlemektedir.

Söz konusu düzenlemelerin henüz başında ticaret şirketlerinin kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibaret olduğu hükme bağlanmıştır (m. 124/1).

Ticaret şirketleri kendi aralarında kanuni bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. TTK m. 124/2 hükmünde yapılan ayrıma göre kollektif ile komandit şirketler şahıs şirketi; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ise sermaye şirketi niteliğindedir. Dikkat edilecek olursa, ticaret şirketi sayılan kooperatifler bu ayrımın dışında tutulmuştur.

Türk Ticaret Kanununun ticaret şirketlerine ilişkin düzenlemeleri beş kısma ayrılarak sistematize edilmiştir:

Birinci kısım "Genel Hükümler" başlığını taşımakta, aksine özel bir düzenleme olmayan hallerde tüm şirketler için uygulama alanına sahip olan düzenlemeler olarak kendi içerisinde şirketlerin türleri, tüzel kişilik ve ehliyetleri ile sermayeye ilişkin kuralların yer aldığı 124-133. maddeleri ile şirketlerin yapısal değişiklikleri olarak da adlandırılabilecek birleşme, bölünme ve tür değiştirmeye ilişkin düzenlemelerden oluşan 134-194. maddeleri, şirketler topluluğuna ilişkin 195-209. maddeler ve nihayet Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın düzenleme ve denetleme yetkisine ilişkin 210. maddeden oluşmaktadır.

Ticaret şirketlerine ilişkin genel hükümlerin yer aldığı birinci kısmı, "Kollektif Şirketler"e ilişkin düzenlemeler (m. 211-303) ile sırasıyla "Komandit Şirketler" (m. 304-328); "Anonim Şirketler" (m. 329-5632); "Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler" (m. 564-572) ve nihayet "Limited Şirketler" (m. 573-644) için ayrılmış kısımlar izlemektedir.

Bunlarla birlikte, ticaret ortaklıklarına ilişkin Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hallerde, Türk Medeni Kanununun (TMK)[3] tüzel kişilere ilişkin genel hükümleri ile Türk Borçlar Kanununun (TBK)[4] adi şirketlere ilişkin 620-645. maddelerinin niteliklerine uygun düştüğü ölçüde genel hüküm olarak uygulama alanına sahip olduğunu vurgulamak gerekir (TTK m. 126).

Önemle belirtelim ki, ekonomik düzenimizde finansal piyasalar ve özellikle sermaye piyasaları için büyük önem taşıyan ticaret şirketi "anonim şirketler"dir. Dolayısıyla bu sistematik içerisinde ticaret şirketlerine ilişkin genel hükümler anonim şirketler ekseninde incelenecek ve sonrasında anonim şirketlere ilişkin özel düzenlemeler açıklanacaktır.

1.1. Ticaret Şirketlerinin Ortak Özellikleri

1.1.1. Tüzel Kişiliğe Sahip Olma

Ticaret şirketlerinin ortak özellikleri arasında ilk zikredilmesi gereken husus, bu şirketlerin tamamının tüzel kişiliğe sahip olduğudur. Bu yönüyle ticaret şirketleri, Türk Borçlar Kanununda düzenlenen adi şirketlerden ayrılır. Zira adi şirketlerin tüzel kişiliği bulunmamaktadır.

Ticaret şirketlerinin tüzel kişiliğe sahip oldukları Kanunun 125. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Tüzel kişiliğe sahip olmanın önemli sayılabilecek birtakım hukuki sonuçları mevcuttur. Tüzel kişiliğe sahip olmakla ticaret şirketleri, hukuk sistemi içerisinde birer hak süjesi haline gelmekte ve bu bağlamda kendi özel malvarlığına ve ticaret unvanına sahip olmaktadırlar; aynı zamanda tabiiyet

[1] *RG. 14.02.2011, S. 27846.*
[2] *Türk Ticaret Kanununun 563. maddesi 6335 sayılı Kanunun 42. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.*
[3] *RG. 08.12.2011, S. 24607.*
[4] *RG. 04.02.2011, S. 27836.*

ve ehliyet açısından da özellik arz etmektedirler. Bu bağlamda, anonim şirketin ortaklarından bağımsız bizatihi kendisinin bir tüzel kişi olarak hak sahibi olabilme ve borç altına girebilmesinin mümkün olduğu vurgulanmalıdır.

1.1.2. Sınırlı Sayı İlkesine Bağlılık

Yukarıda da değinildiği üzere, ticaret şirketleri Türk Ticaret Kanununun 124. maddesinin birinci fıkrasında sayılmış ve kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerin "ticaret şirketi" niteliğini haiz olduğu sınırlı sayı ilkesi (*numerus clausus*) kabul edilerek belirtilmiştir. Bu tespitin dayanağını ise anılan hükümde kullanılan "*ibarettir*" ifadesi ve sınırlandırıcı ifade şekli oluşturmaktadır.

Ticaret şirketlerinin sınırlı sayıda belirlenmiş olmasının en önemli hukuki sonucu ise gerçek ve tüzel kişilerin anılan şirket tipleri dışında bir ticaret şirketi kuramamaları ve Kanunda sayılan şirketlerin karakteristik özelliklerinin karıştırılarak yeni bir şirket tipi oluşturamamalarıdır. İhtimalen bir şirketin, Türk Ticaret Kanununda ticaret şirketi türlerine özgü ayırt edici özellikleri taşımaması durumunda, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun (TBK) 620. maddesinin ikinci fıkrasındaki, *"Bir ortaklık, kanunla düzenlenmiş ortaklıkların ayırt edici niteliklerini taşımıyorsa, bu bölüm hükümlerine tabi adi ortaklık sayılır."* hükmü gereği adi şirket olarak nitelendirilecektir.

1.1.3. Hak Ehliyetinin İşletme Konusu ile Sınırlı Olmaması (*Ultra Vires*'in Kaldırılmış Olması)

6762 sayılı mülga TTK'da ticaret şirketlerinin hak ehliyeti şirketlerin sözleşmelerinde yazılı olan "işletme konusu" ile sınırlı olarak belirlenmişti. Bunun sonucu olarak da şirketin işletme konusu dışında kalan bir işlem şirketi bağlamıyor; "yok" hükmünde kabul ediliyordu. İngiliz hukuk sistemine dayanan bu yaklaşım *ultra vires teorisi* olarak adlandırılmaktaydı.

Tarihsel süreç içerisinde Avrupa Birliği (AB) düzenlemelerinin etkisiyle bu teori zayıflamış ve Türk kanun koyucusu da Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) 68/151 ve 2009/101/AT sayılı Yönergelerine paralel olarak, 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ile ultra vires teorisini terk etmiştir[5].

6762 sayılı mülga TTK'nın 137. maddesinin yerini alan TTK m. 125'e göre "*Ticaret şirketleri, Türk Medenî Kanununun 48. maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilir ve borçları üstlenebilirler*".

Ultra vires teorisinin terk edilmesinin sonucu olarak ticaret şirketlerinin ve dolayısıyla anonim şirketlerin hak ehliyetinin sınırını işletme konusu oluşturmayacak; Türk Medeni Kanununun 48. maddesinde de ifade edildiği üzere, diğer ticaret şirketlerindeki gibi bu şirketlerde de cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehil olunacaktır.

Konunun anonim şirketler hukuku içerisindeki özel görünümünü ise TTK m. 371/2 hükmü oluşturmaktadır. Bu düzenlemeye göre "*Temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemler de şirketi bağlar; meğerki, üçüncü kişinin, işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat edilsin. Şirket esas sözleşmesinin ilân edilmiş olması, bu hususun ispatı açısından, tek başına yeterli delil değildir*". Anılan hükümle birlikte şirketi temsile yetkili olanların işletme konusu dışındaki işlemlerinin eTTK döneminde olduğu gibi "yok" hükmünde kabul edilmediği ve kural olarak şirketi bağlayacağı kabul edilmiş; ancak kendisiyle işlem yapılan üçüncü kişinin, işlemin şirketin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden bilebilecek durumda bulunduğu ispat edildiği hallerde şirketi bağlamayacağına genel kuralın istisnası olarak yer verilmiştir. Bu noktada, anonim şirketin esas sözleşmesinin tescil ve ilân edilmiş olmasının ise durumun ispatı açısından, tek başına yeterli delil olmadığı ve dolayısıyla söz konusu husus açısından ticaret sicilinin olumlu fonksiyonunu icra etmeyeceği kabul edilmiştir.

---

[5] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız, B.: TTK Tasarısında Şirketlerin Ehliyeti ve Bu Bağlamda TTK m. 137 Hükmündeki "Ultra Vires" Sınırlamasının Yerindeliğinin Değerlendirilmesi, AÜHFD 2006, C. 55, S. 1, s. 321-353; Yıldız, B.: Ultra Vires İlkesinin Kaldırılmasının Ardından İşletme Konusu Unsuru ve Ticaret Şirketlerinin İşletme Konusu Dışındaki İşlemlerinin Hukukî Niteliği, Batider 2011, C. XXVII, S. 3, s. 111-134.*

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanununda ultra vires teorisinin terk edilmiş olduğunun söylenmesi, TTK m. 371/2 hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde bazı tereddütlere yol açabilecek niteliktedir. Zira bu teorinin terk edilmiş olması, anonim şirketlerin esas sözleşmelerinde, şirketin işletme konusuna yer verilmeyeceği anlamına gelmemektedir. Tam tersine TTK m. 339/2 hükmü ile anonim şirketin esas sözleşmesine yazılacak hususlar arasında, *"Esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir şekilde şirketin işletme konusu"* da yerini almıştır. TTK m. 371/2 hükmü, esas sözleşmede yer alması gereken işletme konusu çerçevesinde ele alınacak; anonim şirketin üçüncü kişilerle yaptığı işlemlerin hukuki nitelikleri şirketin işletme konusu içinde olup olmamasına göre değerlendirilerek sonuca varılacaktır.

Özetle, bir anonim şirketin üçüncü kişilerle yaptığı işlemler, şirketin esas sözleşmesinde belirtilen işletme konusu içindeyse işlem şirketin hak ehliyeti kapsamında olduğu için şirketi bağlayacaktır. Bu durumda işlemin temsilcinin temsil yetkisi kapsamında olduğu açıktır. Üçüncü kişilerle yapılan işlem şirketin esas sözleşmesinde yer alan işletme konusu dışındaysa, TTK m. 371/2 hükmü, "*Temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemler de şirketi bağlar ..."* dediğine göre, söz konusu işlem şirketin hak ehliyeti kapsamında olmasına rağmen, temsilcinin temsil yetkisi kapsamında yer almayacaktır. Böyle bir durumda yetkisiz temsil söz konusu olacağından, şirket açısından işlemin askıda geçerliliği söz konusu olacaktır. TTK m. 371/2 düzenlemesi meseleyi üçüncü kişinin bu durumu bilip bilmemesine göre bir çözüme kavuşturmuş bulunmaktadır. Üçüncü kişi işlemin şirketin işletme konusu dışında bulunduğunu bilmemesi, diğer bir ifade ile iyi niyetli olması halinde işlem geçerli halde şirketi bağlayacaktır. Aksi durumda, yani üçüncü kişinin işlemin şirketin işletme konusu dışında olduğunu bilmesi veya bilebilecek durumda olduğunun ispat edilmesi halinde (ki, bu durumda üçüncü kişi bu durumu somut olarak bildiği için kötü niyetli addedilecektir), işlemin iptalini talep ederek, işlemin geçersiz hale gelmesini sağlayabilecektir.

1.1.4. Kurulların Elektronik Ortamda Yapılabilmesi Olanağı

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile getirilen yeniliklerden biri de şirket sözleşmesinde veya esas sözleşmede düzenlenmiş olması şartıyla, sermaye şirketlerinde yönetim kurulu ve müdürler kurulu toplantıları ile genel kurulların elektronik ortamda yapılabilmesi imkânıdır. Bu imkân Kanunun 1527 ve 1528. maddesinde açıkça düzenlenmiş ve anılan maddenin beşinci fıkrasının verdiği yetkiyle Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) tarafından çıkarılan "Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik"[6] ile konuya ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

Türk Ticaret Kanununun 1527/5. fıkrası uyarınca anonim şirketlerde genel kurullara elektronik ortamda katılma, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme, fizikî katılmanın ve oy vermenin bütün hukuki sonuçlarını doğurur. Elektronik ortamda, bazı üyelerin, özellikle de genel kurulu toplantıya çağıranların fiziken mevcut bulundukları bir toplantıya bir kısım üyeler elektronik olarak katılıp görüş açıklamakta ve oy kullanabilmektedir.

Önemle belirtelim ki, genel kurullara elektronik ortamda katılma ve oy kullanma sisteminin uygulanması pay senetleri borsaya kote edilmiş şirketler için bir zorunluluk, bu kapsamda olmayan şirketler açısından ise uygulanması şirketin tercihine bağlı bir imkândır.

1.1.5. Ticaret Şirketlerinde "Sermaye Koyma Borcu" ve Yaptırımları

Bilindiği üzere, "sermaye", "şirket" kavramının geleneksel olarak kabul gören beş unsuru olan "kişi", "sözleşme", "sermaye", "ortak amaç" ve "ortak amaç uğruna birlikte gayret gösterme (*affectio societatis*)" unsurlarından bir tanesidir. Şirketin unsurunu oluşturmasının bir sonucu olarak da ortaklar şirkete sermaye koyma borcu altındadırlar.

Sermaye kavramı muhasebedeki teknik anlamıyla şirketin bilançosunun pasif tarafında yer alan itibari bir değeri yansıtır[7]. Ticaret hukuku açısından ise sermaye, şirketin, amacına ulaşmak için

[6] *RG. 28.02.2012, S. 28395.*
[7] *Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.: Ortaklıklar Hukuku I, 13. Bası, İstanbul 2014, s. 19.*

kullandığı, asgari miktarı ve nelerden oluşabileceği Türk Ticaret Kanununda düzenlenen zorunlu bir unsurudur.

Ticaret şirketleri arasında anonim ve limited şirketler için asgari sermaye zorunluluğu öngörülmüştür. Bu miktar, esas sermaye sistemini benimsemiş anonim şirketler açısından ellibin Türk Lirası; kayıtlı sermaye sistemini kabul eden halka kapalı şirketler açısından ise yüzbin Türk Lirasıdır (m. 332/1). Kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş halka açık anonim ortaklıklar açısından da SPK'nın "Kayıtlı Sermaye Sistemi Tebliği'nde (II-18.1)" yine yüzbin Türk Lirası asgari sermaye olarak belirlenmiştir (m. 5/3)[8].

Limited şirketlerin kurulabilmesi için ise kurucuların tamamının en az onbin Türk Lirası sermaye getirmiş olmaları gerekir (m. 580/1).

1.1.5.1. Sermaye Olarak Getirilebilecek Unsurlar

Ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebilecek değerler Türk Ticaret Kanununun 127. maddesinde örnekleyici olarak sayılmıştır.

Bu düzenlemeye göre,

(i) Para, alacak, kıymetli evrak ve sermaye şirketlerine ait paylar,

(ii) Fikrî mülkiyet hakları,

(iii) Taşınırlar ve her çeşit taşınmaz,

(iv) Taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları,

(v) Kişisel emek,

(vi) Ticari itibar,

(vii) Ticari işletmeler,

(viii) Haklı olarak kullanılan devredilebilir elektronik ortamlar, alanlar, adlar ve işaretler gibi değerler,

(ix) Maden ruhsatnameleri ve bunun gibi ekonomik değeri olan diğer haklar,

(x) Devrolunabilen ve nakden değerlendirilebilen her türlü değer,

Kanunda aksine hüküm olmadıkça, ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebilir.

Anılan genel kuralın istisnalarına TTK m. 127/2. fıkrasında, Kanunun 307. maddesinin ikinci, 342. maddesinin birinci ve 581. maddesinin birinci fıkra hükümleri saklı olduğu belirtilerek işaret edilmiştir.

Türk Ticaret Kanununun 342. maddesinde, anonim şirketler için geçerli olmak üzere, üzerlerinde sınırlı ayni bir hak, haciz ve tedbir bulunmayan, nakden değerlendirilebilen ve devrolunabilen, fikrî mülkiyet hakları ile sanal ortamlar da dâhil, malvarlığı unsurlarının ayni sermaye olarak konulabileceği; hizmet edimleri, kişisel emek, ticari itibar ve vadesi gelmemiş alacakların ise bu tür şirketlere sermaye olamayacağı emredici olarak hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemenin benzeri özel bir diğer istisnaya ise limited şirketler için geçerli olmak üzere Kanunun 581. maddesinde yer verilmiştir.

Anonim şirketler için TTK m. 127'ye göre özel hüküm niteliğini haiz olan TTK m. 342 öncelikle uygulama alanı bulacak; 127. madde ise 342'ye aykırı olmayan hükümleri ile sınırlı olarak uygulanabilecektir.

[8] *RG. 25.12.2013, S. 28862.*

1.1.5.2. Sermaye Koyma Borcunun İfası

Sermaye koyma borcunda da bütün borçlarda olduğu gibi taahhüt ve tasarruf aşaması şeklinde iki aşama bulunmaktadır. Şirket sözleşmesinin yapılmasıyla şirkete devri öngörülen değerler açısından kural olarak taahhüt aşaması gerçekleşirken tasarruf aşamasının tamamlanması ise getirilen sermayenin türüne göre değişen işlemlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu işlemlerle ilgili olarak ticaret hukukunun gerektirdiği özel ihtiyaçlar çerçevesinde, Türk Ticaret Kanununda özel düzenlemeler yer almaktadır.

Aşağıda açıklanan özel kurallara uyulmaması hâlinde bu değerlerin şirkete sermaye olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir.

a. Tapuya Kayıtlı Taşınmazların Sermaye Konulması

Türk Ticaret Kanununun 127/1. fıkrasının (c) bendinde "*taşınırlar ve her çeşit taşınmaz*" ile (d) bendinde "*taşınır ve taşınmazların faydalanma ve kullanma hakları*"nın da ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebilecekleri hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla taşınmazların kendisi sermaye olarak getirilebileceği gibi bunların faydalanma ve kullanma haklarının da ticaret şirketlerine ve dolayısıyla anonim şirketlere sermaye olarak konulması mümkündür.

Taşınmazların şirkete sermaye olarak getirilmesine ilişkin Türk Ticaret Kanununun 128. maddesinde özel düzenlemelere yer verilmiştir.

Genel hükümlerde öngörülen resmi şekil uyarınca taşınmazların devrinde tapu sicil memuru önünde; taşınmaz devir vaadi ise noter huzurunda, özel bir resmi şekle tabi tutulmuştur. Türk Ticaret Kanunundaki özel düzenleme ile anonim şirketlere sermaye olarak taşınmaz mülkiyeti veya taşınmaz üzerinde var olan veya kurulacak olan ayni bir hakkın konulması borcunu içeren şirket sözleşmesi hükümlerinin, resmî şekil aranmaksızın geçerli olacağı kabul edilmiştir (m. 128/3).

Genel hükümlerde aranan resmi şeklin ikamesi olarak Türk Ticaret Kanununun 128. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrası hükümleriyle konuya ilişkin düzenleme getirilmiştir.

Taşınmazların ya da taşınmazlar üzerinde bir ayni hakkın sermaye olarak getirilmesinde taahhüdün yer aldığı şirket sözleşmesinin, satış vaadinin noter tarafından yapılmasının veya resmi senet şartının yerine geçtiği kabul edilmektedir[9].

Kanunun m. 128/2. fıkrasında şirket sözleşmesinde bilirkişi tarafından belirlenen değerleriyle yer alan taşınmazların "tapuya şerh verildiği" anda ayni sermaye kabul olunacağı ve aynı zamanda özel sicile yapılan kayıtın iyi niyeti kaldıracağı hükme bağlanmıştır. Güvenli kuruluş ilkesinin bir gereği olarak karşımıza çıkan tapu siciline şerh mekanizması ile birlikte genel hükümlerde tapu sicil memuru önünde yapılması öngörülen devir işlemine bir istisna yaratılmış olunmaktadır. Şirketin ticaret siciline tescili sonrasında tescil edildiği ticaret sicil müdürlüğü, şirketin kurulduğunu tapu siciline bildirmesi ve tapu sicilinin de taşınmaz üzerinde gerekli değişikliği yapması gerekecektir. Bu konudaki usul ve esaslar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Şirketlerde Yapı Değişikliği ve Ayni Sermaye Konulmasında Siciller Arası İşbirliğine İlişkin Tebliğ" ile düzenlenmiştir[10].

TTK m. 128/5'e göre taşınmaz mülkiyetinin veya diğer ayni bir hakkın sermaye olarak konulması hâlinde, şirketin bunlar üzerinde tasarruf edebilmesi için tapu siciline tescilinin gerekli olduğu öngörülmüştür.

Türk Ticaret Kanununun anonim şirketle ilişkin 342 ve 343. maddeleri, taşınmazlar ayni sermaye niteliğini haiz olduğundan burada da uygulama alanı bulur. TTK m. 342 gereği anonim şirkete sermaye olarak konulacak taşınmazların üzerlerinde sınırlı ayni bir hak, haciz ve tedbir bulunmaması; aksine, nakden değerlendirilebilen ve devrolunabilen nitelikte olmaları gerekir. Aynı zamanda TTK m. 343 uyarınca taşınmazlara şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesince atanan bilirkişilerce değer biçilmesi zorunludur. Değerleme raporunda, uygulanan değerleme yönteminin somut olayın özellikleri bakımından herkes için en adil ve uygun seçim olduğu; ayni olarak konulan her

[9] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 93.*
[10] *RG. 31.10.2012, S. 28453.*

varlık karşılığında tahsis edilmesi gereken pay miktarı ile Türk Lirası karşılığı, tatmin edici gerekçelerle ve hesap verme ilkesinin icaplarına göre açıklanır. Bu rapora kurucular ve menfaat sahipleri itiraz edebilir. Mahkemenin onayladığı bilirkişi kararı ise kesindir.

b. Alacakların Sermaye Olarak Konulması

Alacakların ticaret şirketlerine sermaye olarak konulabileceği, Kanunun 127. maddesinde açıkça zikredilmiştir. Hemen belirtelim ki, şirkete sermaye olarak ortakların kişisel "alacaklarının" getirilmesi hususu özellik arz eder.

Türk Ticaret Kanununun kural olarak bütün ticaret şirketleri için geçerli olan 130. maddesine göre sermaye olarak şirkete alacaklarını devretmiş olan bir ortak, alacaklar şirketçe tahsil edilmiş olmadıkça sermaye koyma borcundan kurtulmaz. Alacak, vadesi gelmemiş ise aksi kararlaştırılmış olmadıkça, vade gününden, muaccel ise şirket sözleşmesi veya esas sözleşme tarihinden itibaren bir ay içinde şirketçe tahsil edilmelidir. Her ne sebeple olursa olsun, bu süre içinde tahsil edilemediği takdirde, gecikmeden dolayı şirketin tazminat hakkına halel gelmemek şartıyla, ortak, sürenin bitiminden itibaren geçecek günlerin temerrüt faizini de öder. Alacak kısmen tahsil edilmişse, yukarıdaki hükümler tahsil edilmemiş olan kısım hakkında geçerli olacaktır.

Anonim şirketler açısından alacakların şirkete sermaye olarak getirilebilmesi için her şeyden önce muaccel (vadesi gelmiş) nitelikte olmaları gerekir. Zira TTK m. 342'de vadesi gelmemiş alacakların sermaye olamayacağı öngörülmüştür. Ayrıca TTK m. 343 çerçevesinde, sermaye olarak konulan alacakların gerçekliği, geçerliliği ve 342. maddeye uygunluğu belirlenir; tahsil edilebilirlikleri ile tam değerleri tatmin edici gerekçelerle ve hesap verme ilkesinin icaplarına göre açıklanır.

c. Taşınırların Sermaye Olarak Konulması

Taşınmazların sermaye olarak konulmasına ilişkin bölümde de değinildiği gibi, Türk Ticaret Kanununun 127/1. fıkrasının (c) ve (d) bentlerine göre taşınırların da hem kendilerinin hem de üzerlerindeki faydalanma ve kullanma haklarının ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebilmesi mümkündür.

TTK m. 128/2'de taşınırların ticaret şirketlerine dolayısıyla anonim şirketlere sermaye olarak kabul olunabilmeleri için "güvenilir bir kişiye tevdi edilmeleri" koşulu öngörülmüştür.

Taşınırlar da nitelikleri gereği ayni sermaye şeklinde kabul edildikleri için anonim şirketlerde sermaye olabilmeleri için TTK m. 342 uyarınca üzerlerinde bir sınırlı ayni hak, haciz ve tedbir bulunmaması, nakden değerlendirilebilen ve devrolunabilen nitelikte olmaları gerekir. Bununla birlikte, daha önce de açıklandığı şekilde TTK m. 343 uyarınca şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından atanan bilirkişilerce sermaye olarak getirilmek istenen taşınırlara değer biçilmesi şarttır.

ç. Fikri Mülkiyet Haklarının Sermaye Olarak Konulması

Türk Ticaret Kanununun m. 127/1(b) hükmünde, ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebileceği ifade olunan "fikri mülkiyet hakları"na ilişkin olarak Kanunun 128. maddesinde "özel sicillerine bu hüküm uyarınca kaydedildikleri" takdirde ayni sermaye olarak kabul olunacakları hükme bağlanmıştır. Aksi takdirde, bu değerlerin şirkete sermaye olarak kabul edilebilmesi mümkün değildir.

İşletmelerin gayrimaddi bir unsuru olarak kabul edilen fikri mülkiyet hakları geniş anlamıyla marka, patent, faydalı model, endüstriyel tasarım gibi sınai mülkiyet hakları ile eser sahipliğinden doğan telif hakkı gibi fikri hakları içine almaktadır.

Unutmamak gerekir ki, iktisadi bir değer taşıdığı kesin olmakla birlikte doğrudan nakdi bir değeri ifade etmedikleri için fikri mülkiyet haklarının da anonim şirketlere sermaye olarak kabulünde ayni sermayeye ilişkin yukarıda açıklanan esaslara (m. 342, 343); özel sicillere yapılacak bildirim konusunda ise yine Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Şirketlerde Yapı Değişikliği

ve Ayni Sermaye Konulmasında Siciller Arası İşbirliğine İlişkin Tebliğ"[11] hükümlerine uygun hareket edilmelidir.

d. Nakdi Değerlerin Sermaye Olarak Konulması

Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin 344. maddesine göre nakden taahhüt edilen payların itibarî değerlerinin en az yüzde yirmibeşi tescilden önce, gerisi de şirketin tescilini izleyen yirmidört ay içinde ödenmek zorundadır. Aynı maddede ayrıca payların çıkarma primlerinin tamamının tescilden önce ödenmesi esası kabul edilmiştir.

Türk Ticaret Kanununun 344/2. fıkrasında, Sermaye Piyasası Kanununun (SerPK) pay bedellerinin ödenmelerine ilişkin hükümleri saklı tutulmuştur. SerPK m. 12/1 hükmüne göre ihraç olunan payların bedellerinin tamamen ve nakden ödenmesi şarttır. SerPK ihraç ve halka arzlarda pay bedelleri açısından tam ve nakden ödeme kuralını getirmiştir. Ancak maddede Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), aynı zamanda birleşme, bölünme, hisse değişimi ve benzeri şirket yapılandırmalarında yapılacak sermaye artırımları gibi pay bedellerinin nakden ödenmesinin zorunlu olmadığı durumları belirlemeye de yetkili kılınmış olup, bu şekilde kurala istisnalar getirilebileceği de hükümde kabul edilmiş bulunmaktadır. Maddeye göre SPK, satış süresi içinde satılamayan payların tamamının satın alınacağının ve bedellerinin ödeneceğinin ortaklığa karşı taahhüt edilmesini (satın alma taahhüdü) isteyebilir (bu konuda ayrıntılar için bkz. VII-128.1 Pay Tebliği, RG.22.06.2013, S.28685). SerPK'nın bu düzenlemesi gereğince, bir anonim şirketin kuruluşunda halka arzlı bir kuruluş gerçekleşirse halka arz edilen paylar yönünden, sermayenin nakit olarak getirilmesi ve bedellerinin tam olarak (tek seferde) ödenmesi kuralı geçerli olacaktır. Ancak SerPK'nın bu hükmü dikkate alınarak yeni TTK'ya göre bir anonim şirketin kuruluşunun halka arzlı yapılıp yapılamayacağını da kısaca değerlendirmekte fayda bulunmaktadır. TTK'nın "Halka arz edilecek paylar" başlığını taşımakta olan 346. maddesi,

"(1) Esas sözleşmede taahhüt edilmiş olup da taahhüt sahiplerince, şirketin tescilinden itibaren en geç iki ay içinde halka arzedileceği esas sözleşmede belirtilmiş ve ayrıca garanti edilmiş bulunan nakdî payların karşılıkları satıştan elde edilen gelirden ödenir. Pay senetlerinin halka arzedilmesi sermaye piyasası mevzuatına göre yapılır. Satış süresinin sonunda, payların itibarî değerlerinin, varsa çıkarma priminin karşılığı şirkete, giderler düştükten sonra kalan tutar ise, pay senetlerini halka arzeden pay sahiplerine ödenir.

(2) Halka arzedilip de süresinde satılmayan payların bedellerinin tamamı, süresinde halka arzedilmeyen payların bedellerinin ise, yüzde yirmibeşi iki aylık süreyi izleyen üç gün içinde ödenir."

hükmünü içermektedir. Bu hüküm gereğince kuruluşta şirketin tescilinden itibaren iki ay içinde, tamamı taahhüt edilmiş nakit paylar için halka arzda bulunulması kabul edilmiştir. Maddeye göre kuruluşta payların halka arzında da sermaye piyasası mevzuatının esas alınması öngörüldüğüne göre, payların halka arz edilen kısmı yönünden SerPK'nın tam ve nakden ödeme kuralının esas olacağı açıktır. Ancak SerPK'nın 12. maddesi altıncı fıkrasında, "6102 sayılı *Kanunun 346 ncı maddesi ... halka açık ve halka açılmak üzere Kurula başvuran ortaklıklara uygulanmaz"* demek suretiyle bu hükmü bertaraf etmiştir. SerPK m. 12/6 hükmünün, TTK'nın anonim şirketlerin kuruluşunda öngördüğü kolay halka arzlı kuruluşa ilişkin hükmü neden uygulanamaz hale getirdiği de kolay anlaşılır değildir[12]. Bir anonim şirketin kuruluşunda fiili olarak zor görünse de, ortak sayısı (500 kişiyi geçmesi) nedeniyle halka açıklık statüsünü kazanması mümkün olabilecekken, kuruluşta taahhüt edilen (mevcut) payların halka arz edilebileceğini öngören TTK hükmünün bertaraf edilmesi, kuruluşta fiili halka arz yapılmasının benimsenmemiş olduğu yorumunu kuvvetlendirmektedir. Oysa SPK'nın Pay Tebliği incelendiğinde halka açık olmayan (kapalı) bir anonim şirketin ortaklarının mevcut paylarını halka arz edebilmeleri imkân dahilindedir. Belki SerPK'nın 346. maddeyi uygulanamaz hale getirmesindeki yegane gerekçe, bu maddede öngörülmüş olan iki aylık halka arz süresinin kısa bulunmuş olduğu şeklinde açıklanabilir.

Nakdi ödemelerin ödeme yeri konusuna ilişkin olarak Kanunun 345. maddesinde, nakdi ödemelerin, 5411 sayılı Bankacılık Kanununa13 tabi bir "banka"da, kurulmakta olan şirket adına

[11] *RG. 31.10.2012, S. 28453.*
[12] *Eleştiri için bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s.310.*
[13] *RG. 01.11.2005, S. 25983.*

açılacak özel bir hesaba, sadece şirketin kullanabileceği şekilde yatırılacağı öngörülmüştür. Taahhüt edilen payların, kanunda veya esas sözleşmede öngörülmüş bulunan ve kanunda yazılı olandan daha yüksek olan tutarlarının ödendiği, ticaret siciline yöneltilecek bir banka mektubu ile ispatlanır. Banka, bu tutarı, şirketin tüzel kişilik kazandığını bildiren bir sicil müdürlüğü yazısının sunulması üzerine, sadece şirkete öder.

Anılan düzenlemenin ikinci fıkrasına göre şirket tarafından, 335. maddenin birinci fıkrasında öngörülen noter onayı tarihinden itibaren, üç ay içinde tüzel kişilik kazanılamadığı takdirde, bu hususu doğrulayan bir sicil müdürlüğü yazısının sunulması üzerine, bedeller banka tarafından sahiplerine geri verilir.

1.1.5.3. Sermaye Koyma Borcunda Borcun İfasında Temerrüt ve Yaptırımları

a. Borcun İfasını Talep ve Dava Hakkı

Sermaye koyma borcunun Türk Ticaret Kanununda belirtilen esaslar ile bu yasal çerçeve içerisinde olmak kaydıyla esas sözleşme ile öngörülen şekilde yerine getirilmemesi hâlinde şirket, her ortağın sermaye koyma borcunu yerine getirmesini isteyebilir ve borcun ifasını dava edebilir.

Borcun ifası talebini içeren dava, hukuki niteliği itibariyle bir eda davasıdır. TTK m. 128/7 ile bu davayı açma hakkı şahıs şirketlerinde şirketin yanı sıra ortaklara da verilmiştir (*actio pro socio*). Ancak anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde söz konusu ifa davasını sadece şirket tüzel kişiliği açabilir.

b. Tazminat İsteme Hakkı

Türk Ticaret Kanununun m. 128/7 hükmüne göre şirket, ortağın sermaye koyma borcunu yerine getirmede gecikme sebebiyle uğradığı zararın tazminini de isteyebilir. Kanun koyucu tazminat istemi için ihtarda bulunulmasını şart koşmuştur.

Anonim şirketlerde sermaye koyma borcunun ifa edilmemesi dolayısıyla şirketin tazminat isteme hakkının saklı olduğu m. 482/4 hükmünde özel olarak zikredilmiştir.

c. Temerrüt Faizi İsteme Hakkı

Türk Ticaret Kanununun 130. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, alacak hakkının sermaye olarak getirildiği hallerde, alacak, müeccel (vadesi gelmemiş) ise aksi kararlaştırılmış olmadıkça vade gününden; muaccel (vadesi gelmiş) ise şirket sözleşmesi veya esas sözleşme tarihinden itibaren bir ay içinde şirketçe tahsil edilmediği takdirde, gecikmeden dolayı şirketin tazminat hakkına halel gelmemek şartıyla, ortak, sürenin bitiminden itibaren geçecek günlerin temerrüt faizini de öder.

Anonim şirketlerde ise yukarıda da değinildiği üzere, sadece vadesi gelmiş alacakların sermaye olarak konulabileceği ve TTK m. 130/3'ün sadece muaccel alacaklara ilişkin kısmının uygulama alanına sahip olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Kanun koyucu, anonim şirketlerde sermaye koyma borcunu süresi içinde yerine getirmeyen pay sahibinin, ihtara gerek olmaksızın, temerrüt faizi ödemekle yükümlü olduğunu TTK m. 482/1 hükmünde özel olarak düzenlenmiştir.

ç. İhtiyati Tedbir İsteme Olanağı

Türk Ticaret Kanununun 128/8. fıkrasında ortaklarca, sermaye olarak konulması taahhüt edilen hakların korunması için, kurucular tarafından ortaklar aleyhine ihtiyati tedbir istenebileceği hükme bağlanmıştır.

İhtiyati tedbir üzerine açılacak davalar için, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun[14] 397/1. fıkrasında öngörülen iki haftalık süre ancak şirketin tescil ve ilânı tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır (TTK m. 128/8).

[14] *RG. 04.02.2011, S. 27836.*

d. Şirket Türüne Göre Uygulanabilecek Özel Bazı Yaptırımlar

aa. Çıkarma ve Iskat

Anonim şirketlerde pay bedelinin ifasına ilişkin özel hükümler olan TTK m. 480 ilâ 483. maddelerinde bu şirket türü için uygulanan özel bir usul olarak "ıskat" müessesesi düzenlenmiştir.

Anonim şirketlerde yönetim kurulu tarafından, sermaye koyma borcunun yerine getirmeyen pay sahibine, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi (TTSG) ile esas sözleşmenin öngördüğü şekilde ilân yoluyla şirketin internet sitesinde de yayımlanacak bir mesajla ihtarda bulunulur. Bu ihtarda, mütemerrit pay sahibinin temerrüde konu olan tutarı bir ay içinde ödemesi, aksi halde, ilgili paylara ilişkin haklarından yoksun bırakılacağı ve sözleşme cezasının isteneceği belirtilir.

Söz konusu ihtara rağmen bir ay içerisinde borcun ifa edilmemesi hâlinde yönetim kurulu, sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen pay sahibini, iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından yoksun bırakmaya ve söz konusu payı satıp yerine ortak olarak başkasını almaya ve kendisine verilmiş pay senedi varsa, bunları iptal etmeye yetkilidir (m. 482/2). İptal edilen pay senetleri ele geçirilemiyorsa iptal kararı TTSG'de ve ayrıca esas sözleşmenin öngördüğü şekilde ilân olunur.

Sermaye koyma borcunda temerrüde düşen pay sahibine yukarıda belirtilen yaptırımlar sadece bedelini ödemediği paylar için uygulanabilir. Bir başka anlatımla, söz konusu kişiler, şirkette birden fazla paya sahip ve paylarının bir kısmına ilişkin taahhütlerini yerine getirdiyse bu paylara ilişkin hakları ellerinden alınamaz.

Iskat olunan pay sahibi, yeni pay sahibinin ödemelerinden açık kalan tutar için şirkete karşı sorumludur (m. 483/3).

Eklemek gerekir ki, kollektif şirketlerde de sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesi TTK m. 255/3 bağlamında ortağın şirketten çıkarılması için haklı sebep teşkil eder. Söz konusu düzenleme m. 328 gereğince (adi) komandit şirketler için de uygulama alanına sahiptir.

bb. Şirketin Haklı Nedenle Feshini Talep

Türk Ticaret Kanununun 245. maddesi birinci fıkrasında, kollektif şirketler açısından haklı sebebi, "*şirketin kuruluşuna yol açan fiili veya kişisel sebeplerin şirketin işletme konusunun elde edilmesini imkânsız kılacak veya güçleştirecek şekilde ortadan kalkmış olması*" şeklinde ifade etmiş sınırlı sayıda olmamak üzere dört bent halinde haklı sebep sayılabilecek hallere örnekler vermiştir. Bu yönde maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde, "Bir ortağın kendisine düşen asli görevleri ve borçları yerine getirmemesi" kollektif şirketin feshi için haklı sebep olarak öngörülmüştür. Bu düzenleme TTK m. 328'de yer alan atıf gereğince (adi) komandit şirketler için de uygulama alanına sahiptir.

Aynı şekilde limited şirketlerde de, sermaye koyma borcunun ifa edilmemesinin TTK m. 636/3'e göre şirketin feshi için haklı sebep olarak kabul edilmesi gerektiği öğretide savunulmaktadır[15]. Limited şirket bir sermaye şirketi (bkz. TTK m.124/2) olmakla birlikte, anonim şirket karşısında, sermaye şirketlerinin en tipik örneğini de teşkil etmemektedir. 6102 sayılı TTK, 6762 sayılı mülga TTK'ya göre limited şirketleri taşıdığı, şahıs şirketlerinden de gelen karma şirket özellikleri bakımından anonim şirketlere oldukça yaklaştırmaya çalışsa da, halen bu tür görüşler limited şirketler için savunulabilir niteliktedir. Ancak, TTK 636. maddenin üçüncü fıkrasına ilişkin madde gerekçesinde, haklı nedenlerle şirketin feshinin talep edilebilmesi yönünden anonim şirketlere ilişkin haklı nedenle feshi düzenleyen 531. madde hükmü ile paralellik kurmuş olması, bu görüşün savunulmasında limited şirketler yönünden tereddüt uyandırabilecek niteliktedir.

Esasen anonim şirketlerde, her ne kadar sermaye koyma borcu farklı yaptırımlara tabi tutulmuş olup fesih için haklı sebep olarak kabul edilmese de, bu durum dolayısıyla şirketin mali durumunun önemli ölçüde bozulması veya şirket amacının elde edilmesinin imkânsız hale gelmesi hallerinde, TTK

[15] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 94.*

m. 376/3 ile m. 529/1(b) bağlamında şirketin iflası ya da sona ermesi sonucunun doğabileceği ileri sürülmektedir[16].

Yalnız, anonim şirketlerin nitelikleri ve bu konuda öngörülen özel yaptırım türleri göz önünde bulundurulduğunda, somut olayın özellikleri bir yana, TTK m. 531 ile ilk defa düzenlenen anonim şirketin haklı sebeple feshi açısından, salt sermaye koyma borcunun ifa edilmemesini, anonim şirketin feshine yol açabilecek ölçüde bir haklı sebep olarak kabul edebilmek oldukça güç görünmektedir.

cc. Sözleşme Cezası Talebi

6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanununda "ceza koşulu" terimiyle düzenlenmesine rağmen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda "sözleşme cezası" teriminin kullanıldığı bu kavram, genel olarak borçlunun sözleşmeye uygun hareket etmesini sağlamaya yönelik fer'i borç doğuran bir hukuki araçtır. Genel olarak, Türk Borçlar Kanununun 179 ilâ 182. maddelerinde düzenlenmiştir.

Anonim şirketlerde esas sözleşmeyle, pay sahipleri, temerrüt hâlinde, sözleşme cezası ödemekle zorunlu tutulabilirler (m. 482/3). Ancak önemle vurgulamak gerekir ki, sermaye koyma borcunun zamanında ve gereği gibi ifa edilmemesi sonucunda sözleşme cezasının uygulanabilmesi için şirket esas sözleşmesinde bu konuda bir hüküm bulunması şarttır.

Benzer şekilde, limited şirketler için de TTK m. 578/1(f) hükmünde Kanunda ya da şirket sözleşmesinde öngörülmüş bulunan yükümlülüklerin hiç ya da zamanında yerine getirilmemeleri hallerinde uygulanabilecek sözleşme cezası hükümlerinin bağlayıcı olduğu kabul edilmiştir.

e. Yargılama Usulü ve Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 1521. maddesinde, ticaret şirketlerinde, ortakların veya pay sahiplerinin şirketle veya birbirleriyle, şirket ortaklığından veya pay sahipliğinden kaynaklanan davalarda veya şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, müdürleri, tasfiye memurları ya da denetçilerine karşı açılacak davalarda "basit yargılama usulü"nün uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Basit yargılama usulünün ticaret şirketleriyle ilgili davaların uzamasının engellenmesi amacıyla tercih edildiği öğretide ifade olunmaktadır17.

Türk Ticaret Kanununun ticaret ortaklıklarına ilişkin genel hükümlerinde zamanaşımı konusu ile ilgili genel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durumda, Türk Borçlar Kanununun 147. maddesi genel hüküm olarak uygulama alanı bulacaktır.

TBK m. 147/b.4 hükmünde "*Bir ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar*"ın beş yıllık zamanaşımına tabi olduğu ifade edilmiştir. Bu düzenlemenin bir alacak zamanaşımını öngördüğü ve maddede sayılan kişilerin sınırlı sayıda görülmesi gerektiği kabul edilmektedir[18]. Ayrıca önemle belirtelim ki, Türk Ticaret Kanununda ticaret ortaklıkları hakkında özel bir zamanaşımı düzenlemesinin bulunduğu hallerde özel hüküm-genel hüküm ilişkisinin bir sonucu olarak TBK m. 147'deki genel hüküm değil Kanunda öngörülen özel zamanaşımı süresi uygulama alanı bulacaktır (örnek için bkz. TTK m. 560).

f. Ortakların Kişisel Alacaklılarının Durumu

Ticaret şirketlerinin ortaklarının kişisel ilişkilerinden doğan borç ilişkileri dolayısıyla alacaklılarının bu kişilerin ortağı oldukları şirket üzerindeki haklarına ne ölçüde başvurulabileceği hususuna ilişkin olarak Türk Ticaret Kanununun "Ortakların Kişisel Alacaklıları" kenar başlıklı 133. maddesinde özel bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Söz konusu maddeye göre bir şahıs şirketi devam ettiği sürece ortaklardan birinin kişisel alacaklısı, hakkını şirketin bilançosu gereğince o ortağa düşen "kâr payından" ve şirket fesholunmuşsa "tasfiye payından" alabilir. Henüz bilanço düzenlenmemişse alacaklı bilançonun düzenlenmesi sonucunda borçluya düşecek kâr ve tasfiye payı üzerine haciz koydurabilir.

[16] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 94.*
[17] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 97.*
[18] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 96.*

Sermaye şirketlerinde dolayısıyla anonim şirketlerde alacaklılar, alacaklarını, o ortağa düşen kâr veya tasfiye payından almak yanında, borçlularına ait olan, senede bağlanmış veya bağlanmamış payların, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun19 taşınırlara ilişkin hükümleri uyarınca haczedilmesini ve paraya çevrilmesini isteyebilirler. Haciz, istek üzerine, şirketin pay defterine işlenir.

Bunun dışında, alacaklılar, tüm ticaret şirketlerinde alacaklarını, ortağın şirketten olan diğer alacaklarından da alabilme ve bunun için haciz yaptırabilme yetkisini de haizdir.

Ayrıca vurgulamak gerekir ki, yukarıda açıklanan özel hükümler borçlu ortakların şirket dışındaki mallarına alacaklıların başvurmalarına engel olmaz.

1.1.6. Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme

1.1.6.1. Genel Olarak

Ticaret şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değiştirme işlemlerine konu olması, 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanununun 134-194. maddeleri arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Birleşme, bölünme ve tür değiştirme işlemleri SerPK m. 23/1(a) hükmünde halka açık anonim şirketlerin "önemli nitelikteki işlemleri" arasında sayılmıştır. Dolayısıyla halka açık anonim şirketler açısından bu tür işlemlere bağlanan hukuki sonuçlara da tabi olunacaktır. Bu noktada, SerPK'nın yanı sıra SPK'nın ilgili alt düzenlemeleri olan "Önemli Nitelikteki İşlemlere İlişkin Ortak Esaslar ve Ayrılma Hakkı Tebliği (II-23.1)"[20] ile "Birleşme ve Bölünme Tebliği (II-23.2)"[21] özel önem taşımaktadır.

Söz konusu hükümlerde öngörülen kanuni usul ve esaslar çerçevesinde olmak kaydıyla, ticaret şirketlerinin birleşme, bölünme ve tür değiştirme işlemleri ile malvarlığını da etkileyecek şekilde farklı hukuki kalıplara bürünmeleri mümkündür. Anonim şirketler de anılan düzenlemeler uyarınca, sermaye şirketleri, kooperatifler ve (devralan olmak koşuluyla) şahıs şirketleri ile birleşebilirler (TTK m. 137); sermaye şirketlerine ve/veya kooperatiflere bölünebilirler (TTK m. 160) ve eskisinin devamı niteliğinde olmak üzere başka tür bir sermaye şirketine (limited şirket ya da sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket), kooperatife dönüşebilirler (TTK m. 181).

Birleşme, bölünme ve tür değiştirme hükümleri, Türk Ticaret Kanununda esas itibariyle ticaret şirketleri için düzenlenmiştir. Bununla birlikte yeni TTK'nın "Ticari işletme ile ilgili birleşme ve tür değiştirme" başlığını taşıyan 194. maddesi, birleşme ve tür değiştirme açısından bu esasa önemli bir istisna getirmektedir. Bu hükme göre, maddede öngörülen esaslar çerçevesinde, bir ticari işletme, bir ticaret şirketiyle, onun tarafından devralınmak suretiyle birleşebilecek; ayrıca, bir ticari işletme bir ticaret şirketine dönüşebileceği gibi bir ticaret şirketinin bir ticari işletmeye dönüştürülebilmesi de söz konusu olabilecektir.

Ayrıca değinmek gerekir ki, Kanunun birleşme, bölünme ve tür değiştirmeye ilişkin hükümlerinin arasında üç yeni ortaklık davası özel olarak düzenlenmiştir: "Ortaklık paylarının ve ortaklık haklarının incelenmesi davası (denkleştirme davası)" m. 191; "Birleşmenin, bölünmenin ve tür değiştirmenin iptali davası" (m. 192); "birleşme, bölünme ve tür değiştirme dolayısıyla sorumluluk davası" (m. 193) söz konusu yapısal değişiklik işlemlerine katılan şirketler için karşımıza çıkabilecektir.

1.1.6.2. Birleşme

a. Kavramsal Çerçeve

Ticaret şirketlerinin birleşmesi, Türk Ticaret Kanununda tanımlanmamıştır. Yalnızca TTK m. 136'da şirketlerin;

(a) Bir şirketin diğerini devralması, teknik terimle "devralma şeklinde birleşme" veya

(b) Yeni bir şirket içinde bir araya gelmeleri, teknik terimle "yeni kuruluş şeklinde birleşme"

[19] *RG. 19.06.1932, S. 2128.*
[20] *RG. 24.12.2013, S. 28861.*
[21] *RG. 28.12.2013, S. 28865.*

yoluyla birleşebilecekleri hükme bağlanmıştır.

İlgili düzenlemeler bütünü bir arada değerlendirildiğinde, birleşmenin, bir sözleşme ilişkisi çerçevesinde, bir ya da daha çok ticaret şirketinin malvarlıklarının tasfiye edilmeksizin mevcut veya yeni kurulan bir ticaret şirketi tarafından devralınması ve devralınan şirketlerin malvarlıkları karşılığında devralan ya da yeni kurulan şirketin paylarının önceden belirlenen değişim oranına göre devrolunan şirket ya da bu şirketin ortakları tarafından kendiliğinden iktisap edilmesi olarak tanımlanabilmesi mümkündür[22].

SPK'nın yukarıda belirtilen "Birleşme ve Bölünme Tebliği"nde (II-23.2) birleşmenin, "devralma veya yeni kuruluş şeklinde birleşmeyi" ifade ettiği belirtilmiştir. Görüleceği üzere, SPK, bu kavramı doğrudan tanımlamamış, türlerini belirleme yolunu seçmiştir.

Belirtilen türlerden "devralma şeklinde birleşme", "*En az bir şirketin, aktif ve pasif malvarlığı unsurlarını bir bütün olarak başka bir şirkete devrederek tasfiyesiz sona ermesini ve devrolunan şirketin ortaklarına belirli bir değişim oranına göre hesaplanacak miktarda devralan şirketin paylarının verilmesi*" [m. 4/1(e)]; "yeni kuruluş şeklinde birleşme" ise "*İki veya daha fazla şirketin, aktif ve pasif malvarlığı unsurlarını bir bütün olarak yeni kurulacak olan bir şirkete sermaye olarak koyarak tasfiyesiz sona ermesini ve sona eren şirketlerin ortaklarına sahip oldukları paylara karşılık gelen belirli bir değişim oranına göre hesaplanacak olan miktarda yeni kurulan şirketin paylarının verilmesi*" [m. 4/1(r)] olarak tanımlanmıştır.

b. Birleşmelerine İzin Verilen Şirket Türleri

Türk Ticaret Kanununun 137. maddesinde "geçerli birleşmeler" düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre,

Sermaye şirketleri;

(a) Sermaye şirketleriyle,

(b) Kooperatiflerle ve

(c) Devralan şirket olmaları şartıyla, kollektif ve komandit şirketlerle,

birleşebilirler.

Şahıs şirketleri;

(a) Şahıs şirketleriyle,

(b) Devrolunan şirket olmaları şartıyla, sermaye şirketleriyle,

(c) Devrolunan şirket olmaları şartıyla, kooperatiflerle,

birleşebilirler.

(3) Kooperatifler;

(a) Kooperatiflerle,

(b) Sermaye şirketleriyle ve

(c) Devralan şirket olmaları şartıyla, şahıs şirketleriyle,

birleşebilirler.

Yukarıda da açıklandığı üzere, TTK m. 124/2 uyarınca kollektif ile komandit şirketler şahıs şirketlerini; anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket sermaye şirketlerini oluşturmaktadır.

[22] *Tekinalp (Poroy//Çamoğlu), s. 99.*

Hemen belirtelim ki, Kanuna Adalet Komisyonu raporu ile sonradan eklenen ticari işletmelere ilişkin birleşme ve tür değiştirme işlemlerine olanak veren TTK m. 194'e göre "ticari işletmeler" de bir ticaret şirketiyle, onun tarafından devralınmak suretiyle birleşebilir.

c. Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması İlkesi

Birleşme hukukuna hâkim ilkelerden biri olan ortak olma durumunun devamlılığı kısaca şirket payının devamlılığı (korunması) ilkesi, TTK m. 140'da kanuni ifadesini bulmuştur. Bununla birlikte, TTK m. 141'de düzenlenen "ayrılma akçesi" de bu ilke bağlamında öngörülmüştür.

Söz konusu ilke, devrolunan şirketin her bir ortağının, devrolunan şirketteki payının değerini karşılayacak ve şimdiye kadarki payının verdiği haklarına eşit (veya öyle kabul edilen) hakları içeren bir devralan şirket payını talep etmeye hakkı olduğu anlamına gelir[23].

Devrolunan şirketin ortaklarının, mevcut ortaklık paylarını ve haklarını karşılayacak değerde, devralan şirketin payları ve hakları üzerinde istemde bulunma hakları vardır[24]. Bu istem hakkı, birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarının değeri, oy haklarının dağılımı ve önem taşıyan diğer hususlar dikkate alınarak hesaplanır.

TTK m. 140/2 gereğince ortaklık paylarının değişim oranları belirlenirken, devrolunan şirketin ortaklarına tahsis olunan ortaklık paylarının gerçek değerlerinin onda birini aşmaması şartıyla, bir denkleştirme ödenmesi öngörülebilir.

Devrolunan şirketin oydan yoksun paylarına sahip ortaklarına aynı değerde, oydan yoksun veya oy hakkını haiz paylar verilir. Yine, devrolunan şirkette mevcut bulunan paylara bağlı imtiyaz hakları karşılığında, devralan şirkette eş değerde haklar veya uygun bir karşılık verilir. Devralan şirket, devrolunan şirketin intifa senedi sahiplerine, eş değerli haklar tanımak veya intifa senetlerini, birleşme sözleşmesinin yapıldığı tarihteki gerçek değeriyle satın almak zorundadır (m. 140/3,4,5).

"*Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması*" kenar başlıklı TTK m. 140'ın gerekçesine göre "*Hükümdeki "ortaklık payları ve hakları" ile, devrolunan şirketteki şirkete katılma payı (135 inci maddeye bakılmalıdır) ve paya bağlı malvarlığı, yönetim, denetim ve inceleme hakları kastedilmiştir. Bu terim, azlık haklarını kapsayamaz. Çünkü, devrolunan şirkette azlık haklarına sahip bir ortak, oransal eşitlik sebebiyle devralan şirkette azlık hakkını haiz olmayabilir.*"

Birleşme dolayısıyla söz konusu olabilecek ayrılma akçesine ilişkin TTK m. 141 uyarınca birleşmeye katılan şirketler, birleşme sözleşmesinde, ortaklara, devralan şirkette, pay ve ortaklık haklarının iktisabı ile iktisap olunacak şirket paylarının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesi arasında seçim yapma hakkı tanıyabilirler. Birleşmeye katılan şirketler birleşme sözleşmesinde, sadece ayrılma akçesinin verilmesini de öngörebilirler.

Esas itibarıyla birleşme, bölünme ve tür değiştirme işlemlerinin tümüyle ilgili temel bir ilke olan "ortaklık paylarının ve haklarının korunması" ve bu bağlamda ayrıca ayrılma karşılığının uygun belirlenmemiş olması dolayısıyla "ortaklık paylarının ve ortaklık haklarının incelenmesi davası/denkleştirme davası (TTK m. 191) ile de özel olarak güvence altına alınmıştır.

ç. Birleşme İşlemleri

aa. Birleşme Öncesi Görüşmeler

Birleşme süreci, esas itibarıyla taraflar arasındaki "*birleşme görüşmeleri*" ile kurulan temaslarla başlar. Bu görüşmelerde karşılıklı iradelerin uyuşması hâlinde bir sonraki aşamaya geçilebilir.

---

[23] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 140.*

[24] *"Devrolunan şirketteki şimdiye kadar sahip olunan pay, bir değişim (değiş-tokuş) oranına göre hesaplanan bir devralan şirket payı ile devralan şirkette devam eder. Devamlılık ilkesi, devralan ile devrolunan şirketlerin malvarlıksal büyüklüğünden doğan, mutlak olmayan eşitlikle tanımlanır. Eşitlik, büyüklüklerin oranlanmasına göre bulunmuş bir anlaşılmış değerdir. Bu eşitlik, hükümdeki "karşılayacak değerde" ibaresiyle açıklanmıştır. Eşitlik sadece parasal olarak değil haklara ilişkin eşitlik bakımından da söz konusudur" (Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 140).*

bb. Ara Bilanço Çıkarılması

Kanun koyucu, birleşme sözleşmesinin imzalandığı tarih ile bilanço günü arasında altı aydan fazla zaman geçmişse veya son bilançonun çıkarılmasından sonra, birleşmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelmişse, birleşmeye katılan şirketlerin bir "ara bilanço çıkarmak zorunda" olduklarını hükme bağlamıştır.

Kural olarak ara bilançoya yıllık bilançoya ilişkin hüküm ve ilkeler uygulanır. Ancak ara bilanço için fizikî envanter çıkarılması gerekli değildir ve son bilançoda kabul edilen değerlemeler, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır (m. 144).

cc. Birleşme Sözleşmesi

Kurulan temaslar sonrasında anlaşma sağlanırsa taraflar arasında "*birleşme sözleşmesi*" imzalanır. Birleşme sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Sözleşme, birleşmeye katılan şirketlerin, yönetim organlarınca imzalanır ve genel kurulları tarafından onaylanır (m. 145).

Türk Ticaret Kanununun 146. maddesine göre birleşme sözleşmesinin;

(a) Birleşmeye katılan şirketlerin ticaret unvanlarını, hukuki türlerini, merkezlerini; yeni kuruluş yolu ile birleşme hâlinde, yeni şirketin türünü, ticaret unvanını ve merkezini,

(b) Şirket paylarının değişim oranını, öngörülmüşse denkleştirme tutarını; devrolunan şirketin ortaklarının, devralan şirketteki paylarına ve haklarına ilişkin açıklamaları,

(c) Devralan şirketin, imtiyazlı ve oydan yoksun payların sahipleriyle intifa senedi sahiplerine tanıdığı hakları,

(ç) Şirket paylarının değiştirilmesinin şeklini,

(d) Birleşmeyle iktisap edilen payların, devralan veya yeni kurulan şirketin bilanço kârına hak kazandığı tarihi ve bu isteme ilişkin bütün özellikleri,

(e) Gereğinde 141. madde uyarınca ayrılma akçesini,

(f) Devrolunan şirketin işlem ve eylemlerinin devralan şirketin hesabına yapılmış sayılacağı tarihi,

(g) Yönetim organlarına ve yönetici ortaklara tanınan özel yararları,

(ğ) Gereğinde sınırsız sorumlu ortakların isimlerini,

içermesi zorunludur.

çç. Birleşme Raporu

Birleşmeye katılan şirketlerin yönetim organları, ayrı ayrı veya birlikte, birleşme hakkında bir rapor hazırlarlar (m. 147).

Birleşme raporunda;

(a) Birleşmenin amacı ve sonuçları,

(b) Birleşme sözleşmesi,

(c) Şirket paylarının değişim oranı ve öngörülmüşse denkleştirme akçesi; devrolunan şirketlerin ortaklarına devralan şirket nezdinde tanınan ortaklık hakları,

(ç) Gereğinde ayrılma akçesinin tutarı ve şirket pay ve ortaklık hakları yerine ayrılma akçesi verilmesinin sebepleri,

(d) Değişim oranının belirlenmesi yönünden payların değerlemesine ilişkin özellikler,

(e) Gereğinde devralan şirket tarafından yapılacak artırımın miktarı,

(f) Öngörülmüşse, devrolunan şirketin ortaklarına, birleşme dolayısıyla yüklenecek olan, ek ödeme ve diğer kişisel edim yükümlülükleri ile kişisel sorumluluklar hakkında bilgi,

(g) Değişik türdeki şirketlerin birleşmelerinde, yeni tür dolayısıyla ortaklara düşen yükümlülükler,

(ğ) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin işçileri üzerindeki etkileri ile mümkünse bir sosyal planın içeriği,

(h) Birleşmenin, birleşmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkileri,

(ı) Gerekiyorsa, ilgili makamlardan alınan onaylar,

hukuki ve ekonomik yönden açıklanır ve gerekçeleri belirtilir.

Bunlarla birlikte, yeni kuruluş yoluyla birleşmede birleşme raporuna yeni şirketin sözleşmesinin de eklenmesi şarttır. Tüm ortakların onaylaması hâlinde, küçük ve orta ölçekli şirketler, birleşme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler.

dd. Ortakların Bilgi Edinme ve İnceleme Haklarının Sağlanması

Türk Ticaret Kanununun 149. maddesine göre birleşmeye katılan şirketlerden her biri, merkezleriyle şubelerinde ve halka açık anonim şirketler ise Sermaye Piyasası Kurulu'nun öngöreceği yerlerde, genel kurul kararından önceki otuz gün içinde birleşme sözleşmesini, birleşme raporunu ve son üç yılın yılsonu finansal tablolarıyla yıllık faaliyet raporlarını, gereğinde ara bilançolarını, ortakların, intifa senedi sahipleriyle şirket tarafından ihraç edilmiş bulunan menkul kıymet hamillerinin, menfaati bulunan kişilerin ve diğer ilgililerin incelemesine sunmakla yükümlüdür. Bunlar ayrıca ilgili sermaye şirketlerinin internet sitelerinde de yayımlanır.

Ortaklar ile intifa senedi sahipleriyle şirket tarafından ihraç edilmiş bulunan menkul kıymet hamillerinin, menfaati bulunan kişilerin ve diğer ilgililerin, söz konusu belgelerin suretlerinin ve varsa basılı şekillerinin kendilerine verilmesini isteyebilirler. Bunlar için, herhangi bir bedel veya gider karşılığı istenilemez.

Birleşmeye katılan şirketlerden her biri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanan ve internet sitelerine de konulan ilânda, inceleme yapma hakkına işaret eder.

Birleşmeye katılan her şirket, yukarıda zikredilen belgelerin nereye tevdi edildiklerini ve nerelerde incelemeye hazır tutulduklarını, tevdiden en az üç iş günü önce, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile şirket sözleşmesinde öngörülen gazetelerde ve sermaye şirketleri de internet sitelerinde ilân eder.

Kanun koyucu TTK m. 147/4'de küçük ve orta ölçekli şirketler için bir istisnaya yer vermiştir. Buna göre tüm ortakların onaylaması hâlinde, küçük ve orta ölçekli şirketler inceleme hakkının kullanılmasından vazgeçebilirler.

ee. Şirketlerin Malvarlıklarındaki Değişiklikler

Kanunun 150. maddesine göre birleşmeye katılan şirketlerden birinin aktif veya pasif varlıklarında, birleşme sözleşmesinin imzası tarihiyle, bu sözleşmenin genel kurulda onaya sunulacağı tarih arasında, önemli değişiklik meydana gelmişse, yönetim organı, bu durumu kendi genel kuruluna ve birleşmeye katılan diğer şirketlerin yönetim organlarına yazılı olarak bildirmek zorundadır.

Birleşmeye katılan tüm şirketlerin yönetim organları, bu durumda birleşme sözleşmesinin değiştirilmesine veya birleşmeden vazgeçmeye gerek olup olmadığını incelerler; böyle bir sonuca vardıkları takdirde, onaya sunma önerisi geri çekilir. Diğer hâlde, yönetim organı genel kurulda, birleşme sözleşmesinde uyarlamaya gerek bulunmadığının gerekçesini açıklamak durumundadır.

ff. Birleşme Kararı

Birleşmeye katılan şirketlerin almak zorunda oldukları "birleşme kararı"na ilişkin esaslar Kanunun 151. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre yönetim organı, genel kurula birleşme sözleşmesini sunar. Birleşme sözleşmesi genel kurulda;

(a) Bu Kanunun 421. maddesinin beşinci fıkrasının (b) bendi saklı olmak üzere, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas veya çıkarılmış sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle,

(b) Bir kooperatif tarafından devralınacak sermaye şirketlerinde, sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle,

(c) Limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçünü temsil eden paylara sahip bulunmaları şartıyla, tüm ortakların dörtte üçünün oylarıyla,

(ç) Kooperatiflerde, verilen oyların üçte ikisinin çoğunluğuyla; ana sözleşmede ek ödeme ve başka edim yükümlülükleri ya da sınırsız sorumluluk kabul edilmiş veya bunlar mevcut olup da genişletilmişse kooperatife kayıtlı tüm ortakların dörtte üçünün kararıyla,

onaylanmalıdır.

Hemen belirtelim ki, kollektif ve komandit şirketlerde birleşme sözleşmesinin oybirliğiyle onaylanması gerekir. Ancak, şirket sözleşmesinde birleşme sözleşmesinin bütün ortakların dörtte üçünün kararıyla onaylanması da öngörülebilir.

Bir sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin, başka bir şirketi devralması hâlinde, TTK m. 151/1(a) bendindeki nisaba ek olarak, komanditelerin tamamının birleşmeyi yazılı olarak onaylamaları da şarttır.

Bir limited şirket tarafından devralınan anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkette, devralma ile ek yükümlülük ve kişisel edim yükümlülükleri de öngörülüyorsa veya bunlar mevcut olup da genişletiliyorsa, bütün ortakların oybirliğine gerek vardır.

Birleşme sözleşmesi bir ayrılma akçesini öngörüyorsa bunun, devreden şirket şahıs şirketiyse oy hakkını haiz ortaklarının, sermaye şirketiyse şirkette mevcut oy haklarının yüzde doksanının olumlu oylarıyla onaylanması şarttır.

Birleşme sözleşmesinde devrolunan şirketin "işletme konusu"nda değişiklik öngörülmüşse, birleşme sözleşmesinin ayrıca, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi için gerekli nisapla onaylanmış olması zorunludur.

gg. Ticaret Siciline Tescil ve İlân

Türk Ticaret Kanununun 152/1. fıkrasına göre birleşmeye katılan şirketler tarafından birleşme kararı alınır alınmaz, yönetim organları, birleşmenin tescili için ticaret siciline başvurur. Birleşme, birleşmenin ticaret siciline tescili ile geçerlilik kazanır (m. 153/1).

Bununla birlikte, devralan şirket, birleşmenin gereği olarak sermayesini artırmışsa, ek olarak esas sözleşme değişiklikleri de ticaret siciline sunulur (m. 152/2).

Son olarak belirtelim ki, kanun koyucu, tescil olunan hususların Kanun veya Ticaret Sicili Yönetmeliğinde aksine bir hüküm bulunmadıkça ilân olunacağına ilişkin genel kuralın (m. 35/3) varlığına rağmen birleşme kararının, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân olunacağını özel olarak vurgulama ihtiyacı hissetmiştir.

d. Kolaylaştırılmış Usulde Birleşme

TTK m. 155 ve 156 ile getirilen özel düzenlemelerle, belirli koşulların varlığı hâlinde sermaye şirketlerinin kolaylaştırılmış şekilde birleşmesi mümkün kılınmıştır.

Bu düzenlemeye göre devralan sermaye şirketi devrolunan sermaye şirketinin oy hakkı veren bütün paylarına veya bir şirket ya da bir gerçek kişi veya kanun yahut sözleşme dolayısıyla bağlı bulunan kişi grupları, birleşmeye katılan sermaye şirketlerinin oy hakkı veren tüm paylarına sahiplerse sermaye şirketleri kolaylaştırılmış usule göre birleşebilirler.

Devralan sermaye şirketi, devrolunan sermaye şirketinin tüm paylarına değil de oy hakkı veren paylarının en az yüzde doksanına sahipse, azınlıkta kalan pay sahipleri için; devralan şirkette bu payların denk karşılığı olan paylar verilmesi şirket payları yanında, TTK m. 141'e göre, şirket paylarının gerçek değerinin tam dengi olan nakdî bir karşılık verilmesinin önerilmiş olması ve birleşme dolayısıyla ek ödeme borcunun veya herhangi bir kişisel edim yükümlülüğünün yahut kişisel sorumluluğun doğmaması hâlinde de birleşme kolaylaştırılmış usulde gerçekleşebilir.

Yukarıda belirtilen hallerde söz konusu olabilecek kolaylıklar ise Kanunun 156. maddesinde düzenleme bulmuştur. Birleşmeye katılan ve 155. maddenin birinci fıkrasında öngörülen şartlara uyan sermaye şirketleri, birleşme sözleşmesinde, 146. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (f) ilâ (i) bentlerinde gösterilmiş bulunan kayıtlara yer verirler. Bu sermaye şirketleri, 147. maddede öngörülen birleşme raporunu düzenlemeye ve 149. maddede düzenlenen inceleme hakkını sağlamakla yükümlü olmadıkları gibi, birleşme sözleşmesini 151. madde uyarınca genel kurulun onayına da sunmayabilirler.

Birleşmeye katılan ve 155. maddenin ikinci fıkrasında öngörülen şartlara uyan sermaye şirketleri ise birleşme sözleşmesinde, sadece, 147. maddenin ikinci fıkrasının (a), (b) ve (f) ilâ (i) bentlerinde gösterilmiş bulunan kayıtlara yer verirler. Bu şirketler 147. maddede öngörülen birleşme raporunu düzenlemeye ve birleşme sözleşmesini 151. madde gereğince genel kurula sunmaya da zorunlu değildirler. Bununla birlikte, Kanunun 149. maddesinde öngörülen inceleme hakkının, birleşmenin tescili için ticaret siciline yapılan başvurudan otuz gün önce sağlanmış olması gerektiğini de belirtmekte yarar vardır.

e. Birleşmenin Hukuki Sonuçları

Birleşme sürecinin tamamlanmasıyla birlikte devrolunan şirketlerin malvarlıkları devralan ortaklığa devrolunur. Söz konusu malvarlıklarının devralan ya da yeni kurulan şirkete geçişi "küllî halefiyet ilkesi" bağlamında gerçekleşir. Bu prensip, "*Birleşmeyle, devralan şirket devrolunan şirketin malvarlığını bir bütün hâlinde devralır*" şeklindeki TTK m. 136/4'de ve "*Tescil anında, devrolunan şirketin bütün aktif ve pasifi kendiliğinden devralan şirkete geçer.*" şeklindeki TTK m. 153/1 hükmünde ifade olunmuştur.

Birleşmenin bir diğer önemli hukuki sonucuna göre ise devrolunan şirket, birleşmenin ticaret siciline tescili ile infisah eder (TTK m. 152/3). Devrolunan şirketin ortakları, devralan şirketin ortağı olur. Ancak bu sonuç, devralan şirketin kendi adına fakat bu şirket hesabına hareket eden kişinin elinde bulunan paylar ile devrolunan şirketin kendi adına fakat bu şirket hesabına hareket eden kişinin elinde bulunan paylar için doğmayacaktır.

Kanun koyucu birleşmeye ilişkin düzenlemelerde birleşmeye katılan şirketlerin alacaklılarını ve çalışanları korumaya yönelik olarak birtakım özel düzenlemeler getirmiştir. TTK m. 157'ye göre birleşmeye katılan şirketler; alacaklılarına, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde, yedişer gün aralıklarla üç defa yapacakları ilânla ve ayrıca internet sitelerine konulacak ilânla haklarını bildirirler. Birleşmeye katılan şirketlerin alacaklıları birleşmenin hukuken geçerlilik kazanmasından itibaren üç ay içinde istemde bulunurlarsa, devralan şirket bunların alacaklarını teminat altına almak zorundadır. Diğer taraftan alacaklıların zarara uğramayacaklarının anlaşılması hâlinde, yükümlü şirket teminat göstermek yerine borcu da ödeyebilir (m. 157/2).

Yine, "*Ortakların Kişisel Sorumlulukları ve İş İlişkilerinin Geçmesi*" kenar başlıklı 158. maddede alacaklıları korumaya yönelik olarak devrolunan şirketin borçlarından birleşmeden önce sorumlu olan ortakların sorumluluklarının birleşmeden sonra da devam edeceği kararlaştırılmıştır. Ancak bu sorumluluğun devam edebilmesi için bu borçların birleşme kararının ilânından önce doğmuş olması veya borçları doğuran sebepler bu tarihten önce oluşmuş bulunmalıdır. Bu düzenleme alacaklılara karşı ortakların sorumlu olduğu şahıs şirketleri açısından uygulama alanına sahiptir. Şöyle ki, birleşmeye katılan şirketler arasında bir ya da birden fazla şahıs şirketi bulunması hâlinde bu şirketlerin birleşme öncesi faaliyetlerinden doğan borçlarından ortakların şahsi sorumluluğu mevcut olduğundan bu sorumlulukların devam etmesi istenmiş ve bu bağlamda birleşme kararının ilânından önce doğan ya da borçları doğuran sebepler bu tarihten önce oluşmuş bulunan ilişkiler için ortakların birleşmeden sonra da sorumluluklarının devam etmesi esası kararlaştırılmıştır.

158. maddenin ikinci fıkrasında devrolunan şirketin borçlarından doğan, ortakların kişisel sorumluluğuna ilişkin istemlerin, birleşme kararının ilânı tarihinden itibaren üç yıl geçince zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür. Hemen belirtelim ki, alacak ilân tarihinden sonra muaccel olursa, zamanaşımı süresi muacceliyet tarihinden başlar. Ancak bu sınırlama, devralan şirketin borçları dolayısıyla şahsen sorumlu olan ortakların sorumluluklarına uygulanmaz.

TTK m. 158/3'de alacaklıların korunması amacıyla yer verilen bir diğer düzenleme olan "*Kamuya arz edilmiş olan tahvil ve diğer borç senetlerinde sorumluluk itfa tarihine kadar devam eder; meğerki, izahname başka bir düzenleme içersin.*" hükmü ise Türk hukukunda tahvillerin ve benzeri borçlanma araçlarının sadece anonim şirketler tarafından ihraç edilebilmesinin mümkün olması ve bu tür şirketlerde pay sahiplerinin şirket borçlarından dolayı şahsi sorumluluklarının mevcut olmaması sebebiyle uygulama alanına sahip olmayan bir hükümdür[25].

Birleşmede şirket çalışanlarının korunmasına yönelik olan "iş ilişkileri" hakkında ise Kanunun bölünmede iş ilişkilerinin geçmesine ilişkin 178. maddesinin birleşmeler için de uygulama alanına sahip olduğu düzenlenmiştir (m. 158/4)[26].

1.1.6.3. Bölünme

a. Kavramsal Çerçeve

Kanun koyucu, "bölünme"nin doğrudan bir tanımını yapmamış; ancak bir şirketin "tam" veya "kısmi" bölünebileceğini belirtip bu türleri tanımlamayı tercih etmiştir.

Tam bölünmede, şirketin tüm malvarlığı bölümlere ayrılarak diğer şirketlere devrolunur; tam bölünüp devrolunan şirket sona erer ve unvanı ticaret sicilinden silinir. Tam bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler [m. 159/1(a)].

Kısmi bölünmede ise bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümü diğer şirketlere devrolunur. Bölünen şirketin ortakları, devralan şirketlerin paylarını ve haklarını iktisap ederler veya bölünen şirket, devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirketlerdeki payları ve hakları elde ederek yavru şirketini oluşturur [m. 159/1(b)].

SPK'nın yukarıda belirtilen "Birleşme ve Bölünme Tebliği"nde (II-23.2) de "bölünme" üst kavramı açısından benzer bir yaklaşım sergilenerek bölünmenin tam bölünme veya kısmi bölünme şeklinde gerçekleşebileceği belirtilip bu kavramlar tanımlanmıştır[27]. İlgili Tebliğde yapılan ayrıma göre kısmi bölünmenin iki alt türü bulunmaktadır. Bunlar "*Bölünen şirketin, bölünmeye konu malvarlığının başka bir şirkete ayni sermaye olarak konulduğu ve devrin karşılığında bölünen şirketin devralan şirket sermayesinde pay sahibi olduğu kısmi bölünme*"yi ifade eden "iştirak modeliyle kısmi bölünme" [İlgili Tebliğ m. 4/1(ı)] ile "*Bir şirketin malvarlığının bir veya birden fazla bölümünün mevcut veya yeni kurulacak başka bir şirkete veya şirketlere devredildiği, bölünen şirket sona ermeksizin ortaklarının devredilen malvarlığı bölümlerinin karşılığında devralan şirket veya şirketlerin ortağı olduğu kısmi bölünme*"yi ifade eden "ortaklara pay devri modeliyle kısmi bölünme"dir [İlgili Tebliğ m. 4/1(n)].

b. Bölünmelerine İzin Verilen Şirket Türleri

TTK'nın "Geçerli Bölünmeler" kenar başlıklı 160. maddesine göre "Sermaye şirketleri ve kooperatifler sermaye şirketlerine ve kooperatiflere bölünebilirler".

Söz konusu düzenlemede, bölünebilecek şirketler sınırlı sayıda (numerus clausus) olmak üzere belirlenmiştir. Bu durum hem Kanunun sistematiği ve sınırlayıcı lafzından hem de anılan maddenin gerekçesinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla belirtilen ihtimallerin dışında bir ticaret şirketi bölünmesi mümkün değildir.

---

[25] *Aydoğan, G.: Hisse Senedine Dönüştürülebilir Tahviller, İstanbul 2013, s. 205, 206.*
[26] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Birinci Bölüm-II-F-3-e.*
[27] *Söz konusu tanımlara göre tam bölünme, "Bölünen şirketin malvarlığının tümünün mevcut veya yeni kurulacak en az iki şirkete geçmesini, bölünen şirketin sona ermesini ve ortaklarının devralan şirketlerin ortağı olmasını", kısmi bölünme ise "İştirak veya ortaklara pay devri modeliyle bölünmeyi" ifade eder [İlgili Tebliğ m. 4/1(k), (ö)].*

Bununla birlikte, gerekçeye göre hükmün, her sermaye şirketinin ve kooperatif şirketin sadece kendi genel türü içinde bölüneceği şeklinde yorumlanmaması gerekir. Bir anonim şirket, bir limited şirkete, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkete ya da kooperatife bölünebilir. Bunun gibi, bir kooperatif şirketin de bir anonim şirkete ve/veya limited şirkete bölünmesine engel yoktur. Buna karşılık bir anonim şirket şahıs şirketlerine bölünemez ve tersi de mümkün değildir[28].

c. Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması İlkesi

Bölünme dolayısıyla ortaklık paylarının ve haklarının korunması, TTK m. 161'de Kanunun yukarıda açıklanan 140. maddesine yollamada bulunularak açıklanmıştır. Dolayısıyla 140. madde hakkında yapılan açıklamalar bölünme için de geçerlidir.

Türk Ticaret Kanununun 161. maddesinin ikinci fıkrasına göre ise devreden şirketin ortaklarına "bölünmeye katılan tüm şirketlerde, mevcut payları oranında şirket payları" ("oranların korunduğu bölünme") veya "bölünmeye katılan bazı veya tüm şirketlerde, mevcut paylarının oranına göre değişik oranda şirket payları" ("oranların korunmadığı bölünme") tahsis edilebilir.

ç. Bölünme İşlemleri

aa. Bölünme Öncesi Görüşmeler ve Hazırlıklar

Bölünme işlemlerinin henüz başında bölünmeye katılacak şirketler arasında görüşmeler gerçekleştirilir. Bu görüşmeler bağlamında birtakım hazırlıkların yapılması gerekir.

Bölünme için yapılan hazırlık sürecinde, bölünmenin şekli ve türünün seçimi, değişim oranlarının, sermaye artırımının ya da azaltımının planlanması, denkleştirme miktarlarının hesaplanması, imtiyazlar, özel haklar ve intifa senetlerine ilişkin çareler gibi konular üzerinde çalışılır[29].

bb. Ara Bilanço Çıkarılması

Bölünme işlemleri için çıkartılması zorunlu olan ara bilançoya ilişkin olarak Türk Ticaret Kanununun 165. maddesinde düzenleme getirilmiştir.

Anılan maddeye göre bilanço günüyle, bölünme sözleşmesinin imzası veya bölünme planının düzenlenmesi tarihi arasında, altı aydan fazla bir zaman bulunduğu veya son bilançonun çıkarılmasından itibaren, bölünmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında önemli değişiklikler meydana gelmiş olduğu takdirde, bir ara bilanço çıkarılır.

TTK m. 165/2 uyarınca ara bilançoya kural olarak yıllık bilançoya ilişkin hüküm ve standartlar uygulanır. Ancak yıllık bilançoya ilişkin hüküm ve standartlara istisna teşkil etmek üzere ara bilanço için;

(a) Fizikî envanter çıkarılması gerekli değildir.

(b) Son bilançoda kabul edilmiş bulunan değerlemeler, sadece ticari defterlerdeki hareketler ölçüsünde değiştirilir; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişiklikleri de dikkate alınır.

cc. Bölünme Sözleşmesi veya Bölünme Planı

Bir şirket, bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini var olan şirketlere devredecekse, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları tarafından bir bölünme sözleşmesi yapılır.

Ancak bir şirket, bölünme yoluyla, malvarlığının bölümlerini yeni kurulacak şirketlere devredecekse, yönetim organı bir bölünme planı düzenler. Zira bu durumda "sözleşme" yapabilecek iki taraf mevcut değildir.

Bölünme sözleşmesinin de bölünme planının da yazılı şekilde yapılması ve bunların genel kurul tarafından TTK m. 173 hükümlerine göre onaylanması şarttır.

TTK m. 167'ye göre bölünme sözleşmesi ve bölünme planı özellikle;

[28] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 160.*
[29] *Tekinalp (Poroy//Çamoğlu), s. 156, 157.*

(a) Bölünmeye katılan şirketlerin ticaret unvanlarını, merkezlerini ve türlerini,

(b) Aktif ve pasif malvarlığı konularının devir amacıyla bölümlere ayrılmasını ve tahsisini; açık tanımlamayla, bu bölümlere ilişkin envanteri; taşınmazları, kıymetli evrakı ve maddi olmayan malvarlığını teker teker gösteren listeyi,

(c) Payların değişim oranını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını ve devreden şirketin ortaklarının, devralan şirketteki ortaklık haklarına ilişkin açıklamaları,

(ç) Devralan şirketin; intifa senedi, oydan yoksun pay ve özel hak sahiplerine tahsis ettiği hakları,

(d) Şirket paylarının değişim tarzlarını,

(e) Şirket paylarının bilanço kârına hangi tarihten itibaren hak kazanacaklarını ve bu istem hakkının özelliklerini,

(f) Devreden şirketin işlemlerinin hangi tarihten itibaren devralan şirketin hesabına yapılmış kabul edildiğini,

(g) Yönetim organlarının üyelerine, müdürlere, yönetim hakkına sahip kişilere ve denetçilere tanınan özel menfaatleri,

(ğ) Bölünme sonucu devralan şirketlere geçen iş ilişkilerinin listesini,

içerir. Hükümdeki "özellikle" ifadesinden, TTK m. 167'de zikredilen içeriğin "sınırlı sayıda" olmadığı anlaşılmaktadır.

çç. Bölünme Raporu Düzenlenmesi

Türk Ticaret Kanununun 169. maddesi çerçevesinde bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları, bölünme hakkında rapor hazırlarlar. Bölünmeye katılan şirketler bu raporları ayrı ayrı hazırlayabilecekleri gibi hazırlanan ortak bir rapor da geçerlidir.

Bölünme raporunda;

(a) Bölünmenin amacını ve sonuçlarını,

(b) Bölünme sözleşmesini veya bölünme planını,

(c) *Payların değişim oranlarını ve gereğinde ödenecek denkleştirme tutarını, özellikle devreden şirketin ortaklarının devralan şirketteki haklarına ilişkin açıklamaları,*

(ç) *Değişim oranının saptanmasında, payların değerlemesine ilişkin özellikleri,*

(d) *Gereğinde, bölünme dolayısıyla ortaklar için doğacak olan ek ödeme yükümlülüklerini, diğer kişisel edim yükümlülüklerini ve sınırsız sorumluluğu,*

(e) *Bölünmeye katılan şirketlerin türlerinin farklı olması hâlinde, ortakların yeni tür sebebiyle söz konusu olan yükümlülüklerini,*

(f) *Bölünmenin işçiler üzerindeki etkileri ile içeriğini; varsa sosyal planın içeriğini,*

(g) *Bölünmenin, bölünmeye katılan şirketlerin alacaklıları üzerindeki etkilerini,*

hukuki ve ekonomik yönleri ile açıklanır ve gerekçeleri gösterilir.

TTK m. 169/3. fıkrasına göre yeni kuruluşun varlığı hâlinde, bölünme planına yeni şirketin sözleşmesinin de eklenmesi gerektiği öngörülmüştür.

Tıpkı birleşmede olduğu gibi küçük ve orta ölçekli şirketler için bölünme raporu düzenlenmesi açısından bir istisna bulunmaktadır. Buna göre tüm ortakların onaylaması hâlinde küçük ve orta ölçekli şirketler bölünme raporunun düzenlenmesinden vazgeçebilirler (TTK m. 169/4).

dd. Ortakların Bilgi Edinme ve İnceleme Hakkı

Bölünmeye katılan şirketlerden her biri, genel kurulun kararından iki ay önce, merkezlerinde, halka açık anonim şirketler ayrıca Sermaye Piyasası Kurulu'nun uygun gördüğü yerlerde;

(a) Bölünme sözleşmesini veya bölünme planını,

(b) Bölünme raporunu,

(c) Son üç yılın finansal tabloları ile faaliyet raporlarını ve varsa ara bilançoları,

bölünmeye katılan şirketlerin ortaklarının incelemesine sunar (m. 171).

Ortaklar, bölünmeye katılan şirketlerden, yukarıda sayılan belgelerin kopyalarının kendilerine verilmesini isteyebilirler. Suretler için bedel veya herhangi bir gider karşılığı istenemez.

Bunlarla birlikte, bölünmeye katılan şirketlerden her biri, Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde, sermaye şirketleri ayrıca internet sitesinde, inceleme yapma haklarına işaret eden bir ilan yayımlarlar (m. 171/4).

Son olarak belirtelim ki, tüm ortakların onaylaması hâlinde küçük ve orta ölçekli şirketlerde inceleme hakkından vazgeçilebilir (m. 171/2).

ee. Şirketlerin Malvarlıklarındaki Değişiklikler

Bölünmeye katılan şirketlerin malvarlıklarında meydana gelen değişikliklere TTK'nın birleşmelere ilişkin 150. maddesinin kıyas yoluyla uygulanması esası benimsenmiştir (m. 172).

Dolayısıyla bölünmeye katılan şirketlerden birinin aktif veya pasif varlıklarında, bölünme sözleşmesinin imzası ya da bölünme planının hazırlanması tarihiyle, bu sözleşmenin ya da planın genel kurulda onaya sunulacağı tarih arasında, önemli değişiklik meydana gelmişse, yönetim organı, bu durumu kendi genel kuruluna ve bölünmeye katılan diğer şirketlerin yönetim organlarına yazılı olarak bildirir. Bölünmeye katılan tüm şirketlerin yönetim organları, bu durumda bölünme sözleşmesinin değiştirilmesine veya bölünmeden vazgeçmeye gerek olup olmadığını incelerler; böyle bir sonuca vardıkları takdirde, onaya sunma önerisi geri çekilir. Diğer hâlde, yönetim organı genel kurulda, bölünme sözleşmesinde veya planında uyarlamaya gerek bulunmadığının gerekçesini açıklar.

ff. Bölünme Kararı

TTK m. 175'de öngörülen teminatın sağlanmasından sonra, bölünmeye katılan şirketlerin yönetim organları, bölünme sözleşmesini veya bölünme planını genel kurula sunarlar.

Genel kurulun onama kararı konusunda TTK m. 151'in birinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı fıkralarında öngörülen nisaplara uyulma zorunluluğu öngörülmüştür.

Dolayısıyla TTK m. 421/5(b) bendi saklı olmak üzere, genel kurul kararı, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas veya çıkarılmış sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle; bir kooperatif tarafından devralınacak sermaye şirketlerinde, sermayenin çoğunluğunu temsil etmesi şartıyla, genel kurulda mevcut bulunan oyların dörtte üçüyle, limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçünü temsil eden paylara sahip bulunmaları şartıyla, tüm ortakların dörtte üçünün oylarıyla, kooperatiflerde, verilen oyların üçte ikisinin çoğunluğuyla; ana sözleşmede ek ödeme ve başka edim yükümlülükleri ya da sınırsız sorumluluk kabul edilmiş veya bunlar mevcut olup da genişletilmişse kooperatife kayıtlı tüm ortakların dörtte üçünün kararıyla alınmalıdır (TTK m. 151/1).

Bir sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin, başka bir şirketi devralması hâlinde, birinci fıkranın (a) bendindeki nisaba ek olarak, komanditelerin tamamının bölünmeyi yazılı olarak onaylamaları gereklidir (TTK m. 151/3).

Bir limited şirket tarafından devralınan anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkette, devralma ile ek yükümlülük ve kişisel edim yükümlülükleri de öngörülüyorsa veya bunlar mevcut olup da genişletiliyorsa, bütün ortakların oybirliğine gerek vardır (TTK m. 151/4).

Bölünmede bir şirketin işletme konusunda değişiklik öngörülmüşse, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi için gerekli nisapla onaylanmış olması da zorunludur (TTK m. 151/6).

Son olarak TTK m. 173/3 çerçevesinde, oranın korunmadığı bölünmede onama kararının, devreden şirkette oy hakkını haiz ortakların en az yüzde doksanıyla alınması gerektiğini gözden uzak tutmamak gerekir.

gg. Ticaret Siciline Tescil ve İlân

Bölünme onaylanınca, yönetim organı TTK m. 179'a göre bölünmenin tescilini ister. Bölünme ticaret siciline tescille geçerlilik kazanır. Tescil ile tescil anında envanterde yer alan bütün aktifler ve pasifler devralan şirketlere geçer.

Kısmi bölünme sebebiyle devreden şirketin sermayesinin azaltılması gerekiyorsa buna ilişkin esas sözleşme değişikliği de tescil ettirilir.

Önemle belirtelim ki, tam bölünme hâlinde devreden şirket ticaret siciline tescil ile birlikte infisah eder.

d. Bölünmenin Hukuki Sonuçları

Bölünme ile bir ticaret şirketinin malvarlığı tamamen veya kısmen bir başka şirkete devrolunmaktadır. Bölünme işlemlerinin tamamlanıp ticaret siciline tescilin gerçekleşmesiyle birlikte envanterde yer alan bütün aktif ve pasifler devralan şirkete geçecektir (m. 179/4).

Bölünme işleminin karşımıza çıkardığı hukuki sonuçlar açısından alacaklıların ve çalışanların durumları özel önem arz etmektedir. Alacaklıların ve çalışanların korunmasına ilişkin hükümler Kanunun 174-178. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

İlk olarak alacaklıların korunmasına baktığımızda 174. madde kapsamında alacaklıların TTSG'de yedişer gün aralıklarla üç defa yapılacak ilânla ve sermaye şirketlerinde ayrıca internet sitesine de konulacak ilânla, alacaklarını bildirmeye ve teminat verilmesi için istemde bulunmaya çağrılması ve 175. maddeye göre yukarıda belirtilen ilanların yayımı tarihinden itibaren üç ay içinde, istemde bulunan alacaklıların alacaklarını teminat altına alma zorunlulukları karşımıza çıkmaktadır. Yalnız, bölünme ile alacaklıların alacaklarının tehlikeye düşmediğinin ispatı hâlinde, teminat altına almak yükümü ortadan kalkar (m. 175/2). Diğer alacaklıların zarara uğramayacaklarının anlaşılması hâlinde, şirket, teminat göstermek yerine borcu ödeyebilir (m. 175/3).

Alacaklılara karşı sorumluluğa ilişkin hükümlerde bölünmeye katılan şirketlerin ikinci derecede sorumluluğu Kanunun 176. maddesinde düzenlenmiş; ortakların kişisel sorumlulukları hakkında 158. maddenin uygulanacağı TTK m. 177'de belirtilmiştir.

Bölünmeye katılan şirketlerin ikinci derecede sorumluluğu konusunda bölünme sözleşmesi veya bölünme planıyla kendisine borç tahsis edilen şirket, bu suretle birinci derecede sorumlu bulunan şirket, alacaklıların alacaklarını ifa etmezse, bölünmeye katılan diğer şirketler, ikinci derecede sorumlu şirketler, müteselsilen sorumlu olurlar.

İkinci derece sorumluluğun kapsamına yalnızca bölünme yoluyla devredilip, ifa edilmeyen yükümlülükler girer. Başka bir deyişle, kısmen bölünen bir şirketin bölünme yoluyla devredilmeyen yükümlülükleri iledevralan şirketin bölünme işleminden önce doğan borçları ikinci derece sorumluluk sisteminden yararlanamaz.

İkinci derece sorumluluğu olan şirketler, tam bölünmede, yükümlülüğün devredildiği yani borcun tahsis edildiği şirket dışında kalan şirketler; kısmi bölünmede de yine ilgili yükümlülüğün devredilmediği devralan şirketlerdir.

TTK m. 176/2 gereğince ikinci derecede sorumlu olan şirketlerin takip edilebilmeleri için, alacağın teminat altına alınmamış ve birinci derecede sorumlu şirketin;

(a) İflas etmiş,

(b) Konkordato süresi almış,

(c) Aleyhinde yapılan bir icra takibinde kesin aciz vesikası alınmasının şartları doğmuş,

(ç) Merkezi yurt dışına taşınmış ve artık Türkiye'de takip edilemez duruma gelmiş veya

(d) Yurt dışındaki merkezinin yeri değiştirilmiş ve bu sebeple hukuken takibi önemli derecede güçleşmiş,

olması gerekir.

Çalışanların korunmasına ilişkin düzenleme ise Kanunun "*İş İlişkilerinin Geçmesi*" kenar başlıklı 178. maddesidir. Bu düzenlemeye göre çalışanlara yönelik temel prensipler şu şekildedir:

Tam veya kısmi bölünmede, işçilerle yapılan hizmet sözleşmeleri, işçi itiraz etmediği takdirde, devir gününe kadar bu sözleşmeden doğan bütün hak ve borçlarla devralana geçer.

İşçi itiraz ederse, hizmet sözleşmesi kanuni işten çıkarma süresinin sonunda sona erer; devralan ve işçi o tarihe kadar sözleşmeyi yerine getirmekle yükümlüdür.

Eski işveren ile devralan, işçinin bölünmeden evvel muaccel olmuş alacakları ile hizmet sözleşmesinin normal olarak sona ereceği veya işçinin itirazı sebebiyle sona erdiği tarihe kadar geçen sürede muaccel olacak alacaklarından müteselsilen sorumludur.

Aksi kararlaştırılmadıkça veya hâlin gereğinden anlaşılmadıkça, işveren hizmet sözleşmesinden doğan hakları üçüncü bir kişiye devredemez.

İşçiler muaccel olan ve birinci fıkrada öngörüldüğü şekilde muaccel olacak alacaklarının teminat altına alınmasını isteyebilirler.

Devreden şirketin bölünmeden önce şirket borçlarından dolayı sorumlu olan ortakları, hizmet sözleşmesinden doğan ve intikal gününe kadar muaccel olan borçlarla, hizmet sözleşmesi normal olarak sona ermiş olsaydı muaccel hâle gelecek olan veya işçinin itirazı sebebiyle hizmet sözleşmesinin sona erdiği ana kadar doğacak olan borçlardan müteselsilen sorumlu olmakta devam ederler.

1.1.6.4. Tür Değiştirme

a. Kavramsal Çerçeve

Ticaret şirketlerinin tür değiştirmeleri Türk Ticaret Kanununun 180-190. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Kanunda tanımlanmamış olmakla birlikte, doktrinde yapılan tanımlamalara göre tür değiştirme, bir ticaret şirketinin tasfiye edilmeksizin ekonomik mevcudiyetini ve devamlılığını koruyarak başka bir türe dönüşmesini ifade eder[30].

Tür değiştirmeye ilişkin temel ilkeye yer verilen 180. maddeye göre "*Bir şirket hukuki şeklini değiştirebilir. Yeni türe dönüştürülen şirket eskisinin devamıdır*". Dolayısıyla tür değiştirme ile tür değiştiren şirketin hukukî ilişkileri değişmemektedir[31].

b. Tür Değiştirmelerine İzin Verilen Şirket Türleri

Kanun koyucu, birleşme ve bölünme işlemlerinde olduğu gibi tür değiştirmeler için de bu işlemi yapabilecek şirketler açısından bir sınırlandırma anlayışı ile düzenleme yapmıştır.

TTK m. 181'e göre

Bir sermaye şirketi;

(a) Başka türde bir sermaye şirketine;

(b) Bir kooperatife;

Bir kollektif şirket;

[30] *Bilgili, F./Demirkapı, E.: Şirketler Hukuku, 9. Baskı, Bursa 2013, s. 108, 109.*
[31] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 180.*

(a) Bir sermaye şirketine;

(b) Bir kooperatife;

(c) Bir komandit şirkete;

Bir komandit şirket;

(a) Bir sermaye şirketine;

(b) Bir kooperatife;

(c) Bir kollektif şirkete;

(ç) Bir kooperatif bir sermaye şirketine,

dönüşebilir.

Türk Ticaret Kanununun 182. maddesinde kollektif ve komandit şirketlerin tür değiştirmelerine ilişkin özel bir düzenleme yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre,

Bir kollektif şirket bir komandit şirkete;

(a) Kollektif şirkete bir komanditerin girmesi,

(b) Bir ortağın komanditer olması,

hâlinde dönüşebilir.

Bir komandit şirket kollektif şirkete;

(a) Tüm komanditerlerin şirketten çıkması,

(b) Tüm komanditerlerin komandite olması,

suretiyle dönüşebilir.

Bir kollektif veya komandit şirketin tek kişi işletmesi olarak faaliyetine devam etmesine ilişkin TTK m. 257 saklıdır.

TTK m. 182/4 hükmüne göre 182. madde uyarınca yapılacak tür değiştirmelerine 180 ilâ 190. maddeler uygulanmayacaktır.

c. Ortaklık Payının ve Haklarının Korunması İlkesi

TTK m. 183 uyarınca tür değiştirmede ortakların şirket payları ve haklarının korunması esası benimsenmiştir. Bu maddede ayrıca "oydan yoksun paylar", "imtiyazlı paylar" ve "intifa senetleri" ile sağlanan hakları korumaya yönelik düzenlemeler getirilmiştir.

Bu düzenlemelerle "oydan yoksun paylar" için sahiplerine eşit değerde paylar veya oy hakkını haiz paylar verilmesi; "imtiyazlı payların" karşılığında aynı değerde paylar verilmesi ya da uygun bir tazminat ödenmesi; "intifa senetleri" karşılığında yine aynı değerde haklar verilmesi veya tür değiştirme planının düzenlendiği tarihte bu senetlerin gerçek değerinin ödenmesi esası benimsenmiştir.

ç. Tür Değiştirme İşlemleri

aa. Ara Bilanço Çıkarılması

Tür değiştirmek isteyen şirketin bilanço günüyle tür değiştirme raporunun düzenlendiği tarih arasında altı aydan fazla zaman geçmişse veya son bilançonun çıkarıldığı tarihten itibaren şirketin malvarlığında önemli değişiklikler meydana gelmişse ara bilanço çıkarılması şarttır (m. 184/2).

Bu noktada özel olarak değinmek gerekir ki, ara bilanço çıkarılmasına ilişkin TTK m. 184'de aynı zamanda tür değiştirmede, yeni türün kuruluşuna ilişkin hükümler uygulanacağı; ancak, sermaye şirketlerinde ortakların asgari sayısına ve ayni sermaye konulmasına ilişkin hükümlerin uygulanamayacağı zikredilmiştir.

Ara bilançonun çıkarılmasına ilişkin hüküm ve ilkeler açısından kural olarak yıllık bilançoya ilişkin prensipler uygulama alanı bulacaktır. Ancak fizikî envanter çıkarılmasının gerekli olmaması ve son bilançoda kabul edilen değerlemelerin, sadece ticari defterdeki hareketler ölçüsünde değiştirileceği; amortismanlar, değer düzeltmeleri ve karşılıklar ile ticari defterlerden anlaşılmayan işletme için önemli değer değişikliklerinin de dikkate alınacağı TTK m. 184/3'de özel olarak düzenlenmiştir.

bb. Tür Değiştirme Planı

Tür değiştirme sürecine ilişkin önemli aşamalardan bir diğeri de tür değiştirme planının hazırlanmasıdır. Kanunun 185. maddesinde tür değiştirmek isteyen şirketin yönetim organının bir tür değiştirme planı düzenleyeceği ve bu planın yazılı şekle ve 189. madde uyarınca genel kurulun onayına tabi olduğu belirtilmiştir.

Tür değiştirme planının Kanunda öngörülen asgari içeriğinde ise;

(a) Şirketin tür değiştirmeden önceki ve sonraki ticaret unvanını, merkezini ve yeni türe ilişkin ibare,

(b) Yeni türün şirket sözleşmesi,

(c) Ortakların tür değiştirmeden sonra sahip olacakları payların sayısını, cinsini ve tutarını veya tür değiştirmeden sonra ortakların paylarına ilişkin açıklamaların

bulunması gerekir.

cc. Tür Değiştirme Raporu Düzenlenmesi

Tür değiştirme planının yanı sıra tür değiştirmek isteyen şirketin yönetim organı tarafından tür değiştirme hakkında yazılı bir rapor hazırlanması gerekmektedir.

Tür değiştirme raporunun içeriğinde,

(a) Tür değiştirmenin amacı ve sonuçları,

(b) Yeni türe ilişkin kuruluş hükümlerinin yerine getirilmiş bulunduğu,

(c) Yeni şirket sözleşmesi,

(ç) Tür değiştirmeden sonra ortakların sahip olacakları paylara dair değişim oranı,

(d) Varsa ortaklar ile ilgili olarak tür değiştirmeden kaynaklanan ek ödeme ile diğer kişisel edim yükümlülükleri ve kişisel sorumluluklar,

(e) Ortaklar için yeni tür dolayısıyla doğan yükümlülükler

hukuki ve ekonomik yönden açıklanır ve gerekçeleri gösterilir (TTK m. 186/1,2).

Birleşme ve bölünme raporlarında olduğu gibi tür değiştirmede de tüm ortakların onaylaması hâlinde küçük ve orta ölçekli şirketler tür değiştirme raporunun düzenlenmesinden vazgeçilebilir (m. 186/3).

çç. Ortakların İnceleme Hakkı

Tür değiştirme dolayısıyla ortakların zarar görmesini engellemek amacıyla, tür değiştirme planının, tür değiştirme raporunun, son üç yılın finansal tablolarının, varsa ara bilançonun, genel kurulda karar alınmasından otuz gün önce merkezinde ve halka açık anonim şirketlerde Sermaye Piyasası Kurulunun istediği yerlerde ortakların incelemesine sunulması hükme bağlanmıştır (m. 188/1).

Bununla birlikte, TTK m. 188/2 uyarınca isteyen ortaklara anılan belgelerin kopyaları bedelsiz olarak verilmesi zorunludur. Ayrıca şirket, ortakları, uygun bir şekilde inceleme haklarının bulunduğu hususunda bilgilendirir.

dd. Tür Değiştirme Kararı

Tür değiştirmek isteyen şirketin yönetim organı tarafından tür değiştirme planının genel kurula sunulması ve genel kurulun bu çerçevede bir karar alması şarttır. Bu karara ilişkin nisaplar şirketin türüne göre değişmekle birlikte Kanunun 189. maddesinde açıkça düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre,

(a) Kanunun 421. maddesinin beşinci fıkrasının (b) bendi hükmü saklı olmak şartıyla, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde, esas veya çıkarılmış sermayenin üçte ikisini karşılaması şartıyla, genel kurulda mevcut oyların üçte ikisiyle; limited şirkete dönüştürme hâlinde, ek ödeme veya kişisel edim yükümlülüğü doğacaksa tüm ortakların onayıyla;

(b) Bir sermaye şirketinin bir kooperatife dönüşmesi hâlinde tüm ortakların onayıyla;

(c) Limited şirketlerde, sermayenin en az dörtte üçüne sahip bulunmaları şartıyla, ortakların dörtte üçünün kararıyla,

(ç) Kooperatiflerde, ortakların en az üçte ikisinin temsil edilmeleri şartı ile, genel kurulda mevcut oyların çoğunluğuyla; ek ödeme, diğer kişisel edim yükümlülükleri veya kişisel sorumluluk getiriliyorsa veya bu yükümlülükler veya sorumluluklar genişletiliyorsa, kooperatifte kayıtlı ortaklarının üçte ikisinin olumlu oyuyla,

(d) Kollektif ve komandit şirketlerde tür değiştirme planı bütün ortakların oybirliğiyle

karar alınır.

Hemen belirtelim ki, kanun koyucu, kollektif ve komandit şirketlerde, şirket sözleşmesinde ortakların tümünün üçte ikisinin olumlu oyuyla bu kararın alınabileceğinin öngörülebilmesine izin vermiştir [m. 189/1(e)].

ee. Ticaret Siciline Tescil ve İlân

Tür değiştirmenin tamamlanması sürecinde son olarak, tür değiştirmenin ve yeni şirketin sözleşmesinin tescil ettirilmesi zorunluluğu karşımıza çıkmaktadır.

Tür değiştirme tescil ile hukuki geçerlilik kazanır. Tür değiştirme kararının ticaret siciline tescilinin yanı sıra Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilmesi gerekir.

Tescil ve ilâna ilişkin işlemlerin yürütülmesi görevi, tür değiştirmek isteyen şirketin yönetim organına verilmiştir (m. 189/2).

d. Tür Değiştirmenin Hukuki Sonuçları

Ticaret şirketlerinin TTK'da öngörülen şekilde tür değiştirmelerinde şirketin tasfiye olup yeni bir şirket kurulması şeklinde bir yöntem yerine yeni türe dönüşen şirketin önceki şirket tüzel kişiliğinin devamı olarak kabulü söz konusu olmaktadır.

Türk Ticaret Kanununun "*Ortakların kişisel sorumlulukları hakkında 158 inci ve iş sözleşmelerinden doğan borçlar hakkında 178 inci madde uygulanır*" şeklindeki 190. maddesinin gereği olarak alacaklıların ve çalışanların korunmasına yönelik yollamada bulunulan 158. ve 190. maddeler için yukarıda yapılan açıklamalar tür değiştirmeler için de niteliğine uygun düştüğü ölçüde geçerlidir.

1.1.6.5. Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme Dolayısıyla Açılabilecek Davalar

a. Ortaklık Paylarının ve Haklarının İncelenmesi Davası (Denkleştirme Davası)

Ortak olma hakkının veya ortaklık haklarının korunması davası, denkleştirmenin belirlenip ödemenin yapılmasıyla amacın elde edileceğinden hareketle esas itibarıyla bir "denkleştirme davası" olarak nitelendirilmektedir[32]. Bu dava madde gerekçesinde aynı zamanda bir "yeniden yapılandırma davası" olarak gösterilmiştir.

[32] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 192.*

TTK m. 191'e göre "*Birleşmede, bölünmede ve tür değiştirmede ortaklık paylarının ve ortaklık haklarının gereğince korunmamış veya ayrılma karşılığının uygun belirlenmemiş olması hâlinde, her ortak, birleşme, bölünme veya tür değiştirme kararının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilanından itibaren iki ay içinde, söz konusu işlemlere katılan şirketlerden birinin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden, uygun bir denkleştirme akçesinin saptanmasını isteyebilir. Denkleştirme akçesinin belirlenmesinde 140 ıncı maddenin ikinci fıkrası uygulanmaz*". Dolayısıyla bu davanın özünde, somut olarak, "ortaklık payları", "ortaklık hakları" ve "ayrılma karşılığı"nın kanun koyucunun düzenlediği çerçevede sağlanamamış olması hâlinde söz konusu hakların dava yoluyla korunabilmesi yer almaktadır.

Dikkat edilecek olursa, TTK m. 191/1 hükmüne göre "*her ortak*" bu davayı açmaya yetkili kılınmıştır. Bu kişilerin davayı açabilecekleri süre olarak düzenlenen iki aylık dava açma süresinin, "hak düşürücü" nitelikte bir süre olduğu kabul edilmektedir[33].

Davacı ile aynı hukuki durumda bulunmaları hâlinde, mahkeme kararı, birleşmeye, bölünmeye veya tür değiştirmeye katılan şirketlerin tüm ortakları hakkında hüküm ve sonuç doğurur (TTK m. 191/2).

Davanın giderleri devralan şirkete aittir. Özel durumların haklı göstermesi hâlinde, mahkeme giderleri kısmen veya tamamen davacıya yükletilebilir (TTK m. 191/3). Bu düzenleme ile HMK m. 326/1'de yer alan genel kuralın kanundan doğan bir istisnasına yer verilmiştir ve dava giderlerinin kural olarak kaybeden taraf üzerinde bırakılması yerine devralan şirkete ait olduğu hükme bağlanmıştır

Son olarak, TTK m. 191/4'e göre ortaklık paylarının veya ortaklık haklarının korunmasını inceleme davası tek başına birleşme, bölünme veya tür değiştirme kararının geçerliliğini etkilemez.

b. İptal Davası

Türk Ticaret Kanununun 192. maddesinde "*134 ilâ 190 ıncı maddelerin ihlali hâlinde, birleşme, bölünme ve tür değiştirme kararına olumlu oy vermemiş ve bunu tutanağa geçirmiş bulunan birleşmeye, bölünmeye veya tür değiştirmeye katılan şirketlerin ortakları; bu kararın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilanından itibaren iki ay içinde iptal davası açabilirler. İlanın gerekmediği hâllerde süre tescil tarihinden başlar*" şeklindeki düzenlemeyle yapısal değişiklik kararlarının iptaline yönelik özel bir davaya yer verilmiştir.

TTK m. 192/1'de bu davayı açabilecek kişiler olarak, söz konusu yapısal değişiklik kararına "*olumlu oy vermemiş ve bunu tutanağa geçirmiş bulunan birleşmeye, bölünmeye veya tür değiştirmeye katılan şirketlerin ortakları*" belirtilmiştir.

TTK m. 192/2. fıkrasına göre "*Kararın bir yönetim organı tarafından verilmesi hâlinde de bu dava açılabilir.*" Bu düzenlemenin sonucu olarak, TTK'nın 155 ve 156. maddelerinde öngörülen ve birleşme kararını vermeye yetkili organın genel kurul değil şirketin yönetim organı olduğu "kolaylaştırılmış birleşme" usulünde bu dava açılabilir[34].

TTK m. 192/1'e göre dava açma süresi "*iptali istenen kararın Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilanından itibaren*[35] *iki ay*" ile sınırlandırılmıştır. Tıpkı denkleştirme davasında olduğu gibi yine bir hak düşürücü süre söz konusudur[36].

Birleşme, bölünme ve tür değiştirmeye ilişkin işlemlerde herhangi bir eksikliğin varlığı hâlinde, mahkeme taraflara bunun giderilmesi için süre verir. Hukuki sakatlık, verilen süre içinde giderilemiyorsa veya giderilememişse mahkeme kararı iptal eder ve gerekli önlemleri alır (TTK m. 192/3). Mahkeme tarafından iptale hükmedilmesi hâlinde karar *bozucu yenilik doğurucu* nitelikte olacak

[33] *Şener, O. H.: Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2012, s. 161; Özatlan, Y.: Anonim Şirket Birleşmelerinde Ortaklık Paylarının ve Ortaklık Haklarının İncelenmesi Davası (Denkleştirme Davası), İstanbul 2014, s. 150.*
[34] *Pulaşlı, , H.: Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 142.*
[35] *Sürenin, TTK m. 445'e paralel şekilde kararın alınmasından itibaren değil ilandan sonra başlayacağının kabul edilmesinin uyumsuzluk ve karışıklığa yol açacağı hakkında bkz. Kendigelen, A.: Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 2. Bası, İstanbul 2012,* s. *171.*
[36] *Kendigelen, s. 170; Şener, s. 162.*

ve iç ilişkide geçmişe etkili olarak (*ex tunc*) hüküm ve sonuç doğuracaktır. Ancak üçüncü kişilerin kazandıkları haklar saklı kalacaktır.

c. Sorumluluk Davası

Türk Ticaret Kanununun birleşme, bölünme ve tür değiştirmelere ilişkin düzenlemelerine uyulmasını sağlayarak bu sürecin ilgilisi konumunda bulunan pay sahipleri ve alacaklıların korunmasına yönelik bir diğer hukuki araç olarak ihlale sebep olan kişilerin sorumluluğunu özel olarak düzenlemiştir.

TTK m. 193/1'e göre "*Birleşme, bölünme veya tür değiştirme işlemlerine herhangi bir şekilde katılmış bulunan bütün kişiler şirketlere, ortaklara ve alacaklılara karşı kusurları ile verdikleri zararlardan sorumludurlar. Kurucuların sorumlulukları saklıdır.*"

193. maddede ayrıca 202 ilâ 208, 555, 557, 560. madde hükümlerinin saklı tutulduğuna ve bir sermaye şirketinin veya kooperatifin iflası hâlinde 556 ve 570. maddeler ile Kooperatifler Kanununun 98. maddesinin kıyas yoluyla uygulanacağına da yer verilmiştir (f. 3).

Dikkat edilecek olursa, TTK m. 193 bağlamında açılabilecek sorumluluk davasında aktif dava ehliyeti, "şirketler, ortaklar ve alacaklılar"a tanınmıştır. Bu düzenlemede açıkça bir hak düşürücü süreye yer verilmemiştir. TTK m. 193/3'de anonim şirketlerde hukuki sorumluluğa ilişkin genel zamanaşımı hükmü olan ve TTK m. 644/1-a dolayısıyla limited şirketlerde de uygulama alanına sahip olan TTK m. 560'ın saklı tutulmasından hareketle bu düzenlemede öngörülen davacının zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki ve her hâlde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıllık zamanaşımı süresi burada da uygulama alanına sahiptir.

Son olarak belirtelim ki, sorumluluk davasının kabulü hâlinde davacının uğradığı zararın tazmini söz konusu olacağından bu dava bir eda davası niteliğindedir.

1.1.7. Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemeler

1.1.7.1. Kavramsal Çerçeve ve Hâkimiyet İlişkisinin Kurulması

Türk Ticaret Kanununun 195 vd. maddelerinde "şirketler topluluğu"na ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelerin uygulanabilmesi için hâkim (ana) şirketin ve bu şirkete bağlı (yavru) şirket(ler)in varlığı aranmaktadır. Şirketler arasında bu şekilde bir ilişkinin varlığı ise Kanunda öngörülen ölçütlerin mevcut olması hâlinde söz konusu olmaktadır.

Türk Ticaret Kanununun 195. maddesine göre,

(a) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak;

(1) Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya

(2) Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya

(3) Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa,

(b) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa,

birinci şirket hâkim şirket, diğeri bağlı şirkettir.

Hâkimiyet sözleşmesinin geçerli olabilmesi için bu sözleşmenin ticaret siciline tescil ve ilânı şarttır. Sözleşmenin geçersizliği, bu Kanun ile diğer kanunlardaki şirketler topluluğuna dair yükümlülüklere ve sorumluluklara ilişkin hükümlerinin uygulanmasına engel olmaz (TTK m. 198/3).

Kanun koyucu TTK m. 195/2'de yasal bir karineye yer vermiştir: Buna göre yukarıda belirtilen hâller dışında, "bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketinin paylarının çoğunluğuna veya onu yönetebilecek kararları alabilecek miktarda paylarına sahip bulunması", birinci şirketin hâkimiyetinin varlığına karinedir.

Hâkimiyet kendi içerisinde “doğrudan hâkimiyet” ve "dolaylı hâkimiyet” şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Yukarıda belirtilen ilişkiler, iki şirket arasında doğrudan mevcut olabileceği gibi TTK m. 195/3 bağlamında bir hâkim şirketin, bir veya birkaç bağlı şirket aracılığıyla bir diğer şirkete hâkim olması şeklinde dolaylı da gerçekleşebilir.

Hâkim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler topluluğunu oluşturur. Hâkim şirketler “ana”, bağlı şirketler “yavru” şirket konumundadır. Şirketler topluluğunun hâkiminin, merkezi veya yerleşim yeri yurt içinde veya dışında bulunan, bir teşebbüs olması hâlinde de, 195 ilâ 209. maddeler ile bu Kanundaki şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanır. Konsolide tablolar hakkındaki hükümler ise saklıdır.

“Hâkim teşebbüs” tacir sayılır. Bir şirketler topluluğunun tepesinde sermaye şirketi olmayan herhangi bir özel veya kamu tüzel kişisi, gerçek kişi veya ticarî işletme bulunabilir. Bu durum söz konusu topluluğun şirketler topluluğu kabul edilmesine engel olmaz, şirketler topluluğuna ilişkin özel hükümlerin uygulanmamasının gerekçesini oluşturamaz[37].

Kavramsal çerçeve açısından önem arz eden bir diğer konu, şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanmasında “yönetim kurulu” teriminin limited şirketlerde “müdürleri”, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile şahıs şirketlerinde “yöneticileri”, diğer tüzel kişilerde “yönetim organını” ve gerçek kişilerde “gerçek kişinin kendisini” ifade edeceğinin TTK m. 195/6’da kararlaştırılmış olmasıdır. Dolayısıyla 195 ilâ 209. maddeler bu gözle değerlendirilmelidir.

1.1.7.2. “Yönetim Kontrolü” ile Karşılaştırılması

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 26. maddesinde halka açık anonim şirketlerde “yönetim kontrolü”nü sağlayan payların veya oy haklarının iktisap edilmesi hâlinde diğer ortakların paylarını satın almak üzere teklif yapılması zorunluluğu öngörülmüştür. Söz konusu “pay alım teklifi zorunluluğu”na sebep olan “yönetim kontrolü”nün elde edilmesi de TTK’daki hâkimiyet ilişkisine benzer birtakım kriterlere bağlanmıştır.

SerPK m. 26/2’ye göre halka açık bir anonim şirketin,

Oy haklarının yüzde ellisinden fazlasına tek başına veya birlikte hareket ettikleri kişilerle beraber, doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunması,

Yönetim kurulu üye sayısının salt çoğunluğunu seçme veya

Genel kurulda yönetim kurulu üye sayısının salt çoğunluğu için aday gösterme hakkını veren imtiyazlı paylara sahip olunması

yönetim kontrolünün elde edilmesi olarak kabul edilir.

Görüleceği üzere, SerPK kapsamında halka açık anonim şirketler için öngörülen “yönetim kontrolü” kriterlerinin bir kısmı TTK’da hâkimiyet ilişkisinin varlığı için öngörülen kriterlerle örtüşmektedir. Ancak her iki kavramın da kendine özgü ve diğerinde söz konusu olmayan kriterlere sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yine, SerPK kapsamında yönetim kontrolü sadece halka açık anonim şirketler için esas alınmışken TTK kapsamındaki hâkimiyet ilişkisi halka açık olsun ya da olmasın bütün anonim şirketleri kapsamaktadır.

Bunlarla birlikte, tabi olunan hukuki sonuçlar açısından da bu iki kavram farklılık arz etmektedir. SerPK kapsamındaki yönetim kontrolünün söz konusu olması “pay alım teklifi zorunluluğu” doğururken TTK kapsamındaki hâkimiyet ilişkisi TTK m. 195-209 başta olmak üzere bu Kanunda şirketler topluluğuna bağlanan hukuki sonuçlar bütününü karşımıza çıkarmaktadır.

[37] *Bkz. TTK “Madde Gerekçeleri”, m. 195.*

1.1.7.3. Karşılıklı İştirak

Türk Ticaret Kanununun "*Karşılıklı İştirak*" kenar başlıklı 197. maddesine göre "birbirlerinin paylarının en az dörtte birine sahip bulunan sermaye şirketleri" karşılıklı iştirak durumundadır. Bu payların yüzdelerinin hesaplanmasında 196. madde uygulanır. Anılan şirketlerden biri diğerine hâkimse, ikincisi aynı zamanda bağlı şirket sayılır. Karşılıklı iştirak durumundaki şirketlerin her biri diğerine hâkimse ikisi de bağlı ve hâkim şirket kabul olunur.

Hükmün gerekçesine göre TTK'nın 197. maddesi karşılıklı katılmayı geçersiz saymamakta, fakat karşılıklı katılmanın hâkimiyet ve çoğu kez karşılıklı hâkimiyet ilişkisini kurarak, bu durumdaki şirketlerin hâkim ve bağlı şirketin yüküm ve sorumluluklarına tâbi olacağını açıkça hükme bağlamakta ve sınırlamaları da beraberinde getirmektedir[38].

Karşılıklı iştirak ilişkisinin kurulmasının hukuki sonuçlarının başında TTK m. 201 gelmektedir. Bu düzenleme dolayısıyla bir sermaye şirketinin paylarını iktisap edip "karşılıklı iştirak" konumuna bilerek giren diğer bir sermaye şirketi, iştirak konusu olan paylardan doğan toplam oylarıyla diğer pay sahipliği haklarının sadece dörtte birini kullanabilir; bedelsiz payları edinme hakkı hariç, diğer tüm pay sahipliği hakları donar. Söz konusu paylar toplantı ve karar nisabının hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır.

1.1.7.4. Bildirim, Tescil ve İlân Yükümlülükleri

Bir teşebbüs, bir sermaye şirketinin sermayesinin, doğrudan veya dolaylı olarak, yüzde beşini, onunu, yirmisini, yirmibeşini, otuzüçünü, ellisini, altmışyedisini veya yüzde yüzünü temsil eden miktarda paylarına sahip olduğu veya payları bu yüzdelerin altına düştüğü takdirde; teşebbüs, durumu söz konusu işlemlerin tamamlanmasını izleyen on gün içinde, sermaye şirketine ve bu Kanun ile diğer kanunlarda gösterilen yetkili makamlara bildirmek zorundadır (TTK m. 198).

Payların yukarıda belirtilen oranlarda kazanılması veya elden çıkarılması, yıllık faaliyet ve denetleme raporlarında ayrı bir başlık altında açıklanır ve sermaye şirketinin internet sitesinde ilaân edilir.

Payların yüzdelerinin hesaplanmasında TTK m. 196 uygulanır. Teşebbüsün ve sermaye şirketinin yönetim kurulu üyeleriyle yöneticileri de, kendilerinin, eşlerinin, velayetleri altındaki çocuklarının ve bunların, sermayelerinin en az yüzde yirmisine sahip bulundukları ticaret şirketlerinin o sermaye şirketindeki payları ile ilgili olarak bildirimde bulunurlar. Bildirimler yazılı şekilde yapılır, ticaret siciline tescil ve ilân olunur.

Söz konusu bildirim ile tescil ve ilân yükümlülüğü yerine getirilmediği sürece, ilgili paylara ait oy hakkı dâhil, diğer haklar donar. Bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesine dair diğer hukuki sonuçlara ilişkin hükümler saklıdır.

1.1.7.5. Bağlı ve Hâkim Şirketlerin Raporları

Türk Ticaret Kanununun 199. maddesi çerçevesinde, bağlı şirketin yönetim kurulu, faaliyet yılının ilk üç ayı içinde, şirketin hâkim ve bağlı şirketlerle ilişkileri hakkında doğru ve dürüst hesap verme ilkelerine uygun bir rapor düzenler. Raporda, şirketin geçmiş faaliyet yılında hâkim şirketle, hâkim şirkete bağlı bir şirketle, hâkim şirketin yönlendirmesiyle onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığı tüm hukuki işlemlerin ve geçmiş faaliyet yılında hâkim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan tüm diğer önlemlerin açıklaması yapılır. Hukuki işlemlerde edimler ve karşı edimler, önlemlerde, önlemin sebebi ve şirket yönünden yarar ve zararları belirtilir. Zarar denkleştirilmişse, bunun faaliyet yılı içinde fiilen nasıl gerçekleştiği veya şirketin sağladığı hangi menfaatlere ilişkin olarak bir istem hakkı tanındığı ayrıca bildirilir.

Yönetim kurulu raporun sonunda şirketin, hukuki işlemin yapıldığı veya önlemin alındığı veya alınmasından kaçınıldığı anda kendilerince bilinen hâl ve şartlara göre, her bir hukuki işlemde uygun bir karşı edim sağlanıp sağlanmadığını ve alınan veya alınmasından kaçınılan önlemin şirketi

[38] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 197.*

zarara uğratıp uğratmadığını açıklar. Şirket zarara uğramışsa, yönetim kurulu ayrıca zararın denkleştirilip denkleştirilmediğini de belirtir. Bu açıklama sadece yıllık faaliyet raporunda yer alır.

Hâkim şirketin her yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu başkanından; bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile üç aylık hesap sonuçları, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri; yaptıkları işlemler ve bunların sonuç ve etkileri hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine göre düzenlenmiş bir rapor hazırlattırıp yönetim kuruluna sunmasını ve bunun sonuç kısmının yıllık rapor ile denetleme raporuna eklenmesini isteyebilir. Bağlı şirketler, ret için yoruma yer bırakmayacak açıklıkta bir haklı sebebin varlığını ispat edemedikleri takdirde, bu raporun hazırlanması için gerekli olan bilgi ve belgeleri hâkim şirketin bu işle görevlendirilen uzmanlarına vermekle yükümlüdürler. İstemde bulunan yönetim kurulu üyesi, bunu bir üçüncü kişinin yararlanması amacıyla yapmışsa bunun sonuçlarından sorumlu olur.

1.1.7.6. Bağlı Şirketler Hakkında Bilgi Alma

Şirketler topluluğunun hukuki sonuçlarından biri de TTK'nın 200. maddesi bağlamında hâkim şirketin her pay sahibinin genel kurulda, bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hâkim şirketin bağlı şirketlerle, bağlı şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüstçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu bilgi verilmesini isteyebilme hakkına sahip olmasıdır.

1.1.7.7. Hakların Donması

Yukarıda da açıklandığı üzere, TTK m. 201'e göre "*Bir sermaye şirketinin paylarını iktisap edip karşılıklı iştirak konumuna bilerek giren diğer bir sermaye şirketi, iştirak konusu olan paylardan doğan toplam oylarıyla diğer pay sahipliği haklarının sadece dörtte birini kullanabilir; bedelsiz payları edinme hakkı hariç, diğer tüm pay sahipliği hakları donar. Söz konusu paylar toplantı ve karar nisabının hesaplanmasında dikkate alınmaz. 389 ile 612 nci madde hükümleri saklıdır*."

Yukarıda ifade olunan sınırlama, bağlı şirketin hâkim şirketin paylarını iktisap etmesi veya her iki şirketin birbirlerine hâkim olması hâlinde uygulanmaz (TTK m. 201/2).

1.1.7.8. Özel Denetim

Türk Ticaret Kanununun 207. maddesine göre denetçi, özel denetçi, riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi; bağlı şirketin, hâkim şirketle veya diğer bağlı bir şirketle ilişkilerinde hilenin veya dolanın varlığını belirtir şekilde görüş bildirmişse, bağlı şirketin her pay sahibi, bu konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atanmasını isteyebilir.

Bu düzenleme kapsamında özel denetçi atanmasını isteme hakkı için "azlık" oluşturacak nitelikte paya sahip olmak aranmamakta, bağlı şirketin her bir pay sahibi bu hakka sahip kılınmaktadır. Ayrıca burada TTK m. 438 vd. maddelerinden farklı olarak özel denetçi atanması için genel kurula başvurma zorunluluğu da söz konusu değildir[39].

Özel denetçi atanması ile elde edilen bilgiler, özellikle pay sahiplerinin TTK m. 202 kapsamında sahip oldukları dava haklarının kullanılabilmesi için gerekebilecek bilgiler açısından önem taşır[40].

1.1.7.9. Satın Alma Hakkı

Hâkim şirket, doğrudan veya dolaylı olarak bir sermaye şirketinin paylarının ve oy haklarının en az yüzde doksanına sahipse ve söz konusu azlık şirketin çalışmasını engelliyor, dürüstlük kuralına aykırı davranıyor, fark edilir sıkıntı yaratıyor veya pervasızca hareket ediyorsa, hâkim şirket azlığın

[39] *Bilgili/Demirkapı, s. 135.*
[40] *Okutan Nilsson, G.: Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, İstanbul 2009, s. 542*

paylarını varsa borsa değeri, yoksa TTK m. 202/2. fıkrasında öngörülen şekilde belirlenen değer ile satın alabilir (TTK m. 208).

Anılan düzenlemenin amacı, bir şirketin sermayesinin ve oy haklarının yüzde doksanbeşinin uygun gördüğü bir kararın alınıp uygulanmasına çoğu kişisel çeşitli sebeplerle karşı çıkan ortakların şirketi bunaltan ve engelleyen davranışlarına son verip şirket içi barışı sağlamaktır[41]. Söz konusu hüküm ile kötüye kullanmalara ve özellikle pay bedelinin ödenmemesi tehlikesine engel olmak amacı ile karar mahkemeye bırakılmış, pay bedeli de kanunen belirlenmiştir[42].

1.1.7.10. Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Rejimi

a) Tam Hâkimiyetin Mevcut Olmadığı Hâllerde

Şirketler topluluğunda hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılmasına ilişkin olarak Türk Ticaret Kanununun 202. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında birbirinden farklı iki hukuka aykırılığın hüküm ve sonuçları düzenlenmiştir.

TTK m. 202/1. fıkrası çerçevesinde,

(a) Hâkim şirket, hâkimiyetini bağlı şirketi kayba uğratacak şekilde kullanamaz. Özellikle bağlı şirketi, iş, varlık, fon, personel, alacak ve borç devri gibi hukuki işlemler yapmaya; kârını azaltmaya ya da aktarmaya; malvarlığını ayni veya kişisel nitelikte haklarla sınırlandırmaya; kefalet, garanti ve aval vermek gibi sorumluluklar yüklenmeye; ödemelerde bulunmaya; haklı bir sebep olmaksızın tesislerini yenilememek, yatırımlarını kısıtlamak, durdurmak gibi verimliliğini ya da faaliyetini olumsuz etkileyen kararlar veya önlemler almaya yahut gelişmesini sağlayacak önlemleri almaktan kaçınmaya yöneltemez; meğer ki, kayıp, o faaliyet yılı içinde fiilen denkleştirilsin veya kaybın nasıl ve ne zaman denkleştirileceği belirtilmek suretiyle en geç o faaliyet yılı sonuna kadar, bağlı şirkete denk değerde bir istem hakkı tanınsın.

(b) Denkleştirme, faaliyet yılı içinde fiilen yerine getirilmez veya süresi içinde denk bir istem hakkı tanınmazsa, bağlı şirketin her pay sahibi, hâkim şirketten ve onun kayba sebep olan yönetim kurulu üyelerinden şirketin zararını tazmin etmelerini isteyebilir. Hâkim, istem üzerine veya resen somut olayda hakkaniyete uygun düşecekse, tazminat yerine bu maddenin ikinci fıkrası hükümlerine göre, davacı pay sahiplerinin paylarının hâkim şirket tarafından satın alınmasına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir başka bir çözüme karar verebilir.

(c) Alacaklılar da, (b) bendi uyarınca, şirket iflas etmemiş olsa bile, şirketin zararının şirkete ödenmesini isteyebilirler.

(d) Kayba sebebiyet veren işlemin, aynı veya benzer koşullar altında, şirket menfaatlerini dürüstlük kuralına uygun olarak gözeten ve tedbirli bir yöneticinin özeniyle hareket eden, bağımsız bir şirketin yönetim kurulu üyeleri tarafından da yapılabileceği veya yapılmasından kaçınılabileceğinin ispatı hâlinde tazminata hükmedilemez.

(e) Pay sahiplerinin ve alacaklıların açacağı davaya, kıyas yoluyla 553, 555 ilâ 557, 560 ve 561 inci maddeler uygulanır. Hâkim teşebbüsün merkezinin yurt dışında bulunması hâlinde tazminat davası bağlı şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılır.

TTK m. 202/2. fıkrası uyarınca, hâkimiyetin uygulanması ile gerçekleştirilen ve bağlı şirket bakımından açıkça anlaşılabilir haklı bir sebebi bulunmayan, birleşme, bölünme, tür değiştirme, fesih, menkul kıymet çıkarılması ve önemli esas sözleşme değişikliği gibi işlemlerde, genel kurul kararına red oyu verip tutanağa geçirten veya yönetim kurulunun bu ve benzeri konulardaki kararlarına yazılı olarak itiraz eden pay sahipleri; hâkim teşebbüsten, zararlarının tazminini veya paylarının varsa en az borsa değeriyle, böyle bir değer bulunmuyorsa veya borsa değeri hakkaniyete uygun düşmüyorsa, gerçek değerle veya genel kabul gören bir yönteme göre belirlenecek bir değerle satın alınmasını mahkemeden isteyebilirler. Değer belirlenirken mahkeme kararına en yakın tarihteki veriler esas alınır. Tazminat veya

[41] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 208.*
[42] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 208.*

payların satın alınmasını istem davası, genel kurul kararının verildiği veya yönetim kurulu kararının ilân edildiği tarihten başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar.

TTK m. 202/2. fıkrasında öngörülen dava açılınca, davacıların muhtemel zararlarını veya payların satın alma değerini karşılayan tutardaki paranın teminat olarak, mahkemece belirlenecek bir bankaya mahkeme adına yatırılmasına karar verilir. Teminat yatırılmadığı sürece genel kurul veya yönetim kurulu kararına ilişkin hiçbir işlem yapılamaz. Bu maddenin birinci ve ikinci fıkralarında öngörülen davaların kötü niyetle açılması hâlinde davalı, uğradığı zararın müteselsilen tazmin edilmesini ve mahkemeye teminat yatırılmasını davacılardan isteyebilir.

Hemen belirtelim ki, birleşme, bölünme ve tür değiştirmede, pay sahiplerine ve ortaklara tanınmış bulunan diğer haklar saklıdır (TTK m. 202/4).

Son olarak, bağlı şirketin yöneticilerinin, TTK m. 202 hükümleri dolayısıyla pay sahiplerine ve alacaklılara karşı doğabilecek sorumluluklarının tüm hukuki sonuçlarının, bir sözleşme ile üstlenmesini hâkim teşebbüsten isteyebileceğini belirtmekte yarar vardır (TTK m. 202/5).

b) Tam Hâkimiyetin Mevcut Olduğu Hâllerde

Kanun koyucu TTK'nın 203 ilâ 206. maddelerinde "tam hâkimiyet"e özgü hukuki sonuçlar öngörmüştür.

Söz konusu düzenlemeler açısından bir ticaret şirketinin bir sermaye şirketinin paylarının ve oy haklarının doğrudan veya dolaylı olarak yüzde yüzüne sahip olması "tam hâkimiyet"in varlığına yol açar. Bu hâlde, hâkim şirketin yönetim kurulu, topluluğun belirlenmiş ve somut politikalarının gereği olmak şartıyla, kaybına sebep verebilecek sonuçlar doğurabilecek nitelik taşısalar bile, bağlı şirketin yönlendirilmesine ve yönetimine ilişkin talimat verebilir. Bağlı şirketin organları talimata uymak zorundadır (TTK m. 203).

Bu düzenlemenin Kanunun 204. maddesinde yer verilen istisnasına göre bağlı şirketin ödeme gücünü açıkça aşan, varlığını tehlikeye düşürebilecek olan veya önemli varlıklarını kaybetmesine yol açabilecek nitelik taşıyan talimat verilemez.

Bağlı şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri ve sorumlu tutulabilecek ilgililer, yukarıda açıklanan 203. ve 204. maddeler kapsamındaki talimatlara uymaları nedeniyle, şirkete ve pay sahiplerine karşı sorumlu tutulamazlar (TTK m. 205).

Hâkim şirket ve yöneticilerinin, 203. madde çerçevesinde verdikleri talimatlar dolayısıyla bağlı şirkette oluşan kayıp, o hesap yılı içinde, denkleştirilmediği veya zamanı ve şekli de belirtilerek şirkete denk bir istem hakkı tanınmadığı takdirde, zarara uğrayan alacaklılar "hâkim şirkete" ve "onun kayıptan sorumlu yönetim kurulu üyelerine" karşı tazminat davası açabilirler. Davalılar 202. maddenin birinci fıkrasının (d) bendine dayanabilir. Ayrıca, bu davaya 202. maddenin birinci fıkrasının (e) bendi de uygulanır (TTK m. 206).

Davalılar, krediden ve benzeri sebeplerden kaynaklanan alacaklarda, davacının, denkleştirmenin yapılmadığını veya istem hakkının tanınmadığını bilerek söz konusu alacağı doğuran ilişkiye girdiğini veya işin niteliği gereği bu durumu bilmesi gerektiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilirler.

c) Güvenden Doğan Sorumluluk

Kanun koyucu, 6102 sayılı TTK ile şirketler hukukunda yeni bir sorumluluk hâlini düzenlemiştir. Kanunun 209. maddesine göre "hâkim şirket, topluluk itibarının, topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaştığı hâllerde, bu itibarın kullanılmasının uyandırdığı güvenden sorumludur"[43].

[43] *"Güvenden doğan sorumluluk" hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Okutan Nilsson, s. 447-510.*

Hükmün amacı, bir şirketler topluluğu bağlamında hâkim şirketin toplumda veya daha dar bir çevre olan tüketicide yarattığı güveni kullandığı takdirde bu kullanmanın sonuçlarını yüklenmesini sağlamaktır[44].

Hemen belirtelim ki, her şirketler topluluğu hükmün kapsamında değildir. Bir topluluğun kapsama girebilmesi için itibarının topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaşmış olması gerekir. Bu durum da somut olaya göre belirlenir[45].

Güven sorumluluğunun doğması için genel olarak, topluma veya tüketiciye güven veren itibarlı bir topluluğun varlığı; itibarın kullanılması yoluyla somut güven ve beklenti uyandırılması ve kusurlu davranış; güvenin haklı olması; taraflar arasında işlem temasının bulunması; güven ile güvenenin tasarrufları arasında nedensellik bağının mevcut olması; güvene aykırı davranış ve nihayet zarar ve zarar ile güvene aykırı davranış arasında nedensellik bağının mevcudiyeti gerekir[46].

[44] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 209.*
[45] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 209.*
[46] *Okutan Nilsson, s. 486-497.*

SORULAR (BİRİNCİ BÖLÜM)

1. Aşağıdakilerden hangisi ticaret şirketi değildir?

A) Adi Şirket

B) Kollektif Şirket

C) Komandit şirket

D) Limited Şirket

E) Kooperatif

CEVAP : A

2. Aşağıdakilerden hangisi ticaret şirketlerinin ortak özelliklerinden değildir?

A) Tüzel kişiliğe sahip olma

B) Sınırlı sayı ilkesine bağlılık

C) Hak ehliyetinin kural olarak işletme konusu ile bağlı olmaması

D) Ortakların şahsi sorumluluklarının mevcut olmaması

E) Ortakların sermaye koyma borcu altında olması

CEVAP : D

3. Aşağıdakilerden hangisi ticaret şirketleri arasında "hâkimiyet ilişkisi" kurulmasını sağlayan kriterlerden birisi değildir?

A) Bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketinin oy haklarının çoğunluğuna sahip olması

B) Bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketinde şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkına sahip olması

C) Bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketinin intifa senetlerine sahip olması

D) Bir ticaret şirketinin diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte diğer bir ticaret şirketinin oy haklarının çoğunluğunu oluşturması

E) Bir ticaret şirketinin diğer bir ticaret şirketini bir sözleşme gereğince hâkimiyeti altında tutması

CEVAP : C

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK TİCARET KANUNUNUN ANONİM ŞİRKETLERE İLİŞKİN HÜKÜMLERİ (MADDE 329-562)

2.1. Anonim Şirketlerin Tanımı ve Unsurları

2.1.1. Tanım

Anonim şirketlerin tanımına Türk Ticaret Kanununun 329. maddesinde yer verilmiştir.

Bu tanıma göre anonim şirket, "*sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir*". Söz konusu tanımın daha iyi anlaşılabilmesi, anonim şirket kavramının unsurlarının incelenmesi ile mümkün olabilir.

2.1.2. Unsurlar

2.1.2.1. Belirli ve Paylara Bölünmüş Esas Sermaye

Anonim şirketlerin kanuni tanımında da açıkça ifade edilen bir özelliği olarak bu şirketlerin sermayesi "belirli" ve "paylara bölünmüş"tür.

Anonim şirketler açısından esas sermaye, pay sahiplerinin şirkete getirmeyi taahhüt ettikleri malvarlığı toplamının nakit olarak ifadesidir[47]. Esas sermayenin temel özelliklerini ise önceden belirlenmiş ve sabit olması, nakitle ifade edilmesi, itibari değer taşıyan "pay"lara bölünmüş olması ve tamamen taahhüt edilmiş olması oluşturmaktadır.

Esas sermayenin "belirli" olması ile "önceden tespit edilmiş olması ve kendiliğinden değişebilir olmaması"na işaret olunduğu ifade edilmektedir[48].

Esas sermayenin "pay" adı verilen birimlere bölünmesi konusunda ise payları temsil eden varlıklar olarak 6102 sayılı TTK'da, 6762 sayılı mülga TTK'da kullanılan "hisse senetleri" yerine "pay senetleri"nin (ve "pay"ın) kanuni terim olarak benimsendiğini de özel olarak vurgulamak gerekir[49].

Esas sermayenin paylara bölünmüş olması ile esas sermayenin kurucular tarafından önceden tespit edilmiş belli sayıda bağımsız birim değere bölünmesi kastedilir. Esas sermayenin her bir parçası, pay sahibinin şirket sermayesine katılım oranını gösterir. Pay ile sermaye arasındaki oransal ilişki her payın rakamsal bir değer ile ifade edilmesi suretiyle belirlenir. Buna payın itibari (nominal) değeri adı verilir. 6102 sayılı TTK'nın 339.1.c hükmü uyarınca, şirket sermayesi ile her payın itibari değeri esas sözleşmede gösterilmek zorundadır.

Bilindiği üzere, anonim şirket sermayesinin bölündüğü "pay"ları temsil etmek üzere çıkarılacak pay senetleri kıymetli evrak hükmünde olup, SerPK m. 3/1(o) hükmü gereği menkul kıymet niteliğini haizdir.

Sermayenin paylara bölünmesi ile pay sahipliği konumu yaratılır. Pay sahibinin sermayeye ve dolayısıyla pay sahipliği haklarına katılım oranını işte payın sermaye içindeki bu oranı belirler.

Unutulmamalıdır ki, belirli ve şirket sözleşmesinde gösterilen sabit bir rakamı ifade eden esas sermaye, ilgili düzenlemelerde yer alan usul ve esaslara uyularak artırılabilir veya azaltılabilir.

2.1.2.2. Anonim Şirketin Borçlarından Dolayı Yalnızca Malvarlığıyla Sorumlu Olması

Anonim şirketin bu özelliği kanuni tanımında "*...borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir*" şeklinde ifade olunmuştur.

---

[47] *Moroğlu, E.: Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, 2. Bası, İstanbul 2003, s. 1.*
[48] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 278.*
[49] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 484. Aynı zamanda bu Kanunda anonim şirket sermayesinin bölünmesi sonucu oluşan birimi ifade eden "pay" terimi, borsaya kote edilen şirket paylarının Merkezî Kayıt Kuruluşu (MKK) nezdinde kaydi olarak yer alması ve bu paylar için fiziki varlığı olan "senet" bastırılmaması, bastırılanların da imha edilerek "kaydi haklar" düzenine geçilmesi nedenleriyle bu şirketler açısından, "pay senedi" kavramını karşılayacak anlamda da kullanılmıştır (bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 493).*

Anonim şirketin tüzel kişiliği, kendine ait ayrı bir malvarlığının mevcut olabilmesi ile hak ve borçlara ehil olabilmesini mümkün kılmaktadır. Ayrı bir hukuk süjesi olan bu şirketler de borçlarından dolayı bütün malvarlıklarıyla, sınırsız olarak sorumludurlar.

2.1.2.3. Ortakların Sorumluluğunun Taahhüt Etmiş Oldukları Sermaye Payları ile Sınırlı ve Şirkete Karşı Olması

Anonim şirketlerin karakteristik vasıflarından birisi de, pay sahiplerinin, "*sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumlu*" olmasıdır (m. 329/2). Dolayısıyla pay sahibi, taahhüt ettiği sermaye koyma borcunu gereği gibi yerine getirdiği takdirde şirkete karşı olan sorumluluğu da sona ermektedir. Bu kural öğretide "tek borç ilkesi" olarak da adlandırılmaktadır.

Söz konusu genel ilke, TTK m. 480/1 hükmünde "*Kanunda öngörülen istisnalar dışında, esas sözleşmeyle pay sahibine, pay bedelini veya payın itibarî değerini aşan primi ifa dışında borç yükletilemez*" şeklinde de vurgulanmıştır.

Anılan düzenlemenin bir diğer önemli sonucu da, ortakların şirket alacaklılarına karşı herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığı hususudur. Şirkete karşı taahhüt edilen sermaye getirilmese de, alacaklıların dava açıp bunun şirkete ödenmesini isteme hakkı dahi yoktur. 6102 sayılı yeni TTK'nın, eTTK m. 269 hükmünün yerini alan 329. maddesinde, önceki Kanundan farklı olarak, pay taahhüdünden doğan sorumluluğun sadece "şirkete karşı" olduğu açıkça düzenlenmiştir[50].

2.1.2.4. Ticaret Unvanı Kullanılması

Anonim şirketlerin tüzel kişiliğinin bulunmasının ve TTK m. 16/1 gereğince bizatihi kendisinin "tacir" sayılmasının önemli bir sonucu da ticaret unvanı kullanma zorunluluğunda karşımıza çıkmaktadır. Zira her tacirin Kanuna uygun bir ticaret unvanı seçme, kullanma ve seçtiği ticaret unvanını ticaret siciline tescil ettirme mecburiyeti vardır (TTK m. 18/1, 39, 40)[51].

Anonim şirketlerin ticaret unvanları konusunda kanun koyucu "işletme konusu" ile şirketin türünü gösteren ibarenin ("anonim şirket") yer alması zorunluluğunu öngörmüştür. Bu unsurlar anonim şirket ticaret unvanlarının olmazsa olmaz nitelikte olan çekirdek unsurlarıdır. Bu unsurlara ilave olarak TTK m. 46 hükmüne uygun olmak koşuluyla ticaret unvanlarının ayırt ediciliğini de sağlamak üzere gerekli ekler yapılabilir.

Kanun koyucunun bu konuda zikredilmeye değer bir diğer kısıtlaması ise anonim şirketlerin ticaret unvanında, gerçek bir kişinin adı veya soyadına yer verildiği takdirde, şirket türünü gösteren ibarelerin, baş harflerle veya başka bir şekilde kısaltma yapılarak yazılamamasına ilişkin kuraldır (m. 43/2).

2.1.2.5. Kanunen Yasak Olmayan Her Türlü İktisadi Amaç ve Konular İçin Kurulma

Türk Ticaret Kanununun 331. maddesinde anonim şirketlerin, "*kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik amaç ve konular*" için kurulabileceği düzenlenmiştir. Kanunun gerekçesinde serbest piyasa ekonomisinin varlığı ile devlet tekellerinin kaldırılması ile ayrı bir boyut kazandığı vurgulanan[52] bu hüküm, özellikle anonim şirketlerin işletme konularının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Zira anonim şirketlerin en temel amacı "kâr elde etmek" olup hükümde serbesti sunulan asıl husus "şirketin konusu"dur.

Her ne kadar anonim şirketler kâr elde etme amaçlarına, yaygın olarak, ticari işletme işleterek ulaşmaya çalışsalar da, bu düzenlemede de ifadesini bulduğu üzere anonim şirketin amaç ve konusu ticari işletme işletilmesi ile sınırlı düşünülmemeli ve geniş anlam yüklenmelidir[53].

---

[50] *Hükmün öngörülme sebebi TTK m. 329/2'nin gerekçesinde, "6762 sayılı Kanunda açık bir şekilde öngörülmemiş bulunan bu temel ilkenin vurgulanmasında, sadece teorik değil aynı zamanda uygulama açısından da zorunluluk vardır" şeklinde açıklanmıştır.*

[51] *"Ticaret unvanı"na ilişkin esaslar ile ticaret unvanı üzerindeki hakkın korunmasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Bozer, A./Göle, C.: Ticari İşletme Hukuku, 2. Bası, Ankara 2013, s. 119-135; Arkan, S.: Ticari İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013, s. 257-269.*

[52] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 331.*

[53] *Ticari işletme işletmeden de ekonomik amacın güdülebileceği hakkında bkz. Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 279.*

2.1.2.6. Bir Anonim Şirketin Kurulması İçin En Az Bir Pay Sahibi Olması

Türk Ticaret Kanununun 338. maddesinde anonim şirketin kurulabilmesi için kurucu sayısı olarak bir pay sahibinin yeterli olduğu düzenlenmiştir. Böylece 6762 sayılı mülga TTK'da öngörülen en az beş kurucunun olması gerektiği kuralı terk edilmiş ve tek kişilik bir anonim şirketin kurulabilmesine ve faaliyette bulunabilmesine izin verilmiştir[54]. Bu kişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir.

Hemen belirtelim ki, tek ortaklı anonim şirket kurulabilmesi ya da şirketin birden fazla ortakla kurulup daha sonra payların tek kişide toplanarak tek ortaklı hale gelebilmesi mümkün olabilmekle birlikte, anonim ortaklık tüzel kişiliği tek pay sahibi kendisi olacak şekilde kendi paylarının tamamını iktisap edemez (m. 338/3).

2.1.2.7. Tüzel Kişilik ve Ehliyet

Yukarıda da açıklandığı üzere, TTK m. 125/1'de de açıkça öngörüldüğü üzere, tüm ticaret şirketleri ve dolayısıyla anonim şirketler de tüzel kişiliği haiz oluşumlardır.

Anonim şirketin tüzel kişilik kazanması şirketin ticaret siciline tescil ile gerçekleşir (m. 355/1).

Anonim şirketlerin ehliyeti konusunda ise "ultra vires teorisi"nin kaldırılması ile birlikte Türk Medenî Kanununun 48. maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilecekleri ve borçları üstlenebilecekleri öngörülmüştür.

2.1.2.8. Asgari Sermaye

Sermaye kavramının şirketin zorunlu unsurlarından birisi olduğuna yer vermiştik. Sermayenin varlığının zorunluluk taşımasının yanı sıra anonim şirketlerde belirli bir miktarın üzerinde bulunması gerektiği kabul edilmiştir. Söz konusu esas, pay sahiplerinin şirket borçlarından dolayı şahsi sorumluluğa sahip bulunmadığı bu şirket türünde alacaklıların korunması amacıyla benimsenmiştir.

Anonim şirketin kurulabilmesi bir başka deyişle ticaret siciline tescil edilebilmesi için esas sermaye sistemini benimsemiş anonim şirketler açısından ellibin Türk Lirası; kayıtlı sermaye sistemini kabul eden halka kapalı şirketler açısından ise en az yüzbin Türk Lirası sermayesinin bulunması şarttır (m. 332/1).

Bakanlar Kurulu'na söz konusu asgari sermaye miktarlarını artırma yetkisi verilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun artırım yetkisi konusunda limited şirketlerde asgari sermayenin on katına kadar izin verilmesine rağmen (m. 580/2) anonim şirketlerde bu şekilde bir üst sınıra yer verilmemesi dikkat çekicidir.

Kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş halka açık anonim şirketler açısından da SPK'nın "Kayıtlı Sermaye Sistemi Tebliği'nde (II-18.1)" yüzbin Türk Lirası asgari sermaye olarak belirlenmiştir (m. 5/3).

2.2. Anonim Şirketlerin Ekonomik Fonksiyonları

Anonim şirketlerin modern ekonomik ve sosyal düzen içerisinde oynadıkları rol değişik açılardan değerlendirme konusu yapılabilir.

Girişimcilerin yatırımlarının riskleri içinde barındırdığı kuşkusuzdur. Neticeleri belirsizlik taşıyan bu süreçte "sorumluluğun sınırlandırılması" imkânı sunarak girişimcileri cesaretlendirmesi anonim şirketlerin önemli ekonomik fonksiyonlarının başında gelmektedir. Bu şekilde, yatırımların artması, teknolojik gelişimden istihdam olanaklarına, vergisel kazançtan kişilerin bireysel refahına geniş bir yelpazede değerlendirilebilecek şekilde kamu yararını beraberinde getirir.

Geleneksel ifadeyle tek başına yatırım yapma işlevini haiz olmayan küçük tasarrufların dahi ekonomiye aktarılması ve büyük yatırımların bir parçası olabilmesi olarak gösterilen fonksiyon da

[54] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Şehirali Çelik, F. H.: Hukukun Ekonomik Gerçekliğe Yanıtı: Tek Kişilik Şirketler, Batider 2007, C. XXIV, S. 1, s. 161-216.*

günümüzde geçerliliğini korumaktadır. Hatta, gelişen sermaye piyasaları sayesinde bu işlev daha da kuvvetlenmiştir. Sermaye piyasası araçlarına yeni türler eklenmiş ve bu araçlar içerisinde özellikle menkul kıymet ihracı aracılığıyla piyasaların derinlik kazanmasında anonim şirketler büyük işlev görmektedir. Zira anonim şirketler, sermaye piyasasında fon talep etme yetkisine sahip temel aktörlerdir.

2.3. Anonim Şirketlere İlişkin İlkeler

2.3.1. Çoğunluk İlkesi

Tüzel kişiliği haiz olmasının bir diğer sonucu olarak anonim şirketler kural olarak organları aracılığıyla yönetilir ve dış dünyada temsil edilirler.

Anonim şirketin karar organını oluşturan genel kurul ile idare ve temsil organını oluşturan yönetim kurulunda kararlar çoğunluk ilkesine göre alınmaktadır. Karar alınmasında genel kural olarak salt çoğunluğun benimsenmesi bu ilkenin somut hukuki sonucudur (bkz. m. 390, 421). Ayrıca bazı hallerde karar alınabilmesi için nitelikli çoğunluğun iradesi gerekli kılınmıştır.

Nitelikli çoğunluğun arandığı hallere örnek olarak bilanço zararlarının kapatılması için yükümlülük ve ikincil yükümlülük koyan genel kurul kararları ile şirketin merkezinin yurt dışına taşınmasına ilişkin esas sözleşme değişikliği kararlarının, sermayenin tümünü oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle alınması (m. 421/2) gösterilebilir. Bunlarla birlikte, genel kurulun şirketin işletme konusunun tamamen değiştirilmesi, imtiyazlı pay oluşturulması, nama yazılı payların devrinin sınırlandırılmasına yönelik esas sözleşme değişikliği kararları için sermayenin en az yüzde yetmişbeşini oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oyları aranmıştır (m. 421/3)

Anonim şirketler hukukunda çoğunluk ilkesi genel kural olmakla birlikte, azlığın da belirli yetkilere sahip kılınması ve çoğunluğun gücünü kötüye kullanmasını engelleyebilmek amacıyla dürüstlük kurallarına aykırılığın genel kurul kararlarında bir iptal nedeni olarak düzenlenmesi bu ilkenin mutlak bir nitelik taşımadığını gözler önüne sermektedir.

2.3.2. Malvarlığının ve Sermayenin Korunması İlkesi

Anonim şirketlerin alacaklılarının şirket borçları dolayısıyla sadece şirket malvarlığına başvurabilmesinin bir sonucu olarak alacaklıları korumak amacıyla malvarlığının ve sermayenin korunması ilkeleri benimsenmiştir[55].

Sermayenin korunması ilkesinin önemi de Türk Ticaret Kanununun genel gerekçesinin 57. paragrafında "*Güvenli kuruluş ile sermayenin korunması, anonim şirketin sınırlı sorumlu bir ticaret şirketi olmasından kaynaklanan ve birbirini tamamlayan iki taşıyıcı ilke veya bir taşıyıcı ilkenin iki yüzüdür. Bu ilkeler, veya ilke, sermayenin, şirketin hem işletme konusunun hizmetinde bulunmasını hem de tam tasarruf yetkisinin kapsamında olmasını ifade eder. 'Hizmetinde olmak' sermayenin, kural olarak, şirketin mülkiyetinde olması, sermayenin gerçek değeri ile şirkete fiilen getirilmesi, korunması ve geri iade edilmemesi şeklinde tanımlanır. AET'nin 13/12/1976 tarihli ve 77/91 sayılı şirketlere ilişkin ikinci yönergesi de bu anlayışı vurgular. Anılan ilkeler, denetlemenin amaca uygun yapılabilmesi için, basit, şeffaflığı sağlayıcı ve açık kuruluş ve sermaye artırımı hükümlerini gerekli kılar*" şeklinde vurgulanmıştır.

Malvarlığının ve sermayenin korunması ilkeleri genel prensip olarak benimsenip birçok somut düzenlemede kendisini göstermiştir. Bu hükümlere örnek olarak TTK m. 128, 343, 344/1, 345, 348, 376, 378, 509, 512, 513 gösterilmektedir[56].

Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki, sermayenin korunması ilkesine aykırı yönetim kurulu kararları ile genel kurul kararlarının "butlan" yaptırımına tabi tutulması kanun koyucunun bu ilkeye verdiği önemi gözler önüne sermektedir [m. 391/1(b); 447/1(c)].

---

[55] *"Malvarlığının ve Sermayenin Korunması İlkesi" hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, Ü: Anonim Ortaklıkta Sermayenin Korunması İlkesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, İstanbul 2010, s. 1681-1700.*

[56] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 287.*

2.3.3. Sınırlı Sorumluluk İlkesi

Bkz. 2.1.2.3.

2.3.4. Emredici Hükümler İlkesi

Türk Ticaret Kanununun 340. maddesine göre "Esas sözleşme, bu Kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabilir. Diğer kanunların, öngörülmesine izin verdiği tamamlayıcı esas sözleşme hükümleri o kanuna özgülenmiş olarak hüküm doğururlar".

6102 sayılı yeni TTK ile hukuk sistemimize dahil olan bu düzenlemeye göre Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin hükümleri kural olarak emredici nitelikte olup ancak Kanundan açıkça aksinin öngörülebileceği sonucu çıkan hallerde esas sözleşme ile farklı bir belirleme yapılabilir.

Dolayısıyla bu düzenleme ile özel hukuka egemen olan sözleşme özgürlüğü ilkesine ilişkin anlayış anonim şirketler açısından farklılaştırılmıştır. Sözleşme özgürlüğünde genel kural irade serbestisi olup ilgili düzenlemelerde emredici bir hükmün varlığı hâlinde bu özgürlük kısıtlanmış kabul edilirken, TTK m. 340 gereğince, anonim şirketlerde, genel kural emredici hükümlerin varlığı olup irade serbestisi sağlayan hükümlerin varlığının açıkça tespit edilebildiği hallerde şirket esas sözleşmesi ile farklı bir belirleme yapılabilecektir[57].

Esas sözleşmeye yazılacak hususlar esas itibariyle TTK m. 339/2'de gösterilmiştir. TTK 340. maddesinde, esas sözleşmenin, bu Kanunun anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanunda buna açıkça izin verilmişse sapabileceği hükme bağlanmıştır. Maddede bahsedilen Kanun Türk Ticaret Kanunudur. Hükümde bahsi geçen "sapma" kavramını dar olarak yorumlamakta yarar vardır. Dar yorum çerçevesinde mevcut bir kanun hükmünün kapsamına giren konularda buna aykırı düzenleme yapılamayacaktır. Kanunda düzenleme olmayan konularda ise mevcut hükümlere aykırı olmayacak şekilde düzenleme yapılabilecektir. Bunun anlamı, Kanunda hüküm bulunmayan hallerde esas sözleşmeye ihtiyari düzenleme konulabilecek olmasıdır. Bu yaklaşımın aksine geniş yorum yapmaya kalkışıldığı takdirde mevcut Kanun hükümleri dışında herhangi bir düzenleme yapılamayacaktır. Zira bu durumda sapma, mevcut Kanun hükümlerine aykırı durumlarla bunların dışında olan her türlü düzenlemeyi ifade edecektir ki, bunun sonucu olarak esas sözleşmeye ihtiyari hüküm koyma olanağı ortadan kalkmış olacaktır. Bu geniş yorum, anonim şirketlerde pay sahiplerinin daralan iradelerini tamamen ortadan kaldırmış olacağı için kanaatimizce uygun değildir. Bir sapmadan söz edilebilmesi için bir Kanun hükmünün varlığına ihtiyaç olacaktır. Kanunun suskun olduğu bir konuda sapma olmayacağı gibi bir yasaktan da söz edilemeyecektir.

340. maddeye göre sapma ancak Kanunda buna "açıkça izin verilmişse" mümkündür. Hükümde geçen bu ifadenin anlamı açısından, bir maddenin sadece lafzının mı esas alınacağı, yoksa hükmün yorumuna gidilmesinin de gerekip gerekmeyeceği üzerinde durulması gereken bir husustur. Maddenin gerekçesinde, "Hükümdeki "kanunda açıkça izin verilmişse" ibaresi, maddenin lafzından "sapabilme" imkânının açıkça anlaşılmadığı durumlarda, amaca uygun düşen, metodoloji öğretisine aykırı olmayan, tatmin edici gerekçelere dayanan, sonuçları adil olan ve menfaatler dengesini gözeten bir yorumla "sapabilme"nin haklılık kazandığı varsayımları da kapsamaktadır. Kanunun somut olay hakkında sustuğu hallerde kanunî boşluğun doldurulmasına ilişkin metodoloji kuralları uygulanır." denilmektedir. Demek ki, Kanunda açıkça ifade edilmeyen hallerde, hükmün yorumundan bu anlam çıkarılabiliyorsa, anonim şirketin esas sözleşmesine Kanun hükmünden ayrılan bir düzenleme konulabilecektir.

Esasen -emredici olmayan-, tamamlayıcı hükümler açısından böyle bir değerlendirmeye gidilmesine de gerek bulunmamaktadır. Zira, tamamlayıcı hükümler sapma niteliği taşıyan hükümler olmadıklarından bu tür hükümlerin esas sözleşmeye konulmasında bir tereddüt ortaya çıkmayacaktır.

---

[57] *"Emredici hükümler ilkesi" hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kırca, İ./Şehirali Çelik, F. H./Manavgat, Ç: Anonim Şirketler Hukuku, C. I, Ankara 2013, s. 152-178; Karasu, R.: Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, Ankara 2009.*

2.3.5. Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflık İlkesi

Hukuk sistemimizde ilk olarak 1963 yılında Ticaret Bakanlığı'na sunulan bir rapor ile değinilen[58] "kamuyu aydınlatma" kavramı, tarihsel süreç içerisinde önemini artırmış ve 6102 sayılı TTK ile 6362 sayılı SerPK'nın değişik hükümlerinde kendisini göstermiştir.

Bugün gelinen noktada, özellikle AB'nin bu konudaki düzenlemeleri çerçevesinde, kamunun aydınlatılması ve şeffaflık ilkeleri şirketler hukukunun bütünü açısından önem taşıyan konulardır.

6102 sayılı TTK'nın genel gerekçesinin "Kamuyu Aydınlatma/Şeffaflık" başlıklı 68. paragrafında konuya dikkat çekilmiş[59] ve Kanunun gerekçesinin birçok yerinde, "kamuyu aydınlatma" kavramından hareket edilerek düzenlemeler getirildiği belirtilmiştir. Bu tercihte, gerekçede de açıkça vurgulandığı üzere, Avrupa Birliği düzenlemeleri etkili olmuştur.

Kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, TTK'nın özel önem verdiği "kurumsal yönetim" için ayrı bir önemi haizdir. Eşitlik (adillik), hesap verilebilirlik ve sorumluluğun yanı sıra kamuyu aydınlatma ve şeffaflık kurumsal yönetimin dört esas unsurundan birini teşkil etmektedir. TTK'nın Genel Gerekçesinin 89. paragrafında, kamuyu aydınlatma ve şeffaflığın kurumsal yönetim açısından önemi şu şekilde ayrıca vurgulanmıştır:

"Şeffaflık, şirketi 'camdan cep' olarak görme anlayışını aşan bir kavram, yeni bir anlayış, şirketi bütün kurumları ile kavrayan bir yaklaşımdır. Bu fenomen artık bilgi toplumu ile tanımlanmaktadır. Şeffaflık, pay sahiplerinin ve sermaye piyasasında rol sahibi tüm aktörlerin, tam bilgilendirilmesini ve aydınlatılmasını hedefler. Bu sebeple, maddî ve şekli kamuyu aydınlatmayı kapsar. Menfaat sahipleri, ilgililer, sermaye piyasası aktörleri, alacaklılar ve pay sahipleri yönünden önemli olan tüm ilişkilerin, raporların, planların, projelerin açıklanmasını içerir. Şeffaflığın anonim şirketler hukukundaki yeni aracı, internet, elektronik ortamda aktarmalar ve açılması zorunlu bulunan web siteleridir."

Genel Gerekçede de ifadesini bulduğu üzere TTK'nın kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ilkesi en önemli yansımalarından birini, 1524. maddeye göre açılması gereken şirket internet sitesinde bulmuştur. 1524. maddede konu geniş kapsamlı ele alınmış ve madde değiştirilmeden önce tüm sermaye şirketleri için, içeriği şeffaflık açısından maddedeki kapsamı yansıtması gereken bir internet sitesi açma zorunluluğu getirilmiştir. Ancak TTK'nın büyük önem verdiği bu hüküm henüz TTK yürürlüğe girmeden 6335 sayılı Kanunla değiştirilerek, tüm sermaye şirketleri için getirilen zorunluluk, sadece TTK'nın 397. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca (bağımsız) denetime tabi olan sermaye şirketleriyle sınırlandırılmış (TTK m. 1524/1); şeffaflığın kapsamında da değişmeden önceki hükme göre önemli daralmalara gidilmiştir. TTK 1524. maddenin birinci fıkrası uyarınca internet sitesi açılmasına ve bu sitenin belirli bir bölümünün şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların ve kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında bilgi toplumu hizmetleri yönünden öngörülen hususların yayımlanması için özgülenmesi hakkındaki usul ve esaslar, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın çıkarmış olduğu "Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik"te[60] düzenlenmiştir. Bu Yönetmelik 1524. maddede yaşanan daralmayı, -şirketin internet sitesinde yayımlanacak içeriği göstermekte olan 6. maddesiyle- biraz olsun genişletme çabası içindedir.

TTK'da pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı (TTK m. 437) ile özel denetim isteme hakkı (TTK m. 438-444), aydınlatıcı haklar kategorisinde olup, anonim şirketin faaliyetleri, işlemleri, ekonomik ve finansal durumu ile geleceği hakkında pay sahibinin bilgi almasına, yönetime katılma

---

[58] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Yanlı, V.: Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul 2005, s. 95 vd.*

[59] *"Anonim şirketler öğretisinde, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık terimleri çoğu kez eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Kamuyu aydınlatma esasında yılsonu finansal tabloları bağlamında ortaya atılmış ve gelişmiş bir öğretidir. Daha sonra anonim şirketlerle ilgili her konuda uygulanır bir kapsam kazanmıştır. Kamuyu aydınlatma bugün yerini oldukça büyük bir oranda daha anlaşılır bir kavram olan şeffaflığa bırakmıştır. Şeffaflığın yöneldiği hedef kitleler daha geniştir. Şeffaflık halka açık anonim şirketleri merkez alan bir anlayışın değil, bilgi toplumu yaklaşımının bir ürünüdür. Her iki terim de son elli yıldan beri anonim şirketler hukukunun gün geçtikçe ağırlığını artıran değerleridir. Günümüzde her ülke şirketler hukukunu bu değerler temelinde yenileştirmektedir".*

[60] *RG.31.05.2013, S:28663.*

haklarını bilinçli bir şekilde kullanmasına ve gerektiğinde tedbir almasına yardımcı olurlar. Bu haklar da temelini esas itibariyle kamuyu aydınlatma ilkesinde bulmaktadır[61].

SerPK'da da anonim şirketler yönünden kamuyu aydınlatmaya, "Kamunun Aydınlatılmasına İlişkin Esaslar" başlıklı bölüm altında, sadece 14. ve 15. maddelerde yer verilmişse de, konunun bu sınırda ele alındığını söylemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Zira Sermaye Piyasası Kanununun bütünü üzerinde bu ilkenin izlerini görmek mümkündür. İzahnamenin onaylanması sistemi, kamuyu aydınlatma belgelerinden sorumluluğun özel olarak düzenlenmesi (m. 32) -ayrıca, bir kamuyu aydınlatma belgesi olan izahnameden sorumlu olan kişiler hakkında ayrı bir sorumluluk maddesi (m. 10) daha öngörülmüş olması-, Kamuyu Aydınlatma Platformunun oluşturulması, borsaların kota alınan sermaye piyasası araçlarını ihraç edenlerin kamuyu aydınlatma yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapma yetkisi (m. 68/2) bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu doğrultuda, kamunun aydınlatılmasına yönelik düzenlemeler SerPK'nın bütününe yayılmış ve ayrıca ilgili alt düzenlemelerde de bu esastan hareket edilmiştir.

Nihayet, SPK'nın kamuyu aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin temel düzenlemeleri olarak "Özel Durumlar Tebliği"[62] ve "Payları Borsada İşlem Görmeyen Ortaklıklara İlişkin Özel Durumlar Tebliği (II-15.2)"[63] ile "Kamuyu Aydınlatma Platformu Tebliği"(VII-128.6)"[64] ve "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1)"[65] bulunmaktadır. Özellikle halka açık anonim şirketler ile menkul kıymetlerini halka arz etmiş şirketler için önem arz eden bu düzenlemeler ile konuya ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı olarak hükme bağlanmıştır.

2.3.6. (Bir İlkeler Bütünü) Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetimin (*corporate governance*), dayandığı temel ilkeler ve bu ilkelere göre oluşturulan temel kurallarla anonim ortaklığın nasıl yönetilmesi gerektiğine ilişkin bir sistemi ifade ettiği kabul edilmektedir[66].

Amerika'da ortaya çıkmış bir yaklaşımın ürünü olan kurumsal yönetim anlayışı, 1990'lı yıllarda tüm dünyaya yayılmıştır[67].

Kurumsal yönetim ilkelerinin şirketler hukukuna olan etkisini göz önünde bulunduran kanun koyucuyu, 6102 sayılı TTK'nın birçok hükmünde bu ilkeleri dikkate almış ve içerdiği kurallardan hareketle düzenleme getirmiştir[68]. Bu etkinin yanı sıra TTK'nın "Kurumsal Yönetim İlkeleri" kenar başlıklı 1529. maddesi ile birlikte "halka açık anonim ortaklıklar" esas alınarak kurumsal yönetim ilkeleri, ortaklığın yönetim kurulunun buna ilişkin açıklamasının esasları ve ortaklıkların bu yönden derecelendirme kural ve sonuçlarını belirleme yetkisi SPK'ya verilmiştir.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun uygun görüşü alınmak şartıyla, diğer kamu kurum ve kuruluşları, sadece kendi alanları için geçerli olabilecek kurumsal yönetim ilkeleriyle ilgili, ayrıntıya ilişkin sınırlı düzenlemeler yapabilirler (m. 1529/2).

6362 sayılı yeni SerPK ile birlikte kurumsal yönetim ilkeleri Kanunun halka açık anonim ortaklıklara ilişkin bölümünde yer alan 17. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde ile genel itibarıyla, SPK'nın kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin yetkileri, ilişkili taraf işlemlerine ilişkin özel usul ve bu usulle bağımsız yönetim kurulu üyelerinin ilişkisi maddi hukuk kuralı olarak da hükme bağlanmıştır. SerPK m. 17/2 hükmü ile "payları borsada işlem gören halka açık ortaklıkların", niteliklerine göre,

---

[61] *Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 616.*
[62] *RG. 23.01.2014, S. 28891.*
[63] *RG. 23.01.2014, S. 28891.*
[64] *RG. 27.12.2013, S. 28864.*
[65] *RG. 13.06.2013, S. 28676.*
[66] *Paslı, A.: Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi, İstanbul 2005, s. 16.*
[67] *Paslı, s. 18 vd.*
[68] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m.334; m. 340; m. 357; m. 359; m. 369; m. 375; m. 378; m. 379; m. 381; m. 396; m. 479; m. 1529. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun kurumsal yönetim ilkeleri ile ilişkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, Ü.: Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Kurumsal Yönetim Felsefesine Yaklaşımı, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C. II, İstanbul 2008, s. 635 vd.*

kurumsal yönetim ilkelerine kısmen veya tamamen uymalarını zorunlu tutma yetkisinin SPK'ya verilmiş olması da dikkat çekicidir.

6102 sayılı TTK'nın ve özellikle 6362 sayılı SerPK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ortaya çıkan değişiklik ihtiyacı dolayısıyla son olarak "Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1)"[69] yürürlüğe konulmuştur. Her ne kadar Tebliğ açısından halka açık anonim ortaklıkların kastedildiği "ortaklıklar" teriminden hareketle düzenleme getirilse de, Tebliğin 1. maddesinin ikinci fıkrası göz önünde bulundurulduğunda, ilkelerin bir kısmının uygulanmasının zorunlu tutulduğu şirket tipinin SerPK m. 17'ye uygun olarak "payları borsada işlem gören anonim ortaklıklar" olduğu söylenebilir.

6102 sayılı TTK kurumsal yönetime ilişkin ilkeleri geniş bir şekilde bünyesine almaya çalışmıştır. Kanunun Genel Gerekçesinin 136. paragrafında kurumsal yönetim açısından bu konudaki hükümlerin, iki grupta, ilkesel ve genel hükümler olarak öngörülmüş oldukları belirtilmektedir:

"Birinci grupta; SPK'ya tanınan, kurumsal yönetim ilkelerini derecelendirme kural ve sonuçlarını belirleme yetkisi (TTK m. 1529); yönetim kurulunun şirketi bu açıdan değerlendiren açıklaması (TTK m. 375/1/f); tehlikelerin erken teşhisi komitesi (TTK m. 378); aynı konuda denetçiye verilen ikaz görevi (TTK m. 398/2, 4); yönetimin, yönetim kurulu tarafından bir teşkilat yönetmeliği (iç yönerge) ile devri (TTK m. 367); murahhaslar (TTK m. 370); bağımsız ve ulusal standartlara göre yapılması gereken denetim (TTK m. 397 vd.) anılabilir.

İkinci grupta bazı somut düzenlemeler örnek olarak gösterilebilir. Bunları, inter alia şöyle sıralayabiliriz.

(1) *Kuruluş ve temel ilkelerde: Kurucu menfaatleri (TTK m. 348), kuruluş denetçisi raporu* (TTK m. 351/ 6335 sayılı Kanunla işlem denetçisi kurum olarak TTK'dan çıkarıldığı için bu hüküm de aynı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır), eşit işlem ilkesi (TTK m. 357), pay sahiplerinin şirkete borçlanmalarının yasaklanması (TTK m. 358).

(2) Yönetim kurulu düzeyinde: Profesyonel yönetimi sağlamak amacıyla, yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmaları zorunluluğunun kaldırılması (TTK m. 359); azlığa yönetim kurulunda temsil hakkı (TTK m. 360); yönetim kurulu üyelerinin görevleri sırasında şirkete kusurlarıyla verecekleri zararın sigorta ettirilmesi (TTK m. 361); borca batıklıkta nesnellik ve önlemler (TTK m. 376, 377).

(3) Denetleme konusunda: Bağımsızlık, tarafsızlık, uluslararası standartta denetim, denetçinin müşterisine denetimden başka hizmet verememesi, danışmanlık yapamaması; aynı müşteriye aynı denetçi takımı ile denetim hizmeti sunulmaması, yönetim kurulunun yıllık raporunun denetim kapsamında olması, riskin teşhisi ve iç denetim düzeninin standartlara uyup uymadığının denetimi (TTK m. 397-406, özellikle m.397, 398 ve 400).

(4) Genel kurul düzeyinde: Devredilemez yetkilerin belirlenmesi (TTK m. 408); genel kurul iç yönetmeliği (iç yönerge) (TTK m. 419); organ temsilcisi, bağımsız temsilci, kurumsal temsilci (TTK m. 428 vd.); oyda imtiyazın sınırlandırılması (TTK m. 479).

(5) Farklılaştırılmış teselsül [bu tür teselsül bağımsız olan ve olmayan yönetim kurulu üyelerinin sorumluluklarının farklılaştırılmasında önemli rol oynayabilir. Hüküm bu yönde öğreti ve yargı kararı gelişimine uygundur.] (TTK m. 557).

(6) Şeffaflık: web sitesi (internet sitesi) (TTK m. 1524)"

2.3.7. Eşit İşlem İlkesi

Eşit işlem ilkesi, Türk Ticaret Kanununun 357. maddesinde "*Pay sahipleri eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulur*" şeklinde genel bir hükümle kabul olunmuştur. Söz konusu düzenleme ile bir taraftan organların öznel ve keyfî karar ve uygulamalarına bir üst hukuk kuralı ile kanunî bir barikat çekilmekte,

[69] *RG. 03.01.2014, S. 28871.*

diğer taraftan da esas sözleşmelerdeki hükümlerin adil ve menfaatler dengesine uygun bir şekilde yorumlanması sağlanmaktadır[70].

Yukarıda zikredilen genel ilkenin yanı sıra değişik hükümlerde de özel olarak düzenlenen "eşit işlem ilkesi"nin gereği olarak, genel kurul ve özellikle yönetim kuruluna "eşit durumdaki pay sahiplerine eşit davranma yükümlülüğü" yüklenmiştir. Bu ilke ile ilgili özel hükümlerden bazıları olarak TTK m. 437/2, 461, 466, SerPK m. 18/5 örnek gösterilebilir.

Eşit işlem ilkesinin ancak şartların eşit olması hâlinde uygulanabileceği; pay sahiplerinin eşit işlem ilkesinden oyları ile ve somut olaya özgü olarak vazgeçebilecekleri; ancak ilkenin bütünüyle ve her hâl için kaldırılamayacağı ve bazı durumlarda mutlak olduğu Kanunun gerekçesinde özel olarak vurgulanmıştır[71].

Bu ilkenin muhatapları anonim şirketin organlarıdır. TTK m. 391 hükmü gereği bu ilkenin somut muhatabı yönetim kuruludur. Ancak muhataplar yönetim kurulu ile sınırlı da değildir. Pay sahibinin keyfi bir işlem ile karşı karşıya kalması halinde ilke genel kurul açısından da uygulanacaktır. Şirketin tasfiye sürecinde tasfiye memurları da bu ilkeye uygun hareket etmek durumundadır. Pay sahiplerinin bu ilkenin muhatabı olup olamayacakları tartışılabilecek bir konudur. Genel olarak pay sahiplerinin birbirleriyle olan ilişkilerinde ilkenin uygulanmayacağı kabul edilmekle birlikte, özellikle çoğunluk pay sahipleri ile azlık pay sahipleri arasındaki ilişkilerde bu ilkeye uyum önem taşıyabilecektir. Bu yönde örneğin, anonim şirket yönetim kontrolünün el değiştirmesi durumunda, yönetim kontrolünü ele geçirmiş olan pay sahipleri tarafından, azınlıkta kalan pay sahipleriyle diğer pay sahiplerinin eşir işleme tabi tutulması önem taşıyacaktır (bkz. SerPK m. 26).

İlkenin genel uygulama kriteri, "eşit şartlarda eşitlik"tir. İlke bazı hallede mutlak, bazı durumlarda ise nisbi şekilde uygulanır. İlkenin mutlak şekilde uygulandığı hallerde pay sahipleri arasında bir farklılaştırmaya gidilmesi mümkün değildir [pay sahibinin oransallık ilkesinin uygulanmadığı vazgeçilemez ve elinden alınamaz haklarında durum böyledir (örn. genel kurula katılma hakkı, genel kurul kararları aleyhine iptal davası açma hakkı, bilgi alma, özel denetçi atanmasını isteme, yönetim kurulu üyeleri, yöneticilere karşı sorumluluk davası açma hakkı vb.)]. İlkenin nisbi olarak uygulanmasında, pay sahiplerinin şirket içindeki konumları farklılaştığı ölçüde farklı uygulamaya tabi tutulmaları mümkün olur [oransallık ilkesinin uygulandığı pay sahipliği haklarında durum geçerlidir (örn. kâr payı alma hakkı, rüçhan hakkı, oy hakkı vb.)]. Ancak bu tür uygulamanın da objektif kriterlere dayanması, keyfi olmaması gerekmektedir. TTK'nın 369. maddesi yönetim kurulu üyelerine, özen ve bağlılık yükümlülükleri çerçevesinde, şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetme yükümlülüğü yüklemektedir. Bu yönde eşit işlem ilkesi bakımından pay sahipleri arasında farklılık yaratan uygulamanın şirketin menfaatinin gerektirdiği hallerde ilkeye aykırılık teşkil etmeyeceğini savunmak mümkün görünmektedir[72].

Son olarak, eşit işlem ilkesine aykırı yönetim kurulu kararları için TTK m. 391/1(a) hükmü ile "butlan" yaptırımının öngörüldüğü ve her ne kadar TTK m. 447'de açıkça zikredilmese de, bu ilkeye aykırı genel kurul kararları için de söz konusu yaptırımın uygulanabileceğinin savunulduğunu[73] belirtmekte yarar vardır. Eşit işlem ilkesine aykırı yönetim kurulu kararları nedeniyle yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açılması da düşünülebilecektir. Ancak 357. maddenin gerekçesinde, *"eşit işlem ilkesine aykırılığın hukuki sonucu, somut olayın şartlarına bağlı olarak iptaldir; iptal söz konusu tek sonuç değildir"* denildiği görülmektedir. Bu gerekçeden hareketle eşit işlem ilkesine aykırılık halinde esasen iptal edilebilirliğin gündeme gelmesi gerektiği, butlanın ise daha istisnai uygulanabileceği de değerlendirilebilir. Fakat, TTK'da yönetim kurulu kararlarının butlanı düzenlenmiş olduğu halde bu kararların iptalinin kabul edilmemiş olduğu ve düzenlenmediği unutulmamalıdır. Ancak eşit işleme aykırılık bir genel kurul kararı ile gündeme gelmiş ise, o takdirde şartlarına göre genel kurul kararına karşı butlanın tespiti davası ya da iptal davası açılması söz konusu olabilecektir.

---

[70] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 357.*
[71] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 357.*
[72] *Bkz. Şehirali Çelik F. H. (Kırca, İ./ Manavgat, Ç): Anonim Şirketler Hukuku, C. I, Ankara 2013, s.143, 144.*
[73] *Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 619.*

2.3.8. Pay Sahiplerinin Şirkete Borçlanma Yasağı

Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin bölümü içerisinde "temel ilkeler" üst başlığı altında "pay sahiplerinin şirkete borçlanma yasağı" ilkesel bir düzenlemeye kavuşturulmuştur (TTK m. 358).

6102 sayılı TTK'nın kabul edilen ilk şeklinde kenar başlığıyla uyumlu daha katı bir düzenleme anlayışı ve yaptırım öngörülmüşken TTK'nın yürürlüğe girmesine çok kısa bir zaman kala 6335 sayılı Kanun[74] ile yapılan değişiklikle yasak oldukça yumuşatılmıştır[75].

Düzenlemenin son şekline göre, "*Pay sahipleri, sermaye taahhüdünden doğan vadesi gelmiş borçlarını ifa etmedikçe ve şirketin serbest yedek akçelerle birlikte kârı geçmiş yıl zararlarını karşılayacak düzeyde olmadıkça şirkete borçlanamaz*".

Şu halde;

- Pay sahiplerinin sermaye taahhüdünden doğan vadesi gelmiş borçları ifa edildiyse ve
- Şirketin serbest yedek akçelerle birlikte kârı geçmiş yıl zararlarını karşılayacak düzeyde ise

pay sahipleri geçerli olarak şirkete borçlanabilirler.

Pay sahiplerinin şirkete borçlanma yasağına ilişkin TTK m.358'e aykırı hareket edilmesinin özel hukuk yönünden yaptırımı, işlemin geçersiz (batıl) sayılması, cezai yaptırımı ise m. 562/5 gereği bu düzenlemeye aykırı olarak pay sahibine borç verenlerin üçyüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılmasıdır.

TTK'nın 395. maddesinin ikinci fıkrasında da yönetim kurulu üyeleri için şirkete borçlanma yasağı düzenlenmiştir. 6335 sayılı Kanunla değiştirildikten sonra hükmün son hali şu şekildedir: "*Pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyeleri ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmayan 393 üncü maddede sayılan yakınları şirkete nakit borçlanamaz. Bu kişiler için şirket kefalet, garanti ve teminat veremez, sorumluluk yüklenemez, bunların borçlarını devralamaz. Aksi hâlde, şirkete borçlanılan tutar için şirket alacaklıları bu kişileri, şirketin yükümlendirildiği tutarda şirket borçları için doğrudan takip edebilir.*" Bu hüküm 358. madde ile birlikte değerlendirildiğinde, pay sahibi olan yönetim kurulu üyelerinin 395. madde kapsamında olmadıkları, onlar için borçlanma yasağı sınırlarının -ve borçlanabilme imkanının- 358. maddeye göre tespit edilmesi gerektiği rahatlıkla söylenebilecektir. 395. maddede bu maddeye aykırı borçlananlara karşı alacaklıların doğrudan takip yapabilme imkânı düzenlendiği gibi, cezai yaptırım olarak da 562. maddenin beşinci fıkrasının (c) bendine göre -şirkete ayni ya da nakdi borçlanarak- bu hükmü ihlal edenler için üç yüz günden az olmamak üzere adli para cezası öngörülmüştür.

2.3.9. Oransallık İlkesi

Oransallık ilkesi, anonim şirketlerde pay sahipliği haklarının sermayeye katılım oranına göre belirlenmesidir. Bu ilke, esas itibariyle, anonim şirketlerde sermayenin paylara bölünmüş olmasının doğal bir sonucudur. Pay sahipliği hakklarından malvarlıksla haklarda, yani kâr payı, tasfiye bakiyesine katılma ve rüçhan hakkında; ayrıca yönetime katılma haklarından oy hakkında bu ilke uygulanır. Aynı şekilde sermayenin onda biri; halka açık ortaklıklarda ise sermayenin yirmide birine sahip olan kimselerce kullanılan azlık haklarında da, hak sahipliği sermayenin belirli bir oranında payı elinde bulundurmaya göre hesaplandığından, azlık haklarında da oransallık ilkesinin geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Bununla birlikte bazı pay sahipliği haklarında oransallık ilkesi uygulanmaz. Başka bir deyişle, sermayeye katılım oranından bağımsız olarak kullanılabilecek pay sahipliği hakları da vardır. Bunlar, genel kurula katılma, bilgi alma ve inceleme, özel denetçi atanmasını isteme, genel kurul kararlarına kaşrı iptal davası açma gibi koruyucu nitelikteki haklardır. Bu tür haklarda sermayeye katılım oranı ne olursa olsun her bir pay sahibi bu hakları kullanabilir.

---

[74] *RG. 30.06.2012, S. 28339.*
[75] *Değişikliğin eleştirisi için bkz. Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 322 vd.*

Bazı haklarda ise oransallık ilkesine esas sözleşme ile istisna getirilebilir. Örneğin TTK md.434.1 uyarınca birden fazla oya sahip olanlara tanınacak oy sayısı esa sözleşme ile sınırlandırılabilir. Nihayet, TTK md. 478.2 uyarınca kâr payı, tasfiye payı, rüçhan veya oy hakkı gibi haklarda imtiyaz öngörülerek, oransallık ilkesinden esas sözleşme ile sapılmasına olanak tanınmış olduğunu da belirtmek gerekir.

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 1.,2.,3.)

1. Aşağıdakilerden hangisi anonim şirketlerin temel niteliklerinden değildir?

A) Sermayesinin "paylara bölünmüş" olması

B) Ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumluluğunun yalnızca taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı olması

C) Bir kurucu ortak tarafından kurulabilmesi

D) Şirketin bizzat kendisinin "tacir" niteliğinde olması

E) Sermayesinin "belirli" olması

CEVAP : B

2. Esas sermaye sistemini benimsemiş bir anonim şirketin geçerli olarak kurulabilmesi için gereken asgari sermaye miktarı ne kadardır?

A) 5.000-Türk Lirası

B) 10.000-Türk Lirası

C) 25.000-Türk Lirası

D) 50.000-Türk Lirası

E) 200.000-Türk Lirası

CEVAP : D

3. Türk Ticaret Kanunu'na göre pay sahiplerinin anonim şirkete borçlanabilmeleri hangi koşul(lar)da geçerlidir?

A) Pay sahiplerinin, sermaye taahhüdünden doğan vadesi gelmiş borçlarını ifa etmesi ve şirketin serbest yedek akçelerle birlikte kârı geçmiş yıl zararlarını karşılayacak düzeyde olması

B) Pay sahiplerinin şirketten en az yüzde ellilik pay oranına sahip olması

C) Pay sahiplerinin şirketten en az yüzde ellilik oy hakkında sahip olması

D) Pay sahiplerinin sermaye taahhüdü dışındaki vadesi gelmiş borçlarını ifa etmesi ve şirketin serbest yedek akçeleri dışında kârının geçmiş yıl zararlarını karşılayacak düzeyde olması

E) Pay sahiplerinin şirketin yönetim kurulunda karar alabilecek çoğunlukta üyeyi seçtirebilme hakkına sahip olması

CEVAP : A

2.4. Anonim Şirketlerin Kuruluşu

2.4.1. Kurucu Kavramı

Anonim şirketlerde "kurucu" kavramının karşılığı, Türk Ticaret Kanununun m. 337/1 hükmünde "*Pay taahhüt edip esas sözleşmeyi imzalayan gerçek ve tüzel kişiler*" olarak tarif edilmiştir.

Hemen belirtelim ki, bir gerçek ve tüzel kişinin üçüncü bir kişinin hesabına olmak üzere pay taahhüt edip esas sözleşmeyi imzaladığı takdirde, işlemi yapan gerçek ve tüzel kişinin kurucu sayılmasının yanı sıra işlem kendi hesabına yapılan (temsil olunan) kişi de kuruluştan doğan sorumluluk bakımından "kurucu" sayılmaktadır. Söz konusu üçüncü kişi, kendisi hesabına iş gören kimsenin bildiği veya bilmesi gereken bir hususu kendisinin bilmediğini ileri süremez (m. 337/2).

Kurucuların kimler olduğunun belirlenmesi, Türk Ticaret Kanununda bu kavram için öngörülen hukuki sonuçlar açısından önem taşır. Bu bağlamda m. 388/3, 439/2, 441/3, 502/2, 553, 559, 562/5(a) hükümlerinde kurucu olmaya bazı hüküm ve sonuçların bağlandığı görülmektedir.

2.4.2. Kuruluş Türleri

2.4.2.1. Ani Kuruluş Yoluyla

Anonim şirketlerin olağan kuruluş şekli, öğretide "ani kuruluş" olarak ifade edilen ve şirketin kurucuların, kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi, şartsız taahhüt ettikleri, imzalarının noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla kurulmasıdır (m. 355/1). Şirketin tüzel kişilik kazanması ise imzaların noterce onaylanması sürecinden daha sonra "şirketin ticaret siciline tescili" ile gerçekleşir (m. 355/1).

Ani kuruluş anonim şirketin temel kuruluş yoludur. Ani kuruluşta kurucuların taahhüt ettikleri sermayenin tamamı nakitten oluştuğu takdirde *"basit ani kuruluş"*tan söz edilir. Bu tür ani kuruluşta ayni sermaye bulunmadığı gibi, pay sahiplerinin ya da onlarla birlikte alacaklıların menfaatleri için tehlike oluşturabilecek kuruculara tanınmış menfaatler (örn. kurucu intifa senetleri), ayni sermayeye veya bir işletmenin ya da bir aynın devralınmasında ilgili işletme ve ayna değer biçmesi gereken, mahkemece atanmış bilirkişiler aşaması (TTK m. 343), kuruluşa ilişkin yüksek giderler yapılması ya da bazı kişilere finansal imkânlar tanınması gibi, denetime tabi tutulması gereken özel durumlar söz konusu olmaz. Bu gibi hususların varlığı halinde, artık basit ani kuruluştan değil, *"nitelikli ani kuruluş"*tan söz edilir. Nitelikli (mevsuf) ani kuruluşta, sermayenin korunması ilkesi gereği basit ani kuruluşa göre ek bazı işlemlerin de yapılması gerekmektedir (bu tür ani kuruluşta nakit dışı sermayenin değerlemesi önem arz eder). Öğretide belirtildiği üzere, üç halde nitelikli ani kuruluştan söz edilir: 1- Anonim şirket sermayesinin kısmen veya tamamen ayni sermayeden oluşması (TTK m.342), 2- Şirketin kuruluşu sırasında -bir satım sözleşmesiyle- bir aynın ya da işletmenin devralınması (TTK m.343), 3- Kuruculara şirketin kârından özel menfaatler sağlanması (TTK m. 348)[76].

Ani kuruluşun basit şekilde yapılması halinde işlem aşamaları şu şekildedir: 1- Öncelikle şirket esas sözleşmesi, tek kişilik şirketin kurulması söz konusuysa esas taahhütname yazılı olarak hazırlanır. 2- Bütün kurucuların esas sözleşmedeki imzaları noterce onaylanır (TTK m. 339/1). Bu şekilde yeni TTK'da öngörülmüş olan "ön şirket" kurulmuş olur (TTK m. 335). Ön şirket şirketin tesciline kadar devam edecek bir süreci ifade etmektedir. 3- Sermaye kısmen ya da tamamen ödenir (TTK m. 344). 4- Şirket Bakanlık iznine tabi ise Bakanlık izni alınır (TTK m. 333). 5- Esas sözleşmenin tamamı ticaret siciline tescil edilir. Bu şekilde kuruluş tamamlanarak şirket tüzel kişilik kazanır (TTK m. 354). 6- Takiben esas sözleşmenin tamamı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde (TTSG) ilân edilir (TTK m. 354).

Ani kuruluşun daha kapsamlı şekli olan nitelikli kuruluşta, esas sözleşmenin düzenlenmesini takiben, sermaye olarak konulan ayına (veya kuruluş sırasında bir işletme ya da ayın devralınıyorsa bunlara) değer biçmek üzere şirket merkezinin bulunacağı yerdeki asliye ticaret mahkemesince atanan bilirkişilerce değer biçilir (TTK m. 343). Bu aşamada da tüm kurucuların imzalarının noterce onaylanması üzerine, şirketin tesciline kadar sürecek ön şirket aşamasına geçilir. Kısmen nakit sermaye

[76] *Bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 305 vd.*

varsa bunun kısmen ya da tamamen ödenmesi sağlanır, ayni sermaye unsurları ise güven altına alınır. Şirket Bakanlık iznine tabi bir şirket ise Bakanlık izninin alınması gerekir. Daha sonraki aşama ise tüzel kişilik kazanılmasını sağlayacak olan, esas sözleşmenin ticaret siciline tescilidir. Hemen sonrasında da TTSG'de ilân yapılır.

Her iki ani kuruluş türünde de dikkat çekici aşamalardan biri ön şirket sürecidir. TTK m. 335 hükmüne göre, ön şirket -Kanun sadece şirket demektedir- kurucuların, kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi, şartsız taahhüt ettikleri, imzalarının noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla kurulmuş olur. Dikkat edilecek olursa henüz anonim şirket esas sözleşmesi ticaret siciline tescil edilmemiş olup, anonim şirketin kuruluşu tamamlanmamıştır. Ön şirket kurulmuş olmakla henüz tüzel kişiliği bulunmamakla birlikte, kurucuların iradelerini yansıtan, noterce onaylanmış yazılı bir sözleşme ortaya çıkmış bulunmaktadır. Artık bu aşamadan itibaren esas sözleşme ve TTK'nın anonim şirket hükümleri kurucular arası ilişkilere uygulanmaya başlayacaktır. Ön şirket öncesi dönemde ise, henüz bir esas sözleşme imzalanıp noterce onaylanmış değildir. TTK m.335 hükmü anlamında henüz şirket kurulmamıştır. Kuruluştan önceki bu aşamada anonim ortaklık kurmak isteyenler bir araya gelerek gerekli hazırlıkları yapmaktadırlar. Bu kişiler arasında bu aşamada varolan ilişki bir anonim şirket kurmaya yönelmiş bir adi şirket ilişkisidir[77].

2.4.2.2. Halka Arz Taahhüdü Yoluyla

Ani kuruluş yönteminin alternatifi olarak görülen ve bir kısım payların kurucular tarafından taahhüt olunması ve geri kalan kısmı için de halka müracaat edilmesi prensibine dayanan ve uygulamada pek başvurulamayan bir yöntem olan "tedrici kuruluş"a ilişkin düzenlemelere 6102 sayılı TTK'da yer verilmemiştir. Bu yöntemin yerine ve hatta "*tedrici kuruluşun karşılayamadığı halka açık kurulma gereksinimine cevap vermek amacıyla*"[78] TTK m. 346'da kuruluş sürecinde payların halka arzına imkân verecek yeni bir düzenleme yapılmıştır. TTK'nın 346 maddesindeki bu kolay halka arzlı kuruluş imkânı, yeni TTK ile kaldırılmış olan tedrici kuruluşun aksine ani kuruluşun bir alternatifi olmadığı gibi, nitelikli hale gelmiş bir kuruluş özelliği de taşımaz[79].

TTK'nın 346. maddesinde düzenlenen "halka arz taahhüdü" yönteminin işleyişi, hükmün gerekçesinde "*Halka arzedilmesi düşünülen nakit karşılığı paylar bir, birkaç veya tüm kurucular tarafından taahhüt edilir, ancak bu payların 344. maddeye göre ödenmesi gereken peşin tutarı bankaya yatırılmaz. Çünkü, bu payların bedellerinin tamamı, halka satış süresinin sonunda, halktan elde edilecek satış hasılatından ödenecektir. Bu payların halka arz edilecekleri esas sözleşmede öngörülür. Bu, hem söz konusu payların sahiplerinin hem de şirket organlarının taahhüdüdür. Bu taahhüt kuruluşun bir parçasını oluşturur. Taahhüdün muhatabı sermaye piyasası yatırımcılarıdır. ... Söz konusu payların şirketin tescilinden itibaren iki ay içinde pay senedine bağlanıp halka arz edilmeleri şarttır. Aksi halde, ödenmesi gereken asgarî bedel mezkûr payları taahhüt etmiş olanlarca ödenir.*" şeklinde açıklanmıştır.

Ancak 30.12.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6362 sayılı SerPK'nın "*6102 sayılı Kanunun 346 ncı maddesi ile 462 nci maddesinin üçüncü fıkrası halka açık ve halka açılmak üzere Kurula başvuran ortaklıklara uygulanmaz*" şeklindeki m. 12/6 hükmü TTK'nın anılan düzenlemesinin uygulama alanını ortadan kaldırmıştır (Bu konuda ayrıntılı değerlendirme için bkz. Birinci Bölüm, II/E/2/e başlığı altındaki açıklamalar).

2.4.3. Kuruluşta İzin

Anonim şirketlerin kuruluşunda genel ilke serbesti olmakla beraber Türk Ticaret Kanununun 333. maddesine göre Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yayımlanacak Tebliğle, faaliyet alanları belirlenip, ilân edilecek anonim şirketler Gümrük ve Ticaret Bakanlığının izni ile kurulabilmektedir.

---

[77] *"Ön şirket" hakkında geniş bilgi için bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 313 vd.*
[78] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 346.*
[79] *Bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 305.*

Nitekim Gümrük ve Ticaret Bakanlığı da "Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ"[80] ile bu konudaki yetkisini kullanmıştır.

Anılan Tebliğin 5. maddesine göre bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, tüketici finansmanı ve kart hizmetleri şirketleri, varlık yönetim şirketleri, sigorta şirketleri, anonim şirket şeklinde kurulan holdingler, döviz büfesi işleten şirketler, umumi mağazacılıkla uğraşan şirketler, tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketleri, ürün ihtisas borsası şirketleri, bağımsız denetim şirketleri, gözetim şirketleri, teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketleri, Sermaye Piyasası Kanununa tabi şirketler ile serbest bölge kurucusu ve işleticisi şirketlerin kuruluşları ve esas sözleşme değişiklikleri Bakanlığın iznine tabidir.

Bu şirketlerin esas sözleşme değişiklikleri de aynı Bakanlığın iznine bağlıdır.

Bakanlık incelemesi sadece kanunun emredici hükümlerine aykırılık bulunup bulunmadığı yönünden yapılabilir.

Belirtilen GTB izni dışında hukuki konumu, niteliği ve işletme konusu ne olursa olsun anonim şirketin kuruluşu ve esas sözleşme değişiklikleri herhangi bir makamın iznine bağlanması TTK m. 333 ile yasaklanmıştır.

Öğretide belirli tartışmaları beraberinde getirse de, kanun koyucunun, hükmün ifadesinden ve gerekçesinden anlaşıldığı kadarıyla emredici nitelikte ve önceki tarihli özel kanunlarla SPK, BDDK, EPDK gibi özerk kurumlara verilen "izin" yetkilerini kaldırmaya yönelik baskın bir irade taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla TTK m. 333'ün, yürürlüğe girdiği tarihte söz konusu kurumlara verilen yetkileri ilga ettiği savunulabilir. Hemen belirtelim ki, 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte 6362 sayılı yeni Sermaye Piyasası Kanunu yürürlüğe girdiği için SerPK'nın, TTK'ya göre "sonraki tarihli özel kanun" niteliği taşıyarak TTK m. 333'e göre öncelikle uygulama alanına sahip olduğu ve SPK'nın bu Kanun kapsamındaki bazı kuruluşlar (örneğin aracı kurumlar, SerPK m. 43/1) için sahip olduğu kuruluş ve faaliyet izni yetkileri ile esas sözleşme değişiklikleri üzerindeki yetkileri (örneğin halka açık anonim şirketler için, m. 18, 33/2) geçerli kabul edilebilir[81]. Esasen 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun da 2. maddesinin ikinci fıkrasında, TTK'nın 333. maddesinden de etkilenerek, genel hükümlerin uygulanabilmesini daraltıcı şartlara bağlamaya çalıştığı, Kanunun ikincil mevzuat düzenlemelerini, normlar hiyerarşisinin aksine, diğer Kanunlardaki hükümlerin önüne almak istediği gözlenmektedir. Bu yönde SerPK m.2/2 hükmü, genel hükümlerin, *"Bu Kanunda ve bu Kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan ikincil mevzuatta hüküm bulunmayan ve diğer kanunlarda bu Kanunun uygulanmayacağının belirtildiği hallerde"* uygulanacağını hükme bağlamaktadır. Bu düzenlemenin ikincil mevzuatı öne alan hükmü ile diğer kanunların bu Kanunun uygulanmayacağını belirtmesi gerekliliği arasına konulmuş olan "ve" bağlacı, hukuk tekniği açısından genel hükümlerin uygulanmasını çok daraltan, hatta neredeyse imkânsız kılabilecek bir anlam içermektedir. TTK m.333'ten de etkilenmiş olduğu açık olan bu hüküm açısından en azından, SerPK ve ikincil mevzuat açısından hukuken başvurulması gereken genel hükümlerin uygulanabilmesini teminen bu "ve" bağlacının "veya" olarak yorumlanması kanaatimizce yerinde olacaktır.

2.4.4. Kuruluş Belgeleri

Anonim şirketler hukukunda "kuruluş belgeleri" olarak görülen belgeler;

- Esas sözleşme,
- Değerleme raporları,

Ayın ve işletme devralınmasına ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere, kurulmakta olan şirketle, kurucular ve diğer kişilerle yapılan ve kuruluşla ilgili olan sözleşmelerdir.

[80] *RG. 15.11.2012, S. 28468.*
[81] *Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), s. 180 vd.*

Kuruluş belgelerinin, sicil dosyasına konulması ve birer nüshalarının şirket tarafından beş yıl süreyle saklanması gerektiği Kanunda öngörülmüştür (bkz. TTK m. 336).

Kuruluş belgeleri sınırlı sayıda (numerus clausus) belirlenmiştir. Dolayısıyla yukarıda sayılanlar dışındaki bir belgenin kuruluş belgesi olarak nitelendirilebilmesi mümkün değildir. Bir belgenin kuruluş belgesi olarak kabul edilmesi ise özellikle kuruluşla ilgili sorumluluk hükümleri açısından önem taşır (m. 549, 562, 563)82.

2.4.5. Kurucu Menfaatleri

Kurucuların şirketi kurdukları sırada harcadıkları emeğe karşılık olarak para ve bedelsiz pay senedi vermek gibi şirket sermayesinin azalması sonucunu doğurabilecek bir menfaat tanınamayacağı Türk Ticaret Kanununun 348. maddesinde emredici olarak hükme bağlanmıştır.

Ancak, kanun koyucu "kurucu intifa senetleri"nin oluşturulmasına izin vermiştir. Dağıtılabilir kârdan 519. maddenin birinci fıkrasında yazılı yedek akçe ile pay sahipleri için yüzde beş kâr payı ayrıldıktan sonra kalanın en çok onda biri intifa senetleri bağlamında kuruculara ödenir. Bununla birlikte dağıtılabilecek kâr mevcut ise şirket kârın dağıtılmamasını kararlaştırmış olsa bile kurucu intifa sahipleri esas sözleşmede öngörülen kâr paylarını alırlar (m. 348/3). TTK m. 348 "kurucu menfaatleri" başlığını taşımakla birlikte sadece kurucu intifa senetlerini düzenlemiştir. Bu düzenleme tarzı çerçevesinde öğreti, kuruculara intifa senetleri dışında da (rüçhan hakkı, tasfiye payına katılma hakkı sağlanması yönünde) kurucu menfaatleri tanınabileceğini kabul etmektedir[83].

TTK m. 348'de öngörülen bir diğer husus, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra kurulan anonim şirketlerin, pay senetlerini halka arz etmeden önce kurucu intifa senetlerini, herhangi bir bedel ödemeden iptal etmeleri gerektiği; aksi halde intifa senetlerinin kendiliğinden geçersiz sayılacağı hususudur (m. 348/2).

2.4.6. Esas Sözleşmenin Tescili

Türk Ticaret Kanununun 339. maddesine göre esas sözleşmenin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noterce onaylanması şarttır.

TTK m. 339/2'ye göre esas sözleşmeye yazılması gereken asgari hususlar şunlardır:

(a) Şirketin ticaret unvanı ve merkezinin bulunacağı yer.

(b) Esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir şekilde şirketin işletme konusu.

(c) Şirketin sermayesi ile her payın itibarî değeri, bunların ödenmesinin şekil ve şartları.

(ç) Pay senetlerinin nama veya hamiline yazılı olacakları; belirli paylara tanınan imtiyazlar; devir sınırlamaları.

(d) Paradan başka sermaye olarak konan haklar ve ayınlar; bunların değerleri; bunlara karşılık verilecek payların miktarı, bir işletme ve ayın devir alınması söz konusu olduğu takdirde, bunların bedeli ve şirketin kurulması için kurucular tarafından şirket hesabına satın alınan malların ve hakların bedelleriyle, şirketin kurulmasında hizmetleri görülenlere verilmesi gereken ücret, ödenek veya ödülün tutarı.

(e) Kurucularla yönetim kurulu üyelerine ve diğer kimselere şirket kârından sağlanacak menfaatler.

(f) Yönetim kurulu üyelerinin sayıları, bunlardan şirket adına imza koymaya yetkili olanlar.

(g) Genel kurulların toplantıya nasıl çağrılacakları; oy hakları.

(ğ) Şirket bir süre ile sınırlandırılmışsa, bu süre.

---

[82] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 336.*
[83] *Bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 307.*

(h) Şirkete ait ilânların nasıl yapılacağı.

(ı) Pay sahiplerinin taahhüt ettiği sermaye paylarının türleri ve miktarları.

(i) Şirketin hesap dönemi.

2.4.7. Anonim Şirketin Kurulmasının Sonuçları

Anonim şirketin kuruluşunun hukuki sonuçları değişik açılardan ele alınabilir:

2.4.7.1. Tüzel Kişilik Kazanılması Açısından

Şirketin kurulmasının hukuki sonuçlarında ilk olarak, kuruluş sürecinin tamamlanıp ticaret siciline tescil edilmesiyle şirketin tüzel kişilik kazanacağına yer vermek gerekir. Tüzel kişiliğin kazanılmasıyla birlikte hukuk sisteminde bir hak süjesi haline gelen şirketin malvarlığı da oluşur.

Yasal dayanağını, TTK m. 335'de yer alan, "*Şirket, kurucuların, kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi, şartsız taahhüt ettikleri, imzalarının noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla kurulur.*" ifadesinden alan "ön anonim şirket" anlayışı gereğince esas sözleşmenin imzalanıp imzaların noterce onaylanmasıyla "ön şirket" kurulmuş olur. Fakat "ön anonim şirket" tüzel kişiliği haiz değildir. Şirketin tüzel kişilik kazanması TTK m. 355/1 hükmünde de açıkça belirtildiği üzere ticaret siciline tescil ile gerçekleşir.

2.4.7.2. Anonim Şirketin Butlanına veya Yokluğuna Karar Verilememesi ve Fesih Davası Açısından

Türk Ticaret Kanununun 353. maddesinde "anonim şirketin feshi davası" şeklinde özel bir dava türüne yer verilmiştir. Bu düzenlemede ilke olarak anonim şirketin butlanına veya yokluğuna karar verilemeyeceği zikredilmiştir. Dolayısıyla şirketin kuruluşunda genel hükümlere göre butlan veya yokluk yaptırımının söz konusu olabileceği düşünülen ağır bir takım hukuka aykırılıklar mevcut olsa dahi ticaret siciline tescille birlikte artık şirketin "batıl" ya da "yok" hükmünde sayılabilmesi mümkün olmayacaktır.

Ancak, şirketin kurulmasında kanun hükümlerine aykırı hareket edilmek suretiyle, alacaklıların, pay sahiplerinin veya kamunun menfaatleri önemli bir şekilde tehlikeye düşürülmüş veya ihlâl edilmiş olursa, yönetim kurulunun, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının, ilgili alacaklının veya pay sahibinin istemi üzerine şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesince şirketin feshine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Yalnız, söz konusu fesih davasının, şirketin tescil ve ilânından itibaren üç aylık hak düşürücü süre içinde açılması şarttır. Hak düşürücü süre öngörülmesinin bir sonucu olarak, tescil ve ilândan sonra üç aylık sürenin geçmesiyle birlikte fesih davası açma olanağı ortadan kalkar. Dolayısıyla üç aylık sürenin başlangıcı açısından yine şirketin ticaret siciline tescil ve ilânının esas alındığı ve bu şekilde kuruluşun tamamlanmasına bir hukuki sonuç bağlandığı görülmektedir.

Mahkeme, doğrudan feshe karar vermek yerine eksikliklerin giderilebilmesi ya da esas sözleşmeye veya kanuna aykırı hususların düzeltilebilmesi için süre verme yetkisine de sahiptir (m. 353/2).

2.4.7.3. Payın Devri İmkânı Açısından

TTK m. 352, "*pay taahhüdünün*[84] *şirketin tescilinden önce devrinin şirkete karşı ileri sürülemeyeceğini*" hükme bağlamıştır. Hükmün mefhumu muhalifinden, pay devrinin şirketin geçerli olarak kurulmasından sonra kural olarak şirkete karşı da ileri sürülebilmesi açısından da şirketin kuruluşunun önem taşıdığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

[84] *"Tescilden önce 'pay' olmadığı için hükümde 'pay taahhütlerinin' ibaresi tercih edilmiştir" (bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 352).*

Hemen belirtelim ki, bu düzenleme, pay taahhütlerinin tescilden önce devrini yasaklamamakta, sadece şirkete karşı geçersiz saymaktadır[85]. Kanun koyucu, pay taahhütlerinin devrine izin verilmesinde, kurucuların değişmesinin veya bazen belirlenememesinin kuruluşa ilişkin çeşitli yükümlülüklerin ve hükümlerin uygulanmasında güçlüklere ve denetleme dışı işlemlere yol açabileceği düşüncesinden hareket etmiştir[86].

[85] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 352.*
[86] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 352.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 4)

1. Anonim şirketlerde "pay taahhüt edip esas sözleşmeyi imzalayan gerçek ve tüzel kişiler" aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

A) Kurucu

B) İntifa hakkı sahibi

C) Borçlanma aracı sahibi

D) Şirket alacaklısı

E) Rehin hakkı sahibi

CEVAP : A

2. Kuruluşu izne tabi olan anonim şirketler hangi Bakanlığın iznine tabidir?

A) Maliye Bakanlığı

B) Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

C) İçişleri Bakanlığı

D)Ekonomi Bakanlığı

E) Başbakanlık

CEVAP : B

2.5. Anonim Şirketin Organları

Kanun koyucu, anonim şirketlerin, hukuki nitelikleri gereği sermaye ortaklığı şeklinde bir tüzel kişi olarak "organlar" aracılığıyla faaliyetlerini sürdürmelerini öngören bir düzeni kabul etmiştir.

6102 sayılı TTK'ya göre anonim şirketlerin zorunlu organları karar organı konumunda bulunan "genel kurul" ve idare ve temsil organı olan "yönetim kurulu"dur. Bu organlar "olmazsa olmaz (*sine qua non*)" niteliktedir.

Organ kavramının iyi anlaşılabilmesi için anonim şirketlerin organlarının onun "hukuki temsilcisi" değil, "bizatihi kendisi"ni ifade ettiğini belirtmekte yarar vardır.

TTK, mehaz İsviçre sisteminden farklı olarak genel kurula "üst organ" konumu tanımamış, gerekçede de açıkça ifade edildiği üzere "organlar arasında işlevlerin ayrılığı ilkesi"ni kabul etmiştir[87]. Özellikle, yönetim kurulunun devredilemez yetkilerini gösteren 375. madde ile TTK'da organlar arasında "işlev ayrımı" yapılmış, organlar arasındaki işlev ayrılığı bağlamında güç yönünden denklik kabul edilmiş, buna karşılık genel kurulun her şeye kadir olduğuna ve bütün kararları alabilme yetkisi ile donatıldığına ilişkin salt yetki teorisi reddedilmiştir[88].

Son olarak belirtelim ki, "denetçi/denetim kurulu", 6762 sayılı mülga TTK'da anonim şirketlerin zorunlu bir organı olarak düzenlenmişti. 6102 sayılı TTK'nın konuya ilişkin yaklaşımı ile Genel Gerekçesinin 129. paragrafında, *"Tasarıda denetçiler anonim şirketin organı olmaktan çıkarılmış…"* ifadesinden denetçilerin zorunlu organ olmaktan çıkartıldığı anlaşılmıştır. Her ne kadar Kanunun organ eksikliğine dayanan fesih sebebinin düzenlendiği 530. maddesinin gerekçesinde "'*Kanunen gerekli olan organlar' teriminin anlamı öğretiyle mahkeme kararlarına bırakılmıştır. Bu hükmün anlamı, denetçinin organ olup olmadığı sorununun cevabı ile açıklık kazanacaktır.*" şeklinde bir ifadeye yer verilmiş olsa da, denetçiye organ konumu veren yetki ve görevlerin 6102 sayılı TTK'ya alınmaması ve şirkete karşı tarafsız ve bağımsız bir konum yüklenme amacı ortaya konulduğundan "organ" olarak kabul edilmemesi gerektiği görüşü ağırlıktadır[89].

2.5.1. Yönetim Kurulu

Anonim şirketin idare ve temsil organı olan yönetim kurulu, genel olarak, Kanunun 359 ilâ 396. maddelerinde düzenlenmiştir.

Yönetim kurulu anonim şirketin zorunlu bir organı olmasının yanı sıra daimi nitelikte bir organ konumundadır. Zorunlu bir organ olması nedeniyle eksikliği, TTK m. 530'da şirketin organ eksikliğine bağlı olarak feshi sonucunu doğuran bir sebep olarak düzenlenmiştir.

2.5.1.1. Yönetim Kurulu Üye Sayısı

Türk Ticaret Kanununun 359/1. fıkrasına göre "Anonim şirketin, esas sözleşmeyle atanmış veya genel kurul tarafından seçilmiş, bir veya daha fazla kişiden oluşan bir yönetim kurulu bulunur".

6762 sayılı mülga TTK'da yönetim kurulunun en az üç kişiden oluşabileceği öngörülmüş olmasına rağmen 6102 sayılı TTK'da tek kişilik anonim şirkete izin verilmesine paralel olarak tek kişilik yönetim kurulunun oluşturulabilmesine de cevaz verilmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin üst sınırı konusunda ise TTK'da bir sınırlandırma mevcut değildir.

Her ne kadar TTK yönetim kurulu üye sayısı konusunda asgari bir sınır öngörmese de, Bankacılık Kanunu m. 23 gereğince banka anonim şirketlerinde ve Kurumsal Yönetim Tebliği'ne (II-17.1) ekli Kurumsal Yönetim İlkeleri m. 4.3.1 gereğince bu ilkeleri uygulamakla yükümlü şirketlerin [payları borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıkların, m. 1/2, 3/1(f)] yönetim kurulları az beş üyeden oluşmak zorundadır.

---

[87] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 375.*
[88] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 375.*
[89] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 327; Özkorkut, K: Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim, Ankara 2013, s. 264-267.*

2.5.1.2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Seçimi

a) Yetkili Organ

TTK m. 359/1 hükmünden çıkan bir diğer sonuç olarak yönetim kurulu ilk esas sözleşmeyle oluşturulabileceği gibi genel kurul kararıyla da seçilebilir.

TTK m. 339/3 gereğince ilk yönetim kurulu kural olarak esas sözleşmeyle atanır.

Kanunun m. 408/2(b) bendinde de şirket yönetim kurulu üyelerinin seçimi ve görevden alınmaları genel kurulun devredilemez yetkileri arasında sayılmıştır. Ancak emredici nitelikteki bu genel kuralın Kanunda zikredilen istisnaları mevcuttur.

Şirketin kuruluşunda ilk esas sözleşmeyle yönetim kurulu üyelerinin belirlenmesi genel kurulun yetkisinin istisnalarının başında gelmektedir.

TTK m. 334'de hükme bağlanan "kamu tüzel kişilerinin yönetim kuruluna üye seçmesi" bu istisnalardan bir diğeridir. Bu düzenlemeye göre Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerinden birine, esas sözleşmede öngörülecek bir hükümle, pay sahibi olmasalar da, işletme konusu kamu hizmeti olan anonim şirketlerin yönetim kurullarında temsilci bulundurmak hakkı verilebilir. Söz konusu şirketlerde pay sahibi olan kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulundaki temsilcileri, ancak bunlar tarafından görevden alınabilir. Kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulundaki temsilcileri, genel kurul tarafından seçilen üyelerin hak ve görevlerini haizdir. Kamu tüzel kişileri, şirket yönetim kurulundaki temsilcilerinin bu sıfatla işledikleri fiillerden ve yaptıkları işlemlerden dolayı şirkete ve onun alacaklılarıyla pay sahiplerine karşı sorumludur. Tüzel kişinin rücû hakkı ise saklıdır.

Üçüncü olarak, 334. madde hükmü saklı kalmak üzere, herhangi bir sebeple bir yönetim kurulu üyeliği boşalırsa, yönetim kurulu, kanuni şartları haiz birini, geçici olarak yönetim kurulu üyeliğine seçip ilk genel kurulun onayına sunar (TTK m. 363/1). Bu yolla seçilen üye, onaya sunulduğu genel kurul toplantısına kadar görev yapar ve onaylanması hâlinde selefinin süresini tamamlar. Bu yöntemle yönetim kurulu geçici nitelikte de olsa kurul üyesi belirleme yetkisine istisnaen sahip kılınmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun da SerPK m. 96/2[90] ve 97/1[91] hükümleri ile SPK'nın görev ve yetkilerinin düzenlendiği 128. maddesinin birinci fıkrasının (k) bendine göre, belirtilen hükümlerin kapsamıyla sınırlı olmak üzere, anonim şirketler üzerinde yönetim kurulu üyesi atama yetkisi mevcuttur[92].

---

[90] *"Kurul, hukuka aykırı faaliyet veya işlemlerde sorumluluğu tespit edilen yöneticilerin ve çalışanların sahip oldukları lisansları geçici veya sürekli olarak iptal etmeye, haklarında suç duyurusunda bulunulması kararından itibaren yargılama sonuçlanıncaya kadar imza yetkilerini sınırlandırmaya veya kaldırmaya, hukuka aykırılıkta veya gerçekleştirilen işlemlerde sorumluluğu mahkeme kararıyla tespit edilen yönetim kurulu üyelerini görevden almaya ve yapılacak ilk genel kurul toplantısına kadar yerlerine yenilerini atamaya yetkilidir. Banka yönetim kurulu üyelerinin görevden alınması yönünde işlem tesis edilmeden önce Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun görüşü alınır".*

[91] *"Kurul, sermaye piyasası kurumlarının sermaye yeterliliği yükümlülüklerini sağlayamadığı, sermaye piyasası faaliyetlerinden kaynaklanan nakit ödeme ve finansal araç teslim yükümlülüklerini yerine getiremediği veya kısa sürede yerine getiremeyeceği ya da bunlardan bağımsız olarak mali yapılarının ciddi surette zayıflamakta olduğu ya da mali durumunun taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış olduğunun tespiti hâlinde, üç ayı geçmemek üzere verilecek uygun süre içinde mali yapılarının güçlendirilmesini istemeye ya da herhangi bir süre vermeksizin doğrudan bu kurumların faaliyetlerini geçici olarak durdurmaya; tamamen veya belirli sermaye piyasası faaliyetleri itibarıyla yetkilerini kaldırmaya; yatırımcıları tazmin kararı vermeye; sorumluluğu tespit edilen yöneticilerin ve çalışanların sahip oldukları lisansları geçici veya sürekli olarak iptal etmeye, imza yetkilerini sınırlandırmaya veya kaldırmaya ve gerektiğinde yönetim kurulunun üyelerini görevden almaya ve yapılacak ilk genel kurul toplantısına kadar yerlerine yenilerini atamaya; bu kurumların tedricî tasfiyelerine karar vermeye ve tasfiyenin bitmesini takiben gerektiğinde veya tedricî tasfiyeye gitmeksizin doğrudan iflaslarını istemeye veya gerekli gördüğü diğer tedbirleri almaya yetkilidir".*

[92] *"Halka açık ortaklıkların yönetim kurullarında, yönetim kurulu üyelerinin tamamının veya bir kısmının görev süresinin dolması veya üyeliklerinin boşalması sebebiyle yönetim kurulu toplantı yeter sayısının sağlanamaması ve görev süresi dolan veya üyeliği boşalan yönetim kurulu üyelerinin yerlerine görev sürelerinin bitimini veya üyeliğin boşalmasını takip eden 30 gün içinde yeni yönetim kurulu üyelerini seçmek üzere genel kurulun toplanamaması veya genel kurulda yeter sayıda yönetim kurulu üyesinin seçilememesi durumunda, Kurul, yerlerine halka açık ortaklık genel kurulunca yeni üyeler seçilinceye veya Kurulca başka üyeler atanıncaya kadar görev yapmak üzere yönetim kurulu toplantı yeter sayısını sağlayacak asgari sayıda, Kurulun kurumsal yönetim ilkelerinde sayılan bağımsızlık kriterlerini sağlayan yönetim kurulu üyelerini resen atar. Görev süresinin dolması nedeniyle boşalan halka açık ortaklık yönetim kurulu üyeliklerine Kurulca atamalar yapılıncaya kadar, görev süresi dolan yönetim kurulu üyeleri görevlerine devam eder. Kurulca yapılan resen atama sonucunda geriye kalan boş üyelikler için, kurumsal yönetim ilkelerinde sayılan bağımsızlık kriterlerini sağlayan, boş üye sayısının 3 katı kadar kişiyi halka açık ortaklığın ortaklarından aday göstermelerini talep eder. Kurul bu talebini ortakların halka açık ortaklıkta sahip olduğu pay oranlarını dikkate alarak belirler ve bu bentteki esaslara uygun olarak atama yapar. Olağan genel kurul toplantısını kanuni süresi içinde üst üste iki hesap dönemi*

Genel kurulun yetkisine tam olarak istisna teşkil etmemekle birlikte, TTK m. 360 ile yönetim kurulu üyeliği için genel kurulu bağlayıcı aday önerme hakkının düzenlendiğine de özel olarak yer vermek gerekmektedir. Bu düzenlemeye göre esas sözleşmede öngörülmek şartıyla belirli pay gruplarına, özellik ve nitelikleriyle belirli bir grup oluşturan pay sahiplerine ve azlığa yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabilir. Bu amaçla, yönetim kurulu üyelerinin, belirli bir grup oluşturan pay sahipleri, belirli pay grupları ve azlık arasından seçileceği esas sözleşmede öngörülebileceği gibi, esas sözleşmede yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkı da tanınabilir.

Genel kurul tarafından yönetim kurulu üyeliğine önerilen adayın veya hakkın tanındığı gruba ve azlığa mensup adayın haklı bir sebep bulunmadığı takdirde üye seçilmesi zorunludur. Bu şekilde tanınacak temsil edilme hakkı, halka açık anonim şirketlerde yönetim kurulu üye sayısının yarısını aşamaz. Bağımsız yönetim kurulu üyelerine ilişkin düzenlemeler ise saklıdır. Anılan maddenin ikinci fıkrasına göre bu maddeye göre yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınan paylar imtiyazlı sayılır.

b) Seçilme Süresi

Yönetim kurulu üyeleri en çok üç yıl süreyle görev yapmak üzere seçilir. Esas sözleşmede aksine hüküm yoksa aynı kişi yeniden seçilebilir (TTK m. 362/1).

Kanunda düzenlenen süre, hükmün lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere, azami bir süredir. Bu itibarla yönetim kurulu üyelerinin üç yıldan daha kısa bir süre için seçilebilmeleri de mümkündür.

Türk Ticaret Kanununda, yönetim kurulunun bütün üyelerinin aynı süre için seçilmesi gibi bir zorunluluk öngörülmemiştir[93].

c) Üyeliğe Seçilme Ehliyeti ve Engelleri

Yönetim kurulu üyelerinin ve tüzel kişi adına tescil edilecek gerçek kişinin tam ehliyetli olmaları şarttır (m. 359/3).

Yönetim kurulu üyesi seçilebilmenin en temel koşulu olan ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak ve kısıtlı olmamaktır. Ayrıca fiil ehliyetine sahip olma koşuluna ek olarak üyeliği sona erdiren sebeplerin yönetim kurulu üyesi olarak seçilmeye de engel teşkil ettiğini de belirtmek gerekir (m. 359/4). Bu bağlamda, TTK m. 363/2'de sayılan, iflasına karar verilmiş olunması ve/veya ehliyetinin kısıtlanmış olması da bu kişilerin üye olarak seçilmelerine engel teşkil eder.

Benzer şekilde, Türk Ceza Kanununun (TCK)[94] m. 53/1(d), 2 hükümleri gereğince kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak vakıf, dernek, sendika, "şirket", kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan yoksun bırakılır ve işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz. Dolayısıyla TCK'nın bu düzenlemesi gereğince, bu kişiler, geçici de olsa yönetim kurulu üyeliğine seçilme engeline sahip olurlar.

Bunlarla birlikte, bir anonim şirkette esas sözleşme ile yönetim kurulu üyesi olarak seçilebilmek için gereken asgari koşullar öngörülebilir.

Özel bazı düzenlemeler ile bu düzenlemelerin kapsamındaki anonim şirketler için de yönetim kurulu üyeliğine seçilme yeterlilikleri öngörülebildiği görülmektedir. Bu konuda, BankK m. 25/1 hükmü ile Sigortacılık Kanununun[95] m. 4/2 hükümleri ve Kurumsal Yönetim İlkelerinde "bağımsız yönetim kurulu üyeleri" için öngörülen gereklilikler (m. 4.3.6) örnek gösterilebilir.

6102 sayılı TTK'nın getirdiği önemli yeniliklerden biri de, tüzel kişilerin anonim şirketlere yönetim kurulu üyesi olarak seçilebilme olanaklarıdır. Bir tüzel kişi yönetim kuruluna üye seçildiği takdirde, tüzel kişiyle birlikte, tüzel kişi adına, tüzel kişi tarafından belirlenen, sadece bir gerçek kişi de

içinde yapmayan ve yönetim kurulu üyeleri kısmen veya tamamen Kurulca yukarıdaki fıkralar uyarınca atanmış halka açık ortaklıklarda genel kurulun yetkileri YTM tarafından kullanılabilir. Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Kurulca belirlenir".

[93] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 353.*

[94] *RG. 12.10.2004, S. 25611.*

[95] *RG. 14.06.2007, S. 26552.*

tescil ve ilân olunur; ayrıca, tescil ve ilânın yapılmış olduğu, şirketin internet sitesinde hemen açıklanır. Tüzel kişi adına sadece, bu tescil edilmiş kişi toplantılara katılıp oy kullanabilir (m. 359/2).

Bu noktada, TTK'nın 359. maddesine 6455 sayılı Kanunun[96] 79. maddesiyle eklenen son fıkrasına da özel olarak değinmekte yarar vardır. Bu düzenlemeye göre "*Devlet, il özel idaresi, belediye, köy ile diğer kamu tüzel kişilerinin pay sahibi olduğu şirketlerde, sayılan tüzel kişiler veya bunların gerçek kişi temsilcileri yönetim kuruluna seçilebilir. Yönetim kurulu üye sayısı ikiden fazla olan şirketlerde üyelerin tamamının aynı kamu tüzel kişisinin temsilcisi olmaması şartıyla kamu tüzel kişisini temsilen birden fazla gerçek kişi yönetim kuruluna seçilebilir*".

ç) Yönetim Kurulu Üyeliği Sıfatının Sona Ermesi

Yönetim kurulu üyeliği sıfatının sona ermesinin en doğal yolu, seçilme süresinin sona ermesidir. Ancak süresi sona eren bir üyenin genel kurul kararıyla tekrar yönetim kurulu üyesi olarak seçilebilmesinin önünde bir engel olmadığı da unutulmamalıdır.

Üyeliğin sona ermesi sonucu doğuran bir diğer hal, üyenin görevden alınmasıdır. Üyenin görevden alınması da, tıpkı atanmasında olduğu gibi genel kurulun devredilemez görevleri arasındadır [TTK m. 408/2(b)]. Türk Ticaret Kanununun 364. maddesinde "görevden alma" özel olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre yönetim kurulu üyeleri, esas sözleşmeyle atanmış olsalar dahi, gündemde ilgili bir maddenin bulunması veya gündemde madde bulunmasa bile haklı bir sebebin varlığı hâlinde, genel kurul kararıyla her zaman görevden alınabilirler. Yönetim kurulu üyesi olan tüzel kişi, kendi adına tescil edilmiş bulunan kişiyi her an değiştirebilir. 334. madde hükmü ve görevden alınan üyenin tazminat hakkı saklıdır.

Ayrıca yönetim kurulu üyesinin istifa yoluyla bozucu yenilik doğurucu bir hakkın kullanılması niteliğindeki ve şirketin kabulüne bağlı olmayan beyanıyla da yönetim kurulu üyeliği sona erebilir.

Kanunda ve özel olarak öngörülmüşse şirket esas sözleşmesinde zikredilen seçilme yeterliliklerinden birinin dahi kaybı yönetim kurulu üyeliğini kendiliğinden sona erdirir (TTK m. 363/2). Bu konuda, yukarıda da açıklandığı üzere, TTK m. 363/2 hükmünde zikredilen iflas, ehliyetin kısıtlanması ya da gerekli yasal ya da esas sözleşmesel şartların kaybı daimi olarak, TCK m. 53/1(d) hükmünde belirtilen hal ise geçici olarak yönetim kurulu üyeliğini sona erdirir.

Daha önce de açıklandığı üzere, işletme konusu kamu hizmeti olan anonim şirketlerde Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerinden birine, esas sözleşmede öngörülecek bir hükümle şirketlerin yönetim kurullarında temsilci bulundurmak hakkı verildiği takdirde, pay sahibi olan kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulundaki temsilcilerinin, ancak yukarıda zikredilen kişiler tarafından görevden alınabilecekleri unutulmamalıdır.

Son olarak belirtmek gerekir ki, anonim şirketin iflası ya da başka bir nedenle sona ermesi hâlinde yönetim kurulu üyelerinin bu sıfatları da düşer[97].

2.5.1.3. Şirket ile Yönetim Kurulu Üyeleri Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği

Şirket ile yönetim kurulunu oluşturan üyelerin her biri arasındaki hukuki ilişkinin temelinde bir sözleşme bağı mevcuttur. Bu sözleşmenin kuruluşunda söz konusu üyenin seçilmesine ilişkin genel kurul kararı öneri (icap), görevin üstlenilmesi ise kabul iradesinin ortaya konulması anlamına gelmektedir.

Aradaki sözleşme ilişkisinin niteliği ise tarafların irade serbestisine dayanır. Bu ilişki bir hizmet ya da vekalet sözleşmesi olarak öngörülebileceği gibi değişik sözleşmelerdeki unsurlar sui generis bir sözleşmeyle de bir araya getirilebilir.

Bu noktada, asıl önem taşıyan husus, özel bir belirleme yapılmamışsa aradaki ilişkinin vekalet sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerektiği ve sözleşmede ya da TTK'da hüküm bulunmayan hallerde

[96] *RG. 11.04.2013, S. 28615.*
[97] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 364.*

TBK'nın vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerinin uygulama alanına sahip olduğu görüşünün öğretide hakim olmasıdır[98].

2.5.1.4. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

a) Genel Olarak

Türk Ticaret Kanununun 374. maddesinin birinci fıkrasında da açıkça belirtildiği üzere, yönetim kurulu, kendisine bırakılan alanda yönetim, kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir. Görüleceği üzere, anonim şirketlerde yönetim kurulu, genel kurulun yetki ve görevine girdiği açıkça anlaşılan haller dışında görevli ve yetkili kılınmıştır.

Yönetim kurulunun görev ve yetkilerinin bir kısmı "devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkiler" olarak TTK m. 375'de açıkça sayılmıştır. Bunların dışında, TTK'nın değişik özel hükümlerinde doğrudan zikredilerek ya da işin niteliği gereği yönetim kurulunun görevli ve yetkili kılındığı haller de mevcuttur.

b) Yönetim Kurulunun Devredilemeyecek Görev ve Yetkileri

Türk Ticaret Kanununun 375. maddesinde açıkça öngörülen devredilemeyecek ve vazgeçilemeyecek görev ve yetkiler şunlardır:

(a) Şirketin üst düzeyde yönetimi ve bunlarla ilgili talimatların verilmesi.

(b) Şirket yönetim teşkilatının belirlenmesi.

(c) Muhasebe, finans denetimi ve şirketin yönetiminin gerektirdiği ölçüde, finansal planlama için gerekli düzenin kurulması.

(ç) Müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları.

(d) Yönetimle görevli kişilerin, özellikle kanunlara, esas sözleşmeye, iç yönergelere ve yönetim kurulunun yazılı talimatlarına uygun hareket edip etmediklerinin üst gözetimi.

(e) Pay, yönetim kurulu karar ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin tutulması, yıllık faaliyet raporunun ve kurumsal yönetim açıklamasının düzenlenmesi ve genel kurula sunulması, genel kurul toplantılarının hazırlanması ve genel kurul kararlarının yürütülmesi.

(f) Borca batıklık durumunun varlığında mahkemeye bildirimde bulunulması.

Hâkim görüşe göre, TTK m. 375'de sayılan yetkiler sınırlı sayıda değildir[99]. Bu yetkilere ek olarak, TTK'nın ve SerPK'nın değişik maddelerinde zikredilmiş özel bazı görev ve yetkilerin de nitelikleri gereği devredilemez ve vazgeçilemez olduğu kabul edilmektedir. Türk Ticaret Kanununun 353/1. fıkrası kapsamında şirketin feshi davası açılması, m. 376/1, 2 hükümleri bağlamında sermaye kaybında tedbir alınması, 378. maddesine göre riskin erken saptanması komitesi kurulması ile Sermaye Piyasası Kanununun 17/3. fıkrası dolayısıyla halka açık anonim şirketlerin ilişkili tarafları ile gerçekleştirecekleri SPK tarafından belirlenen birtakım işlemlere başlamadan yapılacak işlemin esaslarını belirleyecek bir karar alınması bunlara örnek olarak gösterilen hallerden bazılarıdır[100].

c) Yönetim Kuruluna Devredilebilecek Görev ve Yetkiler

Yönetim kuruluna şirket esas sözleşmesiyle Kanunda belirtilmeyen bazı yetki ve görevler verilmesi de mümkündür. Bu hallerin bir kısmı TTK'da ve ilgili diğer düzenlemelerde hiç öngörülmeyen haller olabileceği gibi, kural olarak genel kurulun görevli ve yetkili kılındığı fakat yönetim kuruluna devrine izin verilen haller de olabilir.

---

[98] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 352; Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 455-456.*
[99] *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 539, 540.*
[100] *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 591.*

Genel kurulun sahip olduğu yetkinin yönetim kuruluna devredilebileceği hallere örnek olarak, TTK m. 460 ve SerPK m. 18'de düzenlenen kayıtlı sermaye sisteminin kabulü hâlinde yönetim kuruluna devredilebilecek yetkiler ile herhangi bir borçlanma aracının çıkarılmasını ve ihraç şartlarını saptama yetkisinin yönetim kuruluna bırakabilmesine cevaz veren TTK m. 505 ve SerPK m. 31/3 hükümleri gösterilebilir.

Şirketin, ilk esas sözleşmesiyle ya da daha sonra alınacak bir genel kurul kararıyla kayıtlı sermaye sistemini geçerli olarak benimsemesi hâlinde, Kanunun esas sermayenin artırılmasına ilişkin hükümlerine bağlı kalmaksızın esas sözleşmelerinde tespit edilen kayıtlı sermaye tavanına kadar sermayelerini yönetim kurulu kararıyla artırmaya yetkilidir.

TTK m. 460 ve SerPK m. 18 gereğince halka açık olsun ya da olmasın tüm anonim şirketlerde esas sözleşme ile özel olarak yetkili kılınması koşuluyla imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde pay çıkarılması ile pay sahiplerinin yeni pay alma haklarının sınırlandırılması konularında yönetim kurulu yetkili kılınabilir.

TTK m. 480/2 hükmünde de kayıtlı sermaye sistemini kabul eden anonim şirketlerde esas sözleşme ile yönetim kuruluna primli pay çıkarma yetkisi tanınabileceği vurgulanmıştır.

TTK m. 460'da halka açık olmayan anonim şirketler için zikredilmemekle birlikte, SerPK'nın 18. maddesine göre halka açık anonim şirketlerde, yukarıda sayılanlara ek olarak, itibari değerinin altında pay çıkarılması ile imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını kısıtlayıcı nitelikte karar alabilmesi yetkisi de, esas sözleşme ile özel olarak yetkili kılınması koşuluyla, yönetim kuruluna bırakılabilir.

TTK m. 505'in *"Aksi kanunda öngörülmemişse, genel kurul herhangi bir menkul kıymetin çıkarılmasını ve hükümleriyle şartlarını saptamak yetkisini, en çok onbeş ay için yönetim kuruluna bırakabilir"* şeklindeki hükmü ile bu düzenleme kapsamındaki borçlanma araçlarının ihracı yetkisinin genel kurulun yetkilendirme kararıyla yönetim kuruluna devredilebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme sonrasında SerPK m. 31/3'de de borçlanma aracı ihraç yetkisinin yönetim kuruluna devri düzenlenmiştir. Anılan hükme göre, *"Borçlanma aracı niteliğindeki sermaye piyasası aracı ihraç yetkisi, esas sözleşme ile yönetim kuruluna süreli veya süresiz olarak devredilebilir"*. SerPK'da, yetki devrinin süreli veya süresiz şekilde gerçekleştirilebileceği anılan maddede açıkça belirtilmiştir. SerPK m. 31/3 hükmünün lafzında halka açık anonim ortaklıklarla sınırlı bir düzenleme yerine "ihraççı" kavramının esas alınması, SerPK'nın genel sistematiği ve gerekçesi bir arada değerlendirildiğinde 31. maddenin üçüncü fıkrasının halka açık anonim şirketlerin yanı sıra halka açık olmayan anonim şirketler için de geçerli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır[101].

Ancak genel kurulun devredilemez yetkilerinin (m. 408) şirket sözleşmesiyle ya da genel kurul kararıyla yönetim kuruluna verilebilmesinin mümkün olmadığını gözden uzak tutmamak gerekir.

ç) Yönetim Kurulunun Yetkilerine İlişkin Özel Bazı Durumlar

aa. Sermayenin Kaybı ve Borca Batık Olma Durumu

Anonim şirketlerde sermayenin Kanunda öngörülen miktarda kaybı veya şirketin borca batık olma durumlarında yönetim kuruluna bazı özel görev ve yetkiler tanınmıştır (TTK m. 376).

Anonim şirketlerin son yıllık bilançosundan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşılırsa, yönetim kurulu, genel kurulu hemen toplantıya çağırmak ve bu genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunmak zorundadır.

Son yıllık bilançoya göre, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde, derhâl toplantıya çağrılan genel kurul, sermayenin üçte biri ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermediği takdirde şirket kendiliğinden sona erer.

Şirketin borca batık durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa, yönetim kuruluna verilen görev farklıdır. Bu durumda yönetim kurulu, aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre

[101] *Aydoğan, s. 68, 69.*

hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkartır. Bu bilançodan aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması hâlinde, yönetim kurulu, bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirir ve şirketin iflasını ister. Bu görev, TTK'nın 375/1(g) bendinde, yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bu kuralın istisnasını ise, iflas kararının verilmesinden önce, şirketin açığını karşılayacak ve borca batık durumunu ortadan kaldıracak tutardaki şirket borçlarının alacaklıları, alacaklarının sırasının diğer tüm alacaklıların sırasından sonraki sıraya konulmasını yazılı olarak kabul etmiş ve bu beyanın veya sözleşmenin yerindeliği, gerçekliği ve geçerliliğinin, yönetim kurulu tarafından iflas isteminin bildirileceği mahkemece atanan bilirkişilerce doğrulanmış olması teşkil eder. Aksi hâlde mahkemeye bilirkişi incelemesi için yapılmış başvuru, iflas bildirimi olarak kabul olunur.

Son olarak, Türk Ticaret Kanununun 377. maddesine göre yönetim kurulu veya herhangi bir alacaklı yeni nakit sermaye konulması dâhil nesnel ve gerçek kaynakları ve önlemleri gösteren bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak iflasın ertelenmesini isteyebilecektir. Bu halde İcra ve İflas Kanununun 179 ilâ 179/b maddeleri uygulanacağını hatırlatmakta yarar vardır.

bb. Riskin Erken Saptanması ve Yönetimi

Türk Ticaret Kanununun 378. maddesine göre pay senetleri borsada işlem gören şirketlerde, yönetim kurulu, şirketin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşüren sebeplerin erken teşhisi, bunun için gerekli önlemler ile çarelerin uygulanması ve riskin yönetilmesi amacıyla, uzman bir komite kurmak, sistemi çalıştırmak ve geliştirmekle yükümlüdür. Diğer şirketlerde bu komite denetçinin gerekli görüp bunu yönetim kuruluna yazılı olarak bildirmesi hâlinde derhâl kurulur ve ilk raporunu kurulmasını izleyen bir ayın sonunda verir.

Komite, yönetim kuruluna her iki ayda bir vereceği raporda durumu değerlendirir, varsa tehlikelere işaret eder, çareleri gösterir. Rapor ayrıca denetçiye de yollanır.

d) Anonim Şirketin Yönetimi ve Temsili

Yönetim kurulunun anonim şirkete ilişkin yetki ve görevleri, şirketin iç ilişkileri açısından "yönetim (idare) yetkisi", dış ilişkiler açısından "temsil yetkisi"ni karşımıza çıkarmaktadır.

aa. Yönetim Yetkisi

Anonim şirketin yönetimi, en yalın şekliyle, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar alınması olarak açıklanabilir.

İşlevsel anlamda yönetimin daha iyi anlaşılabilmesi TTK'nın bu konudaki düzenlemelerine bütünsel bir bakış açısı gerektirmektedir. Ancak yönetimin sırf karar almaktan ibaret sayılmaması gerektiği ve alınan bu kararların gerek şirket içinde gerekse temsil yetkisi kullanılarak dış dünyada üçüncü kişilerle işlem yapmak suretiyle hayata geçirilmesinin de geniş anlamda yönetimin kapsamına dâhil kabul edildiğini vurgulamak gerekir[102].

aaa. Yönetim Kurulu Toplantıları

Yönetim yetkisi, kural olarak kurul hâlinde toplanılarak kullanılır. Zira yönetim, devredilmediği takdirde, yönetim kurulunun tüm üyelerine aittir.

Yönetim kurulunun "kurul" olarak karar alabilmesinde geçerli iki farklı yöntem bulunmaktadır. Bunlardan ilkini, fiziki ya da elektronik ortamda olmak üzere yönetim kurulu toplantısı yapılması; ikinci yöntemi ise, toplantı yapılmaksızın- öneriye yazılı onay alma yöntemiyle (sirküler tipi) karar alma yolu oluşturmaktadır. Her iki halde de kararların geçerliliği yazılıp imza edilmiş olmalarına bağlıdır.

Önemle belirtelim ki, yönetim kurulu üyeleri birbirlerini temsilen oy veremeyecekleri gibi, toplantılara vekil aracılığıyla da katılamazlar.

[102] *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 527, 528.*

ı. Toplantı Yapılması Yoluyla

ıa. Toplantıya Çağrı

Yönetim kurulu toplantılarına çağrı usulü hakkında TTK'da özel düzenlemeler öngörülmemiştir. Sadece Kanunun 392/7. fıkrasında her yönetim kurulu üyesinin başkandan, yönetim kurulunu toplantıya çağırmasını yazılı olarak isteyebileceği düzenlenmiştir. Hemen belirtelim ki, yönetim kurulu başkanının veya başkanın bulunmadığı zamanlarda vekilinin yönetim kurulunu toplantıya çağırması için mutlaka bir ya da birden fazla yönetim kurulu üyesinin talebi şart değildir.

Türk Ticaret Kanununda yönetim kurulu toplantılarının çağrı usulü ve sıklığı konusunda bağlayıcı bir düzenleme anlayışı yerine şirketlere bu konuda bir serbesti tanınmak istenmiştir. Anonim şirketler uygulamada yönetim kurulu toplantılarının yapılışına ilişkin usul ve esasları esas sözleşmelerinde ya da hazırlanmışsa iç yönergede düzenleme yoluna gitmektedirler.

ıb. Toplantı ve Karar Nisapları

Esas sözleşmede aksine ağırlaştırıcı bir hüküm bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır ve kararlarını toplantıda hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alır. Bu kural yönetim kurulunun elektronik ortamda yapılması hâlinde de uygulanır (TTK m. 390/1).

Hukuk sistemimizde anonim şirket yönetim kurulu başkanına ayrıcalıklı bir oy hakkı tanınmadığını vurgulamakta yarar vardır.

Türk Ticaret Kanununun 390/3. fıkrasına göre toplantıda oylar eşit olduğu takdirde o konu gelecek toplantıya bırakılır. İkinci toplantıda da eşitlik olursa söz konusu öneri reddedilmiş sayılır.

ıı. Öneriye Yazılı Onay Alma Yoluyla

Yönetim kurulu kararları, toplantı yapılmaksızın öneriye yazılı onay alma yönteminde, kurul üyelerinden birinin belirli bir konuda yaptığı karar şeklinde yazılmış önerisine, en az üye tam sayısının çoğunluğunun yazılı onayı alınmak suretiyle de alınabilir.

Üyelerden hiçbirinin toplantı yapılması isteminde bulunmaması ve aynı önerinin tüm yönetim kurulu üyelerine yapılmış olması, bu yolla alınacak kararların geçerlilik şartıdır. Dolayısıyla bu yöntemde toplantı yetersayısını oybirliği, karar yetersayısını ise toplam üye tam sayısının çoğunluğu oluşturmaktadır.

Onayların aynı kâğıtta bulunması şart değildir; ancak onay imzalarının bulunduğu kâğıtların tümünün yönetim kurulu karar defterine yapıştırılması veya kabul edenlerin imzalarını içeren bir karara dönüştürülüp karar defterine geçirilmesi kararın geçerliliği için gereklidir.

bbb. Müzakerelere Katılma Yasağı

Türk Ticaret Kanununun 393. maddesinde öngörülen "müzakerelere katılma yasağı" kuralına göre, yönetim kurulu üyesi, kendisinin şirket dışı kişisel menfaatiyle veya alt ve üst soyundan birinin ya da eşinin yahut üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarından birinin, kişisel ve şirket dışı menfaatiyle şirketin menfaatinin çatıştığı konulara ilişkin müzakerelere katılamaz.

Hemen belirtelim ki, bu yasak, yönetim kurulu üyesinin müzakereye katılmamasının dürüstlük kuralının gereği olan durumlarda da uygulanır. Yukarıda açıklanan genel kural kapsamına girmese de, müzakerenin konusunun bir üyenin ortağını; ortağı olduğu bir şahıs şirketini, eski eşini vs. ilgilendirmesi gibi hallerde dürüstlük kuralları gereği olarak yasağın geçerli olduğunu belirtmekte yarar vardır

Tereddüt uyandıran hâllerde, kararı yönetim kurulu verir. Bu oylamaya da ilgili üye katılamaz. Menfaat uyuşmazlığı yönetim kurulu tarafından bilinmiyor olsa bile, ilgili üye bunu açıklamak ve yasağa uymak zorundadır. Türk Ticaret Kanununun 393/3. fıkrasına göre müzakereye, yasak nedeniyle katılmamanın sebebi ve ilgili işlemlerin yönetim kurulu kararına yazılması zorunludur.

"Görüşmelere katılma yasağı"nın niteliği gereği söz konusu toplantıda oy verme yasağını da içerdiği ve yasak kapsamındaki kişi veya kişilerin, toplantı ve karar nisabının belirlenmesinde dikkate alınmayacağı kabul olunmaktadır[103].

Müzakerelere katılma yasağına ilişkin bir diğer hukuki dayanak olarak, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[104] m. 19/3 hükmüne göre, "*Pay sahiplerinden hiçbiri; kendisi, eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri ile şirket arasındaki kişisel nitelikte bir işe veya işleme veya herhangi bir yargı kurumu ya da hakemdeki davaya ilişkin olan müzakerelerde oy kullanamaz*".

Aynı Yönetmeliğin söz konusu 19. maddesinin dördüncü fıkrasına göre ise "*Şirket yönetim kurulu üyeleriyle yönetimde görevli imza yetkisini haiz kişiler veya bunların temsilcileri, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy haklarını kullanamaz. Ancak anılan kişiler, yönetim kurulu üyesi olmayan diğer pay sahiplerinin oy haklarını temsilen kullanabilirler*".

Müzakereye katılma yasağına ilişkin bu kurallara aykırı hareket eden yönetim kurulu üyesi ve menfaat çatışması nesnel olarak varken ve biliniyorken ilgili üyenin toplantıya katılmasına itiraz etmeyen üyeler ve söz konusu üyenin toplantıya katılması yönünde karar alan yönetim kurulu üyeleri bu sebeple şirketin uğradığı zararı tazminle yükümlüdürler. Bu kişilerin sorumluluğu müteselsildir.

ccc. Yönetim Yetkisinde İşbölümü (Başkan, Komite ve Komisyonlar)

Yönetim kurulu, her yıl üyeleri arasından bir başkan ve bulunmadığı zamanlarda ona vekâlet etmek üzere, en az bir başkan vekili seçer (m. 366/1). Kanunda ayrıca esas sözleşmede, başkanın ve başkan vekilinin veya bunlardan birinin, genel kurul tarafından seçilmesinin öngörülebilmesine de cevaz verilmiştir.

6762 sayılı mülga TTK döneminde konu bazı sicil müdürlerince anonim şirketlerde sadece bir başkan vekilinin seçileceği şeklinde yorumlanıyordu. Bu düzenleme ile birden fazla başkan vekili seçilmesine açıkça olanak sağlanmış; ikinci olarak, başkanın ve vekilinin veya bunlardan birinin seçiminin genel kurulca da yapılacağı öngörülmüştür[105].

Türk Ticaret Kanununun 366/2. fıkrasına göre yönetim kurulu, işlerin gidişini izlemek, kendisine sunulacak konularda rapor hazırlamak, kararlarını uygulatmak veya iç denetim amacıyla içlerinde yönetim kurulu üyelerinin de bulunabileceği komiteler ve komisyonlar kurabilir.

Kanunun 366. maddesi kapsamında komite ve komisyonlar kurulması kural olarak ihtiyaridir. Ancak TTK m. 378'e göre pay senetleri borsada işlem gören şirketlerin tamamında ve bu nitelikte olmamakla birlikte denetçinin özel istemi üzerine "riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi" kurulması zorunludur.

ççç. Yönetim Yetkisinin Devri

Anonim şirketler hukukunda yönetim, devredilmediği takdirde, yönetim kurulunun tüm üyelerine aittir.

Genel kural bu yönde olmakla birlikte, Türk Ticaret Kanununun 367. maddesine göre yönetim kurulu esas sözleşmeye konulacak bir hükümle, düzenleyeceği bir iç yönergeye göre, yönetimi, kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü bir kişiye devretmeye yetkili kılınabilir.

Bu hüküm kapsamında düzenlenen iç yönerge, şirketin yönetimini düzenler; bunun için gerekli olan görevleri, tanımlar, yerlerini gösterir, özellikle kimin kime bağlı ve bilgi sunmakla yükümlü

[103] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 377.*
[104] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*
[105] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 366.*

olduğunu belirler. Yönetim kurulu, istem üzerine pay sahiplerini ve korunmaya değer menfaatlerini ikna edici bir biçimde ortaya koyan alacaklıları, bu iç yönerge hakkında, yazılı olarak bilgilendirir. Bu iç yönerge 6552 sayılı Torba Kanunun[106] 131. maddesiyle TTK m. 371'e eklediği yedinci fıkradaki istisna hükmü hariç, ticaret siciline tescile ve TTSG'de ilâna tabi değildir.

Unutmamak gerekir ki, başta TTK m. 375'de zikredilen haller olmak üzere yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkilerinin, TTK m. 367'deki usulle bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine ya da üçüncü bir kişiye devredilebilmesi mümkün değildir.

Yönetim yetkisinin usulüne uygun devrinin en önemli etkilerinin birisi de yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu üzerinde kendini gösterir. Zira TTK m. 553/2'ye göre kanundan veya esas sözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden organlar veya kişiler, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmazlar.

bb. Temsil Yetkisi

Anonim şirketin temsili, yapılan işlemlerle şirket tüzel kişiliğini hak sahibi yapabilme ve borç altına sokabilme ehliyetini ifade etmektedir. Yönetim kurulu şirket içi ilişkide diğer ortaklara karşı ve üçüncü kişilerle yapılan işlemlerle de dış ilişkide şirketi temsile yetkilidir.

aaa. Temsile Yetkili Kişiler ve Yetkinin Kullanılması

Anonim şirketin temsili yetkisi kural olarak bütün yönetim kurulu üyelerine aittir. Bu yetki, esas sözleşmede aksi öngörülmemişse veya yönetim kurulu tek kişiden oluşmuyorsa çift imza ile kullanılır (m. 370/1). Bir başka deyişle, anonim şirketin geçerli olarak temsili için kural olarak şirketi temsile yetkili en az iki yönetim kurulu üyesinin imzası gerekir. Ancak esas sözleşmede üyelerin bireysel olarak temsil yetkisine sahip kılınması ile yönetim kurulunun tek kişiden oluşması hâlinde "çift imza kuralı" geçerli olmayacak ve ferdi temsil yetkisi söz konusu olacaktır.

Şirket adına imza yetkisini haiz kişiler, şirketin unvanı altında imza atarlar. Ayrıca TTK'nın 40. maddesi gereğince anonim şirket tüzel kişi tacir olarak, ticaret unvanıyla birlikte kendi adına imzaya yetkili kimselerin imzaları da notere onaylattırılarak sicil müdürlüğüne vermek zorundadır. Şirket tarafından düzenlenecek belgelerde, şirketin merkezinin, sicile kayıtlı olduğu yerin ve sicil numarasının da gösterilmesi zorunludur (m. 372/1, 2).

TTK m. 370/2 hükmüne göre temsil yetkisinin bir veya birden fazla yönetim kurulu üyesine ya da üçüncü bir kişiye devredilebilmesi mümkündür. Bu durumda yetkinin devredildiği kişiler anonim şirketi geçerli şekilde temsil etme yetkisini haiz olacaklardır.

Temsil yetkisinin Türk Ticaret Kanununun 370/2. fıkrasına göre devrinden başka yönetim kurulu şirketin temsili konusunda tacir yardımcılarından yararlanarak ticari temsilci ya da ticari vekil de atayabilir. Aynı şekilde, temsile ilişkin genel hükümler olan TBK m. 40 vd. maddelerine göre belirli kişilere şirketin temsili yetkisi verilebilir.

Son olarak, anonim şirketin tasfiye sürecine girmesi ile birlikte tasfiye amacıyla sınırlı da olsa temsil yetkisine "tasfiye memurları"nın sahip olacağını hatırlatmakta yarar vardır.

bbb. Temsil Yetkisinin Devri

Türk Ticaret Kanununun 370/2 hükmü, "Yönetim kurulu, temsil yetkisini bir veya daha fazla murahhas üyeye veya müdür olarak üçüncü kişilere devredebilir. En az bir yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisini haiz olması şarttır" şeklindedir.

TTK m. 375/1(d) gereğince, temsil yetkisinin devri sonucu doğuracak şekilde müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları, yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkileri arasındadır.

[106] *RG. 11.09.2014, S.29116, mükerrer.*

Bu düzenlemeye göre temsil yetkisi yönetim kurulu içerisinden bir veya daha fazla kişiye devredilmişse bu kişiler "murahhas üye" sıfatına sahip olacaklar, yönetim kurulu üyeleri dışında bir üçüncü kişiye devredilmişse "müdür / murahhas müdür" sıfatı söz konusu olacaktır.

Anılan maddede yönetim kurulunu sınırlandıran bir düzenleme yapılmış ve temsil yetkisinin üyelerin tamamından alınıp sadece üçüncü kişilere devrine izin verilmemiş; üçüncü kişilere devir hâlinde dahi mutlaka en az bir yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisini koruması esası benimsenmiştir.

TTK m. 370/2 hükmünde temsil yetkisinin devri için açık bir esas sözleşme düzenlemesi ya da iç yönerge hazırlanması zorunluluğu öngörülmemiştir.

Ancak 6552 sayılı Torba Kanunun[107] 131. maddesiyle TTK'nın 371. maddesine yedinci fıkra olarak eklenen hükme göre anonim şirketlerde yönetim kurulu, yukarıda belirtilen temsilciler dışında, temsile yetkili olmayan yönetim kurulu üyelerini veya şirkete hizmet akdi ile bağlı olanları sınırlı yetkiye sahip ticari vekil veya diğer tacir yardımcıları olarak atayabilir. Bu şekilde atanacak olanların görev ve yetkileri, 367. maddeye göre hazırlanacak iç yönergede açıkça belirlenir. Bu durumda iç yönergenin tescil ve ilânı zorunludur.

Yalnız bu kişileri yönetim kurulunun ataması zorunludur; iç yönerge ile ticari vekil ve diğer tacir yardımcıları atanamaz. Anılan yeni düzenleme ile ayrıca bu hüküm uyarınca yetkilendirilen ticari vekil veya diğer tacir yardımcılarının da ticaret siciline tescil ve ilân edilecekleri hükme bağlanmış ve bu kişilerin, şirkete ve üçüncü kişilere verecekleri her tür zarardan dolayı yönetim kurulunun müteselsilen sorumlu olduğu vurgulanmıştır.

Kanundan veya esas sözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden organların veya kişilerin, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmayacaklarına ilişkin TTK m. 553/2 hükmü, temsil yetkisinin devri açısından da önemi haizdir.

ccc. Temsil Yetkisinin Kapsamı ve Sınırlandırılması

Yönetim kurulunun temsil yetkisinin kapsamı ve sınırlandırılması hususları Türk Ticaret Kanununun 371. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu yetkinin en geniş sınırını, işlemin "şirketin amacına ve işletme konusuna girme"si oluşturmaktadır. Ancak şirketi temsile yetkili olan kişinin şirketin işletme konusu dışındaki işlemleri de kural olarak geçerlidir ve şirketi bağlar. Yukarıda da değinildiği üzere, bu tür işlemlerin şirketi bağlamayacağı ve "yok" hükmünde kabul edileceğine ilişkin anlayış (*ultra vires teorisi*) 6102 sayılı TTK ile birlikte terk edilmiştir.

Temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemlerin de şirketi bağlamasının istisnası ise işlemin diğer tarafını oluşturan üçüncü kişinin, işlemin şirketin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden bilebilecek durumda bulunduğunun ispat edilmesi halidir. Bu durumda işlem şirketi bağlamayacaktır. Yalnız şirket esas sözleşmesinin ilân edilmiş olmasının, bu hususun ispatı açısından, tek başına yeterli delil olmadığı Kanunda özel olarak öngörülmüştür (m. 371/2). Dolayısıyla bu açıdan ticaret sicilinin olumlu fonksiyonu, işlevini icra edemeyecektir.

Kanuna ve esas sözleşmeye aykırı işlemler dolayısıyla şirketin rücu hakkının saklı olduğunu belirten TTK m. 371/1 ile kamu düzenine veya işletme konusuna aykırı işlemlerde veya bu yönde hazırlıklarda ya da muvazaalı iş ve faaliyetlerde bulunduğu belirlenen ticaret şirketleri hakkında, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca, bu tür işlem, hazırlık veya faaliyetlerin öğrenilmesinden itibaren bir yıl içinde fesih davası açılabileceğini düzenleyen TTK m. 210/3, anonim şirketlerde ultra vires teorisinin terk edilmesine rağmen "işletme konusu"nun önemini kaybetmediğini göstermektedir.

Temsil yetkisinin sınırlandırılmasına kanun koyucu tarafından sadece iki halde izin verilmiştir. TTK'nın 371/3. fıkrasına göre temsil yetkisinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine özgülendiğine

[107] *RG. 11.09.2014, S. 29116, mükerrer.*

veya birlikte kullanılmasına ilişkin tescil ve ilân edilen sınırlamalar geçerlidir. Ancak bu haller dışındaki sınırlandırmalar (örneğin konu ve/veya miktar açısından) iyiniyet sahibi üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmez.

Şirkete yapılan ihbar ve ihtar gibi bildirimler açısından ise birlikte temsil kuralları uygulanmaz; bu bağlamda pasif temsil açısından temsil yetkisine sahip olan herkese yapılan bildirim geçerlidir.

Son olarak belirtelim ki, temsile yetkili kişiler tarafından yapılan işlemin esas sözleşmeye veya genel kurul kararına aykırı olması, iyi niyet sahibi üçüncü kişilerin o işlemden dolayı şirkete başvurmalarına engel değildir.

ççç. Temsile Yetkili Kişilerin Tescil ve İlânı

Yönetim kurulu, temsile yetkili kişileri ve bunların temsil şekillerini gösterir kararının noterce onaylanmış suretini, tescil ve ilân edilmek üzere ticaret siciline verir (TTK m. 373,1).

Temsil yetkisinin tescil ve ilânı, aynı zamanda yönetim kurulu üyelerinin yetkilerinin kanun koyucunun uygun gördüğü sınırlandırmalara (birlikte temsil ve/veya şube işlemleriyle sınırlandırma) tabi tutulması hâlinde bu sınırlandırmaların üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu durumlarda, ticaret sicilinin TTK m. 36/3'de yasal dayanağını bulan olumlu işlevi söz konusu olacak ve üçüncü kişilerin bu kayıtları bilmediklerine ilişkin iddiaları dinlenmeyecektir.

Temsil yetkisinin ticaret sicilinde tescilinden sonra, ilgili kişilerin seçimine veya atanmalarına ilişkin herhangi bir hukuki sakatlık, şirket tarafından üçüncü kişilere, ancak sakatlığın bunlar tarafından bilindiğinin ispat edilmesi şartıyla ileri sürülebilir (TTK m. 373,2). Bu düzenleme ile temsile yetkili kişilerin seçimlerine ve atanmalarına ilişkin hukuki sakatlıkların üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği, sürülebilmesi için hukuki sakatlığın onlar tarafından bilindiğinin ispatlanması gerektiği kuralı getirilerek uygulamadaki tereddütleri ortadan kaldırılmaktadır. Hüküm, 37. madde ile aynı düşünce ekseninde olup hukuki sakatlık ne kadar ağır olursa olsun bunun üçüncü kişiye karşı ileri sürülememesi, üçüncü kişiye izleyemeyeceği, belirleyemeyeceği ve yargılayamayacağı bir yükümlülük yüklenmesini engellemek ve işlem güvenliği ile adaleti sağlamak amaçlarına yöneliktir[108].

TTK'nın 371. maddesine 6552 sayılı Kanunla eklenen ve yukarıda açıklanan son fıkrasına göre anonim şirketlerde yönetim kurulu, yukarıda belirtilen temsilciler dışında, temsile yetkili olmayan yönetim kurulu üyelerini veya şirkete hizmet akdi ile bağlı olanları sınırlı yetkiye sahip ticari vekil veya diğer tacir yardımcıları olarak atadığında, bu hüküm uyarınca yetkilendirilen ticari vekil veya diğer tacir yardımcıları da ticaret siciline tescil ve ilân edileceklerdir. Hemen belirtelim ki, Türk Borçlar Kanununun 551. maddelerinde düzenlenen "ticari vekil"in bu Kanun hükümlerine göre ticaret siciline tescili gerekmemekte ve hatta mümkün olmamakla birlikte, TTK'ya bu genel kurala istisna teşkil edecek şekilde eklenen 371/7 hükmü bağlamında atanan ticari vekilin ve diğer tacir yardımcılarının ticaret siciline tescili zorunlu tutulmuştur. TTK'nın 368. maddesinde yönetim kurulunun ticari mümessil (ticari temsilci) ve ticari vekiller atayabileceğine dair açık hüküm bulunduğu ve her iki tacir yardımcısına ilişkin uygulamada yerleşmiş düzenleme de TBK'da yer aldığı hâlde (bkz. TBK m.547 vd.), 6552 sayılı Kanunla TTK m.371'e yedinci fıkranın neden eklenmiş olduğunun pek anlaşılır olmadığını ve sistemin işleyişinde sorunlar yaratabileceğini bu vesile ile belirtmekte fayda bulunmaktadır.

cc. Yönetime ve Temsile Yetkili Olanların Görevlerini Yaptıkları Sırada İşledikleri Haksız Fiillerden Şirketin Sorumluluğu

Türk Ticaret Kanununun 371/5. fıkrası "Temsile veya yönetime yetkili olanların, görevlerini yaptıkları sırada işledikleri haksız fiillerden şirket sorumludur. Şirketin rücû hakkı saklıdır." şeklindedir.

TMK m. 50/2'de yer alan organların fiillerinden tüzel kişinin sorumluluğuna ilişkin genel hükme paralel bu düzenleme gereğince, anonim şirket, organlarının davranışları dolayısıyla sorumludur.

Önemle belirtelim ki, söz konusu sorumluluk düzenlemesi haksız fiili işleyen failin sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Dolayısıyla yönetim ya da temsil yetkisine sahip bir kişinin

[108] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 373.*

haksız fiili dolayısıyla bu kişi haksız fiil faili olarak şahsen de sorumludur. Bu noktada, aynı fiilden doğan aynı zarar dolayısıyla haksız fiil faili ile anonim şirket müteselsilen sorumlu olacaklardır.

2.5.1.5. Yönetim Kurulu Kararlarının Sakatlığı

Yönetim kurulu kararlarının hukuken sakatlığı, yokluk, butlan ve iptal edilebilirlik şeklinde üç temel yaptırımı beraberinde getirir. Her yaptırımın kendine özgü koşulları mevcut olup ilgili kararın hukuka aykırılığının derecesine göre farklı bir yaptırım söz konusu olacaktır.

Yönetim kurulu kararlarının sakatlığında yokluk ve butlan yaptırımları, süreye bağlı olmaksızın ilgili konumundaki herkes tarafından ileri sürülebilir ve söz konusu olduğu hallerde kararın daha sonradan geçerlilik kazanması mümkün değildir. Ayrıca mahkeme tarafından resen göz önünde bulundurulur ve bu nitelikte kararların ticaret siciline tescili ve ilânı mümkün değildir. İptal davası açılabilmesi ise davanın açılabileceği süre, davayı açabilecek kişiler ve kararın etkisi açısından yokluk ve butlan hallerinden farklılık arz eder. Yaptırımlarının ağır oluşu sebebiyle, yokluk, butlan ve iptal edilebilirlik yaptırımlarının sınırlarının çizilmesi son derece önemlidir.

a. Yokluk

Yönetim kurulu kararlarının "yokluk" yaptırımına tabi tutulması ile söz konusu halin tespit davasına konu olabileceği hususu, mülga 6762 sayılı TTK ve ondan önceki 1926 tarihli TTK'da da açıkça zikredilmemiş olsa da, öğretide ve uygulamada genel hükümlere gidilerek kabul görmekteydi. Aynı şekilde, 6102 sayılı TTK'da da konu açıkça düzenlenmemiştir. Ancak önceki kanunlar dönemindeki anlayışın halen geçerliliğini koruduğu ve genel hükümler bağlamında anonim şirket yönetim kurulu kararlarının yokluk yaptırımına tabi tutulabileceği ve herkes tarafından herhangi bir süreye bağlı olmaksızın yokluğun tespiti davası açılabileceğini kabul etmek gerekir. Bununla birlikte, görülmekte olan bir davada yönetim kurulu kararının "yok" hükmünde olup olmadığını hakim kendiliğinden (resen) göz önünde bulundurmak zorundadır.

Yönetim kurulu kararlarının "yok" hükmünde olup olmadığına ilişkin olarak mutlak ve kesin bir ölçüt belirlemek güçtür; konu, her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirme konusu yapılmalıdır.

Karar, yönetim kurulu niteliğinde bir kurulun "varlığı" açısından sakatsa veya bu kurulu oluşturan kişilerin kararı şekil ve usul açısından emredici hükümlere aykırılık taşıyorsa, bir başka deyişle yönetim kurulu kararının "kurucu unsurlarına aykırılık" söz konusu ise yokluk yaptırımının söz konusu olabileceği kabul edilmektedir. Bütün hukuki işlemlerde ortak kurucu unsur olarak kabul edilen "irade beyanı"nın ağır sakatlık halleri ile şekil eksikliği, ayırt etme gücünden yoksunluk, toplantı ve karar yetersayılarına uyulmaması, çağrının usulsüz yapılması, üye sıfatını taşımayan kişilerin yönetim kurulu kararı alması gibi haller bu konudaki tipik örnekler olarak gösterilmektedir[109].

b. Butlan (Kesin Hükümsüzlük)

Anonim şirket yönetim kurulu kararlarının butlanı da tıpkı genel kurul kararlarının butlanı gibi 6102 sayılı TTK ile ilk defa açık düzenlemeye kavuşturulmuştur[110].

Butlan yaptırımında, genel olarak, işlemin kurucu unsurları mevcut olmakla birlikte, "ağır hukuka aykırılıklar" içeren, "geçerlilik şartları eksik olan" bir hukuki işlem söz konusudur[111].

Kanun koyucu, yönetim kurulu kararlarının butlanını genel kurul kararlarının butlanına benzer bir yöntemle ele almış ve TTK m. 391'de sınırlı sayıda olmayan batıl karar gruplarına yer vermiştir.

Anılan düzenleme aynen şu şekildedir:

"*2. Batıl kararlar*

MADDE 391- (1) Yönetim kurulunun kararının batıl olduğunun tespiti mahkemeden istenebilir. Özellikle;

---

[109] *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 511, 512.*
[110] *Yönetim kurulu kararlarının butlanı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yüce, A. A.: Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, İstanbul 2013.*
[111] *Kırca (Şehirali Çelik/Manavgat), s. 513.*

a) Eşit işlem ilkesine aykırı olan,

b) Anonim şirketin temel yapısına uymayan veya sermayenin korunması ilkesini gözetmeyen,

c) Pay sahiplerinin, özellikle vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlal eden veya bunların kullanılmalarını kısıtlayan ya da güçleştiren,

d) Diğer organların devredilemez yetkilerine giren ve bu yetkilerin devrine ilişkin, kararlar batıldır."

TTK m. 391'de batıl kararlar örnek gösterme yoluyla belirtilmiş ve maddede yer alan "*özellikle*" ifadesi ile batıl karar gruplarının da bu hallerle sınırlı olmadığı ortaya konulmuştur. Bu durumda, maddede sayılan hallerin dışında, anonim şirketlerin ve yönetim kurulunun nitelikleri göz önünde bulundurularak, Türk Borçlar Kanununun 27. maddesi anlamında kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan diğer kararları da butlan yaptırımına tabi tutmak mümkündür[112].

Maddede örnekleyici sayım yapılan butlan sebeplerinde ilk olarak zikredilen, yukarıda da açıklanan ve anonim şirketler hukukunda geçerli temel ilkelerden olan "eşit işlem ilkesi"ne aykırı yönetim kurulu kararlarıdır[113].

TTK m. 391'de kabul edilen diğer butlan sebeplerine ilişkin olarak ise Kanunun ilgili maddesinin gerekçesindeki açıklamalar yol gösterici niteliktedir:

TTK m. 391/1(b) hükmünde butlan sebebi sayılan "anonim şirketin temel yapısına uymama" hali anonim şirketin tanımına, pay sahiplerinin hakları ve borçları düzenine ve organsal yapısına aykırı kararları içermektedir[114]. Anılan maddenin gerekçesine göre "temel yapı" ile kastedilen, anonim şirketi taşıyan ana kolonlardır ve örneğin "ek ödeme yükümü" bu niteliktedir. Bir üçüncü kişinin, mesela büyük kredi veren bir bankanın pay sahibine eş (temettü, tasfiye payı, genel kurula katılma gibi) haklarla donatılması veya yönetim kurulu kararlarında ona veto hakkı tanınması "temel haklar düzenine"; üye olmayan bir kişinin yönetim kurulunda üye haklarına sahip kılınması, "organsal yapıya" aykırıdır. Anılan bentte zikredilen bir diğer butlan sebebi olarak "sermayenin korunması" ilkesini ise şirketin malvarlığının korunması ilkesinden ayırmak, ayrıca genel kurulun ve yönetim kurulunun devredilemez yetkileri ile karıştırmamak gerekir. İlkenin amacı "sermaye"ye odaklanmıştır. Örnek olarak hükmün kapsamına, "sermaye paylarına faiz ödenmesi" girebilir[115].

TTK m. 391/(c)'de düzenlenen, pay sahiplerinin, özellikle vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlâl eden veya bunların kullanılmalarını kısıtlayan ya da güçleştiren kararlar grubuna örnek olarak, iptal davasının açılabilmesinin yönetim kurulunun onayına tabi tutulması; kâr elde etmek ve paylaşmak amacının terki; genel kurula giriş kartı verilmesi veya Kanunun 437. maddesi uyarınca bilgi alma ve incelemenin yönetim kurulunun istediği bir taahhütnamenin imzalanması şartına bağlanması; genel kurula temsilci ile katılmanın (m. 425) yasaklanması, bağımsız ve kurumsal temsilciler için (madde 428) şirkete teminat yatırılması zorunluluğunun getirilmesi gibi haller örnek gösterilmiş ve hükümde "özellikle" denilerek geçersizliğin sadece vazgeçilmez haklara özgülenmediğinin vurgulandığı belirtilmiştir[116].

Organların devredilemez yetkilerinin devrine ilişkin kararlar, aynı zamanda temel yapı ile de ilgilidir. Ancak hüküm organlar arası işlev ayrımı ilkesinin özellikle Kanunun 375, 397, 398 ve 408. maddelerinde yer alan düzenin korunmasını amaçlamaktadır. Hüküm devredilemez yetkilerin bütün hâlinde olduğu gibi münferiden devrinde de uygulama alanına sahiptir[117].

---

[112] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 343.*
[113] *Eşit işlem ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm-III-G.*
[114] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 391.*
[115] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 391.*
[116] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 391.*
[117] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 391.*

c. İptal Edilebilirlik

6762 sayılı mülga TTK'da yönetim kurulu kararlarının iptaline ilişkin düzenleme bulunmamasının doğuracağı hukuki sonuç, bu Kanunun yürürlükte olduğu dönemde öğretide uzun süre tartışılmıştır. Yönetim kurulu kararlarının iptaline ilişkin Türk hukukundaki ilk düzenleme, 2499 sayılı eSerPK m. 12/6 olmuştur.

2499 sayılı Kanunun ilk şeklinde de kayıtlı sermayeli anonim şirketler açısından yönetim kurulu kararlarının iptali düzenlenmemiş; fakat yönetim kurulunun bu sistem kapsamında karar almaya yetkili olduğu konularda kanuna, esas sözleşmeye ve dürüstlük kurallarına aykırı kararlarına karşı mevcut imkânlar ve öğretide önerilen çözüm yollarının pay sahiplerinin ve şirketteki diğer menfaat sahiplerinin haklarını yeterince koruyucu nitelikte olmadığı ileri sürülmüştür[118]. Yönetim kurulu kararlarına karşı iptal davası, kayıtlı sermaye sistemini benimseyen anonim şirketlerde, bu sermaye sisteminden kaynaklanan özel yetkilerden doğan kararlarla sınırlı olmak üzere, eSerPK üzerinde değişiklik yapan 3794 sayılı Kanunla[119] ilk defa düzenlenmiş ve 1992 yılında hukuk sistemimize dahil olmuştur.

Esas itibarıyla, "yönetim kurulunu genel kurulun alternatifi haline getirme sonucunu doğuran nitelikte yönetim kuruluna devredilebilecek yetkilerin tamamı" hakkında, özellikle pay sahiplerinin yeterince korunabilmesi için, iptal davası açılabilmesi olanağının tanınması daha yerinde bir tercih olabilecek iken[120], kanun koyucu, 6362 sayılı yeni SerPK'nın m. 18/6 hükmünde de, eSerPK m. 12/6'daki tercihine paralel bir şekilde, kayıtlı sermaye sistemi odaklı iptal edilebilirlik yaklaşımını sürdürmüş ve iptal davası olanağını 18. maddede düzenlenen hallerle sınırlandırmıştır. Bu düzenlemeye göre "*Yönetim kurulunun bu maddedeki esaslar çerçevesinde aldığı kararlar aleyhine, 6102 sayılı Kanunun genel kurul kararlarının iptaline ilişkin hükümleri çerçevesinde yönetim kurulu üyeleri veya hakları ihlal edilen pay sahipleri, kararın ilânından itibaren otuz gün içinde ortaklık merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde iptal davası açabilirler*".

Görüleceği üzere, bu davanın, yönetim kurulu kararının ilânından itibaren otuz günlük hak düşürücü sürede açılması gerekir. Davada yetkili mahkeme anonim şirketin "merkezinin bulunduğu yer" mahkemesi, görevli mahkeme ise "asliye ticaret mahkemesi"dir.

6102 sayılı TTK'da kayıtlı sermaye sisteminin halka açık olmayan anonim şirketler tarafından da benimsenebilmesine izin verilmesiyle birlikte, sermaye piyasası mevzuatında yer alan halka açık anonim şirketler için kayıtlı sermaye sistemiyle ilgili yönetim kurulunun yetkileri ile sınırlı olarak benimsenen iptal davası olanağının Türk Ticaret Kanununa da dercedilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere, Türk Ticaret Kanununun 460. maddesinin beşinci fıkrasında, "*Yönetim kurulu kararları aleyhine, pay sahipleri ve yönetim kurulu üyeleri, 445 inci maddede öngörülen sebeplerin varlığı hâlinde kararın ilânı tarihinden itibaren bir ay içinde iptal davası açabilirler. Bu davaya 448 ilâ 451 inci maddeler kıyas yoluyla uygulanır.*" hükmüne yer verilmiştir.

TTK m. 1534/1 hükmü gereğince kenar başlıkları madde metnine dahil olan bu Kanunun söz konusu 460. maddesinin kenar başlığı göz önünde bulundurulduğunda, iptal davasının, konu açısından yönetim kurulunun bu madde kapsamında kayıtlı sermaye sisteminden doğan yetkileri ile sınırlı olduğu ve hükümde de açıkça belirtildiği üzere, 445. maddede yer verilen "kanuna, esas sözleşmeye veya dürüstlük kurallarına aykırılık" hallerinde açılabileceğinin kabulü gerekir. Yalnız, bu davanın da tıpkı SerPK m. 18/6'da halka açık anonim şirketler için öngörüldüğü gibi kararın ilânı tarihinden itibaren bir aylık hak düşürücü nitelikteki[121] süre içerisinde açılması şarttır. Her iki hükümde de Türk Ticaret Kanununun genel kurul kararlarına ilişkin iptal davasının düzenlendiği 448-451 hükümlerine yollamada bulunulsa da, özellikle davanın açılabileceği süre konusunda özel düzenleme getirildiği ve genel kurul kararlarının iptali için öngörülen "kararın alınmasından itibaren üç aylık süre"nin değil "kararın ilânından itibaren otuz günlük sürenin" uygulanacağına dikkat etmek gerekmektedir. Söz konusu

[118] *Aytaç, Z.: Kayıtlı Sermayeli Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali Sorunu, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara 1986, s. 287-290.*
[119] *RG. 13.05.1992, S. 21227.*
[120] *Özkorkut, K.: Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali, Ankara 1996, s. 151.*
[121] *Kendigelen, A.: Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 2. Bası, İstanbul 2012, s. 365.*

yollama hükmü özellikle davanın hukuki sebebi bir başka deyişle iptal sebepleri olarak "kanuna, esas sözleşmeye ve dürüstlük kurallarına aykırılık" açısından önem taşımaktadır[122].

Yapısal değişiklik (birleşme, bölünme, tür değiştirme) kararlarının iptalinin düzenlendiği TTK m. 192/2'de, yapısal değişiklik kararının bir yönetim organı tarafından verilmesi hâlinde de ilgili kararın iptali davasının açılabileceği belirtilmektedir. Bu itibarla, TTK'nın 155 ve 156. maddelerinde öngörülen "kolaylaştırılmış birleşme" usulünde de bu davanın açılabileceği düzenlenmiş olunmaktadır[123]. Zira bu usulde birleşme kararını vermeye yetkili kurul genel kurul değil şirketin yönetim organıdır (m. 156/1). Şu halde, 6102 sayılı TTK ile birlikte, hukuk sistemimizde anonim şirket yönetim kurulu kararlarının iptaline yönelik yeni bir istisnanın karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu noktada, dava açılabilmesi için anılan maddede genel kural olarak öngörülen ilgili pay sahibinin söz konusu karara olumlu oy vermemesi ve muhalefetini toplantı tutanağına geçirtmesine yönelik kurala, kararın yönetim organı tarafından verilmesi haline ilişkin olarak zorunlu bir istisna tanınması gerekmektedir[124]. Zira bütün pay sahipleri yönetim kurulu üyesi konumunda değildir.

Yine istisnai ve özel nitelikte olmakla birlikte, SerPK m. 20/2 bağlamında kusurlarına ve durumun gereklerine göre zararlar şahsen kendilerine yükletilebildiği ölçüde yönetim kurulu üyeleri ve hazırladıkları raporlarla sınırlı olarak bağımsız denetimi yapanların, ara dönem finansal tablolarının gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmamasından veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olması nedeniyle, dağıtılan kâr payı avansının doğru olmamasından doğan zararlar için ortaklığa, pay sahiplerine, şirket alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere kâr payı avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği hesap dönemi içinde pay iktisap etmiş bulunan kişilere karşı sorumludurlar. Hukuki sorumluluk doğuran bu hallerin varlığı hâlinde, "pay sahipleri" ve "yönetim kurulu üyeleri" tarafından, yukarıda kapsamı belirtilen türden yönetim kurulu kararları için kararın ilânından itibaren otuz gün içinde, Sermaye Piyasası Kanununun 18. maddesinin altıncı fıkrasına göre "iptal davası" açılabilir.

2.5.1.6. Yönetim Kurulu Üyelerinin Hak ve Yükümlülükleri

a. Genel Olarak

Yönetim kurulu üyelerinin hak ve yükümlülükleri Türk Ticaret Kanununda bir liste şeklinde öngörülmemiştir. Bu konuda Kanunun bütünü dikkate alınmalı ve özel olarak hak ya da yükümlülük olduğu tespit edilenlerin yanı sıra yönetim kuruluna verilen görev, yetki ve yükümlülüklerin bir kısmının aynı zamanda bu kişilere nitelikleri gereği birtakım hakları bahşettiği, benzer şekilde birtakım görev, yetki ve hakların da yükümlülük öngördüğü kabul edilebilir.

b. Hakları

Öğretide yapılan bir ayrıma göre yönetim kurulu üyelerinin hakları, genel olarak, "kişisel nitelikte haklar" ve "mali nitelikteki haklar" olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır[125].

aa. Kişisel Nitelikteki Haklar

Kişisel nitelikteki haklara baktığımızda, yukarıda da ifade edildiği çerçevede, bir kısmı aynı zamanda bir yükümlülük olarak görülebilecek nitelikte olmak üzere, "yönetim kurulu toplantılarına katılmak", yönetim kurulunun olağanüstü toplantıya çağrılmasını talep etmek, toplantıda görüş açıklamak, önerilerde bulunmak, oy kullanmak gibi toplantıya ilişkin haklar ile kişisel sorumluluklarına sebep olacak genel kurul kararlarına karşı iptal davası açmak [m. 446/1(d)] ve nihayet bilgi alma ve inceleme hakkı (m. 392) gibi haklar karşımıza çıkmaktadır[126].

Bu haklar arasında TTK m. 392'de kapsamlı bir düzenlemeye tabi tulan "bilgi alma ve inceleme hakkı"na özel olarak değinmek gerekmektedir.

---

[122] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 345.*
[123] *Pulaşlı, s. 142.*
[124] *Şener, s. 163.*
[125] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 367.*
[126] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 367.*

Bilgi alma ve inceleme hakkı, her yönetim kurulu üyesinin sahip olduğu ve şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilme, soru sorabilme, inceleme yapabilme hakkının genel olarak ifadesidir. Kanun koyucu, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasını, yönetim kurulu toplantılarında ve toplantı dışında ayrı esaslara tabi tutmuştur.

Yönetim kurulu toplantılarında, bir üyenin, herhangi bir defter, defter kaydı, sözleşme, yazışma veya belgenin yönetim kuruluna getirtilmesi, kurulca veya üyeler tarafından incelenmesi ve tartışılması ya da herhangi bir konu ile ilgili yöneticiden veya çalışandan bilgi alınması gibi istemleri reddedilemez.

Yönetim kurulu toplantılarında, yönetim kurulunun bütün üyeleri gibi, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişiler ve komiteler de bilgi vermekle yükümlüdür. Bir üyenin bu konudaki istemi de reddedilemez ve soruları cevapsız bırakılamaz.

Yönetim kurulu toplantıları dışında ise her yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu başkanının izniyle, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilir ve görevinin yerine getirilebilmesi için gerekliyse, yönetim kurulu başkanından, şirket defterlerinin ve dosyalarının incelemesine sunulmasını isteyebilir.

Tıpkı yönetim kurulu üyelerinin başkandan bu konuda izin aldığı gibi yönetim kurulu başkanı da bilgi alma ve inceleme hakkını toplantı dışında kullanabilmek için izin almak zorundadır. Başkanın kendi kendisinden izin alması gibi bir husus kabul edilebilir olmadığı için başkanın bu izni kuruldan alması gerektiği öngörülmüştür. Bu izni almak koşuluyla, başkan, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alabilir, şirket defter ve dosyalarını inceleyebilir.

Yönetim kurulu üyesinin gerek toplantı sırasında bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında yöneticiden ya da şirket çalışanlarından bilgi alma hakları, gerekse toplantı dışında sahip olduğu bilgi alma, soru sorma ve inceleme yapma istemleri reddedildiğinde, konu iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir. Kurulun toplanmaması veya bu istemi reddetmesi hâlinde üye, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Mahkeme istemi dosya üzerinden inceleyip karara bağlayabilir, mahkemenin kararı kesindir.

Yönetim kurulu başkanının bu yöndeki istemlerinin yönetim kurulu tarafından reddedilmesi hâlinde de başkan, doğrudan asliye ticaret mahkemesine başvurabilir.

Son olarak vurgulayalım ki, yönetim kurulu üyesinin bu maddeden doğan hakları kısıtlanamaz, kaldırılamaz. Esas sözleşme ve yönetim kurulu, üyelerin bilgi alma ve inceleme haklarını genişletebilir ancak daraltamaz.

bb. Mali Nitelikteki Haklar

Yönetim kurulu üyelerinin Kanunun 394. maddesinde zikredilen mali hakları;

- Hazır bulundukları her toplantı için kendilerine verilmesi öngörülen "huzur hakkı",
- Yönetim kurulu üyeliğinin karşılığı olarak belirli dönemlerde ödenen "ücret",
- Gösterdikleri başarı dolayısıyla verilen "ikramiye", "prim" vb. isimler altına sunulan haklar[127]

ve

- Şirketin yıllık kârından belirli miktarda pay ("kâr payı")

şeklindeki ödemelerdir.

Bu noktada, TTK m. 408/(b)'de de açıkça öngörüldüğü üzere, yönetim kurulu üyelerinin ücretleri ile huzur hakkı, ikramiye ve prim gibi haklarının belirlenmesinin genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasında bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Dolayısıyla, TTK m. 394'de zikredilen mali hakların ödenmesine ya da tutarına yönelik olarak yönetim kurulunun herhangi bir karar alması hâlinde, alınan karar, TTK m. 391/1(d) uyarınca batıl (kesin hükümsüz) olacaktır.

[127] *"İkramiye" ve "prim"in esas itibarıyla eş anlamlı olduğu konusunda bkz. Kendigelen, s. 282, dpn. 116.*

Her ne kadar TTK m. 394'de "*esas sözleşmeyle veya genel kurul kararıyla belirlenmiş olmak şartıyla*" şeklindeki alternatifli bir ifadeye yer verilse de, hükmün kapsamındaki mali haklardan kâr payı ödemesi için genel kurul kararının yeterli olmadığı ve mutlaka genel kurul kararının yanı sıra esas sözleşme hükmünün de bulunması gerektiği unutulmamalıdır [TTK m. 339/2(f); SerPK m. 19/5][128].

Yönetim kurulunun mali hakları konusunda Türk Ticaret Kanununun 394. maddesinin gerekçesinde, esas sözleşmeyle veya genel kurul kararıyla belirlenmesi gereken malî haklar hükümde sınırlı sayı ilkesi uyarınca gösterildiği ve anılan mali hakların birkaçının birlikte yerine getirilmesine bir engel olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, "*yolluklar, temsil ödenekleri, sigorta primleri ve benzeri primler, varsa özel emeklilikler, avanslar, hükmün kapsamı dışındadır*" denilerek esas sözleşme hükmü ve/veya genel kurul kararı olmaksızın "yolluk", "temsil ödenekleri", "sigorta primleri ve benzeri primler", "özel emeklilikler", "avanslar" gibi mali hakların da yönetim kurulu üyelerine sunulabileceği ifade olunmuştur[129].

c. Yükümlülükleri

Yukarıda da açıklandığı üzere, yönetim kurulu üyelerine Kanun veya esas sözleşmeyle verilen birtakım yetki, görev ve hatta haklar aynı zamanda üyelerin yükümlülükleri kapsamında değerlendirilebilir. Toplantılara katılmak, önerilerde bulunmak, şirket yararına görülmeyen hususlara karşı çıkmak, şirket işlerinin gidişini gözetlemek bunlardan bazılarıdır.

Yönetim kurulu üyelerinin özel olarak düzenlenen "rekabet etmeme yükümlülüğü", "özen yükümlülüğü" "sadakat (bağlılık yükümlülüğü)" "şirketle işlem yapmama ve şirketten borç almama yükümlülüğü" gibi diğer bazı yükümlülüklerini ise ayrıntılı olarak açıklamakta yarar vardır.

aa. Sadakat (Bağlılık) Yükümlülüğü

Anonim şirket ile yönetim kurulu üyeleri arasında varlığı kabul edilen güven ilişkisinin doğal bir sonucu yönetim kurulu üyelerinin sadakat yükümlülüğüne sahip olmasıdır.

Diğer yükümlülük hallerinin birçoğunun temelini teşkil eden bu yükümlülük, TTK m. 369/1'de de "*şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek*" şeklinde genel bir ifadesini bulmuştur.

Yönetim kurulu üyesinin kişisel menfaatini, hakim pay sahibinin veya pay sahiplerinin ve onların yakını olan gerçek ve tüzel kişiler ile üçüncü kişilerin menfaatini, şirketin menfaatinin önüne geçirmemesi gereği, bağlılık yükümlülüğünün özünü teşkil eder[130]. Ancak sadakat ve bağlılık yükümlülüğünün yelpazesi geniştir ve her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirme konusu yapılabilir. Yönetim kurulu üyesinin görev süresi sona erdikten sonra dahi devam eden sır saklama yükümlülüğü, bu yükümlülüğün özel bir örneği olarak kabul görmektedir[131].

bb. Özen Yükümlülüğü

Anonim şirket yönetim kurulu üyeleri için hem bir yükümlülük hem de sorumluluklarını tayin eden başlıca olgulardan birisi olarak "özen yükümlülüğü" esas itibarıyla TTK'nın 396. maddesinde düzenlenmiştir. Hemen belirtelim ki, konunun yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuyla olan yakın ilişkisi dolayısıyla sorumluluk hükümleri ve özellikle m. 553/2, 3 ile m. 557 özen yükümlülüğü açısından da önem taşımaktadır.

Kanun koyucu, 6102 sayılı TTK ile birlikte, yönetim kurulu üyelerinin ve yönetimle görevli üçüncü kişilerin, görevlerini "*tedbirli bir yöneticinin özeniyle*" yerine getirme zorunluluğunu öngörmüştür (m. 369/1). Bu düzenleme sadece yönetim kurulu üyelerine değil aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olmamakla birlikte, yönetim ve/veya temsil yetkisinin devredildiği kişiler için de uygulama alanına sahiptir.

---

[128] *Kendigelen, s. 282.*
[129] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 394.*
[130] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 369..*
[131] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 382.*

Bu düzenleme anlayışıyla, özenin ölçüsü konusunda yönetim kurulu üyesinin şahsi niteliklerine bağlı sübjektif bir özen ölçüsü değil, objektifleştirilmiş bir standart olarak "tedbirli bir yönetici özeni"nin esas alındığı görülmektedir. Tedbirli bir yönetici özeninin mevcut olup olmadığı, her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir husustur. Ancak bu ölçünün neyi ifade ettiğinin belirlenmesinde hükmün gerekçesindeki açıklamalardan da yararlanmak faydalı olacaktır.

Gerekçeye göre "*İşin gerektirdiği özen de nesnel olarak belirlenir, yoksa o konuya ilişkin uzman bilgisi aranmaz. 'Nesnellik' ile, görevi yerine getirebilmek için yetkin olma, ilgili bilgileri değerlendirebilme, uygulamayı ve gelişmeleri izleyebilme ve denetleyebilmek için gereken yetenek ve öğrenime sahip olma anlaşılır. 'Tedbirli yönetici' terimi bir taraftan kusurda ölçü rolü oynar, diğer taraftan da karar ve eylemlerde nesnel davranışı ifade eder, ancak bir yöneticinin nesnel olarak kontrolü dışında kalan ve nesnel beklentilerin ötesindeki tedbiri kapsamaz. Nitekim, 553 üncü maddenin üçüncü fıkrası hükmü söz konusu sınırı çizmekte, 557 nci madde de özenin kişi temelinde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır*"…"*Tedbirli yönetici ölçüsü, yönetim kurulu üyesinin kurumsal yönetim ilkelerine uygun olarak 'işadamı kararı' (business judgement rule) verilebileceğini kabul eder ve riskin bundan doğduğu hallerde üyenin sorumlu tutulmaması esasına dayanır. Genel kabul gören kural uyarınca, duruma uygun araştırmalar yapılıp, ilgililerden bilgiler alınıp yönetim kurulunda karar verilmişse, gelişmeler tamamen aksi yönde olup şirket zarar etmiş olsa bile özensizlikten söz edilemez. Bu kurallar 553 üncü maddenin üçüncü fıkrasında yer alan hukuk kuralı ile somuta bağlanmıştır. Özen borcunun sözleşme ile ağırlaştırılabileceği şüphesizdir.*"

TTK m. 553/3'de yer alan, "*Hiç kimse kontrolü dışında kalan, kanuna veya esas sözleşmeye aykırılıklar veya yolsuzluklar sebebiyle sorumlu tutulamaz; bu sorumlu olmama durumu gözetim ve özen yükümü gerekçe gösterilerek geçersiz kılınamaz.*" şeklindedir. Bu düzenleme yönetim kurulu üyesinden beklenen "tedbirli bir yönetici özenine" bir sınır getirmektedir.

Ayrıca "*Birden çok kişinin aynı zararı tazminle yükümlü olmaları hâlinde, bunlardan her biri, kusuruna ve durumun gereklerine göre, zarar şahsen kendisine yükletilebildiği ölçüde, bu zarardan diğerleriyle birlikte müteselsilen sorumlu olur*" hükmünü içeren TTK m. 557/1'de durumun ve kusurun gereklerinin ve zararın şahsen yükletilip yükletilemeyeceği hususunun hakim tarafından dikkate alınmasını emretmektedir.

TTK m. 553/2'de yer verilen ve daha önce yönetimin ve temsilin devri müesseselerinde devrin sorumluluğa olan etkisi bağlamında açıklanan "*Kanundan veya esas sözleşmeden doğan bir görevi veya yetkiyi, kanuna dayanarak, başkasına devreden organlar veya kişiler, bu görev ve yetkileri devralan kişilerin seçiminde makul derecede özen göstermediklerinin ispat edilmesi hâli hariç, bu kişilerin fiil ve kararlarından sorumlu olmazlar*" şeklindeki hüküm de yönetim kurulu üyelerinin özen yükümlülüğü bağlamında göz önünde bulundurulması gereken bir düzenlemedir. Dikkat edilecek olursa, yöntemi ve/veya temsil yetkisi kanun koyucunun öngördüğü şekilde devredildiğinde, yetkinin devredildiği kişinin gerçekleştirdiği hukuki işlem veya fiil dolayısıyla yönetim kurulu üyesinin tedbirli bir yöneticinin özen yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği incelenmeyecek, sadece yönetim ve/veya temsil yetkisi devredilen kişinin seçimiyle sınırlı olmak üzere "makul derecede" özenin gösterilip gösterilmediği dikkate alınacaktır.

Dolayısıyla yönetim kurulu üyesinin özen yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğinde tedbirli bir yönetici anlayışı ile bu düzenlemeler bir arada değerlendirilmelidir.

Nihayet, TTK m. 369/2'de şirketler topluluğunda bu müessesenin niteliği gereği zaman zaman topluluk menfaatlerinin şirket menfaatlerinden üstün görülebileceği gerçekliğinden dolayı 203 ilâ 205. madde hükümleri saklı tutulmuş, bir başka deyişle TTK m. 369'a istisna teşkil ettiği belirtilmiştir.

cc. Şirketle İşlem Yapmama ve Şirketten Borç Almama Yükümlülüğü

Yönetim kurulu üyesinin, genel kuruldan izin almadan, şirketle kendisi veya başkası adına herhangi bir işlem yapması TTK m. 395/1 ile yasaklanmıştır. Genel kurul izni olmaksızın şirketle işlem yapılması hâlinde, şirket, yapılan işlemin batıl olduğunu ileri sürebilir. İşlemin diğer tarafını oluşturan yönetim kurulu üyesi ise işlemin geçersizliğine yönelik bu şekilde bir iddiada bulunamaz.

Türk Ticaret Kanununun 395. maddesinin ikinci fıkrasında ise pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyeleri ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmayan alt ve üst soyu ya da eşinin yahut üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarından birinin şirkete nakit olarak borçlanmaları yasaklanmıştır. Anılan hükümde nakit olarak borçlanma yasağının öngörülmesinin yanı sıra şirketin bu kişiler için kefalet, garanti ve teminat veremeyecekleri, sorumluluk yüklenemeyecekleri ve bunların borçlarını devralamayacakları kabul edilmiştir. TTK m. 395/2'nin yaptırımı ise, şirkete borçlanılan tutar için şirket alacaklılarının bu kişileri, şirketin yükümlendirildiği tutarda şirket borçları için doğrudan takip edebilme yetkisidir. Dolayısıyla bu düzenlemenin şirket malvarlığını ve alacaklıları korumaya yönelik olduğu söylenebilir.

TTK m. 395/3'de ikinci fıkradaki genel kuralın bir istisnasına yer verilmiş ve 202. madde hükmü saklı kalmak şartıyla, şirketler topluluğuna dâhil şirketlerin birbirlerine kefil olabilecekleri ve garanti verebilecekleri özel olarak belirtilmiştir.

TTK'nın suç ve cezalara ilişkin 562. maddesinin beşinci fıkrasının (c) bendi ile 395. maddenin ikinci fıkrasının birinci veya ikinci cümlesi hükümlerini ihlal edenler hakkında üçyüz günden az olmamak üzere adli para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

çç. Rekabet Etmeme Yükümlülüğü

Yönetim kurulu üyelerinin şirketle rekabet yasağı Türk Ticaret Kanununun 396. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemede yer alan temel esasa göre yönetim kurulu üyelerinden biri, genel kurulun iznini almaksızın, şirketin işletme konusuna giren ticari iş türünden bir işlemi kendi veya başkası hesabına yapamayacağı gibi, aynı tür ticari işlerle uğraşan bir şirkete sorumluluğu sınırsız ortak sıfatıyla da giremez.

Yönetim kurulu üyesinin rekabet etmeme yükümlülüğünün kapsamı, konu açısından, "şirketin işletme konusuna giren ve ticari nitelikte bulunan işlerle" sınırlıdır. Yalnız bu kişilerin belirtilen nitelikteki işlemleri kendi ad ve hesabına yapmalarının yanı sıra kendi adına ve fakat başkası hesabına yapmaları hâlinde de bu yükümlülük ihlâl edilmiş olunacaktır.

Bunlarla birlikte, aynı tür ticari işlerle uğraşan bir şirkete sorumluluğu sınırsız olan bir ortak sıfatıyla girilmesi de, TTK m. 396'ya aykırıdır.

Rekabet yasağına aykırılık hâlinde ise şirket, söz konusu harekette bulunan yönetim kurulu üyelerinden, tazminat istemekte veya tazminat yerine yapılan işlemi şirket adına yapılmış saymakta ve üçüncü kişiler hesabına yapılan sözleşmelerden doğan menfaatlerin şirkete ait olduğunu dava etmekte serbesttir.

Rekabet yasağına aykırı davranan yönetim kurulu üyesinden talep edilecek hususun seçilmesi bu kişinin dışındaki üyelere bir başka deyişle bu kişinin bulunmadığı bir yönetim kurulunun alacağı karara bağlıdır.

TTK m. 396'nın ihlâli dolayısıyla şirket için bu madde kapsamında doğan haklar, söz konusu ticari işlemlerin yapıldığını veya yönetim kurulu üyesinin diğer bir şirkete girdiğini, diğer üyelerin öğrendikleri tarihten itibaren üç ay ve her halde bunların gerçekleşmesinden itibaren bir yıl geçince zamanaşımına uğrar.

Rekabet yasağına ilişkin TTK m. 396'da son olarak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluklarıyla ilgili hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir. Bu durumda, 396. maddenin özel olarak varlığının sorumluluk hükümlerine başvurulmasını engellemediği kabul edilebilir.

2.5.1.7. Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu

a. Yönetim Kurulu Üyelerin Sorumluluğunun Düzenlenişi

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu, Türk Ticaret Kanununun genel olarak hukuki sorumluluk esaslarının düzenlendiği 549 ilâ 561. maddeleri arasında yer bulmuştur.

Belirtilen maddelere ek olarak, Türk Ticaret Kanununun değişik birtakım maddeleri ile Sermaye Piyasası Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda[132] bu kişilerin sorumluluğuna ilişkin bazı özel düzenlemelere yer verilmiştir.

b. Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğa İlişkin Genel Hükümler

aa. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanununa göre kurucular, "yönetim kurulu üyeleri", "yöneticiler" ve tasfiye memurları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlâl ettikleri takdirde, hem "şirkete" hem "pay sahiplerine" hem de "şirket alacaklılarına" karşı verdikleri zarardan sorumludurlar (TTK m. 553/1).

Söz konusu sorumluluk, bir "kusur sorumluluğu" olup maddede belirtilen kişilerin zarardan sorumlu olabilmeleri için davacıların bu kişilerin kusurlu olduğunu ispat etmeleri gerekir.

Kusurun ispatı açısından, yukarıda da belirtildiği gibi, TTK m. 369/1 hükmündeki "tedbirli bir yönetici" ölçütü ile TTK m. 553/3'de yer alan ve hiç kimsenin, kontrolü dışında kalan, kanuna veya esas sözleşmeye aykırılıklar veya yolsuzluklar sebebiyle sorumlu tutulamayacağına; bu sorumlu olmama durumunun gözetim ve özen yükümü gerekçe gösterilerek geçersiz kılınamayacağına ilişkin kural da göz önünde bulundurulur.

Dikkat edilecek olursa, TTK m. 53/1'deki kural, yönetim kurulu üyelerinin yanı sıra "yöneticiler"i de, bir başka deyişle kendisine yönetim ve/veya temsil yetkisi devredilen kişileri de sorumlu kılmaktadır.

Sorumluluğun müeyyidesi tipik bir özel hukuk yaptırımı olarak "tazminat"tır. Hemen belirtelim ki, kusurlu davranışlarıyla kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlâl eden yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler için Türk Ticaret Kanununda "iflas" yaptırımı öngörülmemiştir.

bb. Davacılar

Yönetim kurulu üyelerine sorumluluk davası açma hak ve yetkisi, şirket tüzel kişiliği ile pay sahipleri ve alacaklılara tanınmıştır.

Şirket pay sahipleri ve alacaklılar da yönetim kurulu üyelerinin kusurlu davranışları nedeniyle şirketin uğradığı zararlar için tazminatın şirkete ödenmesi istemiyle sorumluluk davası açabilirler. Zira şirketin uğradığı doğrudan zararlar bu kişiler için de dolaylı zarar anlamına gelir. Ancak alacaklıların bu davayı açabilmeleri, yönetim kurulu üyesinin kusurlu davranışı nedeniyle zarara uğrayan şirketin iflas etmiş olması koşuluna bağlıdır. Aksi takdirde alacaklılar dava açma yetkisine sahip değillerdir.

Önemle belirtelim ki, burada esas itibariyle şirketin uğradığı zarar dolayısıyla şirketin, pay sahiplerinin ve alacaklıların tazminatın şirkete ödenmesi talebiyle açabilecekleri dava üzerinde durulmuştur. Ancak yönetim kurulu üyelerinin kusurlu davranışlarıyla alacaklıların ve pay sahiplerinin doğrudan uğradıkları zararlar dolayısıyla dava açma hakları saklıdır ve bu hallerde tazminatın doğrudan davacı konumundaki bu kişilere ödenmesi gerekir.

Şirketin uğradığı zararın tazminini, şirket ve her bir pay sahibi isteyebilir. Pay sahipleri tazminatın ancak şirkete ödenmesini isteyebilirler. Pay sahibinin açtığı davayı hukuki ve maddi sebepler haklı gösterdiği takdirde, mahkeme, dava giderleriyle avukatlık ücretini, bu giderler davalıya yükletilemediği hâllerde, davacı pay sahibiyle şirket arasında, hakkaniyete göre paylaştırır.

Şirket alacaklılarının istemleri önce iflas idaresince ileri sürülür. İflas idaresi davayı açmadığı takdirde, her pay sahibi veya şirket alacaklısı bu davayı ikame edebilir. Elde edilen hasıla, İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre, önce dava açan alacaklıların alacaklarının ödenmesine tahsis olunur; bakiye, sermaye payları oranında davacı pay sahiplerine ödenir; artan iflas masasına verilir (m. 556/1,2).

[132] *RG. 28.07.1953, S. 8469.*

cc. Farklılaştırılmış Teselsül Anlayışı

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu açısından 6762 sayılı mülga TTK'da benimsenen mutlak teselsül anlayışı yerine, 6102 sayılı yeni TTK ile "farklılaştırılmış teselsül" anlayışı kabul edilmiştir.

Türk Ticaret Kanununun buna ilişkin düzenlemesi olan 557. maddesi ile kabul edilen esasa göre, birden çok kişinin aynı zararı tazminle yükümlü olmaları hâlinde, bunlardan her biri, kusuruna ve durumun gereklerine göre, zarar şahsen kendisine yükletilebildiği ölçüde, bu zarardan diğerleriyle birlikte müteselsilen sorumlu olur. Davacı birden çok sorumlu kişiyi zararın tamamı için birlikte dava edebilir ve hakimin aynı davada her bir davalının tazminat borcunu belirlemesini isteyebilir. Birden çok sorumlu arasındaki başvuru, durumun bütün gerekleri dikkate alınarak hâkim tarafından belirlenir.

Bu sorumluluk halinin özü, oluşan toplam zarardan dış ilişkide de bu zararın oluşumundaki payı oranında sorumlu olunmasıdır. Şu halde, her üyenin kusurlu davranışı ile birlikte verdikleri zararın oluşumundaki katkısı oranında sorumlu tutulacaktır. Davacı zararının tamamı için sorumluları birlikte dava edebilecek, ancak her bir davalının zararı tazmin etme yükümlülüğü mahkeme tarafından belirlenecektir[133]. Sorumluluk davasının davacıları (farklılaştırılmış) müteselsil sorumlulara ancak ve ancak o kişinin sorumluluk tavanına kadar başvurabileceklerdir. Bu durumda, TTK m. 557, sorumlular arası iç ilişkiyi düzenleyen bir esas değil; dış ilişkideki sorumluluk miktarını belirleyen bir kuraldır[134].

çç. Yetkili ve Görevli Mahkeme ile Yargılama Usulü

Türk Ticaret Kanununun 561. maddesinde sorumluluk davası için görevli ve yetkili mahkeme olarak "şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde" dava açılabileceği öngörülmüştür.

Hemen belirtelim ki, bu kuralın "yetki"ye ilişkin yönü Hukuk Muhakemeleri Kanununun m. 6. vd. hükümlerinde düzenlenen ve davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olduğunu belirleyen genel kurala ek bir imkânı sunmaktadır. Bir başka anlatımla, davacı isterse davalının yerleşim yeri mahkemesinde isterse şirketin merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilir.

Görevli mahkeme olarak asliye ticaret mahkemesinin belirlenmesi ise TTK'nın 4. ve 5. maddelerindeki esaslara paralel bir tercih olmuştur.

dd. Sorumluluğun Sona Ermesi

aaa. Zaman aşımı

Sorumlu olanlara karşı tazminat istemek hakkı, davacının zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her hâlde zararı doğuran fiilin meydana geldiği günden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Genel hüküm bu şekilde olmakla birlikte tıpkı Türk Borçlar Kanunun haksız fiillere ilişkin düzenlemelerinde olduğu gibi, sorumluluğa yol açan fiil cezayı gerektirip, Türk Ceza Kanununa göre daha uzun dava zamanaşımına tabi bulunuyorsa, tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır (TTK m. 560).

bbb. İbra

İbra, ibraya konu olan dönemde yapılan işlemlerin hukuka ve esas sözleşmeye uygunluğunun genel kurul tarafından kabul edilmesidir. Bu yönüyle ibra, hukuken menfi bir borç ikrarı niteliğindedir.

Yönetim kurulu üyelerinin ibrası, genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasındadır [m. 408/2(b)]. Ayrıca TTK m. 479/3(c)'ye göre genel kurulda yapılan ibraya ilişkin oylamada, "oy hakkında imtiyazlar"ın kullanılabilmesi mümkün değildir.

---

[133] *Kendigelen, s. 465.*
[134] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 390, 391.*

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[135] m. 19/4 hükmüne göre, "*Şirket yönetim kurulu üyeleriyle yönetimde görevli imza yetkisini haiz kişiler veya bunların temsilcileri, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy haklarını kullanamaz. Ancak anılan kişiler, yönetim kurulu üyesi olmayan diğer pay sahiplerinin oy haklarını temsilen kullanabilirler*".

Yönetim kurulunun ibrası iki farklı şekilde gerçekleşebilir. İbraya ilişkin açık bir ibra oylaması yapılabileceği gibi TTK m. 424'ün açık hükmü uyarınca "bilançonun onaylanmasına ilişkin genel kurul kararı", kararda aksine açıklık bulunmadığı takdirde, yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin ibrası sonucunu doğurur.

Yalnız, bilançoda bazı hususlar hiç veya gereği gibi belirtilmemişse veya bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine engel olacak bazı hususları içeriyorsa ve bu hususta bilinçli hareket edilmişse, sadece bilançonun onaylanması ibra etkisini doğurmaz.

Geçerli olarak alınmış bir ibra kararı, genel hükümlerin aksine, genel kurul kararıyla kaldırılamaz. Ancak ibraya ilişkin kararın, şartları mevcutsa 445. maddeye göre iptali mümkün olduğu gibi batıl ya da yok hükmünde sayılabilmesinde de bir engel yoktur.

İbranın etkisi konusunda yönetim kurulu üyelerini ve diğer yöneticileri ibranın kapsadığı açıklanan maddi olaylara ilişkin olarak, şirketin, ibraya olumlu oy veren ve ibra kararını bilerek pay iktisap etmiş olan pay sahiplerinin dava hakkını kaldıracağını; diğer pay sahiplerinin dava haklarının ise ibra tarihinden itibaren altı ay geçmesiyle düşeceğini belirtmekte yarar vardır.

Kuşkusuz, ibra kararı, alacaklıların dava hakları üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir.

İbraya ilişkin genel esas bu olmakla birlikte, kuruluş ve sermaye artırımında ibra özellik arz etmektedir. TTK m. 559'a göre kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, denetçilerin, şirketin kuruluşundan ve sermaye artırımından doğan sorumlulukları, şirketin tescili tarihinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve ibra yoluyla kaldırılamaz. Bu sürenin geçmesinden sonra da sulh ve ibra ancak genel kurulun onayıyla geçerlilik kazanır. Bununla beraber, esas sermayenin onda birini, halka açık şirketlerde yirmide birini temsil eden pay sahipleri sulh ve ibranın onaylanmasına karşı iseler, sulh ve ibra genel kurulca onaylanmaz.

c. Genel Hükümler Arasında Düzenlenen Özel Sorumluluk Nedenleri

Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlerde hukuki sorumluluğa ilişkin genel hükümlerinin yer aldığı 549 ilâ 561. maddeleri arasında bazı sorumluluk nedenlerine özel olarak yer verilmiştir.

aa. Bazı Belgelerin ve Beyanların Kanuna Aykırı Olması

Türk Ticaret Kanununun 549. maddesine göre, şirketin kuruluşu, sermayesinin artırılması ve azaltılması ile birleşme, bölünme, tür değiştirme ve menkul kıymet çıkarma gibi işlemlerle ilgili belgelerin, izahnamelerin, taahhütlerin, beyanların ve garantilerin yanlış, hileli, sahte, gerçeğe aykırı olmasından, gerçeğin saklanmış bulunmasından ve diğer kanuna aykırılıklardan doğan zararlardan, belgeleri düzenleyenler veya beyanları yapanlar ile kusurlarının varlığı hâlinde bunlara katılanlar sorumludur.

Anılan maddenin gerekçesine göre bu hüküm, kuruluş, birleşme, bölünme, tür değiştirme, sermayenin artırılması, azaltılması ve menkul değer ihracı gibi sınırlı sayıda belirtilmemiş işlemleri ve halka açılmayla ilgili olarak izahnameleri kapsamaktadır. Bu işlemler bağlamındaki sorumluluk, belgelerin doğru olmaması, gerçeği yansıtmaması, sahtelik ve hile gibi açıkça belirtilen hukuka aykırılıklar ile diğer kanuna aykırılıklar çerçevesinde ele alınmıştır. Sorumluluk şartları ise kanuna aykırı, doğru olmayan, gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmayan beyanlar ve bazı hususların gizlenmiş olması ile bundan zarar doğmuş bulunması ve uygun nedensellik bağıdır. Hükümde sadece izahname anılmış olmasına rağmen halka açılmayla ilgili her türlü belgenin de hükmün kapsamında olduğu gerekçede özel olarak ifade edilmiştir. Bunlarla birlikte, hukuki sorumluluk davasında aktif dava (davacı

[135] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

olma) ehliyetinin, "zarar görenler"e ait olup bunların somut olayın özelliklerine göre pay sahipleri, bu sıfatı bu işlemler dolayısıyla yitirenler, menkul değerleri alanlar, bu menkul değerlerin sonraki müktesipleri olabileceği; pasif dava (davalı olma) ehliyetinin ise "düzenleyenler" ile maddede Anılan eylemlere "katılanlar"a ait olduğu belirtilmiştir. Bu kişilerin somut olarak belirlenmesi ise öğreti ve yargı kararına bırakılmıştır.

TTK m. 549'da "düzenleyen" ile "katılanlar"ın tanımını yapılmamış, ancak bunlar farklı sorumluluk sistemlerine bağlamıştır: Düzenleyenler için "kusursuz", katılanlar bakımından "kusurlu" sorumluluk kabul edilmiştir[136].

Ayrıca, maddede belirtilen belgeleri sahte olarak düzenleyenler ile ticari defterlere kasıtlı olarak gerçeğe aykırı kayıt yapanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar (m. 562/8).

bb. Sermaye Hakkında Yanlış Beyanlar ve Ödeme Yetersizliğinin Bilinmesi

Kanunun 550. maddesinde sermaye tamamıyla taahhüt olunmamış veya karşılığı kanun veya esas sözleşme hükümleri gereğince ödenmemişken, taahhüt edilmiş veya ödenmiş gibi gösterenler ile kusurlu olmaları şartıyla, şirket yetkililerinin, bu payları üstlenmiş kabul edilecekleri ve payların karşılıkları ile zararı faiziyle birlikte müteselsilen ödemekle yükümlü oldukları belirtilmiştir.

Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise sermaye taahhüdünde bulunanların ödeme yeterliliğinin bulunmadığını bilen ve buna onay verenlerin, söz konusu borcun ödenmemesinden doğan zarardan sorumlu olacakları "kusur" ilkesine dayalı bir sorumluluk hali olarak emredici şekilde düzenlenmiştir.

Sermayenin korunması ilkesinin özel bir uygulaması olan bu hüküm, aynı ilke bağlamında öngörülmüş bulunan 549. maddenin de tamamlayıcısıdır[137]. Türk Ticaret Kanununda bu düzenlemeye aykırılığın tazminat sorumluluğunu beraberinde getirmesinin yanı sıra sorumluların üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılmaları esası da benimsenmiştir (m. 562/9).

cc. Değer Biçilmesinde Yolsuzluk

TTK m. 551'e göre anonim şirketlerde ayni sermayenin veya şirkete devralınacak işletme ile ayınların değerlemesinde, emsaline oranla yüksek fiyat biçenler, işletme ve aynın niteliğini veya durumunu farklı gösterenler ya da başka bir şekilde yolsuzluk yapanlar, bundan doğan zarardan sorumludur.

Bu düzenlemeye göre tazminat davası açma ehliyeti şirkete, pay sahiplerine ve alacaklılara aittir; pasif dava ehliyeti somut olaya göre belirlenecektir[138].

Kanun koyucu hukuki sorumluluk öngörmesinin yanı sıra 551. maddeye aykırı hareket edenlerin doksan günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılacaklarını kabul etmiştir (m. 562/10).

çç. Halktan Para Toplamak

TTK'nın 552. maddesinde Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bir şirket kurmak veya şirketin sermayesini artırmak amacıyla yahut vaadiyle halka her türlü yoldan çağrıda bulunularak para toplanması kesinlikle yasak olduğu zikredilmiştir.

Bu düzenlemeye aykırılığın yaptırımı ise Türk Ticaret Kanununun 562/11. fıkrasında "altı aydan iki yıla kadar hapis cezası" olarak öngörülmüştür.

ç. Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğuna İlişkin Özel Hükümler

aa. Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme Kararlarından Doğan Sorumluluk

Türk Ticaret Kanununun 193. maddesine göre "Birleşme, bölünme veya tür değiştirme işlemlerine herhangi bir şekilde katılmış bulunan bütün kişiler şirketlere, ortaklara ve alacaklılara karşı kusurları ile verdikleri zararlardan sorumludurlar". Anonim şirketler de sermaye şirketleri, kooperatifler

[136] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 549.*
[137] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 550.*
[138] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 551.*

(devralan olmak koşuluyla) şahıs şirketleri ve ticari işletme ile birleşebilme (TTK m. 137, 194); sermaye şirketlerine ve/veya kooperatiflere bölünebilme (TTK m. 160) ve eskisinin devamı niteliğinde olmak üzere başka tür bir sermaye şirketine (limited şirket ya da sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket), kooperatife veya ticari işletmeye dönüşebilme (TTK m. 181, 194) imkânlarına sahip olduklarından TTK m. 193'de düzenlenen bu özel sorumluluk davası anonim şirket yönetim kurulu üyeleri ve diğer yöneticileri için uygulama alanına sahiptir.

TTK m. 193'de düzenlenen özel sorumluluk davasının pasif dava ehliyeti, tanınan ilgili şirketin yönetim kurulu üyeleri ve yönetim ve/veya temsil yetkisi devredilen kişiler ile ticari temsilci, ticari vekil gibi kişilerin yanı sıra sürece etkide bulunan diğer kişileri de kapsar.

Yapısal değişiklikler dolayısıyla sorumluluk davasında, katılan "şirketler", "ortaklar" veya "alacaklılar", kusurlarıyla kendilerine zarar veren bu işlemlere herhangi bir şekilde katılan kişilerden uğradıkları zararın tazmini talep edebileceklerdir. TTK m. 193'de alacaklıların bu davayı açabilmeleri için şirketin iflas etmiş olması gerekliliği aranmaması da dikkat çekicidir.

bb. Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Kötüye Kullanılmasından Sorumluluk

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile hukuk sistemimize "şirketler topluluğu"na ilişkin kapsamlı düzenlemeler kazandırılmıştır.

Türk Ticaret Kanununun 195. maddesinde öngörülen esaslarla hâkim ve bağlı şirket ilişkisi kurulabilmektedir. Bu ilişkide hâkim şirket, hakimiyetini bağlı şirketi kayba uğratacak şekilde kullanamaz. Özellikle bağlı şirketi, iş, varlık, fon, personel, alacak ve borç devri gibi hukuki işlemler yapmaya; kârını azaltmaya ya da aktarmaya; malvarlığını ayni veya kişisel nitelikte haklarla sınırlandırmaya; kefalet, garanti ve aval vermek gibi sorumluluklar yüklenmeye; ödemelerde bulunmaya; haklı bir sebep olmaksızın tesislerini yenilememek, yatırımlarını kısıtlamak, durdurmak gibi verimliliğini ya da faaliyetini olumsuz etkileyen kararlar veya önlemler almaya yahut gelişmesini sağlayacak önlemleri almaktan kaçınmaya yöneltemez [m. 202/1(a)].

Bu kuralın bir istisnasına yine aynı hükümde yer verilmiştir. Söz konusu istisnaya göre kayıp, o faaliyet yılı içinde fiilen denkleştirilirse veya kaybın nasıl ve ne zaman denkleştirileceği belirtilmek suretiyle en geç o faaliyet yılı sonuna kadar, bağlı şirkete denk değerde bir istem hakkı tanınırsa, yukarıda zikredilen kurala aykırı davranılmış olunmayacaktır.

Denkleştirme, faaliyet yılı içinde fiilen yerine getirilmez veya süresi içinde denk bir istem hakkı tanınmazsa, bağlı şirketin her pay sahibi, hâkim şirketten ve onun, kayba sebep olan, yönetim kurulu üyelerinden, şirketin zararını tazmin etmelerini isteyebilir. Hâkim, istem üzerine veya resen somut olayda hakkaniyete uygun düşecekse, tazminat yerine bu maddenin ikinci fıkrası hükümlerine göre, davacı pay sahiplerinin paylarının hâkim şirket tarafından satın alınmasına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir başka bir çözüme de karar verebilir [m. 202/1(b)].

Alacaklılar da, şirket iflas etmemiş olsa bile, şirketin zararının şirkete ödenmesini isteyebilirler [m. 202/1(c)]. Kayba sebebiyet veren işlemin, aynı veya benzer koşullar altında, şirket menfaatlerini dürüstlük kuralına uygun olarak gözeten ve tedbirli bir yöneticinin özeniyle hareket eden, bağımsız bir şirketin yönetim kurulu üyeleri tarafından da yapılabileceği veya yapılmasından kaçınılabileceğinin ispatı hâlinde tazminata hükmedilemez [m. 202/1(d)]. Görüleceği üzere, bu düzenlemede özel bir sorumluluktan kurtulabilme yoluna yer verilmiştir.

Pay sahiplerinin ve alacaklıların açacağı davaya, kıyas yoluyla 553, 555 ilâ 557, 560 ve 561. maddeler uygulanır. Hâkim teşebbüsün merkezinin yurt dışında bulunması hâlinde tazminat davası bağlı şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açılır.

Yukarıda açıklanan TTK m. 202'deki sorumluluk davasının özel bir türüne Kanunun 206. maddesinde yer verilmiştir. Hâkim şirket ve yöneticilerinin, Türk Ticaret Kanununun 203. maddesi çerçevesinde verdikleri talimatlar dolayısıyla bağlı şirkette oluşan kayıp, o hesap yılı içinde, denkleştirilmediği veya zamanı ve şekli de belirtilerek şirkete denk bir istem hakkı tanınmadığı takdirde, zarara uğrayan alacaklılar hâkim şirkete ve "onun kayıptan sorumlu yönetim kurulu üyelerine" karşı tazminat davası açabilirler. Davalılar 202. maddenin birinci fıkrasının (d) bendine dayanabilir. Bu

davaya 202. maddenin birinci fıkrasının (e) bendi de uygulanır. Davalılar, krediden ve benzeri sebeplerden kaynaklanan alacaklarda, davacının, denkleştirmenin yapılmadığını veya istem hakkının tanınmadığını bilerek söz konusu alacağı doğuran ilişkiye girdiğini veya işin niteliği gereği bu durumu bilmesi gerektiğini ispatlayarak bu dava kapsamındaki sorumluluklarından kurtulabilirler.

cc. Kamuyu Aydınlatma Belgeleri ve İzahnameden Doğan Sorumluluk

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda kamuyu aydınlatma belgeleri dolayısıyla özel bir sorumluluk anlayışı benimsenmiştir.

SerPK m. 32'ye göre izahname, pay alım tekliflerinde hazırlanan bilgi formu, özel durum açıklaması, birleşme ve bölünme işlemlerinde hazırlanacak duyuru metinleri, borsada işlem görme duyurusu ve finansal raporlar gibi Kurulca kamuyu aydınlatma amacı ile düzenlenmesi öngörülen sair kamuyu aydınlatma belgelerini "imzalayanlar" veya "bu belgeler kendi adına imzalanan tüzel kişiler" bu belgelerde yer alan yanlış, yanıltıcı veya eksik bilgilerden kaynaklanan zararlardan müteselsilen sorumludur. Dolayısıyla bu belgeler üzerinde imzası bulunan yönetim kurulu üyeleri ve diğer yöneticiler de anılan belgeler dolayısıyla bu düzenleme çerçevesinde sorumlu olacaklardır.

Kamuyu aydınlatma belgelerinde yer alan bilgilerin yanlış, yanıltıcı veya eksik olması konusunda bilgi sahibi olmadığını ve bu bilgi eksikliğinin kast veya ağır ihmallerinden kaynaklanmadığını ispatlayan kişiler ise sorumlu olmaz (m. 32/3). Yanlış, yanıltıcı veya eksik bilgiler içeren izahnamenin geçerlilik süresi boyunca; diğer kamuyu aydınlatma belgelerinin ise kamuya açıklandığı tarihten hemen sonra, ilk halka arzdan veya borsada satın alınan veya satılan sermaye piyasası araçlarının, gerçeğe uygun bilginin ortaya çıktığı tarihten hemen sonra borsada satılması veya satın alınması üzerine yatırımcıların malvarlıklarında zarar meydana gelmesi hâlinde bu maddeye göre ileri sürülecek tazminat talepleri açısından kamuyu aydınlatma belgesi ile zarar arasında illiyet bağı kurulmuş sayılır (m. 32/4).

Ancak, kamuyu aydınlatma belgelerinin yanlış, yanıltıcı veya eksik olmasından kaynaklanan tazminat talebi;

a) Sermaye piyasası araçlarının alım veya satımının, kamuyu aydınlatma belgesine dayanmaması,

b) Sermaye piyasası araçlarının alım veya satımının kamuyu aydınlatma belgelerinde yer alan bilgilerin yanlış, yanıltıcı veya eksik olduğu bilinmesine rağmen yapılması,

c) Kamuyu aydınlatma belgelerinde yer alan yanlış, yanıltıcı veya eksik bilgilere ilişkin düzeltmenin, yatırım kararının verilmesinden veya bu belgeye dayanarak işlem yapılmasından önce ilân edilmiş olması,

d) Kamuya açıklanan belgede yer alan bilgiler yanlış, yanıltıcı veya eksik olmasaydı dahi yatırımcıların zarara uğrayacak olmaları,

hâlinde reddedilir.

Kamuyu aydınlatma belgelerinden doğan tazminat talebi, zararın meydana geldiği tarihten itibaren altı ay içinde zamanaşımına uğrar. Kamuyu aydınlatma belgelerinden doğan sorumluluğu hafifleten ya da kaldıran anlaşmalar, hüküm veya ifadeler geçersizdir (m. 32/6,7).

Kanun koyucu kamuyu aydınlatma belgelerinden bir tanesi olarak sayılan "izahname"[139] dolayısıyla sorumluluk için 32. maddede bütün kamuyu aydınlatma belgeleri için öngörülen genel hüküm ile yetinmemiş; konunun önemi gereği Kanunun 10. maddesinde izahname dolayısıyla sorumluluğu özel olarak düzenlemiştir. İzahaname dolayısıyla sorumluluğa ilişkin olarak SerPK'nın 10. maddesinde yer alan düzenlemeye göre izahnamede yer alan yanlış, yanıltıcı ve eksik bilgilerden kaynaklanan zararlardan birinci derecede ihraççılar sorumludur. Zararın ihraççılardan tazmin

[139] *Kanuni tanımına göre, "izahname", "ihraççının ve varsa garantörün finansal durum ve performansı ile geleceğe yönelik beklentilerine, faaliyetlerine, ihraç edilecek veya borsada işlem görecek sermaye piyasası araçlarının özelliklerine ve bunlara bağlı hak ve risklere ilişkin olarak yatırımcıların bilinçli bir değerlendirme yapmasını sağlayacak nitelikteki tüm bilgileri içeren kamuyu aydınlatma belgesini" ifade eder [SerPK m. 3/1(j)].*

edilememesi veya edilemeyeceğinin açıkça belli olması hâlinde; halka arz edenler, ihraca aracılık eden lider aracı kurum, varsa garantör ve "ihraççının yönetim kurulu üyeleri" kusurlarına ve durumun gereklerine göre zararlar kendilerine yükletilebildiği ölçüde sorumludur.

İzahnamenin kanuni tanımı gereğince aynı zamanda bir kamuyu aydınlatma belgesi niteliğinde olmasından dolayı izahnameden doğan sorumluluğa 10. maddenin yanı sıra SerPK m. 32'de, niteliği ile bağdaştığı ölçüde genel hüküm olarak uygulanacaktır. Bu durumda yönetim kurulu üyeleri yukarıda sayılan diğer kişiler ve aynı zamanda kendi aralarında farklılaştırılmış teselsül anlayışı çerçevesinde izahname dolayısıyla sorumludur. Zararın ihraççıdan giderilemediği ya da giderilmesinin mümkün olmadığının açıkça belli olması hâlinde yönetim kurulu üyelerinin sorumlu olmaları ise yönetim kurulu üyelerinin bu madde kapsamındaki sorumluklarının ikincil nitelikte olduğunu gözler önüne sermektedir.

çç. Kamu Borçlarından Doğan Sorumluluk

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun[140] mükerrer 35. maddesine göre tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin malvarlığından tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan amme alacakları[141], "kanunî temsilcilerin" ve tüzel kişiliği olmayan teşekkülü idare edenlerin şâhsi malvarlıklarından bu Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Tüzel kişilerin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olmaları, kanunî temsilcilerin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını kaldırmaz. Temsilciler, teşekkülü idare edenler veya mümessiller, bu kapsamda ödedikleri tutarlar için asıl amme borçlusuna rücu edebilirler.

2.5.1.8. Yönetim Kurulu Üyelerinin Cezai Sorumlulukları

Türk Ticaret Kanununun 562. maddesinde kapsamı oldukça geniş nitelikte olan bir cezai sorumluluk anlayışı ortaya konulmuştur.

Bu düzenlemenin bazı hükümlerine aykırılık niteliği gereği yönetim kurulu veya yöneticilerin görev ve yetki alanına girdiği için bu kişileri de kapsayan bir özellik arz eder. Dolayısıyla yönetim kurulu üyeleri bu madde dolayısıyla adli para cezasına ve/veya hapis cezasına maruz kalabilirler.

Örnek vermek gerekirse, yukarıda da açıklandığı üzere Kanunun 549 ilâ 552. maddelerindeki düzenlemelere aykırılık 562. maddenin sekiz ilâ onbirinci fıkralarında cezai yaptırıma tabi tutulmuştur.

Ayrıca 1524. maddede öngörülen internet sitesini oluşturmayan şirketlerin yönetim organı üyelerinin, yüz günden üçyüz güne kadar adli para cezasıyla ve aynı madde uyarınca internet sitesine konulması gereken içeriği usulüne uygun bir şekilde koymayan kişilerin yüz güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacaklarına ilişkin TTK m. 562/12'de yönetim kurulu üyelerinin cezai sorumluluklarına ilişkin düzenlemelerine örnek olarak gösterilebilir. Yine, yukarıda açıklanan TTK'nın 549-552. maddeleri arasında düzenlenen fiiller dolayısıyla da hukuki sorumluluğun yanı sıra cezai sorumluluğun öngörüldüğünü hatırlatmakta yarar vardır (bkz. TTK m. 562/8-11).

---

[140] *RG. 28.07.1953, S. 8469.*

[141] *6183 sayılı Kanundaki "amme alacağı" terimi; Kanunun 1. maddesinde zikredilen "Devlete, vilâyet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i âmme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları"nın yanı sıra Kanunun 2. maddesinde belirtilen "Muhtelif kanunlarda Tahsili Emval Kanununa göre tahsil edileceği bildirilen her çeşit alacaklar"ı kapsar (m. 3).*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 5.1)

1. Aşağıdakilerden hangisi yönetim kurulu üyeliği sıfatını sona erdiren hallerden birisi değildir?

A) Üyenin ölümü

B) Üyenin fiil ehliyetinin kaybı

C) Üyenin yönetim kurulu tarafından görevden alınması

D) Esas sözleşmede yönetim kurulu üyeliği için öngörülen bir koşulun sonradan kaybı

E) Yönetim kurulu üyesinin iflası

CEVAP : C

2. Aşağıdakilerden hangisi yönetim kurulunun devredilemeyecek görev ve yetkileri arasında sayılmamıştır?

A) Şirketin üst düzeyde yönetimi ve bunlarla ilgili talimatların verilmesi

B) Müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları

C) Borca batıklık durumunun varlığında mahkemeye bildirimde bulunulması

D) Pay, yönetim kurulu karar ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin tutulması

E) Önemli miktarda şirket varlığının toptan satışı

CEVAP : E

3. Aşağıdakilerden hangisi Türk Ticaret Kanunu'nda yönetim kurulu kararlarının butlanı sonucunu doğuracak sebepler arasında sayılmamıştır?

A) Eşit işlem ilkesine aykırılık taşıyan kararlar

B) Dürüstlük ilkesine aykırı kararlar

C) Pay sahiplerinin, özellikle vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlal eden veya bunların kullanılmalarını kısıtlayan kararlar

D) Anonim şirketin temel yapısına uymayan kararlar

E) Anonim şirkette sermayenin korunması ilkesini gözetmeyen kararlar

CEVAP : B

2.5.2. Genel Kurul

2.5.2.1. Genel Olarak

Anonim şirketlerin zorunlu kanuni organlarından bir diğerini genel kurul oluşturmaktadır. Genel kurul iç ilişkide görev yapan, şirketin "karar mercii" konumundaki organıdır. Genel kurulun aldığı kararları yönetim fonksiyonunun bir sonucu olarak yönetim kurulu icra eder.

Unutmamak gerekir ki, daha önce de belirtildiği üzere, genel kurul yönetim kurulunun üzerinde bir konuma sahip değildir; Türk Ticaret Kanununda organlar arası işlev ayrılığı ilkesi geçerlidir.

Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin kısmının dördüncü bölümünü oluşturan 407 ilâ 451. maddeleri genel kurulu ve genel kurulla doğrudan ilişkili konuları düzenlemeye yöneliktir. Ancak bu hükümlerin yanı sıra, kuşkusuz, Kanunun genel kurulla ilişkili diğer bazı düzenlemeleri de mevcuttur.

2.5.2.2. Genel Kurulun Yetkileri

Yukarıda da değinildiği üzere, Türk Ticaret Kanununda anonim şirketlerin organları arasındaki görev ve yetki bölüşümü esaslarına göre yönetim kurulu ve kendisine bırakılan alanda yönetim, kanun ve esas sözleşme uyarınca genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında, şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkili kılınmış olduğundan (TTK m. 374), genel eğilim, genel kurulun yetkilerinin Kanunda açıkça öngörülenlerle sınırlı tutulması yönündedir. Bu düzenlemenin tamamlayıcısı konumunda görülen[142] düzenleme olarak TTK m. 408/1 hükmünde de söz konusu eğilim, "*genel kurul, kanunda ve esas sözleşmede açıkça öngörülmüş bulunan hâllerde karar alır*" şeklinde ifade edilmiştir.

Genel kurula ilişkin hükümler arasında "*Görev ve Yetkiler*" kenar başlıklı TTK m. 408'in ikinci fıkrasında, çeşitli hükümlerde öngörülmüş bulunan devredilemez görevler ve yetkiler saklı kalmak üzere, genel kurula ait devredilemez görevler ve yetkiler şu şekilde sayılmıştır:

a) Esas sözleşmenin değiştirilmesi.

b) Yönetim kurulu üyelerinin seçimi, süreleri, ücretleri ile huzur hakkı, ikramiye ve prim gibi haklarının belirlenmesi, ibraları hakkında karar verilmesi ve görevden alınmaları.

c) Kanunda öngörülen istisnalar dışında denetçinin seçimi ile görevden alınması.

ç) Finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, yıllık kâr üzerinde tasarrufa, kâr payları ile kazanç paylarının belirlenmesine, yedek akçenin sermayeye veya dağıtılacak kâra katılması dâhil, kullanılmasına dair kararların alınması.

d) Kanunda öngörülen istisnalar dışında şirketin feshi.

e) Önemli miktarda şirket varlığının toptan satışı.

Yukarıda belirtilen görev ve yetkilerin devredilemez nitelikte oluşları, söz konusu konularda yönetim kurulu üyelerinin diğer yöneticilerinin ya da yönetim kurulunun kurul hâlinde bu tür kararları almalarının mümkün olmadığı anlamına gelir. Bu konularda alınan yönetim kurulu kararları Kanunun açık hükmü gereği kesin olarak hükümsüzdür (batıldır) [TTK m. 391/1(d)].

TTK'nın 408. maddesinin üçüncü fıkrasında, tek pay sahipli anonim şirketlerde genel kurula ilişkin bu şirketlerin niteliğinin gereği bir düzenleme olarak, şirkette tek pay sahibi konumunda bulunan kişinin genel kurulun tüm yetkilerine sahip olduğu düzenlenmiş ve tek pay sahibinin genel kurul sıfatıyla alacağı kararların yazılı olmaları geçerlilik şekli olarak öngörülmüştür. Hemen belirtelim ki, şirketin tek ortaklı olmayıp birden fazla pay sahibinin söz konusu olduğu hallerde de TTK m. 422'nin bir sonucu olarak yazılı şekil anonim şirket genel kurul kararlarının geçerlilik şekli olarak öngörülmüştür.

[142] *Kendigelen, s. 308.*

Son olarak belirtelim ki, genel kurulun görev ve yetkileri 408. maddede sayılan devredilemez görev ve yetkilerle sınırlı değildir. Kanunun birtakım düzenlemelerinde genel kurulun açıkça ve özel olarak yetkilendirildiği görülmektedir. Esas sözleşmenin değiştirilmesi (m. 421); intifa senetleri çıkartılması (m. 502), borçlanma aracı ihracı (m. 504) gibi yetkiler bu hallere örnek olarak gösterilebilir[143].

2.5.2.3. Genel Kurul Toplantılarının Sınıflandırılması

a. Olağan-Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı

Genel kurul toplantılarının olağan ya da olağanüstü toplanabilecekleri TTK m. 409'da yapılan bir ayrımdır.

Olağan toplantı, genel kurulun normal koşullar altında yapmakla yükümlü olduğu toplantıyı ifade etmektedir. Bu toplantının "her faaliyet dönemi sonundan itibaren üç ay içinde" yapılması öngörülmüştür. Olağan genel kurul toplantılarında, organların seçimine, finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, kârın kullanım şekline, dağıtılacak kâr ve kazanç paylarının oranlarının belirlenmesine, yönetim kurulu üyelerinin ibraları ile faaliyet dönemini ilgilendiren ve gerekli görülen diğer konulara ilişkin müzakere yapılır, karar alınır. Söz konusu hususlar olağan genel kurul toplantılarının asgari içeriğini oluşturmaktadır[144].

Türk Ticaret Kanununun 409/2. fıkrası aynı maddenin birinci fıkrasındaki düzenlemeyle birlikte olağanüstü toplantıların bir diğer yasal dayanağıdır. Zira bu düzenlemede, gerektiği takdirde genel kurulun olağanüstü toplantıya çağrılacağı düzenlenmiştir.

b. Çağrılı-Çağrısız Genel Kurul Toplantısı

Kanun koyucu, bir taraftan genel kurulun çağrı usulüne ilişkin ayrıntılı kurallar öngörmüş (m. 410-414); diğer taraftan bütün payların sahiplerinin veya temsilcilerinin, aralarından biri itirazda bulunmadığı takdirde, genel kurula katılmaya ve genel kurul toplantılarının yapılmasına ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla, çağrıya ilişkin usule uyulmaksızın, genel kurul olarak toplanabileceğini ve karar alabileceğini kabul etmiştir (m. 416). Yalnız, çağrısız bir genel kurulla alınmış kararların geçerli olabilmesi için bütün pay sahiplerinin ya da temsilcilerinin toplantı başında buna ilişkin rızalarının olmasının arandığı gibi toplantının devamında da söz konusu rızaların sürmesi istenmiştir. Bir başka deyişle, çağrısız genel kurulda yüzde yüzlük toplantı nisabının devamının şart olduğu TTK m. 416'da "*….bu toplantı nisabı varolduğu sürece karar alabilirler*" şeklinde ifade olunmuştur. Çağrısız genel kurulda karar nisaplarına ilişkin olarak özel bir düzenleme yer almadığından bu konuda genel hükümler uygulanır; ancak herhangi bir kararın alınmasına muhalif olan pay sahibinin ya da temsilcisinin karara muhalif oy vermek yerine toplantıyı terk etmesi kararın geçerli olarak alınmasına engel oluşturacaktır.

Sonuç olarak, genel kurulun çağrılı yapılması genel kural olmakla birlikte, 416. maddede zikredilen şartların varlığı hâlinde çağrısız olarak da toplanıp karar alabilmesi mümkündür. Çağırılı genel kurul ile çağrısız genel kurul arasındaki önemli bir fark olarak çağrısız genel kurulda "gündeme bağlılık ilkesi"[145] de geçerli olmaz.

c. İmtiyazlı Pay Sahipleri Özel Kurulu

Bir anonim şirkette imtiyazlı pay oluşturulmuşsa söz konusu imtiyazlı paylara sahip olan kişilerin oluşturabilecekleri imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu Kanunun 454. maddesinde düzenlenmiştir.

Genel kurulun esas sözleşmenin değiştirilmesi ve yönetim kuruluna sermayenin arttırılması konusunda yetki verilmesi kararlarıyla, yönetim kurulunun sermayenin arttırılmasına ilişkin kararı imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl edecek nitelikte ise bu kararların imtiyazlı pay sahiplerinin yapacakları özel bir toplantıda, TTK m. 454'de belirlenen usul ve esaslar dairesinde

---

[143] *Ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 476.*
[144] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 477.*
[145] *"Gündeme bağlılık ilkesi" hakkında ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. İkinci Bölüm-V-B-4-b.*

alacakları bir kararla onanması gerekir. Aksi takdirde, anılan kararların "uygulanamayacakları" Kanunda özel olarak belirtilmiştir.

Şu halde, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu sadece yukarıda belirtilen türden genel kurul kararlarının imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl edecek nitelikte olması hâlinde bu kararların onanması için toplanır; bu hallerden başka herhangi bir konuda yetki sahibi değildir.

Yönetim kurulu, en geç genel kurul kararının ilân edildiği tarihten itibaren bir ay içinde özel kurulu toplantıya çağırır. Aksi hâlde, her imtiyazlı pay sahibi, yönetim kurulunun çağrı süresinin son gününden başlamak üzere, onbeş gün içinde, bu kurulun toplantıya çağrılmasını şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden isteyebilir.

Özel kurul imtiyazlı payları temsil eden sermayenin yüzde altmışının çoğunluğuyla toplanır ve toplantıda temsil edilen payların çoğunluğuyla karar alır. O halde, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunun toplantı yetersayısı imtiyazlı payları temsil eden sermayenin yüzde altmışı; karar yetersayısı ise toplantıda temsil edilen payların salt çoğunluğudur.

İmtiyazlı pay sahiplerinin haklarının ihlâl edildiği sonucuna varılırsa karar gerekçeli bir tutanakla belirtilir. Tutanağın on gün içinde şirket yönetim kuruluna teslimi zorunludur. Tutanakla birlikte, genel kurul kararının onaylanmasına olumsuz oy verenlerin, en az nisabı oluşturan sayıda imzalarını içeren liste ile bu maddenin sekizinci fıkrası hükmü gereği açılabilecek dava için geçerli olmak üzere ortak bir tebligat adresi de yönetim kuruluna verilir. Tutanak, birlikte verilen bilgilerle beraber tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilir. Bu hükümdeki şartlara uyulmadığı takdirde özel kurul kararı alınmamış sayılır.

Genel kurulda, imtiyazlı payların sahipleri veya temsilcileri, esas sözleşmenin değiştirilmesine, TTK m. 454/3'de öngörülen ve yukarıda açıklanan toplantı ve karar nisabına uygun olarak olumlu oy vermişlerse ayrıca imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu toplantısı yapılmaz.

İmtiyazlı pay sahipleri özel kurulu toplantılarında TTK m. 407/3 çerçevesinde, Bakanlık temsilcisi de hazır bulunur ve tutanağı imzalar.

Yönetim kurulu, imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunun "onaylamama kararı" aleyhine, karar tarihinden itibaren bir ay içinde, genel kurulun söz konusu kararının pay sahiplerinin haklarını ihlâl etmediği gerekçesi ile, bu kararın iptali ile genel kurul kararının tescili davasını, şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde açabilir. İptal davası, genel kurul kararının onaylanmasına olumsuz oy kullananlara karşı yöneltilir.

2.5.2.4. Genel Kurulu Toplantıya Çağrı

a. Çağrıya Yetkili Kişiler

aa. Yönetim Kurulu ve Tasfiye Memurları

Genel kurulu toplantıya çağırmakla esas itibarıyla yönetim kurulu yetkili ve görevlidir. Yönetim fonksiyonun da gereği olan bu esas, TTK m. 410/1'de "*genel kurul, süresi dolmuş olsa bile, yönetim kurulu tarafından toplantıya çağrılabilir*" şeklinde ifade edilmiştir.

Şirket tasfiye sürecine girmişse tasfiye memurları da, görevleri ile ilgili konular için, genel kurulu toplantıya çağırabilirler (m. 410/1).

bb. Azlık

Kanun koyucu, halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin en az onda birini, halka açık şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahiplerini ifade eden ve "azlık" olarak ifade olunan kitleye de, yönetim kurulundan, yazılı olarak gerektirici sebepleri ve gündemi belirterek, genel kurulu toplantıya çağırmasını veya genel kurul zaten toplanacak ise, karara bağlanmasını istedikleri konuları gündeme koymasını isteyebilme yetkisi tanımıştır.

Bu nitelikte bir çağrı hakkı, esas sözleşmeyle, yukarıda belirtilenden daha az sayıda paya sahip pay sahiplerine tanınabilir.

Azlığın gündeme madde konulması istemi, çağrı ilânının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanmasına ilişkin ilân ücretinin yatırılması tarihinden önce yönetim kuruluna ulaşmış olmalıdır. Çağrı ve gündeme madde konulması istemi noter aracılığıyla yapılır.

Yönetim kurulu azlığın çağrısını kabul ettiği takdirde, genel kurul en geç kırkbeş gün içinde yapılacak şekilde toplantıya çağrılır; aksi hâlde çağrı istem sahiplerince yapılır.

Azlığın genel kurulu toplantıya çağrısına ilişkin istemi sonrasında yönetim kurulu tarafından talep reddedildiğinde ya da isteme yedi iş günü içinde olumlu cevap verilmediği takdirde, pay sahiplerinin çağrı veya gündeme madde konulmasına ilişkin istemleri, aynı pay sahiplerinin başvurusu üzerine, genel kurulun toplantıya çağrılmasına şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından karara bağlanır (m. 412).

Mahkeme toplantıya gerek görürse, gündemi düzenlemek ve Kanun hükümleri uyarınca çağrıyı yapmak üzere bir kayyım atar. Kararında, kayyımın, görevlerini ve toplantı için gerekli belgeleri hazırlamaya ilişkin yetkilerini gösterir. Zorunluluk olmadıkça mahkeme dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir ve kararı kesindir.

cc. Mahkemenin İzniyle Münferit Pay Sahipleri

Yönetim kurulunun, devamlı olarak toplanamaması, toplantı nisabının oluşmasına imkân bulunmaması veya mevcut olmaması durumlarında, mahkemenin izniyle, tek bir pay sahibi genel kurulu toplantıya çağırabilir. Mahkemenin bu konudaki kararı kesindir (m. 410/2).

Türk Ticaret Kanununda münferit pay sahiplerinin TTK m. 410/2'de belirtilen sebeplerin varlığı hâlinde genel kurulu toplantıya çağırma konusundaki yetkilerini ne şekilde kullanacaklarına ilişkin olarak açık bir düzenleme getirilmemiştir. Bu noktada, azlık için TTK m. 412'de öngörülen usulün kıyasen münferit pay sahipleri için de uygulanabileceği kabul edilebilir[146].

b. Toplantının Gündemi ve "Gündeme Bağlılık İlkesi"

Genel kurulda görüşülüp karara bağlanacak hususlar toplantı gündemini ifade eder. TTK m. 413'e göre gündem, genel kurulu toplantıya çağıran tarafından belirlenir. Dolayısıyla genel kurul gündeminin içeriğini belirleme yetkisine sahip olan merci kural olarak yönetim kuruludur. Ancak TTK m. 411 uyarınca halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin en az onda birini, halka açık şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri olarak ifade edilen "azlık" da toplantı gündemine madde eklenmesini isteme hakkına sahiptir147.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[148] hükümlerinde genel kurul toplantılarının gündemine ilişkin önemli sayılabilecek düzenlemeler yer almaktadır.

Bunlardan ilki, Yönetmeliğin genel kurul toplantılarının gündeminin asgari unsurlarının yer aldığı 13. maddesidir. Bu düzenlemeye göre olağan genel kurul toplantısının gündeminde sırasıyla şu hususlar bulunur:

a) Açılış ve toplantı başkanlığının oluşturulması.
b) Yönetim kurulunca hazırlanan yıllık faaliyet raporunun okunması ve müzakeresi.
c) Denetçi raporlarının okunması.
ç) Finansal tabloların okunması, müzakeresi ve tasdiki.
d) Yönetim kurulu üyelerinin ibrası.
e) Kârın kullanım şeklinin, dağıtılacak kâr ve kazanç payları oranlarının belirlenmesi.
f) Yönetim kurulu üyelerinin ücretleri ile huzur hakkı, ikramiye ve prim gibi hakların belirlenmesi.

---

[146] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 486.*
[147] *"6102 sayılı Kanunun 411. maddesinde azlığa tanınmış bulunan gündeme madde ekletme hakkı, halka açık ortaklıklarda gündem maddelerine ilişkin karar taslaklarının görüşmeye sunulmasını da kapsar" (SerPK m. 29/5).*
[148] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

g) Faaliyet yılı içinde yönetim kurulu üyeliklerinde eksilme meydana gelmiş ve yönetim kurulunca atama yapılmış ise atamanın genel kurulca onaylanması.

ğ) Görev süreleri sona ermiş olan yönetim kurulu üyelerinin seçilmesi, şayet esas sözleşmede görev süreleri belirtilmemişse görev sürelerinin tespiti.

h) Denetçinin seçimi.

ı) Lüzum görülecek sair hususlar.

Yönetmelikte belirtildiği üzere lüzum görülen sair hususlar gündeme açıkça yazılmalıdır. Görüşülecek konu önceden tespit edilip gündeme yazılmadan, "lüzum görülecek sair hususlar" şeklinde bir gündem maddesi belirlenemez.

İlgili Yönetmelik m. 13/5'e göre yapılan denetim sonucunda veya herhangi bir sebeple Bakanlıkça, şirket genel kurulunda görüşülmesi istenen konuların gündeme konulması zorunludur.

Yönetmeliğin gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarına yer verilen 25. maddesi de zikretmeye değer bir diğer düzenlemesidir. Bu düzenlemeye göre aşağıda belirtilen istisnalar dışında, toplantı gündeminde yer almayan konular görüşülemez ve karara bağlanamaz:

a) Pay sahiplerinin tamamının hazır bulunması halinde, gündeme oybirliği ile konu ilave edilebilir.

b) Türk Ticaret Kanununun 438. maddesi uyarınca, herhangi bir pay sahibinin özel denetim talebi, gündemde yer alıp almadığına bakılmaksızın genel kurulca karara bağlanır.

c) Yönetim kurulu üyelerinin görevden alınmaları ve yenilerinin seçimi hususları, yıl sonu finansal tabloların müzakeresi maddesiyle ilgili sayılır ve gündemde konuya ilişkin madde bulunup bulunmadığına bakılmaksızın istem halinde doğrudan görüşülerek karar verilir.

ç) Gündemde madde bulunmasa bile, yolsuzluk, yetersizlik, bağlılık yükümünün ihlâli, birçok şirkette üyelik sebebiyle görevin ifasında güçlük, geçimsizlik, nüfuzun kötüye kullanılması gibi haklı sebeplerin varlığı halinde, yönetim kurulu üyelerinin görevden alınması ve yerine yenilerinin seçilmesi hususları genel kurulda hazır bulunanların oy çokluğuyla gündeme alınır.

Ayrıca belirtelim ki, toplantıda hazır bulunan oyların çoğunluğunun kararıyla gündem maddelerinin görüşülme sırası değiştirilebilir (İlgili Yönetmelik m. 25/2). Genel kurulda müzakere edilerek karara bağlanmış gündem maddesi, hazır bulunanların oy birliği ile karar verilmedikçe yeniden görüşülüp karara bağlanamaz (İlgili Yönetmelik m. 25/3).

Gündemde bulunmayan konular genel kurulda müzakere edilemez ve karara bağlanamaz. Bu kurala genel olarak "gündeme bağlılık ilkesi" adı verilmektedir. Bu konudaki kanuni istisnalar ise saklıdır. Gündeme bağlılık ilkesinin istisnalarına baktığımızda TTK m. 364/1 (yönetim kurulu üyelerinin haklı bir sebebin varlığı hâlinde görevden alınabilmeleri), 413/3 (yönetim kurulu üyelerinin görevden alınmaları ve yenilerinin seçiminin yılsonu finansal tabloların müzakeresi maddesiyle ilgili sayılması), 416/2 (çağrısız toplanan genel kurulda gündeme oybirliği ile madde eklenebilmesi), 437/2 (pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmesi halinde, diğer pay sahiplerinin istemde bulunması üzerine, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda bilgi verilmesi), 438/1 (bilgi alma ve inceleme hakkını önceden kullanmış olan pay sahibinin özel denetim istemesi) karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan TTK m. 413/3'de yer verilen istisnaya baktığımızda, anılan düzenlemeye göre yönetim kurulu üyelerinin görevden alınmaları ve yenilerinin seçimi yılsonu finansal tablolarının müzakeresi maddesiyle ilgili sayılır. Dolayısıyla gündemde yılsonu finansal tablolarının müzakeresine ilişkin olan maddenin varlığı hâlinde, açıkça öngörülmese de yönetim kurulu üyelerinin görevden alınmaları ve yenilerinin seçimi yapılabilir; bu durum gündeme bağlılık ilkesine aykırılık teşkil etmez.

Halka açık şirketlerin genel kurullarında "gündeme bağlılık ilkesi"ne uyulmaksızın Sermaye Piyasası Kurulu'nun görüşülmesini veya ortaklara duyurulmasını istediği hususların genel kurul gündemine alınması da zorunludur (SerPK m. 29/4).

c. Çağrının Şekli ve İçeriği

Kanun koyucu, anonim şirket genel kurul toplantılarının çağrı usulüne ilişkin olarak halka açık ve halka açık olmayan anonim şirketlere göre ayrıma gitmiş ve TTK'da yer alan genel hükümlerin yanı

sıra halka açık anonim şirketlere ilişkin olarak SerPK'da özel düzenlemelere yer vermiştir. Bunlarla birlikte, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[149] hükümlerinde çağrıya ilişkin usul ve esasların ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmektedir (özellikle m. 7-12)

Kanunun 414. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen usule göre genel kurul toplantıya, esas sözleşmede gösterilen şekilde, şirketin internet sitesinde ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanan ilânla çağrılır. Bu çağrı, ilân ve toplantı günleri hariç olmak üzere, toplantı tarihinden en az iki hafta önce yapılır. Pay defterinde yazılı pay sahipleriyle önceden şirkete pay senedi veya pay sahipliğini ispatlayıcı belge vererek adreslerini bildiren pay sahiplerine, toplantı günü ile gündem ve ilânın çıktığı veya çıkacağı gazeteler, iadeli taahhütlü mektupla bildirilir. Hemen belirtelim ki, nama yazılı ihraç edilmiş olup borsada işlem gören paylar hakkında 6102 sayılı Kanunun 414. maddesinin birinci fıkrası uygulanmaz (SerPK m. 29/2).

Halka açık olmayan bir anonim şirket, TTK m. 394/4 hükmü bağlamında denetime tabi bir şirketse, genel kurul toplantısına çağrının şirketin internet sitesinde de yayımlanması zorunludur[150].

Çağrının içeriği konusunda, "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik" m. 11/1 hükmünde, genel kurulun toplantıya çağrılmasına ilişkin ilânlarda ve pay sahiplerine gönderilecek mektuplarda; toplantı günü ve saati, toplantı yeri, gündem, gündemde esas sözleşme değişikliği var ise değişen maddenin/maddelerin eski ve yeni şekilleri, çağrının kimin tarafından yapıldığı, ilk toplantının herhangi bir nedenle ertelenmesi üzerine genel kurul yeniden toplantıya çağrılıyor ise, erteleme sebebi ile yapılacak toplantıda yeterli olan toplantı nisabı, olağan toplantı ilânlarında; finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporunun ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin şirket merkez ve şube adresleri belirtilmek suretiyle anılan adreslerde pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulduğu, Türk Ticaret Kanununun 428. maddesinde tanımlanan temsilcilerin kimlikleri ve bunlara ulaşılabilecek iletişim bilgileri belirtileceği düzenlenmiştir. Yapılacak ilânda, genel kurul toplantısında kendisini vekil vasıtasıyla temsil ettirecekler için vekâletname örneklerine de yer verilir (İlgili Yönetmelik m. 11/2).

6102 sayılı TTK'da kabul edilen "kurumsal temsilci" düzenlemesinde, şirketin kurumsal temsilci önermesi hâlinde ek bir çağrı yükümlülüğü olarak, yönetim kurulunun, genel kurul toplantısına çağrı ilânının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanacağı ve şirket internet sitesinde yer alacağı tarihten en az kırkbeş gün önce, yapacağı bir ilân ve internet sitesine koyacağı yönlendirilmiş bir mesajla, pay sahiplerini, önerdikleri kurumsal temsilcilerin kimliklerini ve bunlara ulaşılabilecek adres ve elektronik posta adresi ile telefon ve telefaks numaralarını en çok yedi gün içinde şirkete bildirmeye çağırma zorunluluğu olduğu öngörülmüştür (TTK m. 428/2). Aynı çağrıda, kurumsal temsilciliğe istekli olanların da şirkete başvurmaları istenecektir. Yönetim kurulu, bildirilen kişileri, TTK m. 428/1'deki kişilerle birlikte, genel kurul toplantısına ilişkin çağrısında, adreslerini ve onlara ulaşma numaralarını da belirterek, ilân eder ve internet sitesinde yayımlar. Bu düzenlemenin gerekleri yerine getirilmeden, kurumsal temsilci olarak vekâlet toplanabilmesi mümkün değildir.

SerPK'ya göre halka açık ortaklıklar, genel kurullarını, toplantıya, esas sözleşmede gösterilen şekilde, ortaklığın internet sitesi ve Kamuyu Aydınlatma Platformu ile Kurulca belirlenen diğer yerlerde yayımlanan ilâna çağırmak zorundadırlar. Bu çağrı, ilân ve toplantı günleri hariç olmak üzere, toplantı tarihinden en az üç hafta önce yapılır. Bu konudaki diğer usul ve esaslar Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenir (SerPK m. 29/1).

Bununla birlikte, SerPK m. 30/4 gereği TTK m. 428'in de halka açık anonim ortaklıklara uygulanamayacağını belirtmekte yarar vardır.

Bu durumda, TTK m. 414 ve 428/2'de düzenlenen esasların sadece halka açık olmayan anonim ortaklıklara uygulanacağını, halka açık anonim ortaklıklar açısından ise SerPK m. 29/1 hükmünün özel

[149] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*
[150] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 480.*

hüküm olarak uygulama alanına sahip olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu ihtimal teorik olarak mevcut olsa da, TTK'da esas itibariyle halka açık anonim ortaklıklar düşünülerek getirildiği anlaşılan kurumsal temsilci müessesesinin, bu gelişme karşısında uygulanma ihtimalinin neredeyse hiç kalmadığı da bir gerçektir[151].

2.5.2.5. Genel Kurula Katılan Kişiler

a. Katılmaya Yetkili Olanlar

Genel kurula katılmaya yetkili olanların belirlenmesine ilişkin hususlar Türk Ticaret Kanununun yanı sıra Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"te[152] düzenlenmiştir.

Türk Ticaret Kanununun 415. maddesine göre genel kurul toplantısına, yönetim kurulu tarafından düzenlenen "hazır bulunanlar listesi"nde adı bulunan pay sahipleri katılabilir.

Bununla birlikte, oy hakkına sahip olan intifa hakkı sahipleri ile sözleşme ile kendilerine genel kurula katılma hakkı da tanınan rehin hakkı sahiplerinin de genel kurula katılma haklarının olduğu kabul edilmektedir[153]. Yukarıda belirtilen Yönetmeliğin 18. maddesinin beşinci fıkrasında, bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması halinde aksi kararlaştırılmamışsa genel kurula katılma ve oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı ve bu durumda genel kurul toplantısına katılan kimsenin intifa hakkı sahibi olduğunu belgelendirmek zorunda olduğu açıkça hükme bağlanmıştır.

Önemle belirtelim ki, yönetim kurulunun aksine genel kurulda "temsil" mümkün olduğundan, genel kurula katılma yetkisi bulunan herkes şahsen katılmak yerine temsilci aracılığıyla da genel kurula katılabilir. Bir pay birden çok kişinin ortak mülkiyetinde ise, bunlar ancak kendi içlerinden veya dışarıdan seçecekleri bir temsilci vasıtasıyla genel kurula katılıp oy kullanabilirler (İlgili Yönetmelik m. 18/6).

Anılan Yönetmeliğin m. 18/8 hükmüne göre her pay sahibinin genel kurulda sadece bir kişi tarafından temsil edilmesi esastır. Ancak birden fazla kişiye temsil yetkisinin verilmesi veya tüzel kişi pay sahiplerini temsil ve ilzama yetkili birden fazla kişinin genel kurula katılması durumlarında ise bunlardan ancak birisi tarafından oy kullanılabilir. Oy kullanmaya kimin yetkili olduğunun yetki belgesinde gösterilmesi şarttır. Ancak bu düzenleme TTK'nın 429. maddesi uyarınca payların birden fazla kişiye tevdi edildiği durumda her biri oy hakkı sahibi olan tevdi eden temsilcilerine uygulanmaz.

Hazır bulunanlar listesinde adı bulunan senede bağlanmamış payların, ilmühaberlerin nama yazılı payların sahipleri ve Sermaye Piyasası Kanununu uyarınca kayden izlenen pay sahipleri veya anılanların temsilcileri genel kurula katılır. Gerçek kişilerin kimlik göstermeleri, tüzel kişilerin temsilcilerinin vekâletname ibraz etmeleri şarttır.

Hamiline yazılı pay senedi sahipleri, genel kurulun toplantı gününden en geç bir gün önce bu senetlere zilyet olduklarını ispatlayarak giriş kartı alırlar ve bu kartları ibraz ederek genel kurul toplantısına katılabilirler. Ancak, giriş kartının verilmesinden sonraki bir tarihte hamiline yazılı pay senedini devraldığını ispatlayan pay sahipleri de genel kurula katılabilirler.

Sermaye Piyasası Kanunun 30. maddesine göre, payları kayden izlenen halka açık ortaklıkların genel kurul toplantılarına, yönetim kurulu tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşundan (MKK) sağlanan pay sahipleri listesi dikkate alınarak oluşturulan hazır bulunanlar listesinde adı yer alan pay sahipleri katılabilir. Bu listede adı bulunan hak sahipleri kimlik göstererek genel kurula katılırlar. Söz konusu listenin genel kurul toplantı tarihinden azami kaç gün önceki pay sahiplerinden oluşacağını ve/veya gereğinde pay sahipleri ile temsilcilerinin toplantıya katılacaklarını bu maddenin beşinci fıkrasında belirtilen elektronik ortam üzerinden MKK'ya bildirmelerine ilişkin esasları belirlemeye Kurul yetkilidir (f. 2). Payları kayden izlenmeyen halka açık ortaklıkların genel kurul toplantılarına katılma

[151] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 493.*
[152] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*
[153] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 486, 487.*

hakkı olan pay sahiplerinin tespitinde ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanacaktır (f. 3).

Türk Ticaret Kanununun 415. maddesinin son fıkrasında genel kurula katılma ve oy kullanma hakkı, pay sahibinin payların sahibi olduğunu kanıtlayan belgeleri veya pay senetlerini şirkete bir kredi kuruluşuna veya başka bir yere depo edilmesi şartına bağlanamayacağı emredici olarak ifade edilmiştir.

Aynı zamanda, SerPK m. 30/1'de de halka açık ortaklık genel kuruluna katılma ve oy kullanma hakkının, pay sahibinin paylarını herhangi bir kuruluş nezdinde depo etmesi şartına bağlanamayacağı hükme bağlanmıştır.

b. Katılmak Zorunda Olanlar

Bu konudaki usul ve esaslara ilişkin olarak, "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[154] hükümleri çerçevesinde, yaptıkları görevin niteliği gereği bazı kişilerin genel kurula katılmak zorunda oldukları öngörülmüştür.

İlk olarak eğer mevcutsa murahhas üyelerle birlikte en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunmaları şarttır. Diğer yönetim kurulu üyeleri de genel kurul toplantısına katılabilirler (İlgili Yönetmelik m. 17).

Yine denetçi, genel kurulda hazır bulunur. Yönetim kurulu üyeleri ve denetçiler de pay sahibi olma gerekliliği aranmaksızın toplantıda görüşlerini açıklayabilirler.

TTK m. 333 gereğince belirlenen şirketlerin genel kurul toplantılarında Gümrük ve Ticaret Bakanlığının temsilcisi de yer alır. Bakanlık temsilcisinin toplantıya katılma giderleri ve ücretleri ilgili şirket tarafından karşılanır.

Diğer şirketlerde, hangi durumlarda Bakanlık temsilcisinin genel kurulda bulunacağı ve genel kurul toplantıları için temsilcilerin görevlendirilmelerine ilişkin usul ve esaslar ile bunların nitelik, görev ve yetkileri ayrıca ücret tarifeleri yukarıda zikredilen Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 32. maddesinin birinci fıkrasına göre

- Kuruluş ve esas sözleşme değişikliği işlemleri Bakanlık iznine tabi olan şirketlerin bütün genel kurul toplantılarında,
- Diğer şirketlerde ise;
  - Gündeminde, sermayenin arttırılması veya azaltılması, kayıtlı sermaye sistemine geçilmesi ve kayıtlı sermaye sisteminden çıkılması, kayıtlı sermaye tavanının arttırılması veya faaliyet konusunun değiştirilmesine ilişkin esas sözleşme değişikliği ile birleşme, bölünme veya tür değişikliği konuları bulunan genel kurul toplantılarında,
  - Genel kurula elektronik ortamda katılım sistemini uygulayan şirketlerin genel kurul toplantılarında,
  - Yurt dışında yapılacak bütün genel kurul toplantılarında,
  - Yurt dışında yapılacak imtiyazlı pay sahipleri özel kurul toplantılarında

Bakanlık temsilcisinin bulunması zorunludur. Yukarıda sayılanların dışındaki genel kurul toplantılarında ve imtiyazlı pay sahipleri özel kurullarında Bakanlık temsilcisinin bulunması zorunlu değildir. Ancak genel kurulu toplantıya çağıranların talep etmeleri ve bu taleplerin görevlendirme makamınca uygun görülmesi halinde Bakanlık temsilcisi görevlendirilir. Ayrıca azlığın da şirketten Bakanlık temsilcisi talep edilmesini isteme hakkı mevcuttur (İlgili Yönetmelik m. 32/3).

Anılan Yönetmeliğin 32-39. maddeleri arasında anonim şirketlerin genel kurullarında bulunacak Bakanlık temsilcilerine ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

[154] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

2.5.2.6. Toplantının Yeri

Aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde genel kurul, şirket merkezinin bulunduğu yerde toplanır (TTK m. 409/3).

Dikkat edilecek olursa, kanun koyucu, genel kurul toplantısının şirket merkezi dışında bir yerde yapılmasına esas sözleşmede öngörülmüş olması şartıyla izin vermiştir. Bu bağlamda, şirketin ilk esas sözleşmesiyle veya sonradan esas sözleşme üzerinde yapılacak bir değişiklik ile şirket merkezinden farklı bir yerin toplantı yeri olarak belirlenmesi TTK m. 340'da yasal dayanağını bulan anonim şirketlerde emredici hükümler ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir.

2.5.2.7. Hazır Bulunanlar Listesi

Genel kurula katılanların imzaladığı liste "hazır bulunanlar listesi" adını alır. Genel kurulun usulüne uygun yapılmasında belirli bir öneme sahip olan bu listeye ilişkin birtakım usul ve esaslar TTK'nın 417. maddesinde ve "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[155] hükümlerinde (özellikle m. 16) düzenlenmiştir.

Yönetim kurulu, Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca genel kurula katılabilecek kayden izlenen payların sahiplerine ilişkin listeyi, Merkezi Kayıt Kuruluşundan sağlayacağı "pay sahipleri çizelgesi"ne göre düzenler.

Yönetim kurulu, kayden izlenmeyen paylar ile ilgili olarak genel kurula katılabilecekler listesini düzenlerken, senede bağlanmamış bulunan veya nama yazılı olan paylar ile ilmühaber sahipleri için pay defteri kayıtlarını, hamiline yazılı pay senedi sahipleri bakımından da giriş kartı alanları dikkate alır.

TTK m. 417'nin birinci ve ikinci fıkralarına göre düzenlenecek genel kurula katılabilecekler listesi, yönetim kurulu başkanı tarafından imzalanır ve toplantıdan önce genel kurulun yapılacağı yerde bulundurulur. Listede özellikle, pay sahiplerinin ad ve soyadları veya unvanları, adresleri, sahip oldukları pay miktarı, payların itibarî değerleri, grupları, şirketin esas sermayesi ile ödenmiş olan tutar veya çıkarılmış sermaye toplantıya aslen ve temsil yoluyla katılacakların imza yerleri gösterilir.

Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca kayden izlenen paylara ilişkin pay sahipleri çizelgesinin MKK'dan sağlanmasının usul ve esasları, gereğinde genel kurul toplantısının yapılacağı gün ile sınırlı olmak üzere payların devrinin yasaklanması ve ilgili diğer konular Sermaye Piyasası Kurulu tarafından bir tebliğ ile düzenlenir (TTK m. 417/5).

2.5.2.8. Genel Kurul Toplantılarında Oy Hakkı

a. Genel Olarak

Pay sahibinin mevcut statüsünden kaynaklanan haklarının en önemlilerinden birisi genel kurulda oy kullanma hakkıdır. Bu hak sayesinde ortaklar, şirket genel kurulunun alacağı kararlarda söz sahibi olma fırsatı bulurlar.

Yönetsel bir pay sahipliği hakkı olan oy hakkına ilişkin olarak TTK m. 434-436 arasında önemli birtakım düzenlemeler yer almaktadır.

İlk olarak, pay sahiplerinin, kural olarak, genel kuruldaki oy haklarını paylarının itibari değerleriyle orantılı olarak kullanabildiklerini belirtmek gerekir. Genel kural bu olmakla birlikte, bazı durumlarda oy hakkından yoksunluğun (TTK m. 436) söz konusu olabileceği gibi eşit itibarî değerdeki paylara farklı sayıda oy hakkı verilerek oyda imtiyazlı paylar yaratılabileceğini (TTK m. 479) de gözden uzak tutmamak gerekir.

TTK m. 434'ye göre her pay sahibi sadece bir paya sahip olsa da en az bir oy hakkını haizdir. Şu kadar ki, birden fazla paya sahip olanlara tanınacak oy sayısı esas sözleşmeyle sınırlandırılabilir.

[155] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

TTK m. 435'e göre oy hakkının doğumunda genel ilke payın, kanunen veya esas sözleşmeyle belirlenmiş bulunan en az miktarının ödenmesiyle doğacağıdır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[156] m. 19 hükmüne göre pay sahipleri oy haklarını, paylarının toplam itibarî değeriyle orantılı olarak fiziki veya elektronik ortamda kullanırlar. Ancak her durumda oy hakkının doğabilmesi için, esas sözleşmede daha yüksek bir miktarın ödenmesi öngörülmüşse bunun, öngörülmemişse pay tutarının dörtte birine karşılık gelen miktarın ödenmesi şarttır.

Anılan Yönetmeliğe göre ayrıca özel mevzuatında, şirket esas sözleşmesinde, iç yönergede yer alan özel hükümler ve genel kurulda alınacak kararlar saklı kalmak kaydıyla, genel kurul toplantısında oylama açık ve el kaldırmak suretiyle yapılır (m. 20/1). Ancak elektronik ortamda yapılan genel kurullarda oy kullanımına ilişkin hükümler saklıdır (m. 20/2).

b. Oydan Yoksunluk ve Oy Hakkının Donması

Türk Ticaret Kanunun 436. maddesine göre pay sahibi kendisi, eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri ile şirket arasındaki kişisel nitelikte bir işe veya işleme veya herhangi bir yargı kurumu ya da hakemdeki davaya ilişkin olan müzakerelerde oy kullanamaz.

Anılan düzenlemenin ikinci fıkrasına göre şirket yönetim kurulu üyeleriyle yönetimde görevli imza yetkisini haiz kişiler, yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy haklarını kullanamaz.

Anonim şirketlerin iktisap ettiği kendi payları ile TTK m. 195 çerçevesinde yavru şirket tarafından iktisap edilen ana şirketin payları, ana şirketin genel kurulunun toplantı nisabının hesaplanmasında dikkate alınmaz. Bedelsiz payların iktisabı hariç, şirketin devraldığı kendi payları hiçbir pay sahipliği hakkı vermez. Dolayısıyla şirketin kendi paylarını ivazlı iktisabında söz konusu paylara ilişkin oy hakları kullanılamaz. Aynı şekilde, kanunun emredici bir diğer hükmü gereği yavru şirketin iktisap ettiği ana şirket paylarına ait oy hakları ile buna bağlı haklar donar (TTK m. 389).

Oy haklarının donmasına ilişin bir diğer hâl de SerPK'da düzenlenmiştir. SerPK m. 26/1'e göre halka açık ortaklıklarda yönetim kontrolünü sağlayan payların veya oy haklarının iktisap edilmesi hâlinde diğer ortakların paylarını satın almak üzere teklif yapılması zorunludur. "Pay alım teklifinde bulunma zorunluluğu" doğan gerçek ve tüzel kişiler ile bunlarla birlikte hareket edenlerin sahip olduğu oy hakları, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenecek süre içinde bu zorunluluğun yerine getirilmemesi hâlinde kendiliğinden donar. Söz konusu paylar, genel kurul toplantı nisabında dikkate alınmaz (SerPK m. 27/6).

c. Oyda İmtiyaz

Bilindiği üzere, ilk esas sözleşmeyle ya da genel kurul tarafından esas sözleşmenin değiştirilmesiyle bazı paylara imtiyaz tanınabilir[157]. İmtiyaz; kâr payı, tasfiye payı, rüçhan ve oy hakkı gibi haklarda, paya tanınan üstün bir hak veya kanunda öngörülmemiş yeni bir pay sahipliği hakkıdır.

Oyda imtiyaz, eşit itibarî değerdeki paylara farklı sayıda oy hakkı verilerek tanınabilir (m. 479/1).

Oy hakkında imtiyaz tanınmasına kanuni bir sınır olarak "bir paya en çok onbeş oy hakkı" tanınabileceği öngörülmüştür (m. 479/2) Yalnız bu sınırlama, kurumlaşmanın gerektirdiği veya haklı bir sebebin ispatlandığı durumlarda uygulanmaz. Bu iki hâlde, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinin, kurumlaşma projesini veya haklı sebebi inceleyip, bunlara bağlı olarak,

---

[156] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

[157] *Pay sahiplerine imtiyaz öngörülebilmesi imkânına bir sınır olarak TTK m. 478/4 öngörülmüştür. Anılan düzenlemeye göre "Sermayesinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte; Devlet, il özel idaresi, belediye ve diğer kamu tüzel kişileri, sendikalar, dernekler, vakıflar, kooperatifler ve bunların üst kuruluşlarına ait anonim şirketlerde ve bu şirketlerin aynı oranda sermaye payına sahip oldukları iştiraklerinde; bunların sahip oldukları paylara tesis edilebilecek imtiyazlar hariç olmak üzere, diğer paylara, belirli bir grup oluşturan pay sahiplerine, belirli pay gruplarına ve azlığa bu Kanunda düzenlenen herhangi bir imtiyaz tesis edilemez. Bu hüküm, payları borsada işlem gören anonim şirketlere, 5411 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde tanımlanan kredi kuruluşlarına ve finansal kuruluşlara uygulanmaz".*

sınırlamadan istisna edilme kararını vermesi gerekir. Projede yapılacak her değişiklik mahkeme kararına bağlıdır. Kurumsallaşmanın gerçekleşmeyeceğinin anlaşıldığı veya haklı sebebin ortadan kalktığı hâllerde istisna etme kararı mahkeme tarafından geri alınabilir.

Oy hakkında imtiyaza ilişkin bir diğer sınır ise belirli kararlarda oy hakkındaki imtiyazların kullanılamaması esasıdır. TTK m. 479/3 hükmüne göre "esas sözleşme değişikliği" ile yönetim kurulu üyelerine ilişkin "ibra" kararları ve "sorumluluk davası açılması" kararlarında imtiyazlar herhangi bir işlev görmeyecektir.

ç. Birikimli Oy Kullanılması İmkânı

6102 sayılı TTK'nun getirdiği yeniliklerden biri de, daha önceleri sermaye piyasası mevzuatı ile sadece halka açık anonim şirketler için kabul edilen "birikimli oy kullanılması imkânı"nın halka açık olmayan anonim şirketlere de tanınmasıdır. Bu yenilik Kanunun 434. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Gümrük ve Ticaret Bakanlığı halka açık olmayan anonim şirketlerde birikimli oyu bir tebliğle düzenleyebilir*" şeklindeki bir yetkilendirme hükmüyle öngörülmüştür.

Nitekim, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı da bu yetkisini "Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerin Genel Kurullarında Birikimli Oy Kullanımına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"i yürürlüğe koyarak kullanmıştır[158].

Birikimli oy sistemi, genel kurula katılan kişinin yönetim kurulu üyeliği seçiminde, sahip olduğu veya vekil sıfatıyla kullanmaya yetkili olduğu oy sayısı ile seçim yapılacak yönetim kurulu üye sayısının çarpılması suretiyle bulunan ve bu suretle ulaşılan birikimli oy sayısının tamamının bir aday için veya birden fazla adaya bölünerek kullanılabilen oy kullanma yöntemini ifade eder. Bu yöntemin kullanılabilmesi için şirketin esas sözleşmesinde bu konuda hüküm bulunması gerekir.

İlgili GTB Tebliğine göre genel kurulda birikimli oyun kullanılabilmesi için esas sözleşmede;

(a) Oy hakkı veren tüm payların sahiplerinin, yönetim kurulu üye seçiminde oylarını bir veya daha fazla aday için birikimli olarak kullanabileceklerine ilişkin açık bir hükmün bulunması,

(b) 6102 sayılı Kanunun 360. maddesi uyarınca yönetim kurulunda belirli grupların temsil edilmesine ve/veya yönetim kurulu üyeliğine aday önerme hakkına ilişkin hükümlerin bulunmaması,

(c) 6102 sayılı Kanunun 479. maddesi uyarınca paylara oyda imtiyaz tanınmasına ilişkin hükümlerin bulunmaması,

(ç) Yönetim kurulu üye sayısının üçten az olmayacak şekilde sabit bir rakam olarak belirlenmiş olması,

gerekir (m. 5/1).

Son durumda, sermaye piyasası mevzuatının halka açık anonim şirketler için öngördüğü birikimli oy kullanma imkânının 6102 sayılı TTK ve ilgili Tebliğ ile halka açık olmayan anonim şirketler için de düzenlenmesi dolayısıyla bütün anonim şirketlerde sadece yönetim kurulu üye seçimiyle sınırlı da olsa birikimli oy yöntemi kullanılabilir.

2.5.2.9. Genel Kurul Toplantılarında Temsil

Genel ve en yalın haliyle, kişinin bir hukuki işlemi bizzat kendi ad ve hesabına yapmak yerine bir başkasını söz konusu işlemi yapmakla yetkili kılması temsil kavramını ifade eder.

Türk Ticaret Kanununa göre anonim şirketlerin genel kurulunda pay sahibi, paylarından doğan haklarını kullanmak için, genel kurula kendisi katılabileceği gibi, pay sahibi olan veya olmayan bir kişiyi de temsilcisi olarak genel kurula yollayabilir.

Kanunun emredici hükmü gereğince temsilcinin pay sahibi olmasını öngören esas sözleşme hükümleri geçersizdir (m. 425/1).

[158] *RG. 29.08.2012, S. 28396.*

Halka açık anonim şirketlerin genel kurullarında vekaleten oy kullanılması, pay sahiplerinin oy hakkını kullanmak için çağrı yoluyla vekalet toplama girişiminde bulunulması ile oy sözleşmesi yapılması için çağrı yoluna başvurulması konularındaki usul ve esaslar, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından çıkarılan "Vekaleten Oy Kullanılması ve Çağrı Yoluyla Vekalet Toplanması Tebliği (II-30.1)" ile özel düzenlemeye kavuşturuluştur[159].

Kanun koyucu, Türk Ticaret Kanununda anonim şirket genel kurullarında temsile ilişkin ayrıntılı düzenlemelere ve farklı temsil anlayışlarına yer vermiştir. Bu konuda bir sınıflandırmaya gitmek gerekirse,

- Olağan (Adi) Bireysel Temsilci
- Tevdi Eden Temsilcisi
- Organın Temsilcisi
- Kurumsal Temsilci
- Bağımsız Temsilci

şeklinde bir ayrıma gidilebilir.

a. Olağan (Adi) Bireysel Temsilci

Olağan bireysel temsilci, genel bir temsil ilişkisi içerisinde pay sahibinin, paylarından doğan haklarını kullanmak için, onun yerine genel kurula katılan kişi olarak ifade edilebilir.

Bu kişi şirkette pay sahibi olan kişilerden birisi olabileceği gibi söz konusu şirkette hiçbir pay veya hakka sahip olmayabilir. Salt paya sahip olmadığı için bir kişinin temsil yetkisinin elinden alınabilmesi esas sözleşmede bu konuda açık bir belirleme yapılsa dahi mümkün değildir (m. 425/1).

Türk Ticaret Kanununda genel kurulda bir başkasını temsilen hareket edebilmek için kural olarak temsil belgesinin "yazılı" olması koşulu öngörülmüştür (m. 426/1).

Katılma haklarını temsilci olarak kullanan kişi, temsil edilenin talimatına uyar. Temsilcinin pay sahibinin talimatlarına aykırı hareket etmesi, oyu geçersiz kılmaz. Temsil edilenin temsilciye karşı hakları ise kuşkusuz saklıdır (TTK m. 427/1).

Halka açık anonim şirketlerin genel kurullarında oy kullanma hakkına sahip olanlar, bu haklarını vekil tayin ettikleri kişiler aracılığıyla da kullanabilirler. Ancak, payları kayden izlenmeyen halka açık anonim şirketlerde hamiline yazılı payların zilyetliğinin devri veya bunlara mutasarrıf olunduğunu gösteren belgelerin temliki yoluyla da, genel hükümler çerçevesinde oy kullandırılabilir (SerPK m. 30/4).

b. Tevdi Eden Temsilcisi

Özü itibariyle yine bir bireysel temsil ilişkisinin söz konusu olduğu "tevdi eden temsilciliği"nde, özel bir hukuki ilişki çerçevesinde tevdi edilmiş bulunan pay ve pay senetlerinden doğan genel kurula katılma ve oy haklarının bu kapsamda verilen özel yetki ile genel kurulda kullanılması söz konusudur[160].

Türk Ticaret Kanununun 429. maddesi uyarınca tevdi eden temsilcisi, kendisine tevdi edilmiş bulunan pay ve pay senetlerinden doğan katılma ve oy haklarını tevdi eden adına kullanma yetkisini haizse, nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda talimat almak için, her genel kurul toplantısından önce, tevdi edene başvurmak zorundadır.

Zamanında istenmiş olup da talimat alınamamışsa, tevdi edilen kişi, katılma ve oy haklarını, tevdi edenin genel talimatı uyarınca kullanır; böyle bir talimatın yokluğu hâlinde oy, yönetim kurulunun yaptığı öneriler yönünde verilir.

---

[159] *RG. 24.12.2013, S. 28862.*
[160] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 486, 487.*

Tevdi olunan kişiler, bağlı olacakları esas ve usuller ile temsil belgesinin içeriğini düzenlemek konusunda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın sahip olduğu yönetmelik çıkarma yetkisini "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[161] ile kullanmıştır.

c. Organın Temsilcisi

Türk Ticaret Kanununun 428/1 hükmünde yasal dayanağını bulan "organın temsilcisi" şirketin, kendisiyle herhangi bir şekilde ilişkisi bulunan bir kişiyi, genel kurul toplantısında kendileri adına oy kullanıp ilgili diğer işlemleri yapması için yetkili temsilcileri olarak atamaları amacıyla pay sahiplerine tavsiye etmesini ifade eder.

Bu müesseseyle, yönetim kurulunun önerilerini destekleyecek bir oy gücünün gösterilen temsilcinin elinde toplanması amaçlanmıştır[162].

ç. Bağımsız Temsilci

Kanun koyucu, anonim şirketin pay sahiplerine bir organ temsilcisi önermesi hâlinde bununla birlikte şirketten tamamen bağımsız ve tarafsız bir diğer kişiyi de aynı görev için önermek ve bu iki kişiyi esas sözleşme hükmüne göre ilân edip şirketin internet sitesine koymak zorunda olduğunu emretmiştir (m. 428/1).

Organın temsilcisi önerildiği halde bununla birlikte bir de bağımsız temsilcinin önerilmesi zorunluluğu getirilerek menfaatler arasında bir denge sağlanması ve bu şekilde pay sahipliği demokrasisinin kurulması amaçlanmıştır[163].

d. Kurumsal Temsilci

Kurumsal temsilci bir bildirge ile yapacaklarını, seçilmesi için oy kullanacağı yönetim kurulu ile denetçiyi açıklayan, dağıtılacak kâr payı başta olmak üzere pay sahiplerini ilgilendiren konularda önerilerini ilân eden ve bildirgesini beğenen pay sahiplerinin bu bildirge bağlamında kendisine vekâlet vermelerini isteyen kişidir. Dolayısıyla kurumsal temsilcileri, çağrı yolu ile vekâlet toplayanlardan ayırmak gerekir[164].

Yönetim kurulu, genel kurul toplantısına çağrı ilânının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanacağı ve şirket internet sitesinde yer alacağı tarihten en az kırkbeş gün önce, yapacağı bir ilân ve internet sitesine koyacağı yönlendirilmiş bir mesajla, pay sahiplerini, önerdikleri kurumsal temsilcilerin kimliklerini ve bunlara ulaşılabilecek adres ve elektronik posta adresi ile telefon ve telefaks numaralarını en çok yedi gün içinde şirkete bildirmeye çağırır. Aynı çağrıda kurumsal temsilciliğe istekli olanların da şirkete başvurmaları istenir. Yönetim kurulu, bildirilen kişileri, birinci fıkradaki kişilerle birlikte, genel kurul toplantısına ilişkin çağrısında, adreslerini ve onlara ulaşma numaralarını da belirterek, ilân eder ve internet sitesinde yayımlar. Bu fıkranın gerekleri yerine getirilmeden, kurumsal temsilci olarak vekâlet toplanamaz.

Kurumsal temsilcilik, bir pay sahipliği girişimidir; meslek olarak ve ivaz karşılığı yürütülemez. Kurumsal temsilci Türk Borçlar Kanununun 510. maddesini ileri sürerek temsil ettiği pay sahiplerinden herhangi bir talepte bulunamaz.

Kanun koyucu, pay sahipleri tarafından kurumsal temsilciye verilmiş talimat yerine geçmek üzere "bildirge" verilmesini öngörmüştür. Kusurlu olarak bildirgesine veya kanuna aykırı hareket eden veya hileli işlemler yapan kurumsal temsilci, bu fiil ve kararlarının sonuçlarından Türk Borçlar Kanununun 506. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca sorumlu olur; sorumluluğu kaldıran veya sınırlayan sözleşmeler geçersizdir (m. 428/4,5).

Kurumsal temsilciliğe ilişkin olarak Kanunun madde gerekçesindeki açıklamalardan çıkan sonuçlar şu şekildedir: Bu düzenlemeyle büyük sayılara varabilecek temsil belgesi toplama

[161] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*
[162] *Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), s. 491.*
[163] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 428.*
[164] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 428.*

örgütlenmesini yapabilecek kişilerin önerilmesi, özellikle bu göreve talip olabilecek kişilerin cesaretlendirilmeleri, bunların şirket yönetiminden tamamen bağımsız hareket edebilmeleri ve özellikle güç boşluğunun doldurulması amaçlanmıştır. Vekâletin çağrı ile toplanmasında ise çağrıda bulunan kişi vekâleti bir bildirge bağlamında talep etmemektedir. Kurumsal temsilci sadece ikinci fıkrada düzenlenmiş temsilcidir. Kurumsal temsilcinin pay sahibi olması gerekmemektedir. Kurumsal temsilcilerin ortaya çıkabilmeleri, başka bir deyişle bu göreve (işleve) talip olabilmeleri için, yönetim kurulunun genel kurulu toplantıya çağırmasına ilişkin ilânının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayımından kırk gün önce bir ilân vermesi ve bu ilânda, kurumsal temsilciliğe talip olanlarla, önerilen kişilerin kendisine başvurmaları gereğini bildirmesi şarttır. Kurumsal temsilcilerin, bu ilân tarihinden itibaren bir hafta içinde yönetim kuruluna başvurmaları gerekir. Kanun bildirimi şekle bağlamamıştır. Kurumsal temsilciliğe talip olanlar ile bu görev için pay sahiplerince önerilen kişiler yönetim kurulunun yapacağı genel kurul toplantısı çağrısında organın temsilcisi ve bağımsız temsilci ile birlikte adresleri belirtilerek ilân edilir. Bu merasime uyulmaması genel kurul kararlarının iptali sebebidir. Bu sonuç TTK m. 445'den çıkar[165].

Kurumsal temsilcilik konusunda son olarak, SerPK m. 30/4'ün bir hukuki sonucu olarak halka açık anonim şirketlerde kurumsal temsilciliğin uygulanamayacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

2.5.2.10. Toplantı ve Karar Yetersayıları

a. Adi Toplantı ve Karar Yetersayısı

Türk Ticaret Kanununun anonim şirket genel kurullarındaki toplantı ve karar nisaplarını düzenleyen 418. maddesine göre genel kurullar, bu Kanunda veya esas sözleşmede, aksine daha ağır nisap öngörülmüş bulunan hâller hariç, "*sermayenin en az dörtte birini karşılayan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin varlığıyla*" toplanır. Söz konusu toplantı yetersayısının toplantı süresince korunması şarttır.

Kanun koyucu genel kurulların geçerli olarak yapılabilmesi ve karar alınabilmesini kolaylaştırmak amacıyla ilk toplantıda anılan nisaba ulaşılamadığı takdirde, ikinci toplantının yapılabilmesi için toplantı nisabının aranmayacağını hükme bağlamıştır (m. 418/1).

418. maddenin ikinci fıkrasında ise "*Kararlar toplantıda hazır bulunan oyların çoğunluğu ile verilir*" denilerek "karar nisabı"na işaret olunmuş ve "genel kurulda temsil edilen"[166] oyların toplamının salt çoğunluğu ile karar alınacağı açıklanmak istenmiştir.

b. Nitelikli Toplantı ve Karar Yetersayıları

aa. Türk Ticaret Kanununda Öngörülen Esaslar

Kanun koyucu esas sözleşme değişikliklerinde 418. maddeye göre daha ağır nisapların gerektiğini kabul etmiştir ve Kanunun 421. maddesinde özel bir düzenlemeye yer vermiştir.

Anılan düzenlemeye göre, Kanunda veya esas sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde, esas sözleşmeyi değiştiren kararlar, "*şirket sermayesinin en az yarısının temsil edildiği genel kurulda, toplantıda mevcut bulunan oyların çoğunluğu*" ile alınır. İlk toplantıda öngörülen toplantı ve karar nisabı elde edilemediği takdirde, en geç bir ay içinde ikinci bir toplantı yapılabilir.

İkinci toplantı için toplantı nisabı, "şirket sermayesinin en az üçte birinin toplantıda temsil edilmesi"dir.

Bu hükümde öngörülen nisapları düşüren veya nispî çoğunluğu öngören esas sözleşme hükümleri geçersizdir.

Türk Ticaret Kanununun 421. maddesinde bazı esas sözleşme değişikliği kararlarına ilişkin olarak ise daha da ağır nisaplar öngörülmüştür:

---

[165] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 428.*
[166] *Kendigelen, s. 318.*

Sermayenin tümünü oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle alınması gereken kararlar olarak *(a)* "*Bilanço zararlarının kapatılması için yükümlülük ve ikincil yükümlülük koyan kararlar*", *(b)* "*Şirketin merkezinin yurt dışına taşınmasına ilişkin kararlar*" gösterilmiştir (m. 421/2).

Sermayenin en az yüzde yetmiş beşini oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oylarıyla alınması gereken kararlar olarak ise *(a)* "*Şirketin işletme konusunun tamamen değiştirilmesi*", *(b)* "*İmtiyazlı pay oluşturulması*", *(c)* "*Nama yazılı payların devrinin sınırlandırılması*" kararları öngörülmüştür.

Ayrıca Kanunun bazı özel düzenlemelerinde de nitelikli nisapların arandığı görülmektedir. Karar yetersayısı olarak sermayenin yüzde yetmiş beşlik nitelikli nisabının arandığı TTK m. 504 bu kapsamda örnek olarak gösterilebilir[167].

Söz konusu oybirliği veya sermayenin en az yüzde yetmiş beşinin olumlu oylarının gerektiği türden kararlarda bu nisaplara ilk toplantıda ulaşılamadığı takdirde izleyen toplantılarda da aynı nisap aranır.

Türk Ticaret Kanununun 421. maddesinin beşinci fıkrasında pay senetleri menkul kıymet borsalarında işlem gören şirketlerde yapılacak genel kurul toplantılarında, *(a)* "*Sermayenin artırılması ve kayıtlı sermaye tavanının yükseltilmesine ilişkin esas sözleşme değişiklikleri*", *(b)* "*Birleşmeye, bölünmeye ve tür değiştirmeye ilişkin kararlar"*da esas sözleşmelerinde aksine hüküm yoksa, 418. maddedeki adi toplantı nisabı uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Ancak bu düzenlemeyi SerPK m. 29/3 hükmü ile bir arada değerlendirmek gerekir.

bb. Sermaye Piyasası Kanununda Öngörülen Esaslar

Halka açık anonim şirketlere ilişkin genel kurul toplantı ve karar yetersayıları konusunda SerPK m. 29/3 hükmü büyük önem taşımaktadır. Zira bu düzenlemenin gereği olarak halka açık anonim şirketlerin genel kurul toplantılarında, ortaklık merkezinin yurtdışına taşınması ile bilanço zararlarının kapatılması için yükümlülük ve ikincil yükümlülük koyan kararlar hariç olmak üzere, bu Kanunda veya esas sözleşmelerinde açıkça oran belirtilmek suretiyle daha ağır nisaplar öngörülmediği takdirde, 6102 sayılı Kanunun 418. maddesi uygulanır.

SerPK m. 29/3'de zikredilen bir diğer özel esasa göre "*Esas sözleşmelerde, 6102 sayılı Kanundaki hükmün içeriği yazılmaksızın yalnızca 6102 sayılı Kanuna veya ilgili madde numarasına atıf yapılmış olması aksine hüküm sayılmaz*".

Yukarıdaki genel prensibe ek olarak, SerPK m. 29/6'ya göre halka açık anonim şirketlerde yeni pay alma haklarının kısıtlanmasına, kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kuruluna yeni pay alma haklarını kısıtlama yetkisinin verilmesine, sermaye azaltımına ve SerPK m. 23'ün birinci fıkrasına göre belirlenen önemli nitelikteki işlemlere ilişkin kararların genel kurulca kabul edilebilmesi için, esas sözleşmelerinde açıkça oran belirtilmek suretiyle daha ağır nisaplar öngörülmediği takdirde, toplantı nisabı aranmaksızın, ortaklık genel kuruluna katılan oy hakkını haiz payların üçte ikisinin olumlu oy vermesi şartı aranır. Ancak, toplantıda sermayeyi temsil eden oy hakkını haiz payların en az yarısının hazır bulunması hâlinde, esas sözleşmede açıkça daha ağır nisaplar öngörülmedikçe, toplantıya katılan oy hakkını haiz payların çoğunluğu ile karar alınır. Bu işlemlerde, 6102 sayılı Kanunun 436. maddesinin birinci fıkrasına göre taraf olan ortaklar bu işlemlerin onaylanacağı genel kurul toplantılarında oy kullanamazlar. Bu düzenlemede belirtilen nisapları hafifleten esas sözleşme hükümleri ise geçersizdir.

2.5.2.11. Genel Kurul Kararlarının Etkisi

Türk Ticaret Kanununun "Genel kurul tarafından verilen kararlar toplantıda hazır bulunmayan veya olumsuz oy veren pay sahipleri hakkında da geçerlidir" şeklindeki 423. maddesi genel kurul kararlarının etkisi konusunda yol gösterici niteliktedir.

[167] *TTK m. 504'ün nisaba ilişkin düzenlemesi ve hükmün eleştirisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aydoğan, s. 71-73.*

Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, oybirliğinin arandığı kararlar hariç olmak üzere, karara ilişkin oylamada pay sahibinin ya da temsilcisinin muhalif ya da çekimser kalmasının kararın kendi şahsı açısından sonuç doğurmayacağı şeklinde bir algının kabul edilebilir olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, anonim şirket genel kurulunda alınan kararların, hukuki niteliği itibariyle, karşılıklı uyumlu iradelerin arandığı bir "sözleşme" kurulması değil, "karar" niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır.

Aynı şekilde, toplantıda hazır bulunmayan pay sahipleri de salt bu gerekçeyle kararların kendileri için bağlayıcı olmadığını iddia edemezler.

Kuşkusuz, genel kurul kararlarının kurucu unsurlarının mevcut olmayıp "yok" hükmünde olması ya da "batıl" sayılmasını gerektiren ağır hukuka aykırılıkları içermesi hâllerinde bu kararların yine de herkes için bağlayıcı olduğundan söz edilemeyecektir.

2.5.2.12. Genel Kurul Kararlarının Sakatlığı

Genel kurul kararlarının sakatlığı, yönetim kurulu kararlarında olduğu gibi yokluk, butlan ve iptal edilebilirlik olmak üzere üç farklı yaptırımı gündeme getirir. 6762 sayılı TTK'da genel kurul kararlarının yokluğu ve butlanı düzenlenmemiş olmasına rağmen bu kararların yokluk ve butlanı ile bu hallerin tespiti davaları öğretide ve uygulamada genel hükümlere gidilerek kabul görmekteydi.

Genel kurul kararlarının yokluğu, 6102 sayılı TTK'da da yer bulmamasına rağmen; butlan yaptırımı Kanunun 447. maddesinde düzenlemeye kavuşturulmuştur. Hatırlatmak gerekir ki, yokluk ve butlan yaptırımları süreye bağlı olmaksızın ilgili konumundaki herkes tarafından ileri sürülebilir ve mahkeme tarafından resen göz önünde bulundurulur. Ayrıca bu nitelikte kararların ticaret siciline tescili ve ilânı kural olarak mümkün değildir. Dolayısıyla sonuçlarının farklı oluşu dolayısıyla özellikle yokluk ve butlan ile iptal yaptırımlarının sınırlarının çizilmesi son derece önemlidir.

a. Yokluk

Karar, genel kurul niteliğinde bir kurulun varlığı açısından sakatsa veya bu kurulu oluşturan pay sahiplerinin kararı şekil ve usul açısından emredici hükümlere aykırılık taşıyorsa, bir başka deyişle genel kurul kararının "kurucu unsurlarına aykırılık" söz konusu ise kararın yokluk yaptırımına tabi tutulacağı kabul edilmektedir[168].

Genel kabul gören görüşe göre kanuni toplantı ve karar nisaplarına aykırı olan kararlar yokluk yaptırımının tipik örneklerini oluşturmaktadır. Zira bir hukuki işlemin en temel kurucu unsurunu oluşturan "irade" bu örneklerde tam olarak teşekkül etmemiştir.

b. Butlan (Kesin Hükümsüzlük)

Genel kurul kararlarının butlanı ise 6762 sayılı TTK döneminde Kanunda açık hüküm bulunmaması sebebiyle borçlar hukukunun butlana ilişkin düzenlemeleri çerçevesinde anonim şirketlerin nitelikleri göz önünde bulundurularak kabul edilmişti. Ancak 6762 sayılı TTK'da düzenlenmemiş olması butlan sınırlarının belirlenmesi zorluğunu doğurmakta ve farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktaydı.

Özellikle butlan ve iptal sınırlarının doğru çizilmesinin önemi, kanun koyucuyu, 6102 sayılı TTK'da genel kurul kararlarının butlanını düzenlemeye sevk etmiştir[169] ve şu şekilde bir düzenleme öngörülmüştür:

"H) Butlan

MADDE 447- (1) Genel kurulun, özellikle;

a) *Pay sahibinin, genel kurula katılma, asgari oy, dava ve kanundan kaynaklanan vazgeçilemez nitelikteki haklarını sınırlandıran veya ortadan kaldıran,*

---

[168] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Moroğlu, E.: Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 6. Bası, İstanbul 2012, s. 67-132.*

[169] *Anonim şirketlerde genel kurul kararlarının butlanı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Karasu, R.: Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 1243-1247.*

b) *Pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran,*

c) *Anonim şirketin temel yapısını bozan veya sermayenin korunması hükümlerine aykırı olan, kararları batıldır*".

Görüleceği üzere, söz konusu hükümde sınırlayıcı olmamakla birlikte, üç grupta ifade edilen örnekleyici butlan kategorilerine yer verilmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte, şimdiye kadar borçlar hukuku odaklı gelişen genel kurul kararlarının butlanı sebeplerine anonim şirkete özgü sebepler[170] eklenmiş olmaktadır[171]. Bu sebeplerin dışındaki sakatlıklarda butlanın ikincilliği ilkesi uygulanır[172].

TTK m. 447'nin gerekçesinde "anonim şirketin temel yapısı ve sermayenin korunması" ile ilgili özel bir açıklama getirilmemiş; bu hal aynı zamanda yönetim kurulu kararlarının butlanı sebebi olarak TTK m. 391'de de düzenlendiğinden 391. maddenin gerekçesine yollamada bulunulmuştur.

Türk Ticaret Kanununun 391. maddesinin gerekçesinde, anonim şirketin tanımına, pay sahiplerinin hakları ve borçları düzenine ve organsal yapıya aykırı kararlar anonim şirketin temel yapısına aykırı haller[173] olarak görülmüş ve "ek ödeme yükümü" bu hallere örnek olarak gösterilmiştir. Sermayenin korunmasına ilişkin olarak ise Kanunun bazı maddeleri örnek gösterilerek, sermaye odaklı bir değerlendirmenin söz konusu olduğu açıklamasıyla yetinilmiştir.

Kanun koyucu, genel kurul kararlarının butlanı konusunda, anonim şirkete özgü sebeplere yer vermekle birlikte, bu hallerin sınırlı sayıda belirtilmesinin yerinde olmayışı ve imkânsızlığı bilinciyle hareket etmiştir. Sermayenin korunması ilkesine ilişkin hallerde de bu durum kendini göstermektedir. Türk anonim şirketler hukukunda sermayeyi koruyan düzenlemeler[174] çok çeşitlidir. Sermaye şirketlerinin tamamı için geçerli olan sermayenin korunması ilkesinin anonim şirketler açısından sermayenin pay sahiplerine doğrudan veya dolaylı olarak iade edilemeyeceği kuralı (sermayenin iadesi yasağı) ve şirket malvarlığının şirket sona erinceye kadar şirkete ve şirketin amaçlarına bağlı olduğu kuralı (malvarlığının amaca bağlılığı ilkesi) ile açıklanmaktadır[175].

Bu noktada belirtmek gerekir ki, öğreti ve uygulamada, yokluk ve butlan hallerinin sınırlı tutulması ve bu hallere girdiği açık olmayan durumlarda iptal edilebilirlik yaptırımının tercih edilmesi anlayışı söz konusudur[176].

TTK m. 447'de belirtilen butlan sebepleri TBK m. 27'nin uygulanmasını engellememektedir; bu bağlamda bir kararın batıl olup olmadığı konusunda her iki düzenlemenin de göz önünde bulundurulması gerekir.

Daha önce de belirtildiği üzere, bir genel kurul kararının batıl olduğu ilgili herkes tarafından ve süreye bağlı olmaksızın her zaman ileri sürülebilir. Ancak SerPK'da bu Kanuna tabi "ihraççıların", kanuna, sermaye piyasası mevzuatına, esas sözleşme ve fon iç tüzüğü hükümlerine veya işletme maksat ve mevzuuna aykırı görülen durum ve işlemleri sebebiyle sermayenin veya malvarlığının azalmasına veya kaybına yol açtığının Sermaye Piyasası Kurulu tarafından tespit edilmesi hâlinde, Kurulun "*Bu durum ve işlemlerin hukuka aykırılığının Kurulca tespiti tarihinden itibaren üç ay ve her hâlde durum ve işlemin vukuu tarihinden itibaren üç yıl içinde iptal davası ve beş yıl içinde butlan veya yokluğun tespiti davası açmaya*" yetkisi olduğuna ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir [m. 92/1(b)]. Bu düzenleme kapsamındaki haller için SPK'nın "ilgili" konumda olduğu normatif düzenlemeye bağlanan

---

[170] *Bu sebepler hakkında değerlendirme ve örneklendirmeler için bkz. Tekinalp, Ü.: Genel Kurul Kararlarının Butlanında Anonim Ortaklığa Özgü Sebeplerin Kabulü İhtiyacı, Batider 2009, C. 25, S. 4, s. 5-16.*

[171] *Tekinalp, Ü.: Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku İle Tek Kişi Ortaklığının Esasları, 2. Bası, İstanbul 2012, s. 230, 231.*

[172] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 447.*

[173] *Anonim şirketlerin temel niteliklerine ve yapısına ilişkin emredici hükümler hakkında açıklama ve örneklendirmeler için bkz. Moroğlu, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, s. 142-143.*

[174] *Anonim şirketlerde sermayenin korunması ilkesini somutlaştıran haller hakkında açıklama ve örneklendirmeler için bkz. Tekinalp, Sermayenin Korunması İlkesi, s. 1681-1699; Moroğlu, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, s. 143-145; Karasu, Genel Kurul Kararlarının Butlanı, s. 1243-1247.*

[175] *Tekinalp, Ü.: Anonim Ortaklıkta Sermayenin Korunması İlkesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C. II, İstanbul 2012, s. 1682, 1683.*

[176] *Moroğlu, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, s. 57-65.*

söz konusu SerPK m. 92/1(b) hükmü butlanın ileri sürülmesini süreye bağlaması dolayısıyla dikkat çekicidir.

c. İptal Edilebilirlik

aa. Genel Olarak

Genel kurul kararlarının iptal sebepleri ile davanın açılabileceği süre ve görevli mahkeme TTK m. 445'de, dava açabilecek kişiler ise TTK m. 446'da düzenlenmiştir. Kanunun 448- 451. maddeleri arasında da iptal ve butlan açısından ortak nitelikte çeşitli hükümlere yer verilmiştir.

İptal davasının Kanunda düzenlenen üç temel hukuki gerekçesi mevcuttur. Bunlar kararın "kanuna", "esas sözleşmeye" ya da "dürüstlük kurallarına" aykırı olması hususlarıdır.

İptal davasının karar tarihinden itibaren üç aylık hak düşürücü süre içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde açılması gerekir.

bb. İptal Davası Açabilecek Kişiler

Türk Ticaret Kanununun 446. maddesine göre,

a) Toplantıda hazır bulunup da karara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini tutanağa geçirten pay sahipleri,

b) Toplantıda hazır bulunsun veya bulunmasın, olumsuz oy kullanmış olsun ya da olmasın; çağrının usulüne göre yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilân edilmediğini, genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin veya temsilcilerinin toplantıya katılıp oy kullandıklarını, genel kurula katılmasına ve oy kullanmasına haksız olarak izin verilmediğini ve yukarıda sayılan aykırılıkların genel kurul kararının alınmasında etkili olduğunu ileri süren pay sahipleri,

c) Yönetim kurulu,

d) Kararların yerine getirilmesi, kişisel sorumluluğuna sebep olacaksa yönetim kurulu üyelerinden her biri,

iptal davası açmaya yetkilidir.

Görüleceği üzere, 6102 sayılı TTK'ya göre denetçinin genel kurul kararlarının iptali davası açmaya yetkisi yoktur.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Sermaye Piyasası Kanununa göre bu Kanuna tabi "ihraççıların", kanuna, sermaye piyasası mevzuatına, esas sözleşme ve fon iç tüzüğü hükümlerine veya işletme maksat ve mevzuuna aykırı görülen durum ve işlemleri sebebiyle sermayenin veya malvarlığının azalmasına veya kaybına yol açtığının SPK tarafından tespit edilmesi hâlinde, Kurulun "*Bu durum ve işlemlerin hukuka aykırılığının Kurulca tespiti tarihinden itibaren üç ay ve her hâlde durum ve işlemin vukuu tarihinden itibaren üç yıl içinde iptal davası ve beş yıl içinde butlan veya yokluğun tespiti davası açmaya*" yetkisi vardır [m. 92/1(b)].

cc. İptal Davası Açılmasının ve Kararın Hüküm ve Sonuçları

İptal davasının açılması kural olarak kararın yerine getirilmesini engellemez. Ancak mahkeme, dava konusu kararın "yürütülmesinin geri bırakılmasına"[177] karar verebilir (TTK m. 449).

İptal kararının kesinleşmesi hâlinde ise kuşkusuz yürütülmesi mümkün olmayacaktır.

Türk Ticaret Kanununun 448. maddesine göre yönetim kurulu iptal veya butlan davasının açıldığını ve duruşma gününü usulüne uygun olarak ilân eder ve şirketin internet sitesine koyar. İptal davasında üç aylık hak düşüren sürenin sona ermesinden önce duruşmaya başlanamaz. Birden fazla iptal davası açıldığı takdirde davalar birleştirilerek görülür. Mahkeme, şirketin istemi üzerine muhtemel

[177] *Kendigelen, TTK m. 449'da yer verilen "kararın yürütülmesi" ifadesinin idare hukuku terminolojisini çağrıştırdığını, bunun yerine kanun koyucu tarafından TTK m. 454/1'e paralel şekilde "kararın uygulanması" ifadesinin kullanılmasının daha yerinde bir tercih olacağını savunmaktadır (Kendigelen, s. 349).*

zararlarına karşı davacıların teminat göstermesine karar verebilir. Teminatın nitelik ve miktarını mahkeme belirler.

Mahkemenin, yargılama sonucunda kararın iptaline hükmetmesi ve kararın kesinleşmesi hâlinde, hüküm inşai (yenilik doğurucu) bir nitelik taşır ve kararın kesinleşmesi tarihine kadar geçerli kabul edilen genel kurul kararı geçmişe etkili olarak kaldırılmış olur[178]. Ancak iptal edilen karara dayanılarak üçüncü kişilerle kurulan ilişkilerde üçüncü kişilerin anonim şirkete karşı doğan haklarının saklı kalacağı, işlemlerin şirketi bağlayacağı kabul edilmektedir[179]. Bu kabulün yasal dayanağı, 6762 sayılı TTK m. 321/4 hükmünün içerik olarak aynı olan 6102 sayılı TTK'nın m. 371/4 düzenlemesidir.

TTK m. 450 uyarınca genel kurul kararının iptaline veya butlanına ilişkin mahkeme kararı, kesinleştikten sonra bütün pay sahipleri hakkında hüküm ifade eder. Yönetim kurulu bu kararın bir suretini derhâl ticaret siciline tescil ettirmek ve internet sitesine koymak zorundadır.

Son olarak, genel kurulun kararına karşı, kötü niyetle iptal veya butlan davası açıldığı takdirde, davacıların bu sebeple şirketin uğradığı zararlardan müteselsilen sorumlu olduklarını belirtmekte yarar vardır (m. 451).

[178] *Moroğlu, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, s. 293-295.*
[179] *Moroğlu, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, s. 294, 295.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 5.2)

1. Aşağıdakilerden hangisi genel kurulun devredilemez görev ve yetkileri arasında sayılmamıştır?

A) Esas sözleşmenin değiştirilmesi kararı

B) Kayıtlı sermaye sisteminde sermaye artırımı kararı

C) Yönetim kurulu üyelerinin seçimi kararı

D) Yönetim kurulu üyelerinin ücretleri ile huzur haklarının belirlenmesi kararı

E) Kanunda öngörülen istisnalar dışında denetçinin seçimi ile görevden alınması

CEVAP : B

2. Aşağıdakilerden hangisi genel kurulu toplantıya çağırmaya yetkili değildir?

A) Tahvil sahipleri

B) Mahkemenin izniyle münferit pay sahipleri

C) Azlık

D) Yönetim kurulu

E) Tasfiye memurları

CEVAP : A

3. Anonim şirketlerde genel kurulda oy hakkına ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Pay sahipleri, oy haklarını genel kurulda, kural olarak paylarının toplam itibarî değeriyle orantılı olarak kullanır.

B) Her pay sahibi sadece bir paya sahip olsa da en az bir oy hakkını haizdir.

C) Birden fazla paya sahip olanlara tanınacak oy sayısı esas sözleşmeyle sınırlandırılabilir.

D) Oyda imtiyaz, farklı itibarî değerdeki paylara aynı sayıda oy hakkı verilerek tanınabilir.

E) Oy hakkı, payın, kanunen veya esas sözleşmeyle belirlenmiş bulunan en az miktarının ödenmesiyle doğar.

CEVAP : D

2.6. Anonim Şirketlerin Denetimi

2.6.1. Denetimin Düzenlenişi

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun getirmiş olduğu en köklü yenilik ve değişikliklerden biri de finansal raporlama ve bağımsız denetim alanındadır. Ancak TTK'nın TBMM'de kabulünden bugüne yaşanan süreçte, bu konuda TTK'nın hazırlanışında hedeflenen yapı büyük bir değişikliğe uğramış ve yeni bir boyut kazanmıştır.

Bütün sermaye şirketleri için bağımsız denetim ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS) göre finansal tabloların hazırlanması zorunluluğunu öngören 6102 sayılı TTK'nın Resmi Gazete'de yayımlanmasının sonrasında 660 sayılı "Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"[180] ile birlikte Türkiye'de bağımsız denetime ilişkin yetkiler, en üst ve yetkili otorite olarak Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nda (KAMUDESK) tek elde toplanmıştır[181].

Ancak Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesine çok kısa bir zaman kala 6335 sayılı Kanunla[182], Kanunun bağımsız denetim ve finansal raporlamaya ilişkin hükümleri önemli değişikliklere uğramış ve bu değişiklikle oluşturulan yasal zemin ile başlangıçta tüm sermaye şirketleri için öngörülen finansal raporlama ve bağımsız denetim anlayışında radikal bir değişikliğe gidilmiştir[183].

Söz konusu değişiklikle ayrıca, kuruluş, sermaye artırımı, sermayenin azaltılması, birleşme, bölünme, tür değiştirme, menkul kıymet ihracı gibi işlemleri denetleyen uzmanlar olarak nitelendirilen "işlem denetçileri"ne ilişkin sistem de tamamen ortadan kaldırılmıştır.

6335 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında TTK m. 397/4'e baktığımızda, artık denetime tabi olacak sermaye şirketlerinin Bakanlar Kurulu tarafından belirleneceği ve tüm sermaye şirketlerinin bağımsız denetime tabi olmadığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Bakanlar Kurulu da bu düzenlemeyle kendisine verilen yetkiyi Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar"[184] ile kullanmıştır.

Bağımsız denetimin uygulanması zorunlu şirketlerin kapsamının daraltılması dolayısıyla oluşan boşluğu doldurmaya yönelik olarak Nisan 2013'te 6455 sayılı Kanunla 397. maddeye yeni getirilen beşinci fıkra ile 397. maddenin dördüncü fıkrası kapsamı dışında kalan anonim şirketlerle 4562 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun kapsamındaki kooperatifler ve bunların bağımsız denetime tabi olmayan üst kuruluşları hakkında bir denetim düzenlenmiştir. Bu kapsamda yapılacak denetime ilişkin usul ve esasların Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür. TTK m. 397/5 hükmünden bu düzenleme ile getirilen denetimin niteliğinin ne olduğunu tam olarak anlamak mümkün görünmemektedir. İlgili yönetmelik de hala yürürlüğe konulmamıştır.

Bağımsız denetimden beklenen yararın tam olarak sağlanabilmesi için büyük önem arz eden bir diğer konu, 6102 sayılı TTK'nın ilk hâlinde tüm sermaye şirketleri için uygulanma zorunluluğu öngörülen finansal raporlamaya ilişkin olarak Türkiye Muhasebe Standartlarının uygulanma zorunluluğudur. 6335 sayılı Kanunla, TTK'nın 64. maddesi ile KAMUDESK'in yetkisine ilişkin 88. maddenin bağlantısının koparılması ve geçici madde 1 ve geçici madde 6 hükümlerinde yapılan değişiklikler bir arada değerlendirildiğinde, artık sadece KAMUDESK tarafından belirlenecek şirketlerde finansal raporlamaya ilişkin yeni Kanunun öngördüğü TMS'yi uygulama zorunluluğunun

---

[180] *RG. 02.11.2011, S. 28103.*

[181] *Bu düzenleme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özkorkut, K.: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında 660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Etkileri, Batider 2011, C. 27, S. 4, s. 15-47.*

[182] *RG. 30.06.2012, S. 28339.*

[183] *6335 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler ve eleştirisi hakkında bkz. Özkorkut, K.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Şirkete Borçlanma Yasağı, Finansal Raporlama ve Bağımsız Denetime İlişkin Değişiklikler, Batider 2012, C. 28, S. 3, s. 45-71.*

[184] *RG. 23.01.2013, S. 28537. Bu Karar son olarak 01 Şubat 2015 tarihli ve 29254 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Karar ile değiştirilmiştir.*

söz konusu olduğu sonucuna varılmaktadır[185]. Nitekim KAMUDESK'in 17 Kasım 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Kararına[186] göre, *"660 sayılı KHK'da belirtilen kamu yararını ilgilendiren kuruluşların, 6102 sayılı Kanunun 397 nci maddesi çerçevesinde Bakanlar Kurulu kararıyla bağımsız denetime tabi olacakların ve aynı Kanunun 1534 üncü maddesinin ikinci fıkrasında sayılan şirketlerin münferit ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulamasına*" karar verilmiştir.

KAMUDESK bu konuda son olarak bir Karar almış ve bu Karar 26 Ağustos 2014 tarihli Resmi Gazete'de[187] yayımlanmıştır. Karara göre, ekli listedeki kurum, kuruluş ve işletmeler 01 Ocak 2014 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerine ilişkin münferit ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında TMS uygulayacaklardır. Ekli liste şu şekildedir:

"1) 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden*;*

a) *Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim şirketler,*

b) *Yatırım kuruluşları,*

c) *Kolektif yatırım kuruluşları,*

d) *Portföy yönetim şirketleri,*

e) *İpotek finansmanı kuruluşları,*

f) *Konut finansmanı ve varlık finansmanı fonları,*

g) *Varlık kiralama şirketleri,*

h) *Merkezî takas kuruluşları,*

i) *Merkezî saklama kuruluşları,*

j) *Veri depolama kuruluşları,*

k) *Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında halka açık sayılan şirketlerden aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini sağlayanlar:*

- Aktif toplamı *onbeş* milyon ve üstü Türk Lirası.
- Yıllık net satış *hasılatı* yirmi milyon ve üstü Türk Lirası.
- Çalışan sayısı elli ve üstü.

2) 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden;

a) *Bankalar,*

b) *Finansal kiralama şirketleri,*

c) *Faktöring şirketleri,*

ç) *Finansman şirketleri,*

d) *Varlık yönetim şirketleri,*

e) *Derecelendirme kuruluşları,*

f) *Finansal holding şirketleri,*

---

[185] *Özkorkut, Bağımsız Denetim, s. 56-63.*
[186] *RG. 17.11.2012, S. 28470.*
[187] *RG. 26.08.2014, S. 29100.*

g) *Finansal holding şirketleri üzerinde 5411 sayılı Kanunda tanımlandığı şekliyle nitelikli paya sahip olan şirketler,*

ğ) *Ödeme kuruluşları ve elektronik para kuruluşları.*

3) 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.

4) Borsa İstanbul Piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticareti ile iştigal eden anonim şirketler."

Ekli liste incelendiğinde, yıllardır UFRS'lere uygun TMS'ye göre finansal raporlar hazırlayıp bağımsız denetim yaptırmakta olan şirketlerin yeniden sayılmakta olduğu görülmektedir. TMS'nin uygulanması açısından bu son Kararda belirtilen hükümler esas alınacağına göre; yeni bir şey getirmeyen bu Karar karşısında, KAMUDESK'in halen, TTK ile getirilmeye çalışılan finansal raporlama (ve dolayısıyla bağımsız denetim) sisteminin gerekçelerini anlamaktan uzak bir yaklaşım sergilemeye devam etmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

KAMUDESK bu son Kararında ekli listede yer almayan kurum, kuruluş ve işletmelerin de münferit veya konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında isteğe bağlı olarak TMS uygulayabileceğine karar vermiştir. Kanaatimizce Kararın bu kısmı, 6335 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan TTK m.64'ün beşinci fıkrası hükmü karşısında hukuken hiçbir değer ifade etmemektedir. Zira, TTK m.64/5 hükmüne göre bağımsız denetim kapsamı dışındaki sermaye şirketleri için finansal raporlama yapmak söz konusu olmadığı gibi, bu şirketler ilgili hükme göre Vergi Usul Kanunu gereğince (vergi odaklı) muhasebe tutmak ve bilanço ve gelir tablosu hazırlamak zorundadırlar. Bu durumda şirketlerin büyük bir çoğunluğunun, kendilerine ek maliyet ve külfet getireceğini kuvvetle düşünecekleri ekstra bir TMS uygulamasına girmeyi düşünmelerini beklemek akıl dışı olacaktır. Ayrıca bu şirketler TMS uygulamaya karar verseler bile bu şirketlerin TTK m.64/5 hükmü gereği yasal yükümlülüğü, vergi odaklı muhasebe tutmak ve buna ilişkin tablolar hazırlamaktır. TMS uygulaması onlar için zaman zaman bir gereklilik olabilirse de yasal bir zorunluluk değildir. Böyle bir Karar olmadan da ihtiyaç duyduğunda (örn. bankaya yapılacak kredi başvurunda, yabancı bir ortağın şirkete katılması sürecinde ya da halka arzın düşünülmesi durumunda) kapsamda olmayan her şirket bugüne kadar vergi odaklı muhasebe göre göre hazırlamış olduğu finansal tablolarını ayrıca ikinci bir iş olarak, TMS'ye uygun finansal tablolara dönüştürmek suretiyle hazırlamış olup, bundan sonra da gerektiğinde hazırlamaya devam edecektir. Maalesef KAMUDESK'in Kararının bu kısmının, söz konusu hukuki gerçekliğe hiçbir etkisi bulunmamaktadır.

Bağımsız denetime ilişkin son olarak belirtmek gerekir ki, denetçiye organ fonksiyonu veren görevlerin 6762 sayılı mülga Kanuna nazaran yeni TTK'da tanınmadığı ve şirket karşısında bağımsızlık ile tarafsızlığı özel düzenleme konusu yapıldığından, denetçi şirkete karşı üçüncü kişi konumundadır. Şirket ile denetçi arasında sadece bir sözleşme ilişkisi bulunmaktadır. Her ne kadar TTK'nın gerekçesinde yer alan açıklamalarda konu tartışmalı imiş gibi bırakılsa da, Kanunun düzenlemesi açısından bakıldığında denetçinin yeni TTK'da bir organ olarak ele alınmadığı anlaşılmaktadır[188].

2.6.2. Bağımsız Dış Denetimin Amacı ve "Dürüst Resim İlkesi"

"Dış denetim" ya da "bağımsız dış denetim" olarak da nitelendirilen bağımsız denetim, denetime tabi şirketlerin, kendi nam ve hesabına faaliyet gösteren, denetime tabi işletme ile organik bağı bulunmayan (örneğin anonim şirketlerde onun organı olmayan), bağımsız ve tarafsız, uzman kişi ve kuruluşlar tarafından denetim ve güvence standartlarına göre gerçekleştirilen, kesin bir sonuç ile inceleme sonuçlarının, denetlenen işletmeye sunulacak bir raporla belirlendiği sürekli bir denetim faaliyetini ifade etmektedir.

660 sayılı KHK'da ise bağımsız denetim, *"Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve*

[188] *Poroy/Tekinalp (Tekinalp/Çamoğlu), s. 327; Özkorkut, Bağımsız Denetim, s. 264-267.*

uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasını … ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır [m. 2/1(b)].

6102 sayılı TTK'nın anonim şirketlerde denetime ilişkin, "*Denetleme*" başlığını taşıyan bölümünde, 397 ilâ 406. maddeler arasında düzenlenmiş olan denetim de bu kapsamda bir bağımsız denetimdir.

Bağımsız denetimin niteliklerinin ortaya çıkmasında, denetlemenin, işletmenin finansal tablolarının Türkiye Muhasebe Standartlarına uygunluk denetiminin Türkiye Denetim Standartlarına göre yapılması, denetçiyi gözetim altında tutan bir kamu gözetim otoritesinin varlığı ve denetimde pay sahipleriyle (shareholders) menfaat sahiplerinin (stakeholders) yararlarının ön planda tutulması büyük önem taşır[189].

Bağımsız denetimin amacı, şirket içinde (pay sahipleri) ve dışında bulunan menfaat sahiplerinin şirket ile ilgili bilgi gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu yönüyle şirketin finansal bilgileriyle benzeri unsurların denetlenmesi söz konusu olmaktadır. Söz konusu menfaat sahipleri, denetim raporu ile anonim şirketin finansal tabloları hakkında bilgi edinir ve finansal tablolarda açıklanan sonuç çerçevesinde nasıl hareket edeceklerini belirlerler.

Türk Ticaret Kanununun finansal tabloların düzenlenişi açısından benimsediği temel ilke olan "dürüst resim ilkesi"ne göre "*anonim şirketlerin finansal tabloları, Türkiye Muhasebe Standartlarına göre şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtacak şekilde çıkarılır*" (m. 515). Denetimin bu bağlamdaki amacı da aslında "Dürüst resim ilkesi" çerçevesinde hazırlanmış finansal tabloların tam bir denetiminin yapılması ve bu denetimin sonuçlarının, açık, anlaşılabilir ve kamuyu aydınlatma ilkeleri uyarınca düzenlenmiş bir raporla pay sahipleri başta olmak üzere ilgililere sunulmasının sağlanmasıdır.

2.6.3. Denetime Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesi

Yürürlükteki hukuka göre anonim şirketlerin denetim açısından iki kategoriye ayrıldığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Birinci kategoriyi TTK m. 397/4 çerçevesinde çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararına göre KAMUDESK'in gözetiminde bağımsız denetime tabi olduğu öngörülenler; ikinci kategoriyi ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın gözetiminde ve (henüz yayımlanmamakla birlikte) bu Bakanlığın hazırladığı Bakanlar Kurulu yönetmeliği kapsamında denetimi gerçekleştirilecek olan m. 397/4 kapsamı dışında kalan anonim şirketler oluşturmaktadır.

TTK m. 397/4 hükmü bağlamında bağımsız denetime tabi şirketlerin belirlenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararına bakıldığında, birtakım genel ölçütlere ve bunun yanı sıra listeler hâlinde bağımsız denetime tabi şirketlerin belirlendiği görülmektedir190.

KHK m. 3'de yer alan genel ölçüte göre tek başına veya bağlı ortaklıkları ve iştirakleriyle birlikte aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini sağlayan şirketler ile ekli (I) sayılı liste kapsamında yer alan şirketler, 6102 sayılı Kanun ile 660 sayılı KHK hükümleri çerçevesinde bağımsız denetime tabidir:

a) Aktif toplamı kırkmilyon ve üstü Türk Lirası.

b) Yıllık net satış hasılatı seksenmilyon ve üstü Türk Lirası.

c) Çalışan sayısı iki yüz ve üstü[191].

---

[189] *Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), s. 455 vd.*
[190] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Özkorkut, Bağımsız Denetim, s. 123-189.*
[191] *Bakanlar Kurulu kararında yapılmış olan en son değişikliğe (RG. 19.03.2016, S. 29658) uygun olarak indirilmiş limitler belirtilen şekildedir.*

(II) sayılı listede yer alan şirketler de burada belirlenen esaslar bağlamında bağımsız denetime tabi olabilecektir.

Halka açık anonim şirketlerin bağımsız denetime tabi olması hakkında (I) Sayılı Listenin birinci bendi (ı) alt bendi[192] ile (II) Sayılı Listenin beşinci bendinde[193] özel düzenleme getirildiğini de vurgulamak gerekir.

2.6.4. Denetçilerin Nitelikleri ve Seçilme Engelleri

Türk Ticaret Kanununun 400. maddesi "denetçi"ye ilişkin birtakım önemli belirlemeleri içermektedir.

Bu maddeye göre denetçi, bağımsız denetim yapmak üzere, 3568 sayılı "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu"na[194] göre ruhsat almış yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir unvanını taşıyan ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca yetkilendirilen kişiler ve/veya ortakları bu kişilerden oluşan sermaye şirketi olabilir.

Aşağıdaki hâllerden birinin varlığında, yeminli mali müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir ve/veya sermaye şirketi ve bunların ortaklarından biri ve bunların ortaklarının yanında çalışan veya bu cümlede anılan kişilerin mesleği birlikte yaptıkları kişi veya kişiler, ilgili şirkette denetçi olamaz. Şöyle ki, bir kişi;

a) Denetlenecek şirkette pay sahibiyse,

b) Denetlenecek şirketin yöneticisi veya çalışanıysa veya denetçi olarak atanmasından önceki üç yıl içinde bu sıfatı taşımışsa,

c) Denetlenecek şirketle bağlantısı bulunan bir tüzel kişinin, bir ticaret şirketinin veya bir ticari işletmenin kanuni temsilcisi veya temsilcisi, yönetim kurulu üyesi, yöneticisi veya sahibiyse ya da bunlarda yüzde yirmiden fazla paya sahipse yahut denetlenecek şirketin yönetim kurulu üyesinin veya bir yöneticisinin alt veya üst soyundan biri, eşi veya üçüncü derece dâhil, üçüncü dereceye kadar kan veya kayın hısmıysa,

d) Denetlenecek şirketle bağlantı hâlinde bulunan veya böyle bir şirkette yüzde yirmiden fazla paya sahip olan bir işletmede çalışıyorsa veya denetçisi olacağı şirkette yüzde yirmiden fazla paya sahip bir gerçek kişinin yanında herhangi bir şekilde hizmet veriyorsa,

e) Denetlenecek şirketin defterlerinin tutulmasında veya finansal tablolarının düzenlenmesinde denetleme dışında faaliyette veya katkıda bulunmuşsa,

f) Denetlenecek şirketin defterlerinin tutulmasında veya finansal tablolarının çıkarılmasında denetleme dışında faaliyette veya katkıda bulunduğu için (e) bendine göre denetçi olamayacak gerçek veya tüzel kişinin veya onun ortaklarından birinin kanuni temsilcisi, temsilcisi, çalışanı, yönetim kurulu üyesi, ortağı, sahibi ya da gerçek kişi olarak bizzat kendisi ise,

g) TTK m. 400/1(a) ilâ (f) bentlerinde yer alan şartları taşıdığı için denetçi olamayan bir denetçinin nezdinde çalışıyorsa,

h) Son beş yıl içinde denetçiliğe ilişkin meslekî faaliyetinden kaynaklanan gelirinin tamamının yüzde otuzundan fazlasını denetlenecek şirkete veya ona yüzde yirmiden fazla pay ile iştirak etmiş bulunan şirketlere verilen denetleme ve danışmanlık faaliyetinden elde etmişse ve bunu cari yılda da elde etmesi bekleniyorsa,

---

[192] *"Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim şirketler".*

[193] *"Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında halka açık sayılan şirketlerden aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini sağlayanlar.*
a) Aktif toplamı onbeşmilyon ve üstü Türk Lirası.
b) Yıllık net satış hasılatı yirmimilyon ve üstü Türk Lirası.
c) Çalışan sayısı elli ve üstü".

[194] *RG. 13.06.1989, S. 20194.*

denetçi olamaz.

Denetçinin tarafsızlığını koruyabilmesi için TTK m. 400/2. fıkrasında, on yıl içinde aynı şirket için toplam yedi yıl denetçi olarak seçilen denetçinin üç yıl geçmedikçe aynı şirkete denetçi olarak yeniden seçilemeyeceği düzenlenmiştir (zorunlu rotasyon). Hemen belirtelim ki, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye ve bu fıkrada belirtilen süreleri kısaltmaya yetkilidir.

Aynı amaca yönelik bir diğer düzenleme olarak denetçi, denetleme yaptığı şirkete, vergi danışmanlığı ve vergi denetimi dışında, danışmanlık veya hizmet veremez, bunu bir yavru şirketi aracılığıyla da yapamaz (m. 400/3).

2.6.5. Denetçilerin Seçilmesi

Denetçinin seçimi konusunda temel kural "genel kurul"un bu konuda yetkili olduğudur (m. 399/1). Hatta TTK m. 408/1(c)'ye göre Kanunda öngörülen istisnalar dışında denetçinin seçimi ile görevden alınması genel kurulun devredilemez yetkileri arasındadır.

Şirketler topluluğu söz konusuysa, topluluk denetçisini belirleme yetkisi ana şirketin genel kurulundadır.

Denetçinin, her faaliyet dönemi ve her hâlde görevini yerine getireceği faaliyet dönemi bitmeden seçilmesi şarttır. Seçimden sonra, yönetim kurulu, gecikmeksizin denetleme görevini hangi denetçiye verdiğini ticaret siciline tescil ettirir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile internet sitesinde ilân eder.

Kanun koyucu, şirketin denetçisiz kalmasını engellemek amacıyla gerektiğinde denetçinin "mahkeme" tarafından ve yine istisnai olarak "yönetim kurulu" tarafından seçilmesine izin veren özel düzenlemeler getirmiştir.

TTK m. 399/4 uyarınca şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi, yönetim kurulunun ya da halka açık olmayan şirketlerde sermayenin yüzde onunu, halka açık şirketlerde ise esas veya çıkarılmış sermayenin yüzde beşini oluşturan pay sahiplerinin, istemi üzerine, ilgilileri ve seçilmiş denetçiyi dinleyerek, seçilmiş denetçinin şahsına ilişkin haklı bir sebebin gerektirmesi, özellikle de onun taraflı davrandığı yönünde bir kuşkunun varlığı hâlinde, başka bir denetçi atayabilir.

Bununla birlikte, faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar denetçi seçilememişse, denetçi, yönetim kurulunun, her yönetim kurulu üyesinin veya herhangi bir pay sahibinin istemi üzerine, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından atanır. Aynı yöntem, seçilen denetçinin görevi reddetmesi veya sözleşmeyi feshetmesi, görevlendirme kararının iptal olunması, butlanı, denetçinin kanuni sebeplerle veya diğer herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi ya da görevini yapmaktan engellenmesi hâllerinde de uygulanır (m. 399/6). Öte yandan, TTK'nın 399/6 fıkrasına 691 sayılı KHK ile eklenen son cümle ile, kayyımlık görevi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından yürütülen anonim şirketlerde faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar denetçi seçilememiş olması halinde denetçinin, şirket yönetim kurulunun teklifi üzerine Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun ilişkili olduğu Bakan tarafından atanacağı öngörülmüştür. Bakanın bu yetkisini Fon Kuruluna devretmesi mümkündür. Böylelikle denetçinin genel kurul tarafından seçilmesine bir istisna getirilmiştir.

Yine, denetçi, Kanunun 399/6. fıkrası hükmüne göre fesih ihbarında bulunduğu takdirde, "yönetim kurulu" hemen, geçici bir denetçi seçer ve fesih ihbarını genel kurulun bilgisine, seçtiği denetçiyi de aynı kurulun onayına sunar. Yönetim kurulunun söz konusu yetkisi de denetçinin genel kurul tarafından seçilmesi kuralına bir diğer kanuni istisnayı teşkil etmektedir.

2.6.6. Denetimin Konusu

Türk Ticaret Kanununun 398. maddesi denetimin konu ve kapsamını belirlemeye yönelik genel bir düzenlemedir.

Bu düzenlemeye göre "*şirketin ve topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimi; envanterin, muhasebenin ve Türkiye Denetim Standartlarının öngördüğü ölçüde iç denetimin, bu Bölüm hükümleri anlamında 378'inci madde uyarınca verilen raporların ve 397'nci maddenin birinci fıkrası çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimidir*".

Hükmün devamına göre söz konusu denetim, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kanuna ve esas sözleşmenin finansal tablolara ilişkin hükümlerine uyulup uyulmadığının incelenmesini de kapsar. Denetleme, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun belirlediği esaslar bağlamında, denetçilik mesleğinin gerekleriyle etiğine uygun bir şekilde ve özenle gerçekleştirilir. Denetleme, şirketin ve topluluğun, malvarlıksal ve finansal durumunun 515. madde anlamında dürüst resim ilkesine uygun olarak yansıtılıp yansıtılmadığını, yansıtılmamışsa sebeplerini, dürüstçe belirtecek şekilde yapılır.

2.6.7. Denetim Raporu

Türk Ticaret Kanununun 402. maddesine göre denetçi, yapılan denetimin türü, kapsamı, niteliği ve sonuçları hakkında, gereken açıklıkta, anlaşılır, basit bir dille yazılmış ve geçmiş yılla karşılaştırmalı olarak hazırlanmış, finansal tabloları konu alan bir "rapor" düzenler.

Bundan başka ayrı bir rapor hâlinde, yönetim kurulunun, şirketin veya topluluğun durumu hakkındaki yıllık faaliyet raporunda yer alan irdelemeleri, denetçi tarafından, finansal tablolar ile tutarlılığı ve gerçeğe uygunluğu açısından değerlendirilir.

Denetçi, değerlendirme yaparken şirketin, denetliyorsa ana şirket ile topluluğun finansal tablolarını esas alır. Raporda öncelikle, şirketin ve topluluğun finansal durumuna dair yönetim kurulunun değerlendirmesi hakkında görüş açıklanır. Bu görüşte, özellikle şirketin ve ana şirketin finansal tablolarının denetimi bağlamında, şirketin ve topluluğun varlığını sürdürebilmesine ve gelecekteki gelişmesine ilişkin analiz yanında, şirket yönetim kurulunun raporu ile topluluk yıllık faaliyet raporu, bu belgelerin verdiği olanak ölçüsünde şirketin finansal durumu irdelenir.

Denetim raporunun esas bölümünde; defter tutma düzeninin, finansal tabloların ve topluluk finansal tablolarının, kanun ile esas sözleşmenin finansal raporlamaya ilişkin hükümlerine uygun olup olmadığı ve yönetim kurulunun denetçi tarafından denetim kapsamında istenen açıklamaları yapıp yapmadığı ve belgeleri verip vermediği açıkça ifade edilir.

Ayrıca, finansal tablolar ile bunların dayanağı olan defterlerin; öngörülen hesap planına uygun tutulup tutulmadığı, Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde, şirketin malvarlığı, finansal ve kârlılık durumunun resmini gerçeğe uygun olarak ve dürüst bir şekilde yansıtıp yansıtmadığı belirtilir.

Denetim çerçevesinde, Türk Ticaret Kanununun 398. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca bir değerlendirme yapılmışsa, bunun sonucu ayrı bir raporda gösterilir.

Denetçi, hazırladığı raporu imzalar ve yönetim kuruluna sunar.

2.6.8. Görüş Yazıları ve Hukuki Sonuçları

Denetçi, denetimin sonucunu "görüş yazısı"nda açıklar. Görüş yazısı, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun belirlediği esaslar çerçevesinde, denetimin konusu, türü, niteliği ve kapsamı yanında denetçinin değerlendirmelerini de içerir.

Görüş yazısında, yönetim kurulunun finansal tablolara ilişkin konular bakımından sorumluluğunu gerektirecek bir sebebin mevcut olmadığına, varsa buna işaret edilir. Görüş Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun belirlediği şekilde ve herkesin anlayabileceği bir dille yazılır.

Türk Ticaret Kanununun 403. maddesine göre denetçi, somut olayın koşullarına göre,

- Olumlu görüş
- Sınırlı olumlu görüş

- Olumsuz görüş
- Görüş vermekten kaçınma

alternatiflerine sahiptir.

Denetçi, "olumlu görüş" verdiği takdirde, yazısında öncelikle 398. madde ve Türkiye Denetim Standartları uyarınca yapılan denetimde, Türkiye Muhasebe Standartları ve diğer gereklilikler bakımından herhangi bir aykırılığa rastlanmadığını; denetim sırasında elde edilen bilgilerine göre, şirketin veya topluluğun finansal tablolarının doğru olduğunu, malvarlığı ile finansal duruma ve kârlılığa ilişkin resmin gerçeğe uygun bulunduğunu ve tabloların bunu dürüst bir şekilde yansıttığını belirtir.

"Sınırlı olumlu görüş" denetçinin çekincelerinin varlığında söz konusu olabilir. "Sınırlandırılmış olumlu görüş", finansal tabloların şirketin yetkili kurullarınca düzeltilebilecek aykırılıklar içerdiği ve bu aykırılıkların tablolarda açıklanmış sonuca etkilerinin kapsamlı ve büyük olmadığı durumlarda verilir. Sınırlamanın konusu, kapsamı ve düzeltmenin nasıl yapılabileceği sınırlandırılmış olumlu görüş yazısında açıkça gösterilir.

Olumlu görüş vermeye yönelik çekincelerinin ağırlığına göre denetçi "olumsuz görüş" verebilir "Olumsuz görüş" yazılan hâllerde yönetim kurulu, görüş yazısının kendisine teslimi tarihinden itibaren dört iş günü içinde, genel kurulu toplantıya çağırır ve genel kurul yeni bir yönetim kurulu seçer. Esas sözleşmede aksi öngörülmemişse, eski yönetim kurulu üyeleri yeniden seçilebilir. Yeni yönetim kurulu altı ay içinde, kanuna, esas sözleşmeye ve standartlara uygun finansal tablolar hazırlatır ve bunları denetleme raporu ile birlikte genel kurula sunar. Sınırlı olumlu görüş verilen hâllerde genel kurul, gerekli önlemleri ve düzeltmeleri de karara bağlar.

Şirket defterlerinde, denetlemenin TTK'nın 397 ilâ 406. maddeleri arasındaki hükümlerine uygun bir şekilde yapılmasına ve sonuçlara varılmasına olanak vermeyen ölçüde belirsizliklerin bulunması veya şirket tarafından denetlenecek hususlarda önemli kısıtlamaların yapılması hâllerinde denetçi, bunları ispatlayabilecek delillere sahip olmasa bile, gerekçelerini açıklayarak "görüş vermekten kaçınabilir". "Görüş vermekten kaçınma" olumsuz görüşün sonuçlarını doğurur.

TTK m. 397/2 hükmüne göre denetime tabi olan şirketler, hazırlanmış olan finansal tablolarının denetimden geçip geçmediğini, denetimden geçmiş ise denetçi görüşünü ilgili finansal tablonun başlığında açıkça belirtmek zorundadır. Bu hüküm aynı fıkraya göre yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu için de uygulanır. Bu şekilde kanun koyucu genel kurulda pay sahiplerinin ve şirketle ilişkiye girecek üçüncü kişilerin, finansal tabloların yayımlanması halinde, denetçilerin ne görüş verdiğinden, özellikle de olumsuz görüş vermişse bu görüşten haberdar olarak tedbirli davranmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

2.6.9. Denetçilerin Sorumluluğu

Denetçinin sorumluluğu konusunda genel düzenleme olan Türk Ticaret Kanununun, 6335 sayılı Kanunla değişik 554. maddesi gereğince şirketin ve şirketler topluluğunun yılsonu ve konsolide finansal tablolarını, raporlarını, hesaplarını denetleyen denetçi ve özel denetçiler; kanuni görevlerinin yerine getirilmesinde kusurlu hareket ettikleri takdirde, hem şirkete hem de pay sahipleri ile şirket alacaklılarına karşı verdikleri zararlar dolayısıyla sorumludurlar. Söz konusu düzenlemede bir kusursuz sorumluluk hali olmayıp "kusur sorumluluğu" esası benimsenmiştir.

Bununla birlikte, TTK'nın 404. maddesinde denetçinin sır saklamadan doğan sorumluluğu özel olarak düzenlenmiştir. Özel düzenlemenin hukuki sonucu olarak sır saklamadan doğan sorumluluk kapsamına giren hallerde TTK m. 554 uygulanamaz[195].

[195] *Kendigelen, s. 462.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 6)

1. Bir anonim şirkette aşağıdakilerden hangisi o şirketin bağımsız denetçisi olamayacak kişiler arasında değildir?

A) Denetlenecek şirkette pay sahibi olanlar

B) Denetlenecek şirketin denetçi olarak atanmasından önceki on yıl içinde bu şirkette yöneticilik sıfatı taşımış olanlar

C) Denetlenecek şirketin defterlerinin tutulmasında veya finansal tablolarının düzenlenmesinde denetleme dışında faaliyette veya katkıda bulunmuş olanlar

D) Denetlenecek şirketle bağlantı hâlinde bulunan veya böyle bir şirkette yüzde yirmiden fazla paya sahip olan bir işletmede çalışanlar

E) Denetlenecek şirketle denetçisi olacağı şirkette yüzde yirmiden fazla paya sahip bir gerçek kişinin yanında herhangi bir şekilde hizmet verenler

CEVAP : B

2. Türkiye'de bağımsız denetime ilişkin en üst ve yetkili otorite aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu

B) Sermaye Piyasası Kurulu

C) Rekabet Kurulu

D) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

E) Ekonomi Bakanlığı

CEVAP : A

3. Türk Ticaret Kanunu'na göre denetçi hangi şekilde bir görüş yazısı yazamaz?

A) Olumlu görüş

B) Sınırlı olumsuz görüş

C) Olumsuz görüş

D) Sınırlı olumlu görüş

E) Görüş vermekten kaçınma

CEVAP : B

2.7. Anonim Şirketlerde Esas Sözleşme Değişiklikleri

Anonim şirketlere uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde kanunun çizdiği yasal çerçeve içerisinde şirket esas sözleşmesi çok önemli bir yer tutar. Tabiatıyla, şirketin iktisadi ve idari tercihlerini yansıtan esas sözleşme hükümlerinin üzerinde kanuni ya da iradi olmak üzere farklı nedenlerle değişiklik ihtiyacı ortaya çıkabilir.

Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin kısmının beşinci bölümünü "esas sözleşmenin değiştirilmesi"ne ilişkin usul ve esaslar oluşturmaktadır. Bu bölümde yer alan düzenlemeler; esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin genel hükümler (m. 452-455) ve en önemli esas sözleşme değişiklik sebeplerini oluşturan sermaye artırımı ile sermaye azaltımına ilişkin hükümlerden oluşmaktadır (m. 456-475). Bu düzenlemelerin yanı sıra kuşkusuz TTK'nın diğer bazı ilgili düzenlemeleri (örneğin m. 333) ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığının ikincil düzenlemeleri ve halka açık anonim şirketlerle ilgili sermaye piyasası mevzuatı hükümleri de büyük önem taşımaktadır.

2.7.1. Genel Olarak Esas Sözleşme Değişiklik İşlemleri

Anonim şirketin esas sözleşmesinin değiştirilmesi konusunda yetkili organ genel kuruldur. Genel kurulun bu yetkiyi bir başka organa ya da kişiye devredebilmesi mümkün değildir. Zira "esas sözleşmenin değiştirilmesi" genel kurulun devredilemez yetkileri arasında açıkça zikredilmiştir [m. 408/2(a)].

Genel kurulun yetkisinin sınırını kural olarak pay sahiplerinin müktesep ve vazgeçilmez hakları oluşturmaktadır. Kanunun 452. maddesinde bu genel kural "*Genel kurul, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilir; müktesep ve vazgeçilmez haklar saklıdır*" şeklinde ifade edilmiştir.

Esas sözleşme değişiklik süreci ana hatlarıyla ve kısaca şu şekilde özetlenebilir:

- Yönetim kurulu tarafından esas sözleşme değişiklik teklifinin hazırlanması,
- TTK m. 333 çerçevesinde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının, "Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine ilişkin Tebliğ" ile belirlediği şirketlerde[196] Gümrük ve Ticaret Bakanlığı izninin alınması,
- Genel kurul kararı,
- Alınan karar, esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkinse ya da yönetim kuruluna sermayenin arttırılması konusunda yetki verilmesine ilişkin ve imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl edecek nitelikte ise bu kararın imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunda onaylanması (TTK m. 454),
- Ticaret Siciline tescil ve ilân (m. 455).
- TTK m. 333 "*Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yayımlanacak tebliğle, faaliyet alanları belirlenip, ilân edilecek anonim şirketler Gümrük ve Ticaret Bakanlığının izni ile kurulur. Bu şirketlerin esas sözleşme değişiklikleri de aynı Bakanlığın iznine bağlıdır. Bakanlık incelemesi sadece kanunun emredici hükümlerine aykırılık bulunup bulunmadığı yönünden yapılabilir. Bunun dışında hukuki konumu, niteliği ve işletme konusu ne olursa olsun anonim şirketin kuruluşu ve esas sözleşme değişiklikleri herhangi bir makamın iznine bağlanamaz*" hükmünü içermektedir.

[196] *"Bankalar, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, tüketici finansmanı ve kart hizmetleri şirketleri, varlık yönetim şirketleri, sigorta şirketleri, anonim şirket şeklinde kurulan holdingler, döviz büfesi işleten şirketler, umumi mağazacılıkla uğraşan şirketler, tarım ürünleri lisanslı depoculuk şirketleri, ürün ihtisas borsası şirketleri, bağımsız denetim şirketleri, gözetim şirketleri, teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketleri, 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa tabi şirketler ile serbest bölge kurucusu ve işleticisi şirketlerin kuruluşları ve esas sözleşme değişiklikleri Bakanlığın iznine tabidir. Ancak, kayıtlı sermaye sistemine kabul edilen Sermaye Piyasası Kanununa tabi halka açık anonim şirketlerin kayıtlı sermaye tavanı içinde yapacakları sermaye artışlarında Bakanlık izni aranmaz" (İlgili Tebliğ m. 5). Kuşkusuz, bu düzenlemede yollamada bulunulan 2499 sayılı mülga Sermaye Piyasası Kanununun "6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu" olarak algılamak gerekir (bkz. 6362 SerPK m. 139).*

Kanun koyucu, gerek TTK m. 333'ün lafzında gerekse bu maddenin gerekçesinde yaptığı açıklamalarla, sonraki tarihli genel Kanun olarak TTK ile önceki tarihli özel kanunların bu konudaki hükümlerini yürürlükten kaldırmaya yönelik baskın iradesini açıkça ortaya koymuştur[197]. Hemen belirtelim ki, TTK m. 333'de GTB dışındaki kurumların "izin" konusundaki yetkilerinin kaldırıldığının ifade edilmesi dolayısıyla özel kanunlarla yetkili kılınan kurumların "uygun görüş" konularındaki yetkilerinin kaldırılıp kaldırılmadığı ve düzenlemelerin bu açıdan uyum içinde olup olmadığı konusu öğretide tartışmalıdır.

Özel olarak değinmek gerekir ki, 6362 sayılı SerPK, 6102 sayılı TTK'dan sonra, 30 Aralık 2012 tarihinde yürürlüğe girdiği için TTK'ya göre "sonraki tarihli özel kanun" olarak kabul edilmeye müsaittir. Bu bağlamda, TTK m. 333'ün, SPK'nın SerPK'da halka açık anonim şirketler için öngörülen yetkilerinin, özellikle "*Halka açık ortaklıklar ile paylarını halka arz etmek üzere Kurula başvurmuş olan ortaklıklar, Kuruldan izin almak şartıyla kayıtlı sermaye sistemini kabul edebilirler*" hükmünü içeren m. 18/1 ile "*Halka açık ortaklıkların esas sözleşmelerinin değiştirilmesi için Kurulun uygun görüşünün alınması zorunludur*" şeklindeki m. 33/2'nin uygulanmasına engel teşkil etmediği kabul edilebilir[198].

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"te[199] esas sözleşme değişikliği Bakanlık iznine tabi olan şirketlerde değişikliğe ilişkin iznin alınmamış olması halinde gündemde yer alan esas sözleşme değişikliğinin genel kurulda görüşülemeyeceği açıkça düzenlenmiştir (m. 27/2).

Son olarak, esas sözleşmenin değiştirilmesine ilişkin genel kurul kararı, yönetim kurulu tarafından, şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil edilir. Bununla birlikte, ilâna bağlı hususlar ilân ettirilir; tescil ve ilân edilen karar şirketin internet sitesine konulur. Esas sözleşme değişikliği kararları üçüncü kişilere karşı tescilden önce hüküm ifade etmez.

2.7.2. Sermaye Artırımı

2.7.2.1. Genel Olarak

Bilindiği üzere, anonim şirketler açısından pay sahiplerinin şirkete getirmeyi taahhüt ettikleri malvarlığı toplamının nakit olarak ifadesi "esas sermaye"yi oluşturmaktadır[200]. Esas sermayenin temel özelliklerini ise önceden "belirlenmiş" ve "sabit" olması, "nakitle ifade edilmesi", "itibari değer taşıyan paylara bölünmüş olması" ve "tamamen taahhüt edilmiş olması" oluşturmaktadır. Ancak belirli ve şirket sözleşmesinde gösterilen sabit bir rakamı ifade eden esas sermaye, ilgili düzenlemelerde yer alan usuller izlenerek artırılabilir veya azaltılabilir.

Anonim şirketlerde esas sermayenin artırılması, genel olarak bilançoda yer alan "*esas sermaye*"; şirket kayıtlı sermaye sistemini benimsemiş ise *"çıkarılmış sermaye*" kalemlerinin yükseltilmesi olarak da ifade edilebilir.

---

[197] *"Anonim şirketin kuruluşunun ve esas sözleşme değişikliğinin hiçbir makamın iznine tâbi tutulamayacağı kesin bir tarzda belirtilerek normatif sistemin, hükümdeki istisna dışında mutlak olarak uygulanması vurgulanmıştır. Bu kesin kural SPK ve BDDK başta olmak üzere diğer özerk kurumları da kapsar. Kamu menfaati yönünden, kontrolün gerekli olduğu hallerde ilgili makam, isteklerini STB aracılığı ile gerçekleştirebilir. Böylece Devlet kontrolünde bütünlük sağlanmış, çok başlılık ve öznellik hukukun üstünlüğüne aykırı kabul edilmiş ve ana sistemin istisnalarla yozlaştırılmasına engel olunmuştur. Hükümdeki "hukukî konum ve nitelik" ile anonim şirketin kamusal yönü bulunup bulunmadığı, işletme konusunun kamu hizmeti yönünden özellik taşıyıp taşımadığı, halka açık olup olmadığı veya benzeri özellikleri haiz olup olmadığı kastedilmiştir. Ancak bu hüküm SPK, BBDK ve benzeri kurumların kendi ilke ve kriterlerini Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bildirmelerine ve bu Bakanlık ile bu konuda işbirliği yapmalarına engel oluşturmaz" (Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 333).*

[198] *TTK m. 333 ile SerPK arasındaki ilişki hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şehirali Çelik (Kırca/Manavgat), s. 180 vd.*

[199] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

[200] *Moroğlu, Esas Sermaye Artırımı, s. 1.*

2.7.2.2. Sermaye Artırımının Tasnifi

a. Sermaye Artırımının Kaynağına Göre

Sermaye artırımı yolları, değişik açılardan tasniflere tabi tutulmaktadır. Sermaye artırımının kaynağına göre yapılan sınıflandırma, "iç kaynaklardan sermaye artırımı" ve "dış kaynaklardan sermaye artırımı" ayrımını karşımıza çıkarmaktadır[201].

İç kaynaklardan sermaye artırımının ne şekilde gerçekleştirilebileceği TTK'nın 462. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin birinci fıkrasına göre, *"esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrılmış ve belirli bir amaca özgülenmemiş yedek akçeler ile kanuni yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları ve mevzuatın bilançoya konulmasına ve sermayeye eklenmesine izin verdiği fonlar sermayeye dönüştürülerek sermaye iç kaynaklardan artırılabilir".* Sermaye artırımına kaynak oluşturabilecek iç kaynaklar hükümde belirtilenlerle sınırlı değildir[202]. TTK m.462/3 hükmüne göre, "*Bilançoda sermayeye eklenmesine mevzuatın izin verdiği fonların bulunması hâlinde, bu fonlar sermayeye dönüştürülmeden, sermaye taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılamaz. Hem bu fonların sermayeye dönüştürülmesi hem de aynı zamanda ve aynı oranda sermayenin taahhüt edilmesi yoluyla sermaye artırılabilir."* Maddenin lafzı bilançoda sermayeye eklenebilecek fonların bulunması halinde, sermaye artırımının öncelikle bu fonlardan (iç kaynaklardan) yapılmasını zorunlu tutmaktadır. İç kaynaklarla birlikte dış kaynaklı da sermaye artırımı yapılmak isteniyorsa, dış kaynaklardan eklenecek miktarın iç kaynaktan eklenecek miktarı aşmaması maddede öngörülmektedir. Ancak iç kaynağın tümü sermaye eklenmek şartıyla bu miktarı aşacak şekilde sermaye dış kaynaklardan taahhüt yoluyla da arttırılabilecektir[203]. Bu konuda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı da 23 Ocak 2013 tarih ve 548 sayılı Genelgesiyle iç kaynakları aşacak ölçüde dış kaynaklı sermaye artırımının eşzamanlı yapılabilmesi için bütün pay sahiplerinin mevcut olduğu ya da temsil edildiği genel kurulda oybirliği ile karar alınmasını şart koşmaktadır[204].

Dış kaynaklardan sermaye artırımında ise sermaye artırımını sağlayan değerler yukarıda belirtilen türden şirket içi kaynaklardan değil dışarıdan ayni ya da nakdi şekilde sağlanmaktadır.

b. Sermaye Sistemine ve Artırım Yöntemine Göre

Anonim şirketler hukukunda geçerli iki sermaye sistemi mevcuttur. Bunlardan birincisi sermaye artırımının genel kurul kararına bağlı olduğu "esas sermaye sistemi" diğeri esas sözleşmede belirtilen tavana kadar yönetim kurulu kararıyla sermayenin artırılabildiği "kayıtlı sermaye sistemi"dir. Her ne kadar bir sermaye sistemi olarak görülmese de, 6102 sayılı TTK ile hukuk sistemimize dahil olan "şarta bağlı sermaye artırımı" yöntemiyle de sermaye artırımı, esas ve kayıtlı sermaye sistemlerindeki geleneksel artırım süreçlerinden çok farklı bir usulle gerçekleştirilebilmektedir.

2.7.2.3. Sermaye Artırımı Süreci

a. Esas Sermaye Sisteminde

Esas sermaye sisteminde sermaye artırımı sürecinde ilk aşamayı yönetim kurulu tarafından sermaye artırımının türüne göre hazırlanan değişiklik taslağı oluşturur.

Sermaye artırımının özünde bir esas sözleşme değişikliğini ifade etmesinden dolayı eğer şirket esas sözleşme değişikliği GTB'nin iznine bağlı bir şirket ise anılan Bakanlığın izninin alınması şarttır.

Esas sermaye sisteminde sermaye artırımının bir sonraki aşamasını ise genel kurulun sermaye artırımına yönelik kararı oluşturmaktadır (m. 453/1, 456/2). Sermaye artırımı esas sözleşme değişikliği teşkil ettiği için kural olarak TTK m. 421'deki nisaplara göre karar alınacaktır.

---

[201] *Moroğlu, Esas Sermaye Artırımı, s. 27-34.*
[202] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 462.*
[203] *Tekinalp, Ü.: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2013, s. 105.*
[204] *Bu konudaki değerlendirme ve eleştiriler için bkz. Tekinalp, Yeni Hukuk, s. 105.*

Söz konusu sermaye artırımı kararı imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl edici nitelikte ise TTK m. 454 çerçevesinde imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunun bu kararı onaylayan kararını almak gerekir. Aksi takdirde sermaye artırımının uygulanabilmesine olanak yoktur.

Genel kurulun ve gerekiyorsa imtiyazlı pay sahipleri özel kurulu kararının alınması sonrasında sermaye artırımının uygulanmasına yönelik işlemler gerçekleştirilir. Bu bağlamda, kısıtlanmamışsa ortakların yeni pay alma haklarının kullandırılması ve satışa ilişkin işlemler özel önem taşır.

TTK m. 457'deki yönetim kurulu beyanı ile sermaye artırımının ticaret siciline tescil ve ilânının gerçekleştirilmesiyle işlemler genel olarak tamamlanır.

b. Kayıtlı Sermaye Sisteminde

6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesinden önce sadece SerPK ile halka açık anonim şirketlere tanınan kayıtlı sermaye sisteminden yararlanma olanağı, 6102 sayılı TTK ile birlikte halka açık olmayan anonim şirketlere de verilmiştir (m. 332; 460/1).

Bu sistemin özü, esas sözleşmede belirtilen kayıtlı sermaye tavanına kadar olan artırımlarda, esas sözleşme değişikliği gerekmeksizin, yönetim kurulu kararıyla sermayenin artırılmasının mümkün olmasıdır. Dolayısıyla kayıtlı sermaye tavanına kadar yapılacak artırımlarda genel kurul kararıyla gerçekleştirilen esas sermaye artırımına görece daha basit, kısa ve rizikosu az bir yöntem söz konusu olmaktadır.

Kayıtlı sermaye sistemi açısından halka açık anonim şirketler Sermaye Piyasası Kanunu ve SPK tarafından yayımlanan "Kayıtlı Sermaye Sistemi Tebliği"ne[205] (II-18.1); halka açık olmayan anonim şirketler ise Türk Ticaret Kanunu ve GTB tarafından yayımlanan "Halka Açık Olmayan Şirketlerde Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"[206] hükümlerine tabidir. Bu yasal çerçeve içerisinde, sisteme geçiş için, halka açık anonim şirketler SPK'dan, halka açık olmayan anonim şirketler ise GTB'den izin almak zorundadır.

Kayıtlı sermaye sistemiyle ilgili "başlangıç sermayesi", "çıkarılmış sermaye" ve "kayıtlı sermaye" olmak üzere önem taşıyan üç temel kavram vardır. Kayıtlı sermaye sisteminin doğru anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşıyan bu üç kavram da SerPK'nın 3. maddesinde tanımlanmıştır.

SerPK'da yer alan tanımlara göre başlangıç sermayesi, "*Kayıtlı sermayeli anonim ortaklıkların sahip olmaları zorunlu olan asgari çıkarılmış sermayelerini*" [(m. 3/1(b)], çıkarılmış sermaye, "*Kayıtlı sermayeli anonim ortaklıkların satışı yapılmış paylarını temsil eden sermayelerini*" [(m. 3/1(d)], kayıtlı sermaye ise "*Anonim ortaklıkların, esas sözleşmelerinde hüküm bulunmak kaydıyla, yönetim kurulu kararı ile 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun esas sermayenin artırılmasına dair hükümlerine tabi olmaksızın pay çıkarabilecekleri azami miktarı gösteren, ticaret sicilinde tescil ve ilân edilmiş sermayelerini*" [(m. 3/1(l)] ifade eder. Bu kavramlardan kayıtlı sermaye miktarının, her zaman şirket sermayesinin o anki değerini ifade etmeyebileceğine ve halihazırdaki çıkarılmış sermayenin yönetim kurulu kararıyla artırılabileceği tavan değeri gösterdiğine dikkat etmek gerekir.

TTK m. 460 ve SerPK m. 18 gereğince tüm anonim şirketlerde esas sözleşme ile özel olarak yetkili kılınması koşuluyla, imtiyazlı veya itibari değerinin üzerinde pay çıkarılması ile pay sahiplerinin yeni pay alma haklarının sınırlandırılması konularında yönetim kurulu yetkili kılınabilir. TTK m. 460'da halka açık olmayan anonim şirketler için zikredilmemekle birlikte, SerPK'nın 18. maddesine göre halka açık anonim şirketlerde, yukarıda sayılanlara ek olarak, itibari değerinin altında pay çıkarılması ile imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını kısıtlayıcı nitelikte karar alabilmesi yetkisi de esas sözleşme ile özel olarak yetkili kılınması koşuluyla yönetim kuruluna bırakılabilir. Ayrıca bu sistem kapsamındaki yetkileri dolayısıyla alınan kararlar açısından yönetim kurulu kararlarının iptali de söz konusu olabilmektedir.

[205] *RG. 25.12.2013, S. 28862.*
[206] *RG. 19.10.2012, S. 28446.*

TTK m. 454/1 hükmüne göre yönetim kuruluna sermayenin arttırılması konusunda yetki verilmesine dair genel kurul kararları ile yönetim kurulunun sermayenin arttırılmasına ilişkin kararlarının imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl edecek nitelikte olması halinde bu kararların imtiyazlı pay sahiplerinin yapacakları özel bir toplantıda alacakları bir kararla onanmadıkça uygulanabilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla gerek şirketin faaliyet dönemi içerisinde kayıtlı sermaye sistemini benimsemesine ilişkin genel kurul kararlarının gerekse bu sistem kapsamında yönetim kurulunun aldığı sermaye artırımı kararlarının, imtiyazlı pay sahiplerinin haklarını ihlâl edecek nitelikte olması halinde, söz konusu kararların uygulanabilmesi için imtiyazlı pay sahipleri özel kurulunun bu kararları onaması şarttır.

Yukarıda belirtilen ayırt edici hususlar dışında, kayıtlı sermaye sisteminde sermaye artırımının gerçekleştirilme sürecinin tamamlanabilmesi açısından şart olan yeni pay alma haklarının kullandırılması ve satışa ilişkin diğer işlemler ile kararın tescil ve ilânı da gereklidir.

c. Şarta Bağlı Sermaye Artırımı

6102 sayılı TTK ile hukuk sistemimize dahil olan "şarta bağlı sermaye artırımı" yöntemi, TTK'nın 463-472 maddeleri arasında düzenlenmiştir[207]. Şarta bağlı sermaye artırımı, esas veya kayıtlı sermaye sistemine alternatif oluşturacak bir sermaye sistemi olarak değil, özel bir sermaye artırımı şekli olarak düzenlenmiştir[208].

Bu yöntemin uygulama alanı TTK'nın 463. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre *"Genel kurul yeni çıkarılan tahviller veya benzeri borçlanma araçları nedeniyle, şirketten veya topluluk şirketlerinden alacaklı olanlara veya çalışanlara, esas sözleşmede değiştirme veya alım haklarını kullanmak yoluyla yeni payları edinmek hakkı sağlamak suretiyle, sermayenin şarta bağlı artırılmasına karar verebilir"*. Şarta bağlı sermaye artırımının uygulanması, TTK'da değiştirme veya alım hakkı sağlayan tahvil[209] veya benzeri borçlanma araçları ihracı ve çalışanlara pay alım hakkı tanınması ile sınırlandırılmıştır.

Şarta bağlı sermaye artırımının uygulanabilmesi için esas sözleşmesel bir dayanağın oluşturulması gerekir. Bu kapsamda esas sözleşmede bulunması gereken hususlar, TTK'nın 465. maddesinde düzenlenmiştir. Yalnız şirketin kuruluşunda ya da daha sonra yapılacak değişiklikle esas sözleşmeye hüküm konulması hâlinde, bu hükümler şirketin yapacağı bütün şarta bağlı sermaye artırımlarına değil, esas sözleşmede belirtilen şarta bağlı sermaye artırımının toplam itibari değerine ulaşılana dek gerçekleştirilen artırım için uygulama alanına sahip olacaktır[210].

Genel kurul tarafından şarta bağlı sermaye artırımına ilişkin esas sözleşme değişikliğinin yapılması ve bu değişikliğin ticaret siciline tescili ile sermaye artırımına zemin hazırlanmış olur; daha sonra değiştirme veya alım hakkı tanıyan tahvil sahiplerinin ya da bu hak şirket çalışanlarına tanınmışsa bu kişilerin ilgili düzenlemelerde belirtilen usul ve esaslar dairesinde kendilerine tanınan hakları kullandıkları anda ve ölçüde sermaye kendiliğinden artar (TTK m. 463).

2.7.2.4. Sermaye Artırımında SPK'nın Yetkisi

Yukarıda açıklanan işlemler esas itibarıyla halka açık olmayan bir anonim şirketin halka arz edilmeksizin yaptığı bir sermaye artırım sürecine ilişkin işlemlerdir. Zira SerPK m. 2/1 hükmüne göre "*Halka açık olmayan anonim ortaklıkların halka arz edilmeyen pay ihraçları, bu Kanun kapsamı dışındadır*". Ancak bunun dışındaki bütün sermaye artırımlarında, yukarıda belirtilen işlemlere ek olarak SerPK hükümleri de önem kazanacak ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun konuya ilişkin yetkileri gündeme gelecektir.

---

[207] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Saraç, T.:Anonim Şirketlerde Şarta Bağlı Sermaye Artırımı, Ankara 2009; Biçer, L.: Anonim Şirketlerde Şartlı Sermaye, İstanbul 2010; Kaya, M. İ.: Şartlı Sermaye Artırımı, Ankara 2009.*

[208] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 332.*

[209] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydoğan, s. 5 vd.*

[210] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 465.*

Öncelikle halka açık bir anonim ortaklığın sermaye artırımı söz konusuysa halka arz mevcut olsun ya da olmasın GTB izninin yanı sıra SPK'nın esas sözleşme değişikliğine ilişkin olarak "uygun görüşü"nün alınması gerekir (m. 33/2).

Halka açık bir anonim ortaklığın kayıtlı sermaye sistemindeki özel usulden yararlanabilmesi için yine SPK'nın iznini almak zorundadır (m. 18/1). Halka açık anonim şirketlere bu sistem açısından SerPK'nın yanı sıra "Kayıtlı Sermaye Sistemi Tebliği (II-18.1)" de uygulanacaktır.

Sermaye artırımına gidecek olan anonim şirket halka açık olsun ya da olmasın halka arz yoluyla sermaye artırımı yapacaksa yine SerPK'ya tabi olacaktır. Zira "izahnamenin onaylanması sistemi" bağlamında halka arza ilişkin olarak bir izahname hazırlanması ve SPK tarafından bu izahnamenin onaylanması zorunludur.

Nihayet, satışa ilişkin kurallar açısından da yine SPK'nın ilgili alt düzenlemelerinde [özellikle "Pay Tebliği"[211] (VII-128.1) ile "Sermaye Piyasası Araçlarının Satışı Tebliği"inde[212] (II-5.2)] yer alan ayrıntılı usul ve esaslara uyulması zorunludur.

2.7.3. Sermaye Azaltımı

aa. Genel Esaslar

Yukarıda da açıklandığı gibi "belirli" ve "sabit" nitelikte olan şirket sermayesinin zaman içerisinde artırılması gündeme gelebileceği gibi azaltılması ihtiyacı da söz konusu olabilir.

Anonim şirketlerin sermaye azaltımına ilişkin usul ve esaslar Türk Ticaret Kanununun 473-475. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Sermaye azaltımının iki temel sebebi vardır; bu sebepler işlemin niteliğini de belirler. Şirketin ihtiyacının üzerinde bir sermayeye sahip olması, "kurucu" nitelikte bir sermaye azaltımını; oluşan bilanço açıklarını kapatmak için "açıklayıcı" nitelikte bir sermaye azaltımını gündeme getirebilir.

Bir anonim şirket sermayesini azaltarak, azaltılan kısmın yerine geçmek üzere bedelleri tamamen ödenecek yeni paylar çıkarmıyorsa, genel kurul, esas sözleşmenin gerektiği şekilde değiştirilmesini karara bağlar. Genel kurul toplantısına ilişkin çağrı ilânlarında, mektuplarda ve internet sitesi bildiriminde, sermaye azaltılmasına gidilmesinin sebepleri ile azaltmanın amacı ve azaltmanın ne şekilde yapılacağı ayrıntılı bir şekilde ve hesap verme ilkelerine uygun olarak açıklanır. Ayrıca yönetim kurulu bu hususları içeren bir raporu genel kurula sunar, genel kurulca onaylanmış rapor tescil ve ilân edilir.

TTK m. 473/5 hükmünde sermayenin hiçbir suretle Kanunun 332. maddesinde düzenlenen en az tutardan aşağı indirilemeyeceği emredici nitelikte öngörülmüştür.

Bunlarla birlikte, esas sermaye azaltımı da özünde bir esas sözleşme değişikliği niteliği taşıdığından kuruluş ve esas sözleşme değişiklikleri Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın iznine tabi anonim şirketlerde bu işlemin yapılabilmesi için Bakanlık izninin; SerPK'ya tabi şirketlerde ise Sermaye Piyasası Kurulu'nun uygun görüşünün alınması zorunludur.

bb. Sermaye Azaltımının Ön Koşulu

Sermayenin azaltılmasına rağmen "şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifin şirkette varlığı"nın belirlenmiş olması anonim şirketlerde sermayenin azaltılmasına karar verilebilmesinin temel şartıdır (m. 473/2).

6102 sayılı TTK'nın ilk şeklinde işlem denetçisi tarafından yapılması öngörülen bu belirlemenin 6335 sayılı Kanunla işlem denetçiliğinin kaldırılması sonrasında kim tarafından yapılacağının cevabı TTK'da yer almamaktadır.

6762 sayılı mülga TTK'nın bu düzenlemeyi karşılayan m. 396/1 hükmünde de yönetim kurulunun talebiyle mahkeme tarafından atanan üç bilirkişinin raporuyla bu belirlemenin yapılması

[211] *RG. 22.06.2013, S. 28685.*
[212] *RG. 28.06.2013, S. 28691.*

gerektiği öngörülmüştü. Kanun koyucunun, TTK'nın "sermaye"ye ilişkin hükümlerinde gösterdiği genel yaklaşım göz önünde bulundurulduğunda, bu tespitin yine asliye ticaret mahkemesi tarafından atanacak bilirkişiler tarafından yapılması gerektiği kabul edilmelidir[213].

cc. Yetkili Organ Kararı ve Gereken Nisaplar

Esas sermaye azaltımına ilişkin genel kurul kararlarının geçerli olarak alınabilmesi için "*sermayenin en az yüzde yetmişbeşini oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oyları*" gerekmektedir (TTK m. 473/3 atfıyla m. 421/3). Genel kurul kararında sermayenin azaltılmasının ne tarzda yapılacağı da gösterilir.

TTK'nın 473 ilâ 475. maddeleri kayıtlı sermaye sisteminde çıkarılmış sermayenin azaltılmasına kıyas yoluyla uygulanır (m. 473/6).

çç. Alacaklılara Çağrı Zorunluluğu

Türk Ticaret Kanununun 474. maddesine göre genel kurul, esas sermayenin azaltılmasına karar verdiği takdirde, yönetim kurulu, bu kararı şirketin internet sitesine koyduktan başka, TTSG'de ve aynı zamanda esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde, yedişer gün arayla, üç defa ilân eder.

İlanda alacaklılara, TTSG'deki üçüncü ilândan itibaren iki ay içinde, alacaklarını bildirerek bunların ödenmesini veya teminat altına alınmasını isteyebileceklerini belirtir. Şirketçe bilinen alacaklılara ayrıca çağrı mektupları gönderilir.

Yukarıda açıklanan genel kuralın bir istisnasına anılan düzenlemenin ikinci fıkrasında yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla ve bu açıklar oranında azaltılacak olursa, yönetim kurulunca alacaklıları çağırmaktan ve bunların haklarının ödenmesinden veya teminat altına alınmasından vazgeçilebilir.

dd. Alacaklıların Dava Açma Hakları

Sermaye, ancak alacaklılara verilen sürenin sona ermesinden ve beyan edilen alacakların ödenmesinden veya teminat altına alınmasından sonra azaltılabilir; aksi hâlde alacaklılar şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde sermayenin azaltılması işleminin tescilinin ilân edilmesinden itibaren iki yıl içinde sermayenin azaltılmasının iptali davası açabilirler. Aynı şekilde, teminatın yetersizliği hâlinde de yargı yolu açıktır.

ee. Kararların Yerine Getirilmesine İlişkin Esaslar

Türk Ticaret Kanununun 475. maddesine göre sermayenin azaltılması kararlarının uygulanabilmesi için, pay senetleri miktarının, değiştirme veya damgalama yoluyla ya da diğer bir şekilde azaltılmasının gerekli olduğu hâllerde bu husus için yapılan ihtara rağmen geri verilmeyen pay senetleri şirketçe iptal edilebilir.

Pay sahiplerinin, değiştirilmek üzere şirkete geri verdikleri pay senetlerinin miktarı, karar gereğince değiştirmeye yetmezse, bu senetler iptal olunarak bunların karşılığında verilmesi gereken yeni senetler satılıp paylarına düşen miktar şirkette saklanır.

Esas sermayenin azaltılmasına dair karar ve sermayenin gerçekten azaltılmış olması olgusunun ticaret siciline tescil olunabilmesi, TTK'nın 473-475. maddelerde yazılı şartlara uyulmuş olduğunu gösteren belgelerin ticaret siciline ibraz edilmesine bağlıdır.

[213] *Kendigelen, s. 378; Bilgili/Demirkapı, s. 467.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 7)

1. Anonim şirketlerde esas sermaye sisteminde sermaye artırımına yetkili merci aşağıdakilerden hangisidir?

A) Genel kurul

B) Yönetim kurulu

C) Yönetim kurulu üyelerinin her biri

D) Müdürler

E) Denetim kurulu

CEVAP : A

2. Anonim şirketlerde "kayıtlı sermayeli anonim ortaklıkların satışı yapılmış paylarını temsil eden sermayeleri" aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

A) Başlangıç sermayesi

B) Kayıtlı sermaye

C) Esas sermaye

D) Başlangıç sermayesi

E) Çıkarılmış sermaye

CEVAP : E

3. Anonim şirketlerde kayıtlı sermaye sisteminde sermaye artırımına yetkili merci aşağıdakilerden hangisidir?

A) Genel kurul

B) Yönetim kurulu

C) Yönetim kurulu üyelerinin her biri

D) Müdürler

E) Denetim kurulu

CEVAP : B

2.8. Anonim Şirketlerde Menkul Kıymetler

2.8.1. Menkul Kıymet Kavramı

Sermaye piyasası araçlarının bir türü olarak görülen "menkul kıymet" kavramının anlamının belirlenmesi açısından önem arz eden düzenlemeler başta 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu olmak üzere Türk Ticaret Kanunu ve SPK'nın ilgili tebliğleridir.

6362 sayılı SerPK'da sermaye piyasası araçları ile menkul kıymet kavramlarına Kanunun *"Kısaltmalar ve Tanımlar"* kenar başlıklı 3. maddesinde yer verilmiştir.

SerPK m. 3/1(ş) hükmünde, sermaye piyasası araçlarının, *"Menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını"* ifade ettiği belirtilmiştir. 6362 sayılı SerPK'da, sermaye piyasası araçları, 2499 sayılı Kanun'da olduğu gibi, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmuş; türev araçlar ile yatırım sözleşmelerinin "diğer sermaye piyasası araçları" kapsamında olduğuna da sermaye piyasası araçları tanımında açıkça yer verilmiştir.

SerPK m. 3/1(o) hükmünde ise "menkul kıymetler"

"Para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere;

(1) Paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını,

(2) Borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını ... ifade eder"

şeklinde bir belirleme yapılmıştır.

Söz konusu belirlemeden açıkça görülmektedir ki, SerPK ile birlikte hukuk sistemimizdeki menkul kıymetin belirlenmesi anlayışında değişiklik olmuştur. Her şeyden önce eSerPK'da yer verilen unsurların bir arada bulunması anlayışından vazgeçilmiş ve örnekleyici nitelikteki ifade şekli benimsenmiştir.

SerPK hükmü somut olarak incelenmek istenirse, öncelikle, menkul kıymet niteliğinde olduğu açıkça zikredilen gruplar olarak "paylar", "pay benzeri diğer kıymetler", "borçlanma araçları" ve "depo sertifikaları" dikkat çekmektedir. Ayrıca, SerPK'nın 59. ve 61. maddelerinde ipotek ve varlık teminatlı menkul kıymetler ile kira sertifikaları da menkul kıymet olarak düzenlenmiştir.

SPK'nın "Pay Tebliği"nde[214] (VII-128.1) yer alan "pay" tanımına göre bu kavram, "Ortaklığın sermayesini temsil eden ve sahibine ortaklık hakkı veren menkul kıymeti" ifade eder.

SerPK'da menkul kıymet niteliğine sahip olduğu ifade edilen bir diğer kategori olarak *"pay benzeri diğer kıymetler"* ile kastedilenin ne olduğu Sermaye Piyasası Kanununda açıklığa kavuşturulmamıştır. Ancak "Pay Tebliği"nde (VII-128.1) "pay benzeri menkul kıymetler"in, "*Sermayede temsil edilmesi zorunlu olmayan, sabit bir getiri taahhüdü barındırmayan, pay sahipliği haklarından birini ya da bir kısmını veren ve bu nitelikte olduğu Kurulca belirlenen menkul kıymetleri*" ifade ettiği belirtilmiştir [m. 3/1(r)]. Bu Tebliğde yer verilen "katılma intifa senetleri" tanımında bu senetlerin pay benzeri menkul kıymet niteliğini haiz oldukları açıkça zikredilmiştir [m. 3/1(k)].

SPK'nın ilgili alt düzenlemesi olan "Borçlanma Araçları Tebliği (II-31.1)"ne[215] göre borçlanma araçları, "İhraççıların bu Tebliğ hükümlerine göre borçlu sıfatıyla düzenleyerek ihraç ettikleri tahvilleri, paya dönüştürülebilir tahvilleri, değiştirilebilir tahvilleri, bonoları, kıymetli maden bonolarını ve bu Tebliğin 34 üncü maddesi çerçevesinde niteliği itibari ile borçlanma aracı olduğu Kurulca kabul edilecek sermaye piyasası araçlarını" ifade etmektedir [m. 3/1(c)].

SerPK'da depo sertifikalarının açıkça menkul kıymet kapsamına dâhil edilmesi, Kanunun getirdiği bir diğer yenilik olmuştur. Zira 2499 sayılı SerPK döneminde yürürlükte olan mülga Seri:III

[214] *RG. 22.06.2013, S. 28685.*
[215] *RG. 07.06.2013, S. 28670.*

No:44 sayılı Tebliğ[216]'de menkul kıymet niteliğine açıkça yer verilmeyen ve "sermaye piyasası aracı" olarak belirtilmekle yetinilen[217] depo sertifikalarının, menkul kıymet niteliğini haiz olduğu öğretide savunulmuştur[218]. Bu anlayışın dikkate alınarak, yeni SerPK'ya yansıtılmasıyla birlikte, depo sertifikalarının menkul kıymet niteliği yasal dayanağa kavuşturulmuştur.

2.8.2. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirketlerde Menkul Kıymetler

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda menkul kıymetler genel olarak Kanunun 484 ilâ 506. maddelerinde düzenlenmiştir.

Kanunun sistematiği açısından değerlendirildiğinde, anonim şirketlerin yedinci bölümünü oluşturan *"Menkul Kıymetler"* bölümünün üçlü bir ayrıma tabi tutulduğu görülmektedir. Bölümün birinci ayrımında *"Pay Senetleri"*ne (TTK m. 484-501), ikinci ayrımında *"İntifa Senetleri"*ne (TTK m. 502-503), üçüncü ayrımında ise *"Borçlanma Senetleriyle Alma ve Değiştirme Hakkını İçeren Menkul Kıymetler"*e (TTK m. 504-506) ilişkin kurallar öngörülmüştür.

2.8.2.1. Paylar

Bkz. İkinci Bölüm-2.9.1

2.8.2.2. İntifa Senetleri

İntifa senetleri, genel olarak, TTK'nın 502 ve 503. maddelerinde düzenlenmiştir. Genel kurul, esas sözleşme uyarınca veya esas sözleşmeyi değiştirerek, bedeli kanuna uygun olarak yok edilen payların sahipleri, alacaklılar veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine "intifa senetleri" çıkarılmasına karar verebilir. Bu senetlere Türk Ticaret Kanununun 348. maddesi uygulanır. Kurucular için çıkarılanlar da dâhil olmak üzere, intifa senetleri emre ve hamiline yazılı olabilir.

İntifa senedi sahiplerine pay sahipliği hakları verilemez; ancak, bu kişilere, net kâra, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma hakları tanınabilir (m. 503).

Önemle belirtelim ki, ilgili düzenlemeler bir arada değerlendirildiğinde, adi intifa senetlerinin yanı sıra kurucu intifa senetleri ile katılma intifa senetleri de karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de açıklandığı üzere, kurucu intifa senetleri Türk Ticaret Kanununun 348. maddesinde, katılma intifa senetleri ise SPK'nın "Pay Tebliği"nde (VII-128.1) dayanağını bulmaktadır.

2.8.2.3. Borçlanma Araçları

Türk Ticaret Kanununun*"Borçlanma Senetleriyle Alma ve Değiştirme Hakkını İçeren Menkul Kıymetler"*e ilişkin kısmında Kanunun 504 ilâ 506. maddeleri yer almaktadır. Bu bölümde borçlanma araçları türlerine işaret etmek amacıyla "*her çeşidi ile tahviller, finansman bonoları, varlığa dayalı senetler, ıskonto esası üzerine düzenlenenler de dâhil, diğer borçlanma senetleri, alma ve değiştirme hakkını haiz senetler ile her çeşit menkul kıymetler*" sayılmıştır (m. 504/1).

Kanuni ifade şeklinden anılan araçların sınırlı sayıda olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Kuşkusuz, "borçlanma aracı" kavramının belirlenmesi açısından Sermaye Piyasası Kanunu ile SPK'nın "Borçlanma Araçları Tebliği"[219] (II-31.1) büyük önem taşımaktadır. Bu Tebliğin m. 3/1(c) bendine göre borçlanma araçları "*İhraççıların bu Tebliğ hükümlerine göre borçlu sıfatıyla düzenleyerek ihraç ettikleri tahvilleri, paya dönüştürülebilir tahvilleri, değiştirilebilir tahvilleri, bonoları, kıymetli maden bonolarını ve bu Tebliğin 34 üncü maddesi çerçevesinde niteliği itibari ile borçlanma aracı olduğu Kurulca kabul edilecek sermaye piyasası araçlarını*" ifade eder.

---

[216] *RG. 23.10.2010, S. 27738.*
[217] *"Depo Sertifikası: Saklama kuruluşlarında saklanan yabancı sermaye piyasası araçlarını temsilen depocu kuruluş tarafından ihraç edilen ve sahibine bu araçların verdiği hakları aynen sağlayan, bunlara özdeş, nominal değeri Türk Lirası veya T.C. Merkez Bankası'nca günlük alım satım kurları ilân edilen yabancı paralar cinsinden ifade edilen sermaye piyasası aracını ifade eder" (m. 4/1-b).*
[218] *Özkorkut, K.: Türk Hukukunda Depo Sertifikaları, Ankara 2003, s. 54-57.*
[219] *RG. 07.06.2013, S. 28670.*

TTK m. 504'e göre borçlanma araçları, aksi kanunlarda öngörülmedikçe, ancak genel kurul kararı ile çıkarılabilirler. Bu düzenlemenin istisnasını borçlanma aracı ihracı yetkisinin yönetim kuruluna devredilebileceğini öngören TTK m. 505 ile SerPK m. 31 hükümleri oluşturmaktadır. Halka açık anonim şirketlerin yanı sıra halka kapalı anonim şirketlerde de uygulama alanına sahip olduğunu düşündüğümüz SerPK m. 31/3 hükmüne göre, borçlanma aracı niteliğindeki sermaye piyasası aracı ihraç yetkisi, esas sözleşme ile yönetim kuruluna süreli veya süresiz olarak devredilebilir.

Borçlanma aracı ihracında yetkili olan genel kurulun bu kararı, kanunlarda farklı bir düzenleme yoksa, 421. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları hükümlerine göre vereceği, ancak esas sözleşme ile farklı bir nisap öngörebileceği düzenlenmiştir (TTK m. 504). Bu düzenlemenin istisnasını ise SerPK m. 29/3 ile "Borçlanma Araçları Tebliği"nin (II-31.1) 5. maddesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, genel kurulun toplantı ve karar nisapları bakımından halka açık anonim şirketler TTK'nın 418. maddesi hükümlerine, halka açık olmayan anonim şirketler ise TTK'nın 421. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrası hükümlerine tabidir.

Türk Ticaret Kanununun 504. maddesinde ayrıca bu hükme tabi menkul kıymetlerin hamiline veya emre yazılı ve itibarî değerli olabilecekleri ifade edilmiştir. Bu düzenleme ile birlikte özellikle tahviller açısından 6762 sayılı mülga TTK'nın ilgili hükümleri dolayısıyla haklı şekilde kabul gören tahvillerin emre yazılı olamayacaklarına ilişkin anlayış ortadan kalkmış; tahvillerin emre, nama ve hamiline yazılı olarak ihraç edilebilmeleri mümkün hale gelmiştir[220].

Borçlanma araçlarının itibarî değeri, genel kurul veya yetkilendirilmiş olması hâlinde yönetim kurulunca belirlenecektir. Bu araçların bedellerinin nakit olması ve teslimi anında tamamen ödenmesinin şart olduğunu da vurgulamak gerekir.

TTK m. 506'da bu maddelerde yer alan hükümlere bağlı borçlanma senetlerinin toplam tutarının, sermaye ile bilançoda yer alan yedek akçelerin toplamını aşamayacağı, kanunların bilançoya konulmasına izin verdiği yeniden değerleme fonlarının da toplama katılacağı hükme bağlanmış ve kanunlardaki istisnalar ile SerPK ve ilgili mevzuat hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. Ancak ihraç limiti konusunda TTK m. 506'daki hüküm değil bu düzenlemede de açıkça saklı tutulan sermaye piyasası mevzuatı uygulama alanı bulacaktır. SPK'nın SerPK m. 31/1'in kendisine verdiği yetkiye dayanarak yürürlüğe koyduğu "Borçlanma Araçları Tebliği (II-31.1)"nin 9. maddesinde yer alan esaslara göre genel prensip, halka açık ortaklıkların ihraç limitinin, özkaynak tutarının beş katını; halka açık olmayan ortaklıkların ihraç limitinin, özkaynak tutarının üç katını geçemeyeceği yönündedir. Yalnız, şirketler topluluğu söz konusu olduğunda, ihracı gerçekleştirecek şirket halka açık olsun olmasın, ortaklığın konsolide finansal tablo hazırlaması durumunda, ana ortaklığa ait özkaynak tutarı dikkate alınacaktır.

[220] *Aydoğan, s. 29-32.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 8)

1. Aşağıdakilerden hangisi menkul kıymet niteliğini haiz değildir?

A) Çek

B) Pay senedi

C) Tahvil

D) Depo sertifikası

E) Paya Dönüştürülebilir Tahvil

CEVAP : A

2. İntifa senetleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) İntifa senedi sahiplerine net kara katılma hakkı verilebilir.

B) İntifa senedi çıkarılmasına karar vermeye yetkili organ genel kuruldur.

C) İntifa senedi sahiplerine bütün pay sahipliği hakları verilebilir.

D) İntifa senetleri emre veya hamiline yazılı olabilir.

E) İntifa senedi sahiplerine tasfiye sonucu kalan tutara katılma hakkı verilebilir.

CEVAP : C

3. Aşağıdakilerden hangisi "borçlanma aracı" niteliğinde değildir?

A) Varant

B) Değiştirilebilir tahvil

C) Bono

D) Tahvil

E) Paya dönüştürülebilir tahvil

CEVAP : A

2.9. Anonim Şirketlerde "Pay" Kavramı ve Pay Sahipliği Hakları

2.9.1. Pay

2.9.1.1. Genel Olarak

Anonim şirketin kanuni tanımında yer alan bir unsur olarak "pay", şirket sermayesinin bölünmüş olduğu en küçük birimi ifade eder. Bu anlamıyla pay esas sermayenin bir parçasını teşkil eder.

SPK'nın Pay Tebliğinin m. 4/1(p) hükmünde "pay", "*Ortaklığın sermayesini temsil eden ve sahibine ortaklık hakkı veren menkul kıymet*" olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu kavram, sermayenin bir parçasını ifade etmenin yanı sıra anonim şirkette ortaklık hakkını temsil eden bir varlığa sahiptir. Bu anlamıyla pay sahipliği konumunun elde edilebilmesi imkânını sunar.

Daha önce de belirtildiği üzere, payları temsil eden varlıklar olarak 6762 sayılı mülga TTK'da kullanılan "hisse senetleri" teriminin yerine 6102 sayılı TTK'da, "pay senetleri" (ve "pay") kanuni terim olarak benimsenmiştir[221].

Bununla birlikte, anonim şirket sermayesinin bölünmesi sonucu oluşan birimi ifade eden "pay" terimi, borsaya kote edilen şirket paylarının Merkezî Kayıt Kuruluşu nezdinde kaydi olarak yer alması ve bu paylar için fiziki varlığı olan "senet" bastırılmaması, bastırılanların da imha edilerek "kaydi haklar" düzenine geçilmesi nedenleriyle bu şirketler açısından Türk Ticaret Kanununda "pay senedi" kavramını karşılayacak anlamda da kullanılmıştır[222]. Bu da "pay" kavramına yüklenen ikinci anlam olarak değerlendirilebilir.

Türk Ticaret Kanununun "menkul kıymetler"e ilişkin kısmı içerisinde 484-501. maddeleri arasında "paylar" ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Bu maddelerin yanı sıra Kanunun özellikle 476-483 maddeleri başta olmak üzere değişik hükümlerinde paya ve pay sahipliğine değişik hukuki sonuçlar bağlanmıştır. Bunların tamamını bir arada incelemek mümkün olmasa da, önemli birtakım hususları göz önüne almakta yarar vardır.

İlk olarak belirtelim ki, Türk Ticaret Kanununa göre payın itibarî değeri en az bir kuruştur. Bu değer ancak birer kuruş ve katları olarak yükseltilebilir. Anılan itibarî değer Bakanlar Kurulunca yüz katına kadar artırılabilir. Bu kurala aykırı olarak çıkarılan paylar geçersizdir; ancak, pay için yapılan ödemeden doğan haklar saklıdır. Söz konusu payları ihraç edenler, zarar verdikleri kişilere karşı müteselsilen sorumludur. Zamanaşımı hakkında 560. madde uygulama alanı bulur (m. 476/1,2).

Şirket kurulurken oluşturulan payların itibarî değerlerinin belirtilmesi esas sözleşmenin asgari zorunlu unsurlarındandır [TTK m. 339/2(c)]. Kanunda zikredilen itibari değerden aşağı bir bedelle pay çıkartılamaz; ancak itibarî değerden yüksek bir bedelle pay (primli/agiolu pay) ihracı mümkündür. Payların itibarî değerinden yüksek bir bedelle çıkarılabilmeleri için esas sözleşmede hüküm veya şirket genel kurulunun kararı bulunmalıdır (TTK m. 347). Hemen belirtelim ki, 6362 sayılı SerPK m. 50/2 hükmüne göre değişken sermayeli yatırım ortaklığının paylarının itibarî değeri bulunmaz.

Türk Ticaret Kanununa göre pay şirkete karşı bölünemez. Bir payın birden fazla sahibi bulunduğu takdirde, bunlar şirkete karşı haklarını ancak ortak bir temsilci aracılığıyla kullanabilirler. Böyle bir temsilci atamadıkları takdirde, şirketçe söz konusu payın maliklerinden birine yapılacak tebligat tümü hakkında geçerli olur. Genel kurul, sermaye tutarı aynı kalmak şartıyla, esas sözleşmeyi değiştirmek suretiyle, payları, asgari itibarî değer hükmüne uyarak, itibarî değerleri daha küçük olan paylara bölmek veya payları itibarî değerleri daha yüksek olan paylar hâlinde birleştirmek yetkisini haizdir. Şu kadar ki, payların birleştirilebilmesi için her pay sahibinin bu işleme onay vermesi gerekir. Kanunun 476. maddesi ise saklıdır (m. 477).

Türk Ticaret Kanununun 484. maddesine göre pay senetleri, hamiline veya nama yazılı olur. Bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetleri çıkarılamaz. Bu hükme aykırı olarak çıkarılanlar ise geçersizdir. İyi niyet sahiplerinin tazminat hakları saklıdır.

---

[221] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 484.*
[222] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 493.*

Türk Ticaret Kanununun 486. maddesi uyarınca şirketin ve sermaye artırımının tescilinden önce çıkarılan paylar geçersizdir; ancak, iştirak taahhüdünden doğan yükümlülükler geçerliliklerini sürdürür. Tescilden önce pay senedi çıkaran kimse, bundan doğan zararlardan sorumludur.

Paylar hamiline yazılı ise yönetim kurulu, pay bedelinin tamamının ödenmesi tarihinden itibaren üç ay içinde pay senetlerini bastırıp pay sahiplerine dağıtır. Yönetim kurulunun hamiline yazılı pay senetlerinin bastırılmasına ilişkin kararı tescil ve ilân edilir, ayrıca şirketin internet sitesine konulur. Pay senedi bastırılıncaya kadar ilmühaber çıkarılabilir. İlmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümler uygulanır.

Hamiline yazılı paylar dışında senet bastırılması zorunluluğu yoktur. Azlık istemde bulunursa nama yazılı pay senedi bastırılıp tüm nama yazılı pay senedi sahiplerine dağıtılır. Senet bastırılmayan paylara ise "çıplak paylar" denilmektedir. Senet bastırılıp bastırılmadığı hususu senedin devri açısından önem taşır. Zira senede bağlanmış hamile yazılı payların devri zilyetliğin geçirilmesi, nama yazılı payların devri ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle yapılırken senede bağlanmamış nama yazılı payların devrinin "alacağın temliki (devri)" hükümlerine tabi olduğu kabul edilmektedir.

Esas sözleşmede aksi öngörülmemişse, payın türü dönüştürme yolu ile değiştirilebilir. Dönüştürme esas sözleşmenin değiştirilmesiyle yapılır. Dönüştürmenin kanunen öngörüldüğü hâllerde yönetim kurulu gerekli kararı alarak derhâl uygular ve bunun esas sözleşmeye yansıtılması girişimini hemen başlatır. Nama yazılı pay senetlerinin hamiline yazılı pay senetlerine dönüştürülebilmesi için payların bedellerinin tamamen ödenmiş olması şarttır (TTK m. 485).

2.9.1.2. Menkul Kıymet ve Kıymetli Evrak Niteliği

"Pay", hem SerPK m. 3/1(o) hem de TTK'nın anonim şirketlere ilişkin kısmın "*Menkul Kıymetler"* başlıklı bölümünde düzenlenmiş olmaları sebebiyle her iki Kanunda da açıkça menkul kıymet niteliğini haiz olduğu belirtilen varlıklardır.

Bilindiği üzere, 2499 sayılı mülga SerPK'da yer alan menkul kıymet tanımında bu varlıkların kıymetli evrak niteliğini haiz olduğu açıkça zikredilmişti. Ancak 6362 sayılı SerPK'da menkul kıymet unsurları sayılarak tanımlanmamış, menkul kıymet niteliği olan sermaye piyasası araçlarının sayılması yöntemi benimsenmiştir. Hâl böyle olmasına rağmen, menkul kıymetlerin nitelikleri gereği kıymetli evrak sayılmalarının önünde bir engel de bulunmamaktadır. SerPK m. 13/2'de yer alan "*Kaydi sermaye piyasası araçları, nama veya hamiline yazılı olmalarına bakılmaksızın isme açılmış hesaplarda izlenir*" hükmünde sermaye piyasası araçlarının "*nama veya hamiline*" yazılı olabileceklerine dolaylı olarak yer verilmesi de menkul kıymetlerin kıymetli evrak niteliklerine yönelik kabulü güçlendirmektedir[223]. Bununla birlikte, TTK'da nama veya hamiline yazılı olabileceğinin açıkça belirtilmesinden de bu senetlerin kıymetli evrak nitelikleri kolaylıkla anlaşılmaktadır [özellikle 354/1(e), 484/1].

2.9.1.3. Payın Sınıflandırılması

Anonim şirketler hukukunda "paylar" değişik açılardan sınıflandırmalara tabi tutulabilir.

İlk olarak, Türk Ticaret Kanununa göre devir şekline göre "nama yazılı pay" ve "hamiline yazılı pay" şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur. Yine, Türk Ticaret Kanununun 478 ile 479. maddelerinde genel olarak düzenlenen "imtiyazlı paylar", adi paylardan farklı olarak, kâr payı, tasfiye payı, rüçhan veya oy hakkı gibi haklarda, paya tanınan üstün bir hak veya kanunda öngörülmemiş yeni bir pay sahipliği hakkı içermektedir. Dolayısıyla bu açıdan "imtiyazlı paylar" ile "adi paylar" arasında bir ayrımın mevcut olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Bunlarla birlikte, şirkete kuruluş veya sermaye artırımı sırasında taahhüt edilen varlığın türüne göre "nakit karşılığı pay"lar ile "ayın karşılığı pay" ayrımı yapılmaktadır. Ayrıca iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımlarında şirketin pay sahiplerine "bedelsiz pay" sunulabilmesi, "bedelli paylar" ile "bedelsiz paylar" arasında bir ayrımı gündeme getirmektedir.

[223] *Bozer, A./Göle, C.: Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2013, s. 335.*

2.9.1.4. Payın Devri

Payların kıymetli evrak ve menkul kıymet nitelikleri bu senetlerin devrinde kendisini göstermektedir.

Hamiline yazılı pay senetlerinin devri konusunda genel kıymetli evrak teorisindeki kurala paralel olarak devrin, şirket ve üçüncü kişiler hakkında, ancak "zilyetliğin geçirilmesi"yle hüküm ifade edeceği kararlaştırılmıştır (m. 489).

Nama yazılı payların devrinin ise "ciro" ve "zilyetliğin geçirilmesi" ile olacağı öngörülmüştür. Bilindiği üzere, ciro esas itibarıyla emre yazılı senetlerin devrinde söz konusu olmaktadır. Ancak kanun koyucu nama yazılı pay devirlerindeki yazılı devir beyanının da "ciro" hükmünde olması gerektiğini özel olarak öngörmüştür.

2499 sayılı mülga SerPK'ya 10/A maddesinin eklenmesiyle başlayan ve kademeli bir geçişin gerçekleştiği kaydi sistem ile birlikte kaydi değer haline getirilen sermaye piyasası araçları fiziki olarak senede bağlanmamaktadır. Bu sistemde kaydi değerlerin devri maddi olarak değil, kaydi olarak, bir başka deyişle tescille gerçekleşmektedir[224]. Kaydi sermaye piyasası araçlarını belirleme yetkisi SPK'dadır (SerPK m. 13/1). SPK'nın "paylar" için bu anlamdaki yetkisini kullandığı "Pay Tebliği"nin "*Kaydileştirme Esasları*" kenar başlıklı 48. maddesine göre "*Payları borsada işlem gören ortaklıklarca ihraç edilecek payların ve ortaklıklarca ihraç edilecek pay benzeri menkul kıymetlerin MKK nezdinde elektronik ortamda kayden ihracı ve bunlara ilişkin hakların hak sahipleri bazında izlenmesi zorunludur. Kanunun 13 üncü maddesi uyarınca kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarına ilişkin kayıtların tutulmasının usul ve esasları hakkında Kurulca yapılacak düzenlemeler saklıdır"*. Dolayısıyla payları borsada işlem gören anonim şirketlerin paylarının devrine ilişkin olarak SPK, Borsa ve MKK'nın ilgili düzenlemelerinde yer alan özel düzenlemelerin de gözden uzak tutulmaması gerekir.

2.9.1.5. Payın Devrinin Sınırlandırılması (Bağlam)[225]

Nama yazılı payların devrinin şirkete karşı ileri sürülebilmesi için devrin, şirketin ticari defterlerinden biri olan "pay defterine" kaydedilmesi gerekir. Kanunun "*Şirketle ilişkilerde, sadece pay defterinde kayıtlı bulunan kimse pay sahibi ve intifa hakkı sahibi olarak kabul edilir*" şeklindeki 499/4. fıkrası bu kabulün yasal dayanağını oluşturmaktadır.

TTK m. 490/1'de yer alan genel kurala göre "*Kanunda veya esas sözleşmede aksi öngörülmedikçe, nama yazılı paylar, herhangi bir sınırlandırmaya bağlı olmaksızın devredilebilirler*". Dolayısıyla kural olarak şirketin devri pay defterine kayıt etmesi gerekir. Ancak hükmün lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere, nama yazılı payların devrinde kanunda ya da esas sözleşmede sınırlar getirilebilir. Hemen belirtelim ki, hamiline yazlı pay devrine herhangi bir sınır getirebilmek olanaklı değildir.

Pay devrinin sınırlandırılmasına ilişkin kurallar, TTK m. 491 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin genel çerçevesine bakmak gerekirse, kanun koyucunun, ilk olarak "kanuni sınırlandırma" ve "esas sözleşmesel sınırlandırma" ayrımını yaptığını; esas sözleşmede yer alan sınırlandırmalar açısından ise "Borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylar" ile "Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar" açısından farklı düzenlemeler öngördüğü söylenebilir.

a. Kanuni Sınırlandırma

Türk Ticaret Kanununun 491. maddesine göre "bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylar", ancak şirketin onayı ile devrolunabilir. Ancak şirket, sadece, devralanın ödeme yeterliliği şüpheli ise ve şirketçe istenen teminat verilmemişse onay vermeyi reddedebilir.

Söz konusu kural devrin, miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebrî icra yoluyla gerçeklemesi halinde uygulama alanına sahip değildir.

---

[224] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Turanboy, A.: Varakasız Kıymetli Evrak, Ankara 1998, s. 3 vd.*
[225] *Ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, Ü.: Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları (Pay Defteri Hukuku ile), İstanbul 2012.*

b. Esas Sözleşmesel Sınırlandırma

Esas sözleşme, nama yazılı payların ancak şirketin onayıyla devredilebileceğini öngörebilir. Bu sınırlama intifa hakkı kurulurken de geçerlidir. Hemen belirtelim ki, şirket tasfiyeye girmişse devredilebilirliğe ilişkin esas sözleşmede yer alan sınırlamalar düşer. Daha önce de belirtildiği gibi esas sözleşmede yer alan sınırlandırmalara ilişkin kurallar açısından şirket paylarının Borsaya kote olup olmadığına göre bir ayrıma gidilmiştir.

aa. Borsaya Kote Edilmemiş Nama Yazılı Paylar

TTK m. 493'e göre anonim şirket;

a) Esas sözleşmede öngörülmüş "önemli bir sebebi ileri sürerek" veya

b) "Devredene, paylarını, başvurma anındaki gerçek değeriyle, kendi veya diğer pay sahipleri ya da üçüncü kişiler hesabına almayı önererek" ya da

c) "Devralan kişinin payları kendi adına ve hesabına aldığını açıkça beyan etmesi" gerekliliğinin yerine getirilmemesi

hâllerinde, devrin pay defterine kaydını reddedebilir.

Anılan maddenin ikinci fıkrasına göre, pay sahipleri çevresinin bileşimine ilişkin esas sözleşme hükümleri, "şirketin işletme konusu" veya "işletmenin ekonomik bağımsızlığı yönünden onayın reddini haklı gösteriyorsa", "önemli sebep" oluşturur.

Önemle belirtelim ki, paylar, miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebrî icra gereği iktisap edilmişlerse, şirket, payları edinen kişiye, sadece paylarını gerçek değeri ile devralmayı önerdiği takdirde onay vermeyi reddedebilir (m. 493/4).

Devralan, paylarının gerçek değerinin belirlenmesini, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden isteyebilir; bu hâlde mahkeme şirketin karar tarihine en yakın tarihteki değerini esas alır. Değerleme giderlerini şirket karşılar. Devralan, gerçek değeri öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde bu fiyatı reddetmezse, şirketin devralma önerisini kabul etmiş sayılır.

Ayrıca belirtelim ki, esas sözleşmeyle, TTK m. 493'de düzenlenen devredilebilirlik şartları ağırlaştırılamaz.

TTK m. 494/1 uyarınca "*Devir için gerekli olan onay verilmediği sürece, payların mülkiyeti ve paylara bağlı tüm haklar devredende kalır*". Bu düzenleme göstermektedir ki, 6102 sayılı TTK ile birlikte 6762 sayılı TTK'da kabul gören ve idari hakların devredende kalmasına rağmen mali hakların devralana geçişini öngören "bölünme teorisi" terk edilmiş; "birlik teorisi" kabul edilmiştir. TTK m. 494'un gerekçesinde de bu durum açıklanmaya çalışılmıştır.

Payların miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebrî icra gereği iktisap edilmeleri hâlinde, bunların mülkiyeti ve bunlardan kaynaklanan malvarlığına ilişkin haklar derhâl; genel kurula katılma haklarıyla oy hakları ise ancak şirketin onayı ile birlikte devralana geçer. Şirket, onaylamaya ilişkin istemi, aldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde reddetmemişse veya ret haksızsa, onay verilmiş sayılır (m. 494/2, 3).

bb. Borsaya Kote Edilmiş Nama Yazılı Paylar

TTK m. 495'e göre anonim şirket,

a) "Borsada kote edilmiş nama yazılı payları iktisap eden bir kimseyi, pay sahibi olarak tanımayı, ancak esas sözleşme, iktisap edilebilecek nama yazılı paylar ile ilgili olarak iktisap edenin pay sahibi olarak tanınacağı, sermayeyi esas alan ve yüzde ile ifade edilen bir iktisap üst sınırı öngörmüş ve bu üst sınır aşılmışsa" ya da

b) "İstemde bulunmasına rağmen devralan, payları kendi ad ve hesabına aldığını açıkça beyan etmezse"

payların pay defterine kaydını reddedebilir. Bunların dışında bir gerekçeyle pay defterine kayıt istemi reddedilemez.

Borsaya kote edilmemiş nama yazılı paylardan farklı olarak Borsaya kote nama yazılı payların miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebrî icra yoluyla iktisap edilmeleri hâllerinde, devralanın pay sahibi sıfatını alması reddedilemez (m. 495/3).

2.9.1.6. Şirketin Kendi Paylarını İktisabına ve Rehin Olarak Kabul Etmesine İlişkin Düzenlemeler

Türk Ticaret Kanununun 379 ilâ 389. maddelerinde anonim şirketlerin kendi paylarını iktisabına ve rehin olarak kabul etmesine ilişkin ayrıntılı ve 6762 sayılı TTK'da yer alan esaslara göre reform niteliğinde[226] görülebilecek düzenlemeler yer almaktadır.

6102 sayılı TTK'nın anonim şirketin kendi paylarını iktisabına ve rehin olarak kabulüne ilişkin yaklaşımına baktığımızda, kendi paylarını iktisap kural olarak yasaktır. Ancak bu Kanunla, 6762 sayılı TTK'da da yer alan bu yasağın istisnaları genişletilmiş ve yasağın müeyyidesi farklılaştırılmıştır.

Anonim şirketlerin kendi paylarını iktisabı konusunun payları Borsada işlem gören şirketler açısından taşıdığı önem, bu şirketler hakkında şeffaflık ilkeleri ve fiyata ilişkin kurallar yönünden düzenleme yapma yetkisinin SPK'ya verilmesine neden olmuştur (TTK m. 379/5). Ayrıca, 6362 sayılı SerPK m. 22 ile halka açık anonim şirketlerin kendi paylarını iktisabı ile bu payların şirketin konsolide bilançosuna dâhil edilen şirketler tarafından satın alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenleme yetkisinin SPK'ya ait olduğu açıkça düzenlenmiştir. Kurul da bu yetkisini **"**Geri Alınan Paylar Tebliği"ni[227] (II-22.1) yürürlüğe koyarak kullanmıştır.

6102 sayılı TTK m. 379/1'e göre anonim şirketler esas veya çıkarılmış sermayesinin onda birini aşan veya bir işlem sonucu aşacak miktarda olmak üzere kendi paylarını iktisap edemeyeceği gibi rehin olarak da kabul edemez. Genel kuralı düzenleyen bu hükümde yasağın en önemli istisnasına da yer verilmiştir. Buna göre anonim şirketlerin, esas veya çıkarılmış sermayelerinin yüzde onunu aşmamak şartı ile kendi paylarını iktisabına ve rehin olarak kabulüne izin verilmiştir. Hemen belirtelim ki, bu yasak ivazlı iktisaplar için geçerli olup TTK m. 383/1 gereğince ivazsız iktisap yasak değildir.

Yüzde onluk sınır dışındaki istisnalar ise TTK m. 382'de belirtilmiştir. TTK m. 382'de düzenlenen haller sınırlı sayıdadır[228].

Türk Ticaret Kanununda yer alan emredici düzenlemeye göre anonim şirketler, tek pay sahibi olacak şekilde kendi payını iktisap edemez; ettiremez. (TTK m. 338/3). Bununla birlikte, şirketin kendi paylarını taahhüt etmesi de kesin olarak yasaklanmıştır (m. 388/1). Üçüncü kişinin veya bir yavru şirketin kendi adına fakat şirket hesabına şirketin payını taahhüt etmesi, "şirketin kendi payını taahhüt etmesi" sayılır (m. 388/2). TTK m. 388'in birinci ve ikinci fıkralarına aykırı hareket edilmesi hâlinde, söz konusu payları, kuruluşta kurucular, sermaye artırımlarında yönetim kurulu üyeleri taahhüt etmiş sayılır ve bunlar pay bedellerinden sorumlu olurlar. Kanuna aykırı taahhütte herhangi bir kusurları bulunmadığını ispat eden kurucular ve sermaye artırımlarında yönetim kurulu üyeleri sorumluluktan kurtulurlar.

TTK m. 379/2 hükmüne göre, şirketin kendi paylarını iktisap edebilmesi için genel kurulun yönetim kurulunu en çok beş yıl için geçerli olabilecek bir kararla yetkilendirmesi gerekir.

TTK'nın "*382 nci maddenin (b) ilâ (d) bentleri ve 383 üncü madde hükümlerine göre, iktisap edilen paylar, şirket için herhangi bir kayba yol açmadan devirleri mümkün olur olmaz ve her hâlde iktisaplarından itibaren üç yıl içinde elden çıkarılırlar; meğerki, şirketin ve yavru şirketin sahip oldukları bu payların toplamı şirketin esas veya çıkarılmış sermayesinin yüzde onunu aşmasın.*" şeklindeki 384. madde hükmü ise bu düzenlemede belirtilen bazı iktisap hallerine ilişkin olarak elden çıkartma yükümlülüğüne ilişkin özel bir düzenlemedir.

Kanun koyucu, anonim şirketin kendi paylarını iktisaba ve rehin olarak kabul etmesine ilişkin kurallara aykırılığın yaptırımını TTK'nın 385. maddesinde düzenlemiştir. Bu maddeye göre *"379*

[226]*Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 379.*
[227]*RG. 03.01.2014, S. 28871.*
[228]*Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 379.*

ilâ 381 inci maddelere aykırı bir şekilde iktisap edilen veya rehin olarak alınan paylar, iktisapları veya rehin olarak kabulleri tarihinden itibaren en geç altı ay içinde elden çıkarılır ya da üzerlerindeki rehin kaldırılır". Anılan hükme göre, şirketin belirtilen kurallara aykırı olarak kendi paylarını iktisap etmesi hâlinde, bu işlemin geçersizliği söz konusu olmayacağı gibi bu işlemi takip eden işlemler de geçerliliğini koruyacaktır.

2.9.2. Pay Sahibinin Hakları ve Borçları

2.9.2.1. Pay Sahipliği Hakları ve Sınıflandırılması

a. Yönetsel (İdari) Haklar

aa. Genel Olarak

Pay sahipliği haklarının sınıflandırılmasına ilişkin geleneksel ayrımın "yönetsel (idari) haklar" kategorisinde, genel kurula katılma hakkı, genel kurulda oy kullanma hakkı, genel kurul kararlarının yokluğunu, butlanını ve iptalini isteme hakkı, sorumluluk davası açma hakkı, bilgi alma ve inceleme hakkı, özel denetçi atanmasını isteme hakkı gibi haklar bulunmaktadır. Bu haklara katılma hakları da denilmektedir.

Bilindiği üzere, her pay sahibinin şirketin karar organı konumundaki genel kurula katılarak burada iradesini belli etmeye yönelik imkânları mevcuttur. Şirkette ortak sıfatına sahip olan kişiler sahip oldukları pay sayısına ve miktarına bakılmaksızın genel kurula katılım hakkına sahiptir. Bu bağlamda bir tek paya sahip olan bir kişinin dahi genel kurula katılımı engellenemez. Pay sahibi genel kurula katılım gösterdiğinde, ilgili mevzuat ve şirket esas sözleşmesindeki hükümler çerçevesinde, söz alma ve görüş bildirme, oy kullanma gibi olanaklar ile şirketin kararlarına ilişkin iradesini açıklayabilme imkânına sahip olur. Daha önce de ifade edildiği üzere, pay sahibi genel kurula katılım ve oy kullanma haklarını bizzat kullanabileceği gibi temsilci vasıtasıyla da kullanabilir.

Her ne kadar genel kurula katılım imkânının kazanılması pay sahibinin mülkiyetindeki pay ve oy miktarına bağlı olmasa da, şirketin kararlarına olan etkisi çoğunluk ilkesi çerçevesinde sahip olunan oy haklarının miktarıyla sıkı ilişki içerisindedir. Pay sahiplerinin oy haklarına ilişkin olarak da Türk Ticaret Kanununun 434 ilâ 436. maddeleri özel önem taşımaktadır[229].

Genel kurul kararlarının yokluk ve butlanı hâllerinde "pay sahipliği" sıfatı konuya ilişkin olarak "ilgili" sıfatının ve bu şekilde aktif dava ehliyetinin kazanılması açısından yeterlidir. Yine, pay sahipleri, TTK m. 446'da belirtilen şartlar çerçevesinde genel kurul kararlarının iptalini isteme hakkına sahip kişiler arasında sayılmışlardır[230].

Benzer şekilde, kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve tasfiye memurlarının kanundan ve esas sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerinin kusurlarıyla ihlâlinde bu kişilere gerek doğrudan uğradıkları zararlar için gerekse şirketin uğradığı zararlar dolayısıyla bedeli şirkete verilmek üzere sorumluluk davası açma hakkı da pay sahiplerine bu sıfatları dolayısıyla tanınmıştır[231].

bb. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı

Pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakları Türk Ticaret Kanununun 437. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulur. Bunlardan finansal tablolar ve konsolide tablolar bir yıl süre ile merkezde ve şubelerde pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulur. Her pay sahibi, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebilme hakkına sahiptir.

---

[229] *Pay sahiplerinin "oy hakları" hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm-V-B-8.*
[230] *Pay sahiplerinin "genel kurul kararlarının sakatlığına yönelik dava hakları" ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm-V-B-12.*
[231] *Pay sahiplerinin "sorumluluk davası açma hakları" ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm-V-A-7-b.*

Bununla birlikte, pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir. Bilgi verme yükümü, şirketler topluluğu söz konusuysa, TTK'nın 200. maddesi çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsar. Verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır. Pay sahiplerinden herhangi birine bu sıfatı dolayısıyla genel kurul dışında bir konuda bilgi verilmişse, diğer bir pay sahibinin istemde bulunması üzerine, aynı bilgi, gündemle ilgili olmasa da aynı kapsam ve ayrıntıda verilir. Bu hâlde yönetim kurulu bu maddenin üçüncü fıkrasına dayanamaz.

Bilgi verilmesi, sadece, istenilen bilgi verildiği takdirde şirket sırlarının açıklanacağı veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye girebileceği gerekçesi ile reddedilebilir.

Şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekir. İzin alındığı takdirde inceleme bir uzman aracılığıyla da yapılabilir.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, esas sözleşmeyle ve şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamaz ve sınırlandırılamaz.

Bilgi alma veya inceleme istemleri cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen, ertelenen ve bu fıkra anlamında bilgi alamayan pay sahibi, reddi izleyen on gün içinde, diğer hâllerde de makul bir süre sonra şirketin merkezinin bulunduğu asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Başvuru basit yargılama usulüne göre incelenir. Mahkeme kararı, bilginin genel kurul dışında verilmesi talimatını ve bunun şeklini de içerebilir. Mahkeme kararı kesindir.

cc. Özel Denetçi Atanmasını İsteme Hakkı

aaa. Atanması

Her pay sahibi, pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma veya inceleme hakkı daha önce kullanılmışsa, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer almasa bile genel kuruldan isteyebilir (m. 438/1).

Genel kurul pay sahibinin istemini onaylarsa, şirket veya her bir pay sahibi otuz gün içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını isteyebilir.

Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde ise yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibarî değeri toplamı en az birmilyon Türk Lirası olan pay sahipleri, üç ay içinde, şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilir.

Dilekçe sahiplerinin, kurucuların veya şirket organlarının, kanunu veya esas sözleşmeyi ihlâl ederek, şirketi veya pay sahiplerini zarara uğrattıklarını, ikna edici bir şekilde ortaya koymaları hâlinde özel denetçi atanır.

Mahkeme, şirketi ve istem sahiplerini dinledikten sonra kararını verir. Mahkeme istemi yerinde görürse, istem çerçevesinde inceleme konusunu belirleyerek bir veya birden fazla bağımsız uzmanı görevlendirir. Mahkemenin bu konuya ilişkin kararı kesin niteliktedir.

bbb. Özel Denetimin Yapılması

Özel denetim, amaca yararlı bir süre içinde ve şirket işleri gereksiz yere aksatılmaksızın yapılmalıdır. Yönetim kurulu, şirketin defterlerinin, yazışmaları dâhil yazılarının, kasa, kıymetli evrak ve mallar başta olmak üzere, varlıklarının incelenmesine izin verir.

Kurucular, organlar, vekiller, çalışanlar, kayyımlar ve tasfiye memurları önemli olgular konusunda özel denetçiye bilgi vermekle yükümlüdür. Uyuşmazlık hâlinde kararı mahkeme verir. Mahkemenin bu konuya ilişkin kararı kesindir.

Özel denetçi, şirketin özel denetimin sonuçlarına ilişkin görüşünü alır. Özel denetçi sır saklamakla yükümlüdür.

ccc. Özel Denetçi Raporu

Özel denetçi, incelemenin sonucu hakkında, şirketin sırlarını da koruyarak, mahkemeye ayrıntılı bir rapor verir. Mahkeme, raporu şirkete tebliğ eder ve şirketin, raporun açıklanmasının şirket sırlarını veya şirketin korunmaya değer diğer menfaatlerini zarara uğratıp uğratmayacağına ve bu sebeple istem sahiplerine sunulmamasına ilişkin istemi hakkında karar verir. Mahkeme, şirket ve istem sahiplerine, açıklanan rapor hakkında, değerlendirmeleri bildirmek ve ek soru sormak imkânını tanır.

Yönetim kurulu, raporu ve buna ilişkin değerlendirmeleri, ilk genel kurula sunar. Her pay sahibi, genel kurul toplantısını izleyen bir yıllık süre içinde şirketten raporun ve yönetim kurulunun görüşünün bir suretinin verilmesini isteyebilir.

ççç. Özel Denetçinin Giderlerine İlişkin Özel Hüküm

Türk Ticaret Kanununun 444. maddesinde yer alan özel düzenlemeye göre mahkeme, özel denetçi atanmasını kabul etmişse, şirketçe ödenmesi gereken avansı ve giderleri belirtir. Özel hâl ve şartların haklı göstermesi hâlinde giderler kısmen veya tamamen istem sahiplerine yükletilebilir.

Hemen belirtelim ki, özel denetçinin atanmasına genel kurul karar vermişse giderler şirkete ait olur.

b. Mali Haklar

aa. Kâr Payı Alma Hakkı

aaa. Genel Olarak

Anonim şirketlerde pay sahiplerinin en temel hukuki haklarından olan "kâr payı alma hakkı" ile ilgili olarak Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu ile halka açık olmayan anonim ortaklıklar için geçerli olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Kâr Payı Avansı Dağıtımı Hakkında Tebliğ"[232] ile halka açık anonim ortaklıklar için uygulama alanına sahip olan SPK'nın "Kâr Payı Tebliği (II-19.1)"[233] önemli usul ve esaslar içermektedir.

İlk olarak, kâr payının ancak "net dönem kârından" ve "serbest yedek akçelerden" dağıtılabileceğini belirtmekte yarar vardır (TTK m. 509/2). Dolayısıyla şirketin kâr payı dağıtımı yapabilmesi için net dönem kârı elde etmiş olması ve/veya serbest yedek akçelere sahip olması şarttır. Nitekim Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Kâr Payı Avansı Dağıtımı Hakkında Tebliğ"in 4/1(b) hükmünde de kâr payının "*Net dönem kârı veya serbest yedek akçeler üzerinden ortaklara ve kâra katılan diğer kimselere genel kurulca dağıtılmasına karar verilen tutarı*" ifade ettiği hükme bağlanmıştır.

SPK'nın kâr payı ile ilgili düzenlemesi olan "Kâr Payı Tebliği"nde (II-19.1) ise bu kavram, "*Genel kurulca belirlenen politika çerçevesinde hesap dönemi itibarıyla net dönem kârı ve kâr dağıtımına konu edilebilecek diğer kaynaklar üzerinden ortaklara ve kâra katılan diğer kişilere genel kurulca dağıtılmasına karar verilen tutar*" olarak tanımlanmıştır [m. 3/1(e)].

Kanun koyucu bir anonim şirketin faaliyetleri sonucunda elde ettiği geliri ne şekilde kullanması gerektiğine ilişkin olarak belirli usul ve esaslar benimsemiştir. Bu açıdan Türk Ticaret Kanununun yedek akçe, kâr payı, kazanç payları ile ilgili düzenlemeleri incelendiğinde şu şekilde bir usul karşımıza çıkmaktadır:

- İlk olarak yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşıncaya kadar genel kanuni yedek akçeye ayrılır (TTK md. 519/1). TTK m. 521'e göre ise yedek akçeye yıllık kârın yüzde beşinden fazla bir tutarın ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş sermayenin yüzde yirmisini aşabileceği hakkında esas sözleşmeye hüküm konabilir. Esas sözleşme ile başka yedek akçe ayrılması da öngörülebilir ve bunların özgülenme amacıyla harcanma yolları ve şartları belirlenebilir. TTK m. 523/1 hükmünde kanuni ve esas sözleşmede öngörülen isteğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kâr payı belirlenemeyeceği hükme bağlanmıştır.

[232] *RG. 09.08.2012, S. 28379.*
[233] *RG. 23.01.2014, S. 28891.*

• Pay sahibine ödenmiş sermayenin yüzde beşi oranında kâr payı dağıtılır [TTK md. 511; 519/2(c)].

• Kanunun 511. maddesine göre yönetim kurulu üyelerine kazanç payları ile 522. madde çerçevesinde esas sözleşme hükümlerine göre gerekli dağıtımlar ve ayrımlar yapılabilir (TTK md. 511 ve 522).

• TTK m. 519/2(c) uyarınca pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra, 511 ve 522. maddelere göre -esas sözleşmeden öngörülen hükümler çerçevesinde- kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu genel kanuni yedek akçeye eklenir (ikinci kanuni yedek akçe).

• Bu dağıtım ve ayrımlar yapıldıktan sonra artan paranın akıbeti hakkında genel kurul serbesttir.

Hemen belirtelim ki, 6102 sayılı TTK ile birlikte halka açık olmayan anonim şirketlerin de dağıtabileceği kabul edilen "kâr payı avansı"na ilişkin usul ve esaslar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan "Kâr Payı Avansı Dağıtımı Hakkında Tebliğ"de düzenlenmiştir. Anılan Tebliğin m. 3/1(c) hükmüne göre bu kavramın "*Kâr payından mahsup edilmek üzere ara dönem finansal tablolara göre oluşan kârlar üzerinden bu Tebliğ hükümlerine göre hesaplanan tutarı"* ifade ettiği düzenlenmiştir.

Nihayet, Türk Ticaret Kanununun 512. maddesine göre haksız yere ve kötüniyetle kâr payı veya hazırlık dönemi faizi alan pay sahipleri, bunları geri vermekle yükümlüdür. Geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

bbb. Halka Açık Anonim Ortaklıklara İlişkin Özel Düzenlemeler

Halka açık anonim ortaklıklarda kâr payının dağıtımına ilişkin olarak SerPK'nın 19 ve 20. maddeleri ile Sermaye Piyasası Kurulunun "Kâr Payı Tebliği"[234] (II-19.1) önem taşımaktadır. Bu Tebliğ ile halka açık anonim ortaklıkların, kâr payı ile kâr payı avansı dağıtımında, kâr payının korunmasında ve kâr dağıtım politikasının belirlenmesinde uyacakları usul ve esasları düzenlenmiştir.

Kâr payına ilişkin olarak SerPK'nın 19. maddesinde ilk olarak Kurul'un yetkisi düzenlenmiştir. Buna göre SPK, halka açık anonim ortaklıkların kâr dağıtımı politikalarına ilişkin olarak, benzer nitelikteki ortaklıklar bazında farklı esaslar belirleyebilme yetkisine sahiptir.

SerPK m. 19/2'ye göre kâr payı ve yedek akçelerin dağıtım sıralamasına ilişkin olarak "*Kanunen ayrılması gereken yedek akçeler ve esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen kâr payı ayrılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına ve intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyelerine ve ortaklık çalışanlarına kârdan pay dağıtılmasına karar verilemeyeceği gibi, belirlenen kâr payı ödenmedikçe bu kişilere kârdan pay dağıtılamaz*". Bu düzenlemeyi TTK'nın ilgili hükümlerini göz önünde bulundurarak yorumladığımızda, halka açık anonim ortaklıklarda pay sahiplerinin birinci temettü haklarının güvence altına alınmasına yönelik bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır. Zira Türk Ticaret Kanunundaki genel kural uyarınca kanuni ve esas sözleşmede öngörülen isteğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kâr payı belirlenemeyeceği hükme bağlanmasına rağmen (TTK m. 523/1); SerPK m. 19/2'de halka açık anonim ortaklıklar için geçerli olmak üzere pay sahipleri için esas sözleşmede belirlenen kâr payı ayrılmadıkça başka yedek akçe (isteğe bağlı yedek akçe) ayrılmasına izin verilmemiştir. Dolayısıyla halka açık anonim şirketlerde pay sahiplerinin kâr payı hakları isteğe bağlı yedek akçelerden önce gelir.

SerPK m. 19/3 uyarınca halka açık ortaklıklarda kâr payı, dağıtım tarihi itibarıyla mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmadan eşit olarak dağıtılır. Bir başka deyişle, kar dağıtımında "kıst el yevm esası" uygulanmaz.

SerPK'nın 20. maddesinde ise "kâr payı avansı" düzenleme bulmuştur. Halka açık anonim şirketlerde kâr payı avansı yukarıda belirtilen "Kâr Payı Tebliği (II-19.1)"nde de düzenlenmiştir. Bu Tebliğe göre kâr payı avansı, "*Yıllık finansal tablolar üzerinden dağıtılacak kâr payından mahsup*

[234] *RG. 23.01.2014, S. 28891.*

edilmek üzere ara dönem finansal tablolara göre oluşan kârlar üzerinden bu Tebliğ hükümlerine göre hesaplanan tutarı" ifade eder [m. 3/1(f)].

SerPK m. 20/1. fıkrasında kâr payı avansına ilişkin bir sınırlandırma olarak bir hesap döneminde verilecek toplam kâr payı avansı bir önceki yıla ait dönem kârının yarısını aşamayacağı ve önceki dönemde ödenen kâr payı avansları mahsup edilmeden ilave kâr payı avansı verilmesine ve kâr payı dağıtılmasına karar verilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

SerPK m. 20/2. fıkrasına göre kusurlarına ve durumun gereklerine göre zararlar şahsen kendilerine yükletilebildiği ölçüde yönetim kurulu üyeleri ve hazırladıkları raporlarla sınırlı olarak bağımsız denetimi yapanlar, ara dönem finansal tablolarının gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmamasından veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olması nedeniyle dağıtılan kâr payı avansının doğru olmamasından doğan zararlar için ortaklığa, pay sahiplerine, ortaklık alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere kâr payı avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği hesap dönemi içinde pay iktisap etmiş bulunan kişilere karşı sorumludurlar.

Hukuki sorumluluk doğuran bu tür hâllerin varlığı durumunda, pay sahipleri ve yönetim kurulu üyeleri tarafından kararın ilânından itibaren otuz gün içinde, SerPK'nın 18. maddesinin altıncı fıkrasına göre iptal davası açılabileceği düzenlenmiştir.

bb. Hazırlık Devresi Faizi Alma Hakkı

Türk Ticaret Kanununun 509. maddesinin birinci fıkrasına göre ortakların şirkete getirdikleri sermaye için bu kişilere faiz ödenemez. Ancak Kanunun 510. maddesine göre ortaklara "hazırlık devresi faizi" olarak ifade edilen bir ödeme yapılabileceği esası kabul edilmiştir.

TTK m. 510/1 hükmüne göre işletmenin tam bir şekilde faaliyete başlamasına kadar geçecek hazırlık dönemi için pay sahiplerine, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olmak koşuluyla, özellikli varlık niteliğindeki yatırımların maliyetine yüklenmek üzere, belirli bir faiz ödenmesi esas sözleşmede öngörülebilir. Söz konusu dönemle sınırlı olmak üzere, faiz ödemelerinin en geç ne zamana kadar süreceği de esas sözleşmede belirtilmelidir.

İşletme yeni paylar çıkarılarak genişletilecek olursa, sermayenin artırılmasına dair olan kararda, yeni pay sahiplerine, özellikli varlık niteliğindeki yatırımların maliyetine yüklenmek üzere, belirli bir süreyle en geç yeni yatırımın işletmeye alındığı güne kadar faiz ödenmesi kabul olunabilir.

cc. Yeni Pay Alma Hakkı (Rüçhan Hakkı)

Anonim şirketlerde pay sahiplerinin "yeni pay alma hakkı (rüçhan hakkı)" [235], genel olarak, TTK'nın 461. maddesinde düzenlenmiştir.

Ekonomik bir değer taşıdığı da kuşkusuz olan bu hak, şirketin mevcut pay sahiplerinin şirketin yapacağı sermaye artırımları ile oluşturulan yeni payları alma konusunda bir öncelik hakkına sahip olmalarını ifade eder.

Ortaklar, şirkette sahip oldukları mevcut paylarının şirket sermayesine oranına göre rüçhan hakkına sahiptir. Bu hak sayesinde sermaye artırımının pay sahiplerinin şirkette sahip oldukları pay oranlarını korumaları sağlanır.

Anonim şirket pay sahiplerinin rüçhan haklarını devredebilmeleri mümkündür (m. 461/4).

Yönetim kurulu, rüçhan hakkının sınırlandırılmasının veya kaldırılmasının gerekçelerini; yeni payların primli ve primsiz çıkarılmasının sebeplerini; primin nasıl hesaplandığını bir rapor ile açıklar. Bu rapor da tescil ve ilân edilir.

---

[235] *TTK'nın 461. maddesinin kenar başlığını "Rüçhan Hakkı" ifadesi oluşturmasına rağmen bu maddenin içeriğinde ve TTK'nın ilgili diğer maddelerinde "rüçhan hakkı" ile "yeni pay alma hakkı" eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Aynı kavramı karşılamak üzere iki farklı terimin kullanılması öğretide eleştirilmiştir (Kendigelen, s. 369).*

Yönetim kurulu pay sahiplerinin rüçhan hakkının kullanılabilmesinin esaslarını bir karar ile belirler ve bu kararda pay sahiplerine en az on beş gün süre verir. Karar ticaret siciline tescil ve TTSG'de ilân olunur. Ayrıca şirketin internet sitesine konulur.

Şirket, rüçhan hakkı tanıdığı pay sahiplerinin, bu haklarını kullanmalarını, nama yazılı payların devredilmelerinin esas sözleşmeyle sınırlandırılmış olduğunu ileri sürerek engelleyemez.

Kanun koyucu pay sahiplerinin rüçhan haklarının genel kurul tarafından alınacak bir kararla sınırlandırılabileceğini veya kaldırılabileceğini kabul etmiştir. Ancak bu yönde bir genel kurul kararının alınabilmesi için esas sermayenin yüzde altmışının olumlu oyu ve haklı sebeplerin varlığı gerekir (TTK m. 461/2).

Kanun koyucu, rüçhan haklarının sınırlandırılması açısından "haklı sebep"lere ilişkin olarak TTK m. 461/2'de "Özellikle, halka arz, işletmelerin, işletme kısımlarının, iştiraklerin devralınması ve işçilerin şirkete katılmaları haklı sebep kabul olunur." hükmüne yer vererek sınırlı sayıda (numerus clausus) olarak nitelenebilecek haklı sebep sayılan bazı hallere örnekleyici nitelikte yer vermiştir. Şirketin finansal menfaatleri, ödeme dar boğazından kurtulma, teknoloji alınması gibi sebepler de haklı niteliktedir[236].

Kayıtlı sermaye sistemini benimseyen anonim şirketlerde yönetim kurulu kararıyla ortakların yeni pay alma hakları sınırlandırılabilir (TTK m. 461/2; SerPK m. 18/5). Ancak yönetim kurulunun bu yönde bir karar alabilmesi için esas sözleşme ile yetkili kılınması şarttır. Kanun koyucu TTK m. 461'in nisaba ilişkin şartı dışında bu maddenin kayıtlı sermaye sisteminde yönetim kurulu kararına da uygulanacağını kabul etmiştir (m. 461/2).

Son olarak belirtelim ki, 6102 sayılı TTK'ya göre rüçhan hakkı esas sözleşme ile sınırlandırılamaz ve kaldırılamaz[237].

çç. Önerilmeye Muhatap Olma Hakkı

Türk Ticaret Kanununun şarta bağlı sermaye artırımına ilişkin hükümleri arasında yer alan ve "*Pay Sahiplerinin Korunması*" kenar başlığını taşıyan 466. maddesinde esas itibarıyla "önerilmeye muhatap olma hakkı" düzenlenmiştir.

Şarta bağlı sermaye artırımı kapsamında dönüştürme veya alım hakkı içeren tahviller veya benzeri borçlanma araçları ihracında bu araçların ilk olarak pay sahiplerine önerilmesi zorunluluğunu ifade eden "önerilmeye muhatap olma hakkı", 6102 sayılı TTK ile Türk hukukuna giren yeni bir pay sahipliği hakkıdır.

Önerilmeye muhatap olma hakkı nitelik itibarıyla birçok yönden ortakların yeni pay alma hakkına benzer özellikler taşımaktadır. TTK m. 466/1 hükmünde ve anılan madde gerekçesinde de belirtildiği üzere kanuni bir hak olarak sadece pay sahipleri önerilmeye muhatap olma hakkına sahiptir.

Önerilmeye muhatap olma hakkının şirket payından ayrı olarak devredilebileceği veya bağışlanabileceği kabul edilmektedir[238]. Hakkın konusu ise yeni pay alma hakkından farklı olarak ihraç edilen yeni paylar değil, dönüştürme veya alım hakkı içeren tahviller veya benzeri borçlanma araçlarıdır. Tıpkı yeni pay alma hakkında olduğu gibi önerilmeye muhatap olma hakkı da mali bir niteliğe sahip olmasının yanı sıra, pay sahibinin şirket yönetimindeki etkisini koruma fonksiyonu da görür.

TTK m. 466/2 hükmünde haklı sebeplerin varlığı halinde kaldırılabileceği veya sınırlandırılabileceği düzenlenmiştir. Önerilmeye muhatap olma hakkı, yeni pay alma hakkında olduğu gibi pay sahiplerinin mevcut payları ile orantılı bir nitelik arz eder. Bir başka deyişle, her pay sahibi kural olarak şirketteki payı oranında olmak üzere, yeni ihraç edilen dönüştürme veya alım hakkı içeren benzeri borçlanma araçları üzerinde önerilmeye muhatap olma hakkına sahiptir.

[236] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 461.*
[237] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 461.*
[238] *Kaya, s. 142; Saraç, s. 199-201.*

Önerilmeye muhatap olma hakkı şarta bağlı sermaye artırımı kapsamında dönüştürme veya alım hakkı içeren tahvil ve benzeri borçlanma araçları ihracında söz konusudur. Şarta bağlı sermaye artırımının bir diğer uygulama alanı olan çalışanlara alım hakkı tanınmasında ise uygulama alanına sahip değildir[239]. Hakkın kapsamının belirlenebilmesine yarayan bir düzenleme olarak TTK'nın m. 466/1 hükmü *"Şarta bağlı sermaye artırımında, tahvillere ve benzeri borçlanma araçlarına bağlı olarak değiştirme ve alım hakları içeren senetler ihraç edildiği takdirde, bunlar önce mevcut payları oranında pay sahiplerine önerilir"* şeklindedir[240].

Kanun koyucu pay sahiplerinin önerilmeye muhatap olma haklarının "haklı sebeplerin"[241] varlığı halinde, kaldırılabileceğini veya sınırlandırılabileceğini de düzenlemiştir (TTK m. 466/2). TTK m. 466'da nelerin "haklı sebep" sayılacağına ilişkin bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak bu maddenin gerekçesinde söz konusu hakkın kaldırılmasında veya sınırlandırılmasında haklı sebep kavramının, şirketin menfaati yönünden değerlendirilmesi ve eşit işlem ile hakların sakınılarak kullanılması ilkesine uyulması gerektiği zikredilmiş; piyasa şartlarının gereğinde haklı sebep olarak kabul olunması belirtilmiştir ve nihayet bir aracı kurumun tahvillerin tümünü satın alma önerisi yapması halinde pay sahiplerinin önerilme hakkı kaldırılabilmesi gerektiği ifade olunmuştur[242].

TTK'da önerilmeye muhatap olma hakkının kaldırılması veya sınırlandırılması yetkisinin kimde olduğuna ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte, bu yetkinin genel kurulda olduğuna hükmün gerekçesinde yer verilmiştir[243].

Genel kurulun önerilmeye muhatap olma hakkının kaldırılmasına veya sınırlandırılmasına ilişkin kararı hangi nisapla alabileceği Kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Ancak TTK m. 466'nın gerekçesinde genel kurul kararının TTK m. 421/4 hükmüne göre alınacağı belirtilmiştir. Ancak TTK m. 421/4'de bir nisap belirlemesi mevcut olmadığından bu kararın niteliğine en uygun tercih olarak TTK m. 461/2 hükmünde yeni pay alma hakkının sınırlandırılması veya kaldırılmasına ilişkin aranan nisabın (esas sermayenin yüzde altmışının olumlu oyu) geçerli olduğu da savunulmaktadır[244].

dd. Tasfiye Bakiyesini Alma Hakkı

Şirketin sona ermesi hâlinde her pay sahibi, esas sözleşmede sona eren şirketin malvarlığının kullanılmasına ilişkin, başka bir hüküm bulunmadığı takdirde, tasfiye sonucunda kalan tutara payı oranında katılır. Tasfiye bakiyesini alma hakkı olarak ifade edilen bu hak TTK m. 507/1'de yasal dayanağını bulmuştur.

Sona eren şirketin aktifleri paraya çevrilip borçları karşılanıp pay bedelleri ortaklara geri verildikten sonra artan bir miktar olması halinde tasfiye bakiyesinin ödenmesi gündeme gelir.

Tasfiye bakiyesinin tahsil edilebilmesi için anonim şirketin sona ermesi şarttır. Aksi takdirde pay sahibine bu şekilde bir ödemenin yapılabilmesi mümkün değildir.

Esas sözleşmede aksine bir hüküm yoksa, kâr gibi tasfiye payı da pay sahibinin sermaye payı için şirkete yaptığı ödemelerle orantılı olarak hesap edilir (m. 508/1).

c. Azlık Hakları

Anonim şirketler hukukunda çoğunluk ilkesi genel kural olmakla birlikte kanun koyucu bu ilkeyi "azlık hakları" tanıyarak yumuşatmıştır.

TTK'da tanınan "azlık hakları"na sahip olan kitle halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin onda birini (%10), halka açık anonim şirketlerde ise yirmide birini (%5) oluşturan pay sahipleridir.

---

[239] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 466.*
[240] *Ayrıntılı bilgi ve hükmün eleştirisi için bkz. Aydoğan, s. 198-201.*
[241] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 466. "Haklı sebep"lerin belirlenmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 165-170; Biçer, s. 240-245; Saraç, s. 194-197.*
[242] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 466.*
[243] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 466.*
[244] *Biçer, s. 239; Saraç, s. 189.*

Azlık hakları TTK'da tek maddede bir liste halinde düzenlenmemiş, ilgili hükümler Kanunun geneline yayılmıştır. İlgili düzenlemeler incelendiğinde TTK'da tanınan azlık hakları olarak şunlar gösterilebilir:

- Denetçinin haklı sebeple görevden alınması davası açma hakkı (m. 399/5).
- Genel kurulu toplantıya çağrı ve gündeme madde ekletme hakkı (m. 411).
- Genel kurulda finansal tabloların müzakeresinin ve buna bağlı konuların görüşülmesinin ertelenmesini isteme hakkı (m. 420).
- Özel denetçi atanmasını isteme hakkı (m. 439/1).
- Nama yazılı pay senedi bastırılmasını talep etme hakkı (m. 486/3).
- Anonim şirketin haklı sebeple feshi davası açma hakkı (m. 531).
- Kurucuların, yönetim kurulu üyelerinin, denetçilerin, şirketin kuruluşundan ve sermaye artırımından doğan sorumluluklarının sulh veya ibra yoluyla kaldırılmasının onaylanmasına karşı çıkma hakkı (m. 559).
- Türk Ticaret Kanununda düzenlenmemekle birlikte, azlığın şirketten genel kurulda görev yapmak üzere Bakanlık temsilcisi talep edilmesini isteme hakkı mevcuttur ("Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik"[245], m. 32/3).

2.9.2.2. Pay Sahibinin Borçları

Anonim şirketlerde pay sahibinin borçları denildiğinde, sadece taahhüt etmiş oldukları sermayeyi koyma borcu karşımıza çıkmaktadır.

Pay sahipleri, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludur. Taahhüt ettiği sermaye koyma borucunu gereği gibi yerine getirdiği takdirde şirkete karşı bir sorumluluğunun kalmaz.

Öğretide "tek borç ilkesi" olarak da ifade edilen bir diğer önemli sonucu da, ortakların şirket alacaklılarına karşı herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığı hususudur. Şirkete karşı taahhüt edilen sermaye getirilmediğinde, alacaklıların dava yoluyla bunun şirkete ödenmesini isteme hakkı dahi yoktur. 6102 sayılı yeni TTK'nın, eTTK m. 269 hükmünün yerini alan 329. maddesinde, önceki Kanundan farklı olarak, pay taahhüdünden doğan sorumluluğun sadece "şirkete karşı" olduğu açıkça düzenleme bulmuştur.

TTK m. 480/1'deki "*Kanunda öngörülen istisnalar dışında, esas sözleşmeyle pay sahibine, pay bedelini veya payın itibarî değerini aşan primi ifa dışında borç yükletilemez*" şeklindeki düzenlemede genel ilkenin yanı sıra bu ilkenin bir istisnası olarak payın primli (agiolu) olması haline yer verildiği görülmektedir.

Pay sahiplerinin tek borçlarının sermaye taahhütlerini yerine getirmek olduğuna ilişkin genel kuralın ikinci istisnası ise "*Pay devirlerinin şirketin onayına bağlı olduğu hâllerde, esas sözleşmeyle pay sahiplerine sermaye taahhüdünden doğan borçtan başka, belli zamanlarda tekrarlanan ve konusu para olmayan edimleri yerine getirmek yükümlülüğü de yüklenebilir. Bu ikincil yükümlülüklerin nitelik ve kapsamları pay senetlerinin veya ilmühaberlerin arkasına yazılabilir*" hükmünün yer aldığı TTK m. 480/4'de bulunmaktadır. Hemen belirtelim ki, TTK m. 421/2(a)'ya göre "ikincil yükümlülük koyan kararlar" ancak sermayenin tümünü oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle alınabilir.

[245] *RG. 28.11.2012, S. 28481.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 9)

1. Anonim şirket "pay" ve "pay senetleri"ne ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Sahibine ortaklık hakkı verir.

B) Menkul kıymet niteliğindedir.

C) Emre, nama veya hamiline yazılı olabilir.

D) Payın itibari değeri kural olarak en az 1 Kuruştur.

E) İtibari değerden yüksek bir bedelle pay çıkarılması mümkündür.

CEVAP : C

2. Aşağıdakilerden hangisi pay sahipliği haklarından birisi değildir?

A) Yeni pay alma hakkı

B) Kar payı alma hakkı

C) Genel kurul kararlarının iptalini dava etme hakkı

D) Eylemleriyle şirkete zarar veren yönetim kurulu üyelerinin azlini isteme hakkı

E) Tasfiye bakiyesini alma hakkı

CEVAP : D

3. Türk Ticaret Kanunu'nda "azlık" hakkı olarak nitelendirilen haklara sahip olan kişi veya kişiler aşağıdakilerden hangisinde doğru ifade edilmiştir?

A) Halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin onda birini (%10), halka açık anonim şirketlerde ise yirmide birini (%5) oluşturan pay sahipleri.

B) Halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin beşte birini (%20), halka açık anonim şirketlerde ise onda birini (%10) oluşturan pay sahipleri.

C) Halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin onda birini (%10), halka açık anonim şirketlerde ise beşte birini (%20) oluşturan pay sahipleri.

D) Halka açık olmayan anonim şirketlerde sermayenin yirmide birini (%5), halka açık anonim şirketlerde ise onda birini (%10) oluşturan pay sahipleri.

E) Halka açık olan ve olmayan anonim şirketlerde sermayenin onda birini (%10) oluşturan pay sahipleri.

CEVAP : A

2.10. Anonim Şirketlerde Sona Erme ve Tasfiye

2.10.1. Sona Erme

2.10.1.1. Genel Sona Erme Sebepleri

Türk Ticaret Kanununun 529. maddesine göre, anonim şirket;

a) Sürenin sona ermesine rağmen işlere fiilen devam etmek suretiyle belirsiz süreli hâle gelmemişse, esas sözleşmede öngörülen sürenin sona ermesiyle,

b) İşletme konusunun gerçekleşmesiyle veya gerçekleşmesinin imkânsız hâle gelmesiyle,

c) Esas sözleşmede öngörülmüş herhangi bir sona erme sebebinin gerçekleşmesiyle,

d) 421. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarına uygun olarak alınan genel kurul kararıyla,

e) İflasına karar verilmesiyle,

f) Kanunlarda öngörülen diğer hâllerde,

sona erer.

Görüleceği üzere, kanun koyucu TTK'nın 529. maddesinde birtakım genel sona erme nedenlerine yer vermekle birlikte, bu halleri sayılanlarla sınırlandırmamış, anılan düzenlemenin (f) bendinde Kanunun ilgili düzenlemelerinde özel olarak öngörülen sona erme sebeplerinde de anonim şirketin son bulacağını ifade etmiştir.

2.10.1.2. Özel Sona Erme Sebepleri

a. Organ Eksikliği Dolayısıyla Sona Erme

Kanun koyucu 6102 sayılı TTK'nın 530. maddesinde anonim şirketlerin "organ eksikliği"ni bir sona erme nedeni olarak düzenlemiştir.

Bu düzenleme uyarınca, "*Uzun süreden beri şirketin kanunen gerekli olan organlarından biri mevcut değilse veya genel kurul toplanamıyorsa, pay sahipleri, şirket alacaklıları veya Gümrük ve Ticaret Bakanlığının istemi üzerine, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi, yönetim kurulunu da dinleyerek şirketin durumunu kanuna uygun hâle getirmesi için bir süre belirler. Bu süre içinde durum düzeltilmezse, mahkeme şirketin feshine karar verir*".

Bilindiği üzere, 6102 sayılı TTK'ya göre anonim şirketlerin "genel kurul" ve "yönetim kurulu" olmak üzere iki organı bulunduğu kabul edilmektedir.

Gerekli organın mevcut olmaması ile kastedilen bu organın gerçekten bulunmamasıdır. Yönetim kurulunun süresi sona ermiş olmasına rağmen, yeni bir yönetim kurulunun seçilememiş olması veya yönetim kurulu üyelerinin istifaları ile kurulun boşaldığı ve yerlerini doldurma imkânının bulunmadığı hâllerde yönetim organının mevcut olmadığı; yönetim kurulunun mevcudiyetine rağmen, hiç veya gereği gibi toplanamaması da somut olayın özelliklerine göre maddenin kapsamında kabul olunabilir[246].

Kanun koyucu, kurulların niteliklerini göz önünde bulundurarak yönetim kurulu açısından "mevcut olmama" durumunu sona erme nedeni olarak öngörmüşken genel kurul açısından "toplanamama"yı esas almıştır.

TTK m. 530'a göre anonim şirketin feshine karar verilebilmesi için şirketin kanunen gerekli organlarından birinin mevcut olmamasının veya genel kurulun toplanamamasının "devamlılık" göstermesi gerekir. Bu gereklilik, anılan hükümde yer alan "uzun süreden beri" ibaresiyle ifade edilmiştir. Bu yeni unsur hükmün uygulanabilme şartıdır[247].

[246] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 530.*
[247] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 530.*

Hükmün lafzından da anlaşılacağı üzere, söz konusu durumların varlığı halinde şirket kendiliğinden son bulmaz. Pay sahiplerinin veya şirket alacaklılarının ya da Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden şirketin feshine karar verilmesini talep etmesi gerekir. Yalnız, mahkemenin kararını vermeden önce mutlaka feshi istenen anonim şirketin yönetim kurulunu da dinlemesi ve şirketin durumunu kanuna uygun hâle getirmesi için bir süre belirlemesi gerekir. Bu süre içinde durum düzeltilmezse, mahkeme şirketin feshine karar verecektir.

b. Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi

6102 sayılı TTK ile yeni ihdas edilen önemli düzenlemelerden birisi de 531. maddede yasal dayanağını bulan anonim şirketin "haklı sebeplerle feshi" ile sona ermesidir.

Sermayenin en az onda birini ve halka açık şirketlerde yirmide birini temsil eden payların sahipleri, "haklı sebeplerin varlığında", şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden şirketin feshine karar verilmesini isteyebilirler. Dikkat edilecek olursa, anonim şirketin haklı sebeplerle feshini istemek bir "azlık hakkı" olarak öngörülmüştür.

Haklı sebeple fesih istemiyle açılan bir davada mahkeme, fesih yerine, davacı pay sahiplerine, paylarının karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerlerinin ödenip davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebilir.

6762 sayılı mülga TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde de çok tartışılan ve bu Kanunda açık bir düzenleme yer alamamasının uygulamada sıkıntılı durumlara yol açtığı "haklı sebeple anonim şirketlerin feshi"ne yönelik maddenin gerekçesinde bu yola ilişkin önemli sayılabilecek birtakım açıklamalar getirilmiştir.

Her şeyden önce bu hakkın kullanılabilmesi için esas sermayenin onda birine sahip olmak gerekli ve yeterli görülmüş; bu oranda paya bir tek pay sahibinin sahip olması şart koşulmamıştır. Dolayısıyla birden fazla pay sahibi de bir araya gelerek söz konusu hakkı kullanabilir. Ayrıca esas sözleşme ile bu davayı açabilecek daha düşük bir oran öngörülebileceği yine hükmün gerekçesinde ifade edilmiştir.

Anonim şirketlerin feshine yol açabilecek "haklı sebep"ler Kanunda tanımlanmadığı gibi örnek olarak da gösterilmemiştir. Bu şekilde, kavramın niteliklerinin gösterilmesi ve tanımlanması yargı kararlarıyla öğretiye bırakılmıştır. İsviçre öğretisinde "genel kurulun birçok kez kanuna aykırı bir şekilde toplantıya çağrılmış olması", "azlık hakları ile bireysel hakların devamlı ihlâlî", özellikle "bilgi alma ve inceleme haklarının engellenmesi", "şirketin sürekli zarar etmesi", "dağıtılan kâr payının düzenli azalması", haklı sebep sayılmıştır. Buna karşılık varsayımlar ve olumsuz beklentiler haklı sebep sayılmamıştır. İleri sürülen sebeplerin haklı olup olmadığına karar verecek olan mahkemedir. Mahkeme sebepleri haklı bulsa bile fesih kararı vermek zorunda değildir. Şirketin feshini haklı kılan sebeplerin varlığına rağmen, yaşatılmasının ekonomik ve rasyonel açıdan daha doğru olacağına kanaat getiren mahkeme; şirketi feshetmek yerine, "fesih talebinde bulunan pay sahiplerinin paylarının gerçek değerinin ödenmesine ve kendilerinin şirketten çıkarılmalarına" veya "duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme" karar verebilir. Davacıya paranın kimin tarafından ve nasıl ödeneceği, bu payları geçici olarak şirketin iktisap edip edemeyeceği yargı kararlarına ve öğretideki görüşlere göre belirlenecektir.

Maddenin son cümlesindeki "veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözümü karar bağlama" inisiyatifi tamamıyla mahkemeye aittir. İsviçre öğretisinde, mahkemenin "kâr dağıtma zorunluluğunu karara bağlayabileceği"; "uygun bir yeni pay sahibinin şirkete alınmasını uygun bulabileceği", "hatta şirketi sağlığa kavuşturabilecek kısmî tasfiyeye de hükmedebileceği" belirtilmektedir[248].

Sonuç olarak, Kanunun gerekçesi ile mehaz İsviçre öğreti ve uygulaması da göz önünde bulundurularak somut olayda "haklı sebep"lerin var olup olmadığı araştırılmalı ve yine aynı çerçevede

[248] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 531.*

mahkemenin şirketin feshine mi yoksa şirketi yaşatacak başka önlemlere mi karar vermesi gerektiği değerlendirme konusu yapılmalıdır.

c. Kamu Düzenine veya İşletme Konusuna Aykırı İşlemlerde ve Faaliyette Bulunmak Dolayısıyla Sona Erme (TTK m. 210)

Türk Ticaret Kanununun 210. maddesinin üçüncü fıkrasına göre "kamu düzenine" veya "işletme konusuna" aykırı işlemlerde veya bu yönde hazırlıklarda ya da muvazaalı iş ve faaliyetlerde bulunduğu belirlenen ticaret şirketleri ve dolayısıyla anonim şirketler hakkında, özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, bu tür işlem, hazırlık veya faaliyetlerin öğrenilmesinden itibaren bir yıl içinde fesih davası açılabilir.

Söz konusu fesih davasının kabulü halinde de şirket sona erer ve tasfiye sürecine girer.

ç. Kuruluşta Kanun Hükümlerine Aykırılık Dolayısıyla Feshi Davası Yoluyla Sona Erme (TTK m. 353)

Bkz. 2.4.8.2.

d. Sermayenin Kaybı ve Borca Batıklık Dolayısıyla Sona Erme

Türk Ticaret Kanununun 376. maddesinde anonim şirketin sermayesinin belirli düzeylerde karşılıksız kalması hallerine ilişkin olarak özel düzenlemelere yer verilmiştir.

İlk olarak son yıllık bilançoya göre, "sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin" zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde, derhâl toplantıya çağrılan genel kurulun, sermayenin üçte biri ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermemesi hallerinde şirketin kendiliğinden sona ereceği düzenlenmiştir (m. 376/2).

Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise şirketin "borca batık" durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa, yönetim kurulunun, aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkartması öngörülmüş; bu bilançodan aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması hâlinde, yönetim kurulunun, bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirmesi ve şirketin iflasını istemesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Ancak, iflas kararının verilmesinden önce, şirketin açığını karşılayacak ve borca batık durumunu ortadan kaldıracak tutardaki şirket borçlarının alacaklıları, alacaklarının sırasının diğer tüm alacaklıların sırasından sonraki sıraya konulmasını yazılı olarak kabul etmiş ve bu beyanın veya sözleşmenin yerindeliği, gerçekliği ve geçerliliği, yönetim kurulu tarafından iflas isteminin bildirileceği mahkemece atanan bilirkişilerce doğrulanmış olursa şirket iflas etmeyecektir. Aksi hâlde mahkemeye bilirkişi incelemesi için yapılmış başvuru, iflas bildirimi olarak kabul olunur.

TTK m. 376/3 hükmünün özünde özel olarak düzenlenen bir "iflas" dolayısıyla bir sona erme hali olduğunu vurgulamakta yarar vardır.

e. Anonim Şirketin Birleşmesi ya da Bölünmesi Dolayısıyla Sona Erme

Daha önce de açıklandığı üzere[249], TTK m. 134-194 arasında oluşturulan yasal çerçeve içerisinde anonim şirketlerin birleşme, bölünme ve tür değiştirmesi mümkündür.

Birleşmede devrolunan anonim şirket ve bölünmede tam bölünen anonim şirketin infisah eder [bkz. TTK m. 152/3; 159/1(a)].

[249] *Bkz. Birinci Bölüm-II-F.*

2.10.2. Tasfiye

a. Tasfiye Sürecine Girilmesinin Hukuki Sonuçları

Sona ermenin iflas nedeniyle gerçekleştiği durumda iflas idaresi; mahkeme kararıyla gerçekleşmesi halinde kararı veren mahkeme; diğer bütün sebeplerde ise sona ermekte olan anonim şirketin yönetim kurulunun "sona ermeyi" ticaret siciline tescil ve TTSG'de ilânı gerekir. Bu aşamadan sonra şirket tasfiye sürecine girer.

Tasfiye hâlindeki şirket, pay sahipleriyle olan ilişkileri de dâhil, tasfiye sonuna kadar tüzel kişiliğini korur ve ticaret unvanını "tasfiye hâlinde" ibaresi eklenmiş olarak kullanır. Bu hâlde organlarının yetkileri tasfiye amacıyla sınırlıdır (m. 533/2).

Tasfiye sürecine girilmesinin bir diğer hukuki sonucu da, şirket organlarının görev ve yetkilerinin, tasfiyenin yapılabilmesi için zorunlu olan, ancak nitelikleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlere özgülenmesidir. Tasfiye işlerinin gereklerinden olan hususlar hakkında karar vermek üzere genel kurul da "tasfiye memurları" tarafından toplantıya çağrılır.

b. Tasfiye Süreci

aa. Tasfiye Memurları

Anonim şirketin tasfiye sürecine girmesi ile birlikte "tasfiye memurları" karşımıza çıkar. Şirketin tasfiyesine ilişkin Kanunda öngörülen işlemleri gerçekleştirmekle yetkili ve görevli bu kişiler esas sözleşmeyle veya genel kurul kararıyla belirlenebilir. Bu şekilde tasfiye memuru atanmadığı takdirde, tasfiye, yönetim kurulu tarafından yapılır (m. 536/1).

Tasfiye memurları pay sahiplerinden veya üçüncü kişilerden olabilir. Tasfiye ile görevlendirilenler esas sözleşmede veya atama kararında aksi öngörülmemişse olağan ücrete hak kazanırlar.

Yönetim kurulu, tasfiye memurlarını ticaret siciline tescil ve ilân ettirir. Tasfiye işlerinin yönetim kurulunca yapılması hâlinde de bu hüküm uygulanır.

Yalnız, şirketin feshine mahkemenin karar verdiği hâllerde tasfiye memuru mahkemece atanır.

TTK m. 536/4'e göre temsile yetkili tasfiye memurlarından en az birinin Türk vatandaşı olması ve yerleşim yerinin Türkiye'de bulunması şarttır.

TTK m. 538'e göre genel kurul aksini kararlaştırmamışsa, tasfiye memurları şirketin aktiflerini "pazarlık yoluyla" da satabilirler. Ancak "önemli miktarda aktiflerin toptan satılabilmesi" için genel kurulun kararı gereklidir. Genel kurulun şirketin önemli miktarda aktifinin toptan satışına ilişkin kararı sermayenin en az yüzde yetmişbeşini oluşturan payların sahiplerinin veya temsilcilerinin olumlu oylarıyla alınır ve bu nisaplara ilk toplantıda ulaşılamadığı takdirde izleyen toplantılarda da aynı nisap aranır.

Tasfiye memurlarına Kanunla tanınmış yetkiler devredilemez; ancak, belirli uygulama işlemlerinin yapılabilmesi için, tasfiye memurlarından biri diğerine veya üçüncü bir kişiye temsil yetkisi verebilir (m. 539).

Kanun koyucu, tasfiye memurlarının görevden alınmasına ilişkin olarak Kanunun 537. maddesinde özel bir düzenleme getirmiştir. Bu maddeye göre esas sözleşme veya genel kurul kararıyla atanmış tasfiye memurları ve bu görevi yerine getiren yönetim kurulu üyeleri, genel kurul tarafından her zaman görevden alınabilir ve yerlerine yenileri atanabilir. Ancak mahkeme kararıyla atanan tasfiye memurları genel kurul tarafından görevden alınamaz.

Ayrıca, pay sahiplerinden birinin istemiyle ve haklı sebeplerin varlığında, mahkeme de tasfiyeye memur kişileri görevden alabilir ve yerlerine yenilerini atayabilir. Bu yolla atanan tasfiye memurları, mahkeme kararına dayanılarak tescil ve ilân olunurlar.

Son olarak şirketi temsile yetkili tasfiye memurlarından hiçbiri Türk vatandaşı değilse ve hiçbirinin Türkiye'de yerleşim yeri bulunmuyorsa, mahkemenin pay sahiplerinden veya alacaklılardan

birinin veya Gümrük ve Ticaret Bakanlığının istemiyle, söz konusu şarta uygun birini tasfiye memuru olarak atayacağı öngörülmüştür.

bb. Tasfiye İşlemleri

Tasfiye işlemleri genel itibariyle şirketin aktiflerinin paraya çevrilip pasiflerinin karşılanması ve geriye kalan bir miktar varsa bu miktar ile pay sahiplerinin katılma haklarının karşılığını elde etmelerini sağlamaktır. Bu şekilde alacaklılar ve pay sahipleri korunmaya çalışılır.

Tasfiye memurları göreve geldikten hemen sonra şirketin tasfiyenin başlangıcındaki durumunu incelerler; gerekirse şirket mallarına değer biçmek için uzmanlara başvurarak, şirketin malvarlığına ilişkin durumu ile finansal durumunu gösteren bir envanter ile bilanço düzenler.

Daha sonra bu bilanço genel kurulun onayına sunulur. Envanter ve bilançonun onaylanmasından sonra, tasfiye memurları şirketin envanterde yazılı bütün malları ile belgelerine ve defterlerine el koyarlar.

Alacaklıların tatmin edilebilmesi için alacaklı oldukları şirket defterlerinden veya diğer belgelerden anlaşılan ve yerleşim yerleri bilinen kişiler taahhütlü mektupla, diğer alacaklılar Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ve şirketin internet sitesinde ve aynı zamanda esas sözleşmede öngörüldüğü şekilde, birer hafta arayla yapılacak üç ilâna şirketin sona ermiş bulunduğu konusunda bilgilendirilirler ve alacaklarını tasfiye memurlarına bildirmeye çağrılırlar.

Alacaklı oldukları bilinenler, bildirimde bulunmazlarsa bunların alacaklarının tutarı Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca belirlenecek bir bankaya depo edilir. Şirketin, henüz muaccel olmayan veya hakkında uyuşmazlık bulunan borçlarını karşılayacak tutarda para notere depo edilir. Ancak bu gibi borçlar yeterli bir şekilde teminat altına alınmış veya şirket varlığının pay sahipleri arasında paylaşımı bu borçların ödenmesi şartına bağlanmış olursa depo edilmesine gerek yoktur. Bu düzenlemelerde yazılı hükümlere aykırı hareket eden tasfiye memurları haksız olarak ödedikleri paralardan dolayı TTK m. 553 uyarınca sorumludur.

Tasfiye sürecinin genelini daha iyi anlayabilmek adına "Diğer Tasfiye İşleri" kenar başlıklı TTK m. 542'de yer verilen işlemlerin de dikkate alınması gerekmektedir.

Bu düzenlemeye göre tasfiye memurları;

a) Şirketin süregelen işlemlerini tamamlamak, gereğinde pay bedellerinin henüz ödenmemiş olan kısımlarını tahsil etmek, aktifleri paraya çevirmek ve şirket borçlarının, ilk tasfiye bilançosundan ve alacaklılara yapılan çağrı sonucunda anlaşılan duruma göre, şirket varlığından fazla olmadığı saptanmışsa, bu borçları ödemekle yükümlüdürler.

b) Tasfiyenin gerektirmediği yeni bir işlem yapamazlar.

c) Şirket borçları şirket varlığından fazla olduğu takdirde durumu derhâl şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine bildirirler; mahkeme iflasın açılmasına karar verir.

ç) Tasfiyenin uzun sürmesi hâlinde, her yıl sonu için tasfiyeye ilişkin finansal tabloları ve tasfiye sonunda da kesin bilançoyu düzenleyerek genel kurula sunarlar.

d) Şirketin bütün mal ve haklarının korunması için düzenli ve görevinin bilincinde bir yönetici gibi gereken önlemleri alır ve tasfiyeyi mümkün olan en kısa sürede bitirirler.

e) Tasfiye işlemlerinin düzenli yürütülmesi ve güvenliği için gereken defterleri tutarlar.

f) Tasfiye sırasında elde edilen paralardan şirketin süregelen harcamaları için gerekli olan para dışında kalan paraları, bir bankaya şirket adına yatırırlar.

g) Vadesi gelmemiş borçları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca kısa vadeli kredilere uygulanan oran üzerinden iskonto ederek derhâl öderler. Alacaklılar bu ödemeyi kabul etmek zorundadır. Kanun gereği iskonto edilmesi mümkün olmayan alacaklar bu hükümden müstesnadır.

ğ) Pay sahiplerine tasfiye işlerinin durumu hakkında bilgi ve istedikleri takdirde bu konuda imzalı belge verirler.

cc. Tasfiye Sonucunu Dağıtma

Tasfiye hâlinde bulunan şirketin borçları ödendikten ve pay bedelleri pay sahiplerine geri verildikten sonra kalan varlığı, esas sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa pay sahipleri arasında, ödedikleri sermayeler ve imtiyaz hakları oranında dağıtılır (TTK m. 543).

Tasfiye payında imtiyazın varlığı hâlinde esas sözleşmedeki düzenleme uygulanacak ve tasfiye payında imtiyaza sahip kişilerin tatmin edilmesi gerekecektir.

Alacaklılara üçüncü kez yapılan çağrı tarihinden itibaren bir yıl geçmedikçe kalan varlık dağıtılamaz. Şu kadar ki, hâl ve duruma göre alacaklılar için bir tehlike mevcut olmadığı takdirde mahkeme altı ay geçmeden de dağıtmaya izin verebilir.

Esas sözleşme ve genel kurul kararında aksine hüküm bulunmadıkça, dağıtma para olarak yapılır.

çç. Şirketin Ticaret Sicilinden Terkini

Tasfiyenin sona ermesi üzerine şirkete ait ticaret unvanının sicilden silinmesi tasfiye memurları tarafından sicil müdürlüğünden istenir. İstem üzerine silinme tescil ve ilân edilir (TTK m. 545/1). Bu Kanun hükümlerine göre tasfiye olunan şirketlerde, 2004 sayılı Kanunun 44 üncü ve 337/a maddesi hükümleri uygulanmaz (TTK m. 545/2).

Bu şekilde, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanan anonim şirketin yine ticaret sicilinden terkin edilerek tüzel kişiliği son bulur.

dd. Ek Tasfiye

Kanun koyucu 6102 sayılı TTK'nın 547. maddesinde daha önceden öğreti ve uygulamada kabul gören ancak normatif düzenlemesi olmayan bir konuya yer vermiştir.

Tasfiyenin kapanmasından sonra ek tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğu anlaşılırsa, son tasfiye memurları, yönetim kurulu üyeleri, pay sahipleri veya alacaklılar, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden, bu ek işlemler sonuçlandırılıncaya kadar, şirketin yeniden tescilini isteyebilirler.

Mahkeme istemin yerinde olduğuna kanaat getirirse, şirketin ek tasfiye için yeniden tesciline karar verir ve bu işlemlerini yapmaları için son tasfiye memurlarını veya yeni bir veya birkaç kişiyi tasfiye memuru olarak atayarak tescil ve ilân ettirir.

Ek tasfiye yöntemine ilişkin olarak Kanunun madde gerekçelerinde yer verilen açıklamalardan faydalanmakta yarar vardır[250].

Ek tasfiye, tasfiye işlemleri tamamlanıp tasfiyenin bitirilmiş olmasına rağmen, daha sonra başkaca tasfiye önlemleri alınmasının zorunlu olduğunun anlaşılması halinde başvurulan geçici bir tedbirdir.

Ek tasfiye kararı geçici bir tedbir kararıdır. Ek tasfiye ile yeni bir hukuki durum meydana getirilmemekte, alınması ihmâl edilmiş tedbirler alınmaya çalışılmaktadır. Yapılması ihmâl edilmiş tasfiye işlemlerinin yapılmasını takiben, şirket yine sona erdirilecektir.

Ek tasfiye sadece tasfiyenin kapanmış olmasına rağmen halen alınması zorunlu ek tedbirlere gereksinim duyulması halinde söz konusu olabilir. Zorunluluk yoksa ek tasfiyeye gidilemez.

Kanunun gerekçesinde şirketin yeniden sicile kaydedilmesini ve ek tasfiye yapılmasını zorunlu kılabilecek durumlara bazı örnekler verilmiştir:

a) Şirkete ait bazı aktiflerin, dağıtım sırasında dikkate alınmamaları nedeniyle, dağıtım dışında kalması. Bu malvarlığı unsuru bilinmekle beraber unutulmuş olabileceği gibi, sonradan bir malvarlığı unsuru da olabilir.

[250] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 547.*

b) Anlaşmazlık konusu olan ve bu nedenle tasfiyeye ilişkin özel hüküm gereği tevdi edilmiş veya güvenceye bağlanmış bir borcun, şirket lehine çözülmesi ve söz konusu borçların karşılıklarının boşta kalması.

c) Malvarlığının dağıtımı esnasında ilgili kanunî hükümlere uyulmaması.

ç) Pay sahiplerince haksız olarak alınmış olan tasfiye payları için geri verme davasının açılması gerekliliğinin mevcut olması.

d) Organlara karşı sorumluluk davası açılmak isteniyorsa.

e) Şirket tarafından yapılması ve internet sitesine konulması gerekli olan açıklamaların ve şirket tarafından kabul edilmesi zorunluluğu bulunan işlemlerin mevcut olması.

f) Şirketin yararına sonuç doğuracak bir davanın açılması, şirketin bir davada davalı olarak bulunması veya aleyhine icra takibi yapılmasının söz konusu olması.

Yeniden tescil isteğinde bulunulabilmesi ve ek tasfiye yapılabilmesi, üç ana şartın gerçekleşmesine bağlıdır: Bu şartlar yukarıda örnek olarak verilen hallerde aranır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir.

a) Yeniden tescil isteği korunmaya değer bir menfaate dayanmalıdır (menfaat şartı). Korunmaya değer menfaatin varlığı inandırıcı delillerle açıklanmalıdır. İstemin ve ilgili delillerin inandırıcı olmaları yeterlidir. İspat şart değildir.

b) Yeniden tescil isteği amaca ulaşmada kullanılabilecek tek yol olmalıdır (amaca ulaşma şartı). Bu nedenle amacın gerçekleştirilmesinin bir başka yolu varsa ve örneğin alacağın bir başka şekilde elde edilmesi imkânı bulunuyorsa yeniden tescil isteğinde bulunulamaz.

c) Sicil memurunun şirketi sicilden silme kararına karşı; bir alacağın veya aktifin varlığı kanaat doğuracak bir şekilde belgelendirilerek, silme kararının iptali dava olunmalıdır.

Hemen belirtelim ki, ek tasfiye, tasfiyenin gayesinde herhangi bir değişikliğe yol açmaz. Şirket yine tasfiye şirketidir ve şirket organları tasfiye gayesi çerçevesinde işlem yapmak zorundadır.

TTK m. 547/1 hükmünde ek tasfiyeyi talep edebilecek kişiler sınırlı olarak sayılmıştır. Bu kişiler, tasfiye memurları, son yönetim kurulu üyeleri, pay sahipleri ve şirket alacaklılarıdır. Ticaret sicil memurunun ise ek tasfiye talebinde bulunma yetkisi yoktur; sadece ilgilileri talepte bulunmaya zorlayabilir.

Ek tasfiye, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeden talep edilir. Mahkeme davada, talebin doğruluğunu inceledikten sonra, olumlu sonuca varırsa şirketin yeniden tesciline karar verir. Mahkeme gösterilen delilleri inandırıcı bulmazsa, yeniden tescil talebini reddeder. Davanın reddine karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

Ek tasfiye kararının tescili bildiricidir. Zira, eksik kalan işlemler nedeniyle gerçekte tasfiye sona ermemiştir. Tescil üzerine şirket, tüzel kişiliğini yeniden kazanır ve organlar yeniden çalışmaya başlarlar. Ancak, bu durum şirketin sona ermiş olduğu gerçeğini değiştirmez. Şirket yine tasfiye şirketidir.

Ek tasfiye halinde yeniden alacaklılara çağrı yapılmasına ve bloke yılına gerek yoktur. Ek tasfiye tamamlandıktan sonra, yeni bir kapanış bildirimi, tescil ve defterlerin korumaya alınması işlemlerine ihtiyaç vardır. Ek tasfiye başlatıldığında tasfiye memurları yeniden atanmalıdır. Zira, önceki tasfiye memurlarının görevi sona ermiştir. Bu nedenle, mahkeme şirketin tescilini takiben tekrar son tasfiye memurlarını veya yeni kişi veya kişileri tasfiye memuru olarak atar. Davacı amaca uygun şekilde önceden şahsî bir öneri de sunabilir. Mahkemenin belirlediği tasfiye memuruna karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Atanan kişi ticaret siciline tescil ve ilân ettirilmelidir. Tescil, yeniden atanan tasfiye memurları tarafından gerçekleştirilir.

Son olarak belirtelim ki, ek tasfiye yolu emredici niteliktedir. Bu usulden sözleşme hükümleri ve genel kurul kararlarıyla ayrılmak mümkün değildir[251].

ee. Tasfiyeden Dönme

Ek tasfiye gibi 6102 sayılı TTK'da ilk defa düzenlenen bir diğer konu "tasfiyeden dönülmesi" imkânıdır. Tasfiyeden dönme, tasfiye haline giren bir şirket genel kurulunun, alacağı bir kararla, şirketi tasfiye gayesi güden bir şirket olmaktan çıkartabilip, tekrar kâr elde etme amacı güden ve varlığını devam ettiren bir şirket haline döndürmesidir[252].

Türk Ticaret Kanununun 548. maddesine göre şirket sürenin dolmasıyla veya genel kurul kararıyla sona ermiş ise, pay sahipleri arasında şirket malvarlığının dağıtımına başlanılmış olmadıkça, genel kurul şirketin devam etmesini kararlaştırabilir.

Genel kurulda tasfiyeden dönme kararının alınabilmesi için sermayenin en az yüzde altmışının olumlu oyu aranmıştır. Esas sözleşme ile bu nisap ağırlaştırılabilir ve başkaca önlemler öngörülebilir.

TTK m. 548'in gerekçesine göre pay bedellerinin veya tasfiye paylarının pay sahipleri arasında dağıtımına başlanıncaya kadar tasfiyeden dönme kararı alınabilir. Bu andan sonra tasfiyeden dönme kararı alınamaz. Zira, bu andan sonra alınacak bir karar, anonim şirketler hukukunda hâkim olan, hâkim malvarlığının korunması ilkesine aykırılık nedeniyle üçüncü kişilerin haklarını ihlâl edici nitelik taşır. Pay sahipleri arasında yapılan cüz'i ve anlamsız bir pay bedeli veya tasfiye payı iadesi bile tasfiyeden dönmeyi imkânsızlaştırır. İfa edilmiş edimlerin geriye verilmesi de geriye dönüşü mümkün kılamaz. Buna rağmen alınan bir tasfiyeden dönme kararı batıldır. Bu takdirde, tasfiye paylarını alan pay sahiplerinin aldıklarını iade etmeleri veya etmemeleri bir şey değiştirmez. Tasfiye esnasında kâr dağıtımı yapılmış olması halinde, kâr dağıtım kararı, şirketin sona ermesinden önce alınmış olmak şartıyla tasfiyeden dönme kararı alınmasını engellemez.

Tasfiyeden dönme kararı alacak genel kurul, toplantıya yönetim kurulu, denetçiler veya tasfiye memurları tarafından davet edilir. Bu gündem maddesi olağan genel kurul toplantısına davetin içinde yer alabileceği gibi, bunun için olağanüstü bir toplantı da yapılabilir.

Kanunun gerekçesinde ayrıca tasfiyeden dönme kararının bir esas sözleşme değişikliği kararı olmadığı vurgulanmıştır.

Tasfiyeden dönülmesine ilişkin genel kurul kararını tasfiye memuru şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline tescil ve ilân ettirir. Bu tescil bildirici değil kurucu niteliktedir.

Hemen belirtelim ki, şirket, iflasın açılmasıyla sona ermiş olmasına rağmen iflas kaldırılmışsa veya iflas, konkordatonun uygulanmasıyla sona ermişse de şirket devam eder. Tasfiye memuru iflasın kaldırıldığına ilişkin kararı ticaret siciline tescil ettirir. Tescil istemine, pay bedellerinin ve tasfiye paylarının pay sahipleri arasında dağıtılmasına başlanmadığına ilişkin belge de eklenir. Bu durumlar zımni birer tasfiyeden dönme hali sayılır[253].

[251] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 547.*
[252] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 548.*
[253] *Bkz. TTK "Madde Gerekçeleri", m. 548.*

SORULAR (İKİNCİ BÖLÜM/ 10)

1. Aşağıdakilerden hangisi anonim şirketi sona erdiren hallerden birisi değildir?

A) Mahkeme tarafından şirketin haklı sebeple feshine karar verilmesi

B) Şirketin yönetim kurulu başkanının iflası

C) Esas sözleşmede öngörülmüş herhangi bir sona erme sebebinin gerçekleşmesi

D) İşletme konusunun gerçekleşmesinin imkânsız hâle gelmesi

E) Sürenin sona ermesine rağmen işlere fiilen devam etmek suretiyle belirsiz süreli hâle gelmemişse, esas sözleşmede öngörülen sürenin sona ermesi

CEVAP : B

2. Aşağıdakilerden hangisi anonim şirkette tasfiyenin kapanmasından sonra ek tasfiye işlemlerinin yapılmasının zorunlu olduğu anlaşıldığında bu ek işlemler sonuçlandırılıncaya kadar, şirketin yeniden tescilini isteyebilme yetkisine sahip kişilerden değildir?

A) Son tasfiye memurları

B) Yönetim kurulu üyeleri

C) Denetçiler

D) Pay sahipleri

E) Alacaklılar

CEVAP : C

3. "Tasfiyeden dönme" ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Tasfiyeden dönme, tasfiye haline giren bir şirketin tasfiye memurlarının oybirliği ile alacakları bir kararla mümkündür.

B) Tasfiyeden dönme halinde tasfiye haline giren bir şirket tekrar kâr elde etme amacı güden ve varlığını devam ettiren bir şirket haline döner.

C) Şirket sürenin dolmasıyla veya genel kurul kararıyla sona ermiş ise tasfiyeden dönmeye karar verilebilir.

D) Tasfiyeden dönme, pay sahipleri arasında şirket malvarlığının dağıtımına başlanılmış olmadıkça kararlaştırılabilir.

E) Tasfiyeden dönülmesine ilişkin genel kurul kararını tasfiye memuru tescil ve ilan ettirir.

CEVAP : A

KAYNAKÇA

Arkan, S. **:** Ticari İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013.

Aydoğan, G. **:** Hisse Senedine Dönüştürülebilir Tahviller, İstanbul 2013.

Aytaç, Z. **:** Kayıtlı Sermayeli Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali Sorunu, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara 1986, s. 257-290.

Biçer, L. **:** Anonim Şirketlerde Şartlı Sermaye, İstanbul 2010.

Bilgili, F./Demirkapı, E.: Şirketler Hukuku, 9. Baskı, Bursa 2013.

Bozer, A./Göle, C. **:** Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2013.

Bozer, A./Göle, C. **:** Ticari İşletme Hukuku, 2. Bası, Ankara 2013.

Karasu, R. **:** Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi, Ankara 2009.

Karasu, R. **:** Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 1239-1262 (Genel Kurul Kararlarının Butlanı).

Kaya, M. İ. **:** Şartlı Sermaye Artırımı, Ankara 2009.

Kendigelen, A. **:** Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 2. Bası, İstanbul 2012.

Kırca, İ./Şehirali Çelik, F. H./Manavgat, Ç: Anonim Şirketler Hukuku, C. I, Ankara 2013.

Moroğlu, E. **:** Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, 2. Bası, İstanbul 2003 (Esas Sermaye Artırımı).

Moroğlu, E. **:** Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 6. Bası, İstanbul 2012 (Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü).

Okutan Nilsson, G **:** Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Şirketler Topluluğu Hukuku, İstanbul 2009.

Özatlan, Y. **:** Anonim Şirket Birleşmelerinde Ortaklık Paylarının ve Ortaklık Haklarının İncelenmesi Davası (Denkleştirme Davası), İstanbul 2014.

Özkorkut, K. **:** Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim, Ankara 2013 (Bağımsız Denetim).

Özkorkut, K. **:** Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Kararlarının İptali, Ankara 1996.

Özkorkut, K. **:** Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında 660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Etkileri, Batider 2011, C. 27, S. 4, s. 15-47.

Özkorkut, K. **:** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Şirkete Borçlanma Yasağı, Finansal Raporlama ve Bağımsız Denetime İlişkin Değişiklikler, Batider 2012, C. 28, S. 3, s. 45-71.

Özkorkut, K. **:** Türk Hukukunda Depo Sertifikaları, Ankara 2003.

Paslı, A. **:** Anonim Ortaklık Kurumsal Yönetimi, İstanbul 2005.

Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.: Ortaklıklar Hukuku I, 13. Bası, İstanbul 2014.

Pulaşlı, H. **:** Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 2. Baskı, Ankara 2013.

Saraç, T. **:**Anonim Şirketlerde Şarta Bağlı Sermaye Artırımı, Ankara 2009.

Şehirali Çelik, F. H. **:** Hukukun Ekonomik Gerçekliğe Yanıtı: Tek Kişilik Şirketler,

Batider 2007, C. XXIV, S. 1, s. 161-216.

Şener, O. H. **:** Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2012.

Tekinalp, Ü. : Anonim Ortaklıkta Sermayenin Korunması İlkesi, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, İstanbul 2010, s. 1681-1700 (Sermayenin Korunması İlkesi).

Tekinalp, Ü. : Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Sisteminin Esasları (Pay Defteri Hukuku ile), İstanbul 2012.

Tekinalp, Ü. : Genel Kurul Kararlarının Butlanında Anonim Ortaklığa Özgü Sebeplerin Kabulü İhtiyacı, Batider 2009, C. 25, S. 4, s. 5-16.

Tekinalp, Ü. : Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Kurumsal Yönetim Felsefesine Yaklaşımı, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C. II, İstanbul 2008, s. 635-652.

Tekinalp, Ü. : Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku İle Tek Kişi Ortaklığının Esasları, 2. Bası, İstanbul 2012.

Tekinalp, Ü. : Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2013.

Turanboy, A. : Varakasız Kıymetli Evrak, Ankara 1998.

Yanlı, V. : Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul 2005.

Yıldız, B. : TTK Tasarısında Şirketlerin Ehliyeti ve Bu Bağlamda TTK m. 137 Hükmündeki "Ultra Vires" Sınırlamasının Yerindeliğinin Değerlendirilmesi, AÜHFD 2006, C. 55, S. 1, s. 321-353.

Yıldız, B. : Ultra Vires İlkesinin Kaldırılmasının Ardından İşletme Konusu Unsuru ve Ticaret Şirketlerinin İşletme Konusu Dışındaki İşlemlerinin Hukukî Niteliği, Batider 2011, C. XXVII, S. 3, s. 111-134.

Yüce, A. A. : Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, İstanbul 2013.